

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ
ÜNİVERSİTESİ

KİMLİK ve GÖÇ ÇALIŞMALARI

Uluslararası Sempozyum

BİLDİRİ E-KİTABI

16-18 ARALIK
AHBV İİBF

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ
ÜNİVERSİTESİ

ULİSA

ANKASAM
ANKARA KRİZ VE SİYASET
ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Kimlik ve Göç Çalışmaları
Uluslararası Sempozyum
Bildiri E-Kitabı

Editörler

Prof. Dr. Bilal KARABULUT

Prof. Dr. Mustafa Nail ALKAN

Prof. Dr. Fırat PURTAŞ

Arş. Gör. Kadir Ertaç ÇELİK

ARALIK 2019

ANKARA

ISBN: 978-605-7893-06-2

Onur Kurulu

Süleyman Soylu – İçişleri Bakanı

Prof. Dr. Yusuf Tekin – Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Rektörü

Prof. Kemal Görmez – Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Bilal Karabulut (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Fırat Purtaş (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa Nail Alkan (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Sezai Türk (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Akif Kireççi (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa Sıtkı Bilgin (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Prof. Dr. Yelda Ongun (Başkent Üniversitesi)

Doç. Dr. Giray Sadık (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Doç. Dr. Şafak Oğuz (Atatürk Üniversitesi)

Doç. Dr. Umut Kedikli (Karabük Üniversitesi)

Dr. İbrahim Sarıtaş (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Dr. Murat Saraçlı (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Dr. Levent Ersin Orallı (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Dr. İlhan Sağsen (Bolu İzzet Baysal Üniversitesi)

Sekreteryaya

Araş. Gör. Mesut Aslan (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Araş. Gör. Erdal Bayar (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Araş. Gör. Ceren Urcan (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Araş. Gör. Rüştü Kaya (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Araş. Gör. Didem Özdemir (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Araş. Gör. Özlem Özkan (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Araş. Gör. Semra Aksu (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Araş. Gör. Cemal Bayat (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Araş. Gör. Kadir Ertaç Çelik (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Araş. Gör. Adem Özer (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Dawn Chatty (Oxford Üniversitesi)

Prof. Dr. Zakir Avşar (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Eric Goldstein (Boston Üniversitesi-ABD)

Prof. Dr. Steven Morewood (Birmingham Üniversitesi-İngiltere)

Prof. Dr. Paola Todini (E Campus Üniversitesi-İtalya)

Prof. Dr. Hamit Emrah Beriş (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Haldun Yalçinkaya (TOBB-ETÜ)

Prof. Dr. Toğrul İsmail (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi)

Prof. Dr. Cemalettin Taşkiran (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Doç. Dr. Nurlan Baigabyl (Avrasya Milli Üniversitesi, Kazakistan)

Doç. Dr. Ruslan Shamgunov (Saint Petersburg Devlet Üniversitesi)

Dr. Eren Emre Korkmaz (Oxford Üniversitesi)

Doç. Dr. Elnur Hasan Mikail (Kars Kafkas Üniversitesi)

Doç. Dr. Elif Çolakoğlu (Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi)

Doç. Dr. Özge Can (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Doç. Dr. Mine Nur Bozdoğan (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Doç. Dr. Kürşad Turan (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Dr. Maha Shuayb (Lübnan Amerikan Üniversitesi)

Dr. Mesud Musayev (Bakü Devlet Üniversitesi)

Dr. Erjada Progonati (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Dr. İrşad Sarıalioğlu (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Dr. Betül Özyılmaz Kiraz (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Dr. Franck Duvell (DEZIM -Almanya)

Honorary Chair

Süleyman Soylu – Minister of Internal Affairs

Prof. Dr. Yusuf Tekin – Rector of Ankara Hacı Bayram Veli University

Prof. Dr. Kemal Görmez – Dean of Ankara Hacı Bayram Veli University F.E.A.S

Scientific Committee

Prof. Dawn Chatty, Ph.D. (Oxford University)

Prof. Zakir Avşar, Ph.D. (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Prof. Eric Goldstein, Ph.D. (Boston University-USA)

Prof. Steven Morewood, Ph.D. (Birmingham University-England)

Prof. Paola Todini, Ph.D. (E Campus University-Italy)

Prof. Hamit Emrah Beriş, Ph.D. (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Prof. Haldun Yalçınkaya, Ph.D. (TOBB-ETÜ)

Prof. Toğrul İsmail, Ph.D. (Kahramanmaraş Sütçü İmam University)

Prof. Cemalettin Taşkıran, Ph.D. (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Assoc. Prof. Nurlan Baigabyl, Ph.D. (Eurasian National University, Kazakistan)

Assoc. Prof. Ruslan Shamgunov, Ph.D. (Saint Petersburg State University)

Assoc. Prof. Elnur Hasan Mikail, Ph.D. (Kars Kafkas University)

Assoc. Prof. Elif Çolakoğlu, Ph.D. (Gendarmerie and Coast Guard Academy)

Assoc. Prof. Özge Can, Ph.D. (Dokuz Eylül University)

Assoc. Prof. Mine Nur Bozdoğan, Ph.D. (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Assoc. Prof. Kürşad Turan, Ph.D. (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Maha Shuayb, Ph.D. (Lebanese American University)

Mesud Musayev, Ph.D. (Baku State University)

Erjada Progonati, Ph.D. (Süleyman Demirel University)

İrşad Saralioğlu, Ph.D. (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Betül Özyılmaz Kiraz, Ph.D. (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Franck Duvell, Ph.D. (DEZIM - Germany)

Eren Emre Korkmaz, Ph.D. (Oxford University)

Secretariat

Res. Assist. Mesut Aslan (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Res. Assist. Erdal Bayar (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Res. Assist. Ceren Urcan (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Res. Assist. Rüştü Kaya (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Res. Assist. Didem Özdemir (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Res. Assist. Özlem Özcan (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Res. Assist. Semra Aksu (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Res. Assist. Cemal Bayat (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Res. Assist. Kadir Ertaç Çelik (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Res. Assist. Adem Özer (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Organizing Committee

Prof. Bilal Karabulut, Ph.D. (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Prof. Fırat Purtaş, Ph.D. (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Prof. Mustafa Nail Alkan, Ph.D. (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Prof. Mehmet Seyfettin Erol, Ph.D. (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Prof. Sezai Türk, Ph.D. (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Prof. Mehmet Akif Kireççi, Ph.D. (Ankara Sosyal Bilimler University)

Prof. Mustafa Sıtkı Bilgin, Ph.D. (Ankara Yıldırım Beyazıt University)

Prof. Yelda Ongun, Ph.D. (Başkent University)

Assoc. Prof. Giray Sadık, Ph.D. (Ankara Yıldırım Beyazıt University)

Assoc. Prof. Şafak Oğuz, Ph.D. (Atatürk University)

Assoc. Prof. Umut Kedikli, Ph.D. (Karabük University)

İbrahim Sarıtaş, Ph.D. (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Murat Saraçlı, Ph.D. (Ankara Hacı Bayram Veli University)

Levent Ersin Orallı, Ph.D. (Ankara Hacı Bayram Veli University)

İlhan Sağsen, Ph.D. (Bolu İzzet Baysal University)

İÇİNDEKİLER

I. OTURUM: Tarihsel, Kuramsal ve Güncel Açından Göç ve Kimlik Değişim Süreçleri	
Sabah Oturumu: 16 Aralık 2019 – Saat: 10.00-12.00	1
Göç ve Kimlik Olgularının Popülizm ve Demokrasi Bağlamında Değerlendirilmesi	1
Hegemonya İnşası Bağlamında Göç-Kimlik-Güç İlişkisi: ABD,	19
Rusya, Çin ve Türkiye Perspektifinden Bir Bakış.....	19
Avrupa'daki Aşırı Sağın Yükselişi e Popülizm.....	44
II. OTURUM: Göç Olgusu ve Uluslararası Güvenlik Sorunları	
Öğleden Sonra Oturumu: 16 Aralık 2019 – Saat: 13.30-15.30	66
Küreselleşme Bağlamında Göç ve Kimlik Krizleri	66
Başarısız Devletlerde Göç ve Güvenlik Etkileşimi: Suriye, Irak ve Afganistan Örnekleri .80	
III. OTURUM: Uluslararası Hukuk ve Uluslararası Örgütler Açısından Göç ve Kimlik Sorunları	
Sabah Oturumu 17 Aralık 2019 – Saat: 10.00-12.00	97
Birleşmiş Milletler ve Diğer Uluslararası Örgütlerin Göç Sorununa İlişkin Hukuksal Yaklaşımları.....	97
Zenofobi (Yabancı Düşmanlığı) Ve İslamofobi Sorunları Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Göç Sorununa Yaklaşımları.....	119
IV. OTURUM Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinde Göç ve Kimlik	
Öğleden Sonra Oturumu 17 Aralık 2019 – Saat:13.30-15.30.....	143
Turkey's Position And Importance In Europe's Border Security Policies	143
Avrupa Birliği'nin Göç ve Kimlik Politikaları: Arnavutluk Ve İtalya Örneği.....	163
Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinde Göç Sorunu ve Balkanlar	193
Makedonya'nın Göç Sorununa İlişkin Politika ve Stratejileri.....	216
V. OTURUM Göç ve Kimlik Sorunlarına İlişkin Bölgesel ve Ülkesel Yaklaşımlar	
Sabah Oturumu 18 Aralık 2019 – Saat: 10.00-12.00	238
Türkiye'nin Göç ve Kimlik İnşa Politikalarında Dil	238
Kırgızistan'ın Göç Sorunları ve Kırgızistan Ulusal Kimliğine Etkileri	280
Uzak Doğu'da Göç Hareketleri: Tayland Örneği.....	302
VI. OTURUM Göç ve Kimlik Sorunlarının Medya ve İletişim Boyutu	
Öğleden Sonra Oturumu 18 Aralık 2019 – Saat:13.30-15.30.....	335
Göç ve Sığınma Hareketlerinde Siyasal İletişim Sorunları	335
Sosyal Medyanın Göç ve Kimlik Sorunlarındaki Yeri Ve Önemi	347
Tarihsel Süreçte Avrupa'ya Yönelik Türk Göç hareketlerinin	360
Analizi: Tarihsel Bellek ve İletişim Sorunları	360

I. OTURUM: Tarihsel, Kuramsal ve Güncel Açından Göç ve Kimlik Değişim Süreçleri

Sabah Oturumu: 16 Aralık 2019 – Saat: 10.00-12.00

Göç ve Kimlik Olgularının Popülizm ve Demokrasi Bağlamında Değerlendirilmesi

*Hamit Emrah BERİŞ**

Özet:

Son dönemde, dünya çapında geniş göç hareketleri yaşanmaktadır. Kitlesele göçler, tarihin her döneminde belirli sorunlar üretmiştir. Ancak günümüzde yaşanan göç dalgaları, Batılı toplumlar açısından geçmişe göre çok daha fazla soruna yol açmaktadır. Batı ülkelerinde ortaya çıkan refahın düşmesi ve işsizlik gibi sorunlar göçmenlerin durumuyla ilişkili görülmektedir. Bu açıdan, pek çok Batılı ülkede, Müslümanlar başta olmak üzere yabancıların aleyhinde bir tavırla karşılaşılmaktadır. Diğer taraftan, popülist siyasetçiler de yabancı düşmanlığını körükleyen bir dil kullanmaktadır. Popülist siyasetçiler, yabancıların hem ülke ekonomisine hem de toplumun kültürel değerlerine zarar verdiği tezini ileri sürmektedir. Çok sayıda insanın söz konusu popülist yaklaşımdan etkilendiği görülmektedir. Bundan dolayı, ABD ve Avrupa ülkelerinde, yabancı düşmanlığı üzerine kurulu aşırı sağ popülist siyasal akımlar giderek güç kazanmaktadır. Öte yandan, siyasetçiler tarafından, göç olgusu, güvenlikleştirme politikalarının bir aracı olarak kullanılmaktadır. Bu durumdan en fazla Müslümanların olumsuz yönde etkilendiği görülmektedir. Son dönemde artan İslamofobi tartışmalarından da anlaşılacağı gibi, Batı ülkelerinde, Müslümanlar üzerinde kurulan baskı giderek artmaktadır. Bu bakımdan, göç politikaları, en yoğun olarak Müslüman göçmenleri etkilemektedir. Ancak göçmenlere yönelik bu olumsuz yaklaşım, göçten kaynaklanan sorunları çözmek açısından doğru sonuçlar üretmeyecektir. Bundan dolayı, göçmenlerin adil bir şekilde topluma entegrasyonunu sağlayıcı türden politikalar üretilmesi zorunludur.

Anahtar kelimeler: *Göç, Popülizm, Yabancı Düşmanlığı, Güvenlikleştirme, İslamofobi.*

* Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, hamit.beris@hbv.edu.tr

Abstract:

In recent years, there has been wide migration movements on a global scale. Mass migrations has produced certain problems in every period of history. However, today's migration waves are more problematic for Western societies than in the past. The problems that emerge in Western countries, such as the decline of welfare and unemployment are seen to be related to the situation of immigrants. In this respect, in many Western countries, there is an attitude against foreigners, especially Muslims. On the other hand, populist politicians use a language that encourages xenophobia. Populist politicians argue that foreigners harm both the national economy and the cultural values of society. A large number of people seem to be affected by this populist approach. Therefore, populist political movements based on xenophobia in the US and European countries are gaining power. On the other hand, the phenomenon of migration is used by politicians as an instrument of securitization policies. It seems that Muslims are the most adversely affected negatively by this situation. As can be seen from the recently increasing debates on Islamophobia, the pressure on Muslims in western countries is increasing. In this regard, immigration policies affect Muslim immigrants most intensively. However, this negative approach towards immigrants will not produce correct results in terms of solving the problems arising from migration. Therefore, it is imperative to produce policies that ensure the fair integration of immigrants into society.

Keywords: *Migration, Populism, Xenophobia, Securitization, Islamophobia.*

Giriş

Göç, insanlık tarihinin en eski olgularından biridir. İlkçağlardan itibaren pek çok kavim ve toplumsal grup, farklı nedenlerle, yaşadıkları yerleri terk edip daha iyi şartlara sahip olacaklarını düşündükleri

bölgelere gitmiştir. Nitekim kentleşme hareketleri dâhil olmak üzere pek çok toplumsal gelişmenin göç dalgalarıyla yakından ilişkili olduğu görülür. Özellikle ekonomilerde geniş çaplı büyümeler sağlayan Coğrafi Keşifler ve Sanayi Devrimi gibi hadiselerin tamamı özellikle kırsal alandan kentlere göçü canlandırmıştır. Dolayısıyla ekonominin rotasının tarımdan, önce ticarete, sonra da sanayiye kayması ve bunun etkisiyle kentlerin büyümesi göç hareketleri aracılığıyla olmuştur. Bu bakımdan, pek çok ülke, dinamizmini ve ekonomisinin gelişmişliğini geçmişteki iç ve dış göç hareketlerine borçludur. Öte yandan geçmişten itibaren göç hareketlerinin çok sayıda toplumsal soruna yol açtığı bilinir. Göçmenler, geldikleri topluma uyum sağlama açısından bazı sorunlarla karşılaşırken göç alan yerlerde bulunan insanlar da yeni komşularını kabul etmekte zorluk yaşayabilmektedir. Ancak hâlihazırda dünya ölçeğinde yaşanan göçlerin geçmişteki tüm örnekleri aşan bir yüzünün olduğu söylenebilir. Buna karşılık, özellikle Batı ülkeleri dünyanın farklı yerlerinden yeni göç almaya oldukça soğuk bakmaktadır. Bu nedenle, söz konusu ülkelere gitmek isteyen insanların çoğu yasadışı yollar kullanmakta, bunların önemlice bir kısmı da trajik şekilde hayatını kaybetmektedir.

Küresel Göç Hareketlerinin Nedenleri

Günümüzde dünyanın hemen her yerini etkileyen geniş bir göç dalgasının yaşandığı görülmektedir. Geçmişte de farklı dönemlerde çok sayıda geniş çaplı göç hareketleri ortaya çıkmasına rağmen son dönemde yaşanan insan hareketliliğinin geçmiştekileri aşan bir boyutunun olduğu ifade edilmelidir. İnsanların göç etmesinde hem itici hem de çekici faktörler rol oynayabilmektedir. İtici faktörler, insanların kendi ülkelerinde özellikle güvenlik sorunları ve ekonomik açıdan karşılaştıkları güçlüklerdir. Çekici nedenler ise hedef olarak belirlenen ülkenin kendilerine daha iyi hayat şartları sağlayacağı düşüncesidir.

Dünyanın farklı yerlerindeki istikrarsızlıklar insanları güvenle yaşayabileceklerini yerlere yöneltmektedir. Pek çok devletin kendi topraklarında görülen karışıklıklarla baş edememesi, terör, iç savaş, kitlesel katliamlar belirli ülkelerin adeta boşalmasına ve bunların halklarının görece daha iyi durumda olan ülkelere akın etmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda, Soğuk Savaş sonrasında beliren bundan sonra dünyanın daha güvenli bir yer olacağı yönündeki iyimser beklentinin kısa sürede boşa çıktığı söylenebilir. İdeolojik

farklılıklardan kaynaklanan geleneksel çatışma süreçlerine hâlihazırda kimlik sorunlarından kaynaklanan çok sayıda yeni faktör eklenmiştir. Bunun yanında Soğuk Savaş sonunda ABD başta olmak üzere Batılı devletlerin başta Ortadoğu olmak üzere farklı coğrafyalardaki diktatörlüklere son verip daha demokratik bir dünya meydana getirmek yönündeki iddialı projeleri, siyasal rejimlerin çöküşünün ardından söz konusu yerlerde ciddi bir otorite boşluğu doğmasına neden olmuştur. Otoriter ve totaliter rejimlerin boşalttığı alan “başarısız devletler” tarafından doldurulamamıştır. Bunun sonucunda kabile savaşları, terör eylemleri, iç savaşlar ve güvenliği tehdit eden diğer pek çok faktör kitlelerin yer değiştirmeleri sonucunu doğurmuştur. Bu bakımdan, güvenlik kaygısıyla insanların içinde buldukları yerden her ne koşulda olursa olsun kaçmaları günümüzdeki göç hareketlerinin ilk nedeni olarak kabul edilebilir. Geçmişteki göç hareketlerinden önemli bir fark burada karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde görülen pek çok örnekte kaynak ülkeden göçün başlıca nedeni sosyo-ekonomik faktörler değildir. Halen çok sayıda göçmen gittikleri ülkede öncekinden daha kötü koşullarda yaşayacaklarını bilseler dahi hayatlarını kurtarmak için göç etmektedir.

Öte yandan göçün nedenlerinden bir diğeri ise yoksulluktur. Bu bakımdan, kişinin kendi ülkesinde hayat şartlarını hiçbir şekilde değiştiremeyeceği kanaati başka yerlere gitmeyi istemesine neden olmaktadır. Geçmişten itibaren göç hareketlerinin genellikle ekonomik sorunların yoğun şekilde yaşandığı yoksul ülkelere refahın görece yüksek olduğu zengin ülkelere doğru olduğu bilinir. Ancak küresel gelir eşitsizliğinin oldukça önemli boyutlara ulaşması, göçün artmasına ve kontrolsüz bir çerçevede gelişmesine neden olmaktadır göstermektedir. Yoksul ülkelere çok sayıda kişi, görece daha iyi durumdaki yerlere canları pahasına geçmeye çalışmaktadır. Hedef ülkenin göçmenin gözündeki değeri, ona ulaşmak için sarf edilecek maddî ve manevî maliyeti de önemli ölçüde artırmaktadır. Bu bakımdan, pek çok insanın özellikle düzensiz göç süreçlerinde hayatını kaybettiği bilinmektedir. Öyle ki Uluslararası Göç Örgütü verilerine göre Akdeniz’de kazalarda ölen düzensiz göçmen sayısı son altı yıldır her yıl 1000’i geçmektedir. Bu sayının giderek artması, insanların ölüm tehlikesini bilmelerine rağmen bu yolculuğu göze aldıklarını göstermektedir.

Son dönemde göç hareketlerinin bu denli artmasının bir başka nedeni kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve bunları kullanmanın kolaylaşmasıdır. Özellikle İnternet teknolojisi aracılığıyla insanlar

dünyanın başka yerlerindeki hayat şartlarından haberdar olmakta ve bundan etkilenmektedir. Bunun yanında sosyal medyanın kullanımı, göç edilecek ülke ve buraya gitme yolları hakkında daha kolay bilgi edinilmesini sağlamaktadır. Böylece insanlar başka yerlere gitmelerini sağlayacak örgütlenmelerle temas etme imkânı bulmaktadır.

Göç edenlerin gittikleri ülkelerde belirli sorunlarla karşılaşacakları açıktır. Söz konusu sorunların ilki gıda ve diğer temel ihtiyaçlardır. Kuşkusuz barınma ve sağlık ihtiyaçları da bu kapsamda değerlendirilebilir. Bunun yanında, göç edenlerin asgarî koşullarda hayatlarını idame ettirmeleri ve eğitimden istihdama kadar uzanan geniş bir yelpazede ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Bu açıdan, göçmenlerin gittikleri devletlerin birtakım yükümlülükleri bulunur. Ancak göçmenlerle ilgili tartışmaların merkezinde de bu durumun olduğunu söylemek mümkündür. Devletlerin göçmenlere yönelik olarak asgari düzeyde kabul edilebilecek katkıları bile iç kamuoylarında olumsuz şekilde karşılanabilmekte ve aşağıda daha detaylı şekilde değinileceği gibi popülist politikacılar tarafından kara propaganda malzemesi olarak kullanılabilir.

Batı Toplumlarında Yükselen Yabancı Düşmanlığı

Son dönemde ortaya çıkan nüfus hareketlerinin, göç alan Batı toplumlarında derin bir kaygı, hatta panik hali yarattığı görülmektedir.¹ Özellikle gelişmiş ülkelerde, toplumsal refahın gerilemesinden ve işsizliğin de artmasından kaynaklı şekilde, içinde bulunulan hayat standartlarının giderek düşeceği yönünde bir korkunun hâkim olduğu söylenebilir. Söz konusu kaygının temelde ekonomik faktörlerden kaynaklanmakla birlikte kültürel yönünün de bulunduğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, yabancı düşmanlığının ‘ulusun varlığının ve bütünlüğünün tehlikede olması’ argümanı ile temellendirildiği görülmektedir. Dolayısıyla göç sorununun adeta devletin ve ulusun bekasıyla özdeşleştirildiğine şahit olunmaktadır. Göçmenlerin sayısının sürekli artmasının ülke içindeki yerlilerin zamanla azınlığa düşmelerini beraberinde getireceğini savunan bu yaklaşım, aynı zamanda yabancıların kültürel yozlaşmaya da neden olduğu iddiasını işlemektedir.

¹ Zygmunt Bauman (2019), *Kapımızdaki Yabancılar*. Çev. Emre Barca, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2019, s. 9.

Söz konusu ‘kaygı duyulan’ bu durumun, yabancı düşmanlığı ekseninde şekillenen marjinal yaklaşımları güçlendirdiği dikkat çekmektedir. Göçmenlere yönelik tepkinin ilk nedeni, bunların göç ettikleri ülkede işsizlik rakamlarının yükselmesi açısından etkileridir. Hâlihazırda çok sayıda Batı ülkesinde ekonomik büyüme durma seviyesine gelmiştir. Bunun yanında, teknolojinin gelişmesiyle birlikte özellikle sanayi kuruluşlarında insan gücüne ihtiyaç giderek düşmektedir. Bu durum, ciddi bir işsizlik sorununa yol açmaktadır. Gelişmiş ülkelerde işsizlik oranının çift haneli rakamlara çıkması bu durumun göstergesi durumundadır. Bu tür sorunlar, Batı ülkelerinde genel refahı düşürürken göçmenler nedeniyle aktif işgücü piyasasına üstelik daha düşük ücretlerle çalışmaya razı olacak yeni insanların eklendiği görülmektedir. Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat), verilerine göre Avrupa Birliği (AB) ülkeleri dışında doğan ancak AB ülkelerinden herhangi birinde yaşayan 20 ila 64 yaşları arasındaki göçmenlerin iş piyasasındaki istihdam oranı yüzde 63’tür.² Bu durum, göçmenlerin üçte birinden fazlasının işsiz olduğuna işaret etmektedir. Diğer taraftan çalışan göçmenlerin ülke standartlarına göre ortalama gelir düzeylerinin ve yaptıkları işlerin niteliklerinin düşük olduğu kolayca tahmin edilebilir.

Öte yandan yine toplumlarda yükselen suç oranları, insanların komşuları dâhil olmak üzere etrafa yönelik güvensizliklerinin artması ve sosyal güvenlik sistemindeki geriye gidiş gibi sorunlar da sıklıkla göçmenlere atfedilebilmektedir. Bunlar, aslında “sosyal uyum eksikliği” olarak görülen ve doğrudan göçmenlerle ilgili olmayan genel bir sorunun yansımaları durumundadır. Ancak çoğu örnekte sosyal uyum eksikliğinin neden olduğu sorunlar karşısında göçmenlerin adeta günah keçisi ilan edildiği söylenebilir.³

Popülizm ve Göçmen Karşıtlığı

Burada en ciddi sorun ise yabancı ve göçmen karşıtlığının artık marjinal bir söylem olmaktan çıkarak ana akım siyasal söylemin unsurlarından biri haline gelmesidir. Geçmişten itibaren belirli bir

²Mustafa Bağ, Göçmenler AB Ülkelerinde Hangi Oranda İstihdam Ediliyor?, *Euronews*, <https://tr.euronews.com/2018/07/30/gocmenler-ab-ulkelerinde-hangi-oranda-istihdam-ediliyor>, (Erişim Tarihi: 15/08/2019)

³ Gülay Uğur Göksel (2019). *Göçmen Entegrasyonu ve Tanınma Teorisi: “Adil Entegrasyon”*. Çev. Müge Kızıltuğ. Pinhan Yayıncılık, s. 31.

ülkeye sonradan gelen göçmen ve mültecilere karşı olumsuz yaklaşımların var olduğu bilinmektedir. Ancak söz konusu tepkisel yaklaşım, çok uzun yıllar boyunca yalnızca marjinal siyasal akımların söyleminde yer bulmuştur. Siyasal hareketler merkeze yaklaştıkça göçmenler de dâhil olmak üzere farklı toplumsal kesimlere karşı itidalli ve kuşatıcı bir yaklaşım sergilemişlerdir. Buna karşılık popülizm, siyasetçilerin topluma, gerçekte ilgisinin olup olmadığını önemsemeyen, belirli bir kesimin duymak istediklerini söylemeleridir. Son dönemde dünyanın farklı yerlerinde yükselen popülist hareketler siyasetlerini büyük oranda yabancı düşmanlığı üzerine kurmaktadır. Bu bağlamda, geçmişten itibaren Müslümanlar başta olmak üzere göçmen ve mülteci aleyhtarı tutum izleyen siyasal partilerin destek zeminlerinin giderek arttığı dikkat çekmektedir. Aslında bu durum, bir etkileşim sürecinin sonunda ortaya çıkmaktadır.

Yabancı düşmanı sayılabilecek bir siyasal anlayışa sahip olan, ancak bunu ifade etmekten kaçınan çok sayıda kişi, kendi düşüncelerinin siyasetçiler tarafından dile getirildiğini görünce adeta bunların teyit edildiğini düşünmektedir. Siyasetçiler ise geçmişte kendilerine sınırlı oy getiren bu söylemlerin daha fazla seçmen kazandırdığını gördükçe dillerini giderek sertleştirmektedir. Bunun daha ötesine geçen tehlike ise, bu yaklaşımın diğer siyasetçilerin dillerine de sirayet etmesi, aynı şekilde kamuoyunun ilgisini daha fazla çekmesidir. Başka bir ifadeyle popülist söylem nedeniyle toplumdaki rahatsızlıklar su yüzüne çıktıkça diğer başka siyasetçiler de popülist söylemlere eğilim gösterebilmektedir. Popülizmin, belirli bir kesim yüceltilirken diğer kesimin alçaltılmasına dayandığı bilinir. Bu yönde bir söylem kullanan siyasetçiler kendi kitlelerini konsolide etmek için kendi (batı) toplumlarının üstün özelliklerine göndermede bulunurken, onların karşısında konumlandıkları rakip göçmenler ve yabancılar olmaktadır.

Son dönemde pek çok Batı ülkesinde göçmen karşıtlığını siyasal söylemlerinin merkezine yerleştiren siyasetçilerin yükselişe geçtiği görülmektedir. İtalya, Çekya, Macaristan gibi ülkelerde göçmen karşıtı söylemleriyle bilinen siyasetçiler iktidara gelmiştir. İngiltere, Fransa ve Almanya gibi çok sayıda göçmenin yaşadığı devletlerde de siyasetin temel başlığının yabancıların durumu olduğu bilinmektedir. Nitekim göç konusunda nispeten ılımlı politikalar izlediği için ülkesinde eleştirilen Almanya Şansölyesi Angela Merkel'in halefi, Annegret Kramp-Karrenbauer'in yabancıların durumu açısından selefinden farklı

şekilde çok sert bir yaklaşıma sahip olduğu bilinmektedir. Aynı ülkede ırkçı düşünceye sahip *Almanya için Alternatif Partisi(Alternative für Deutschland, AfD)* 2017 seçimlerinde 94 milletvekiliyle ilk kez Alman Federal Parlamentosuna (Bundestag) girmiştir. Fransa’da Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron’un 2017 yılında yapılan seçimlerdeki en yakın rakibi Marine Le Pen, seçim kampanyasında açıkça “Göçe bir son vermek istiyorum. Bu kadar net. Dedüğimin arkasındayım; İster yasal ister yasa dışı olsun, ben göçe son vermek istiyorum” ifadelerini kullanmıştır.⁴ Buradan da anlaşılacağı gibi yabancı karşıtlığı marjinal bir tavır olmaktan çıkmakta ve ana akım siyasetin unsurlarından biri durumuna geçmektedir.

Popülist siyasetçilerin en belirgin özelliklerinden bir diğeri de yabancılara karşı provokatif bir yaklaşım sergilemekten kaçınmamalarıdır. Örneğin İslam ve göçmen karşıtı sert ifadeleriyle tanınan Danimarkalı aşırı sağcı siyasetçi Rasmus Paludan, 2019 yılının Temmuz ayında yabancılara yoğun olarak yaşadığı bir bölgede seçim çalışması yapmaya çalışmış ve burada kendisine saldırıldığını iddia etmiştir. Hollanda’da aşırı sağcı lider Geert Wilders, parlamentoda Hazreti Muhammed temalı bir karikatür sergisi düzenleyeceğini açıklamıştır. 2019 Avrupa Parlamentosu seçimlerinden önce ise aşırı sağcı 11 parti İtalya’da, birlikte bir miting düzenlemiştir. Bu toplantının en önemli temalarından biri, seçim sonrasında AB’nin göçmen politikasına karşı parlamento içinde birlikte hareket edilmesi olmuştur. Buradan da anlaşılacağı gibi yabancı düşmanlığı Avrupa’da aşırı sağ partilerin ortak politikası durumundadır. Geçmişte sınırlı bir oy potansiyeline sahip aşırı sağ partilerin oy oranlarını giderek artırmaları göç sonrasında karşılaşılan sorunların sürekli gündemde tutulmasıyla gerçekleşmiştir.

Popülist siyasetçilerin özellikle alt-orta gelirdeki vatandaşların ekonomik temelli kaygılarını pekiştiren bir dil kullandıkları görülmektedir. Siyasetçiler, farklı toplumsal kesimlerin rahatsızlıklarını körükleyen bir yaklaşım sergilemekte ve pek çok ekonomik, toplumsal ve siyasal sorunun kaynağının göçmenler olduğu algısını yaratmaktadır. Bu nedenle, insanların önemlice bir kısmı, içinde buldukları ekonomik sorunları göçmenlere bağlamaktadır.

⁴ Macron’dan Le Pen’e: Toplumu Kutuplaştırıyorsunuz (2017).
<https://tr.euronews.com/2017/03/21/macron-dan-le-pen-e-toplumu-kutuplastiriyorsunuz>.

Üstelik bu durum, yukarıda bahsedildiği gibi bir kaygıyla sürekli beslenmektedir. Ekonomik durumlarının daha da kötüleşeceği, göçmenlerin sayısının giderek artacağı, böylece toplumdaki etki düzeylerinin güçleneceği yönündeki kaygılar yükselmektedir. Siyasetçiler ya da onları destekleyen medya kuruluşlarınca bu tür söylemler sürekli tekrarlandıkça algının adeta gerçeğe dönüştüğü görülür. Bu konudaki en belirgin yaklaşımlardan biri ABD Başkanı Donald Trump'a aittir.

Trump, gerek seçim kampanyası döneminde gerekse başkan seçildikten sonra sürekli şekilde göçmenlerin Amerikalıların ekonomik şartlarını kötüleştirdiği yönünde propaganda yapmıştır. Meksika sınırına duvar inşa edilmesi de dâhil olmak üzere oldukça iddialı projelerle somutlaşan bu siyasal dil kendisine seçimi kazandırmıştır. Trump, bu şekilde göçmen politikaları nedeniyle işlerini kaybetmekten ya da daha düşük ücretler karşılığı çalışmaktan kaygı duyan insanların duygularına hitap etmiştir.⁵ Nitekim Trump'ın başkan seçilmesinden sonra, yasadışı göçle mücadele kadar -daha önce alışık olunmadık bir biçimde- yasal göçe dönük olumsuz bir yaklaşım da yeni yönetimin *Ulusal Güvenlik Stratejisi*'nde kendisine yer bulmuştur.⁶ Bu durum, bir göçmen ülkesi olan ABD'nin kuruluş felsefesiyle de bir çelişkiyi yansıtmaktadır. Ancak söz konusu çelişkili tutumların yalnızca ABD ile sınırlı olmadığı söylenmelidir. Halen pek çok gelişmiş ülkede geçmişte göçmenler ve sığınmacıların lehine olarak hazırlanan yasal düzenlemelerin tersine çevrilmeye başlandığı dikkat çekmektedir.⁷ Başka bir ifadeyle, mevcut düzenlemeler, göçmenlerin haklarını korumaya yönelik bir görüntü çizerken günümüzde göçü cazip olmaktan çıkaracak yasalar hazırlanmaya çalışılmaktadır.

⁵ Marco Revelli (2019), *The New Populism: Democracy Stares into The Abys*, İng. Çev. David Broder, Verso, London, s. 21.

⁶ Emma Ashford ve Alex Nowrasteh (2017). *Immigration in The National Security Strategy*. Massachusetts: CATO Institute Pub. https://www.cato.org/blog/immigration-national-security-strategy?gclid=CjwKCAiAjuPRBRBxEiwAeQ2QPnheOMujj4iypO9gWozMX0v7j0QMeGQ7ormx2m3ngwQuloOJgvXv8hoChWgQAvD_BwE, (Erişim Tarihi: 15/08/2019)

⁷ Ahmet Demirden (2018). Göçmenlerin Uyumunda Ev Sahibi Toplumların Rolüne Sosyal Psikolojik Bakış: Düzenleyici Odaklanma Kuramı. *Göç ve Uyum*. Der. Coşkun Taştan, İbrahim İrdem ve Ömer Özkaya, Polis Akademisi Yayınları, s. 65.

Diğer taraftan, popülist siyasal dilin belirli bir hayat tarzının ve değerler sisteminin göçmenler tarafından tehdit edildiği vurgusunu yaptığı dikkat çekmektedir.⁸ Bu bakımdan, özellikle Batı ülkelerinde pek çok popülist siyasetçi, göçmenler nedeniyle geçmişten bugüne taşıdıkları değerlerin tehlikeye girdiğini savunmaktadır.⁹ Burada öncelikle yüceltilen ve üstünlük atfedilen bir “biz” olgusunun varlığından söz edilebilir. Aynı değer ve ilkeleri paylaşan “biz”in karşısında ise bunları adeta tehdit eden “onlar” vardır. Bu bakımdan, göçmenlerin varlığının yalnızca vatandaşların ekonomik geleceğini zora düşürmekle kalmadığı, bunun yanında, ülkenin kültürel temellerini de yozlaştırıcı bir etkisinin bulunduğu iddia edilir. Göçmenlere yönelik kaygının, göçmenlerin dinlerini özgürce yaşamalarını engellediği dikkat çekmektedir. Geçmişten bu yana, ABD ve Kuzey Avrupa ülkelerinin en fazla övündükleri konulardan biri, her türlü inancın özgürce yaşanmasına izin vermeleri olmuştur. Oysa günümüzde görülen bu engelleyici anlayış, geçmişteki din savaşları ve kitlesel katliamlar göz önünde bulundurulduğunda, zaten çok da gerçekçi olmayan bu iddianın anlamını tamamen yitirmesini beraberinde getirmiştir.¹⁰ Bu süreçte, Müslümanların kendi dinî kimlikleriyle kamusal alanda bulunmalarının önüne ciddi engeller çıkarılmaktadır.

Batı’da son dönemde yükselen İslamofobi olgusunu da bu çerçevede değerlendirmek mümkündür. Geçmişten beri Batı ülkelerinde, farklı nedenlerle ve çeşitli zamanlarda göçmüş, çok sayıda Müslüman olduğu bilinmektedir. Hatta ucuz işgücü sağlamak gibi nedenlerle bu göçler, uzunca süreler boyunca ülkelerin kendi talepleri sonucunda gerçekleşmiştir. Ancak bu ülkelerdeki ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlerin ebeveynlerine göre çok daha iyi bir eğitim almaları, sistem içindeki ağırlıklarının artmasını beraberinde getirmiştir. Bunun sonucunda, göçmen kökenlilerin kamusal görünürlükleri artmış ve bunların nitelikli işgücünün parçası durumuna geldikleri görülmüştür. Oluşan bu yeni statünün, toplumsal konumlarını kaybedeceklerini düşünenlerin korkularını güçlendirdiği söylenebilir. Nitekim çok sayıda

⁸ Paul Taggart (2000), *Populism*, Open University Press, Buckingham 2000, s. 1.

⁹ Revelli, *a.g.e.*, s. 28.

¹⁰ Martha C. Nussbaum (2018). *Yeni Dinsel Tahammülsüzlük: Kaygılı Bir Çağda Korku Siyasetinin Üstesinden Gelmek*. Çev. Berkay Ersöz. Ankara: Phoneix Yayınları, s. 15.

popülist siyasetçinin ülkelerindeki yabancı sayısının artmasını adeta bir felaket senaryosu gibi gösterdikleri görülmektedir.¹¹

Başta Müslümanlar olmak üzere yabancı karşıtlığını artıran en önemli araçlardan bir diğeri de küresel terör sorunudur. Gerçekten de terör, günümüzde yalnızca belirli ülkeleri değil dünyanın her yerini, hatta geçmişte tamamen güvenli sayılan bölgeleri bile etkileyen bir olgu durumundadır. Ancak terörle ilgili asıl sorun, bunun özellikle Batı toplumlarında Müslümanlar başta olmak üzere yabancılarla ilişkilendirilmesidir. Farklı yerlerde ve bir kısmı münferit şekilde gerçekleşen şiddet eylemleri “İslami terör” kavramı ifadesiyle genel bir kategori içerisinde açıklanmaktadır. Batılı siyasetçiler tarafından -tıpkı ekonomik sorunlar gibi- terör eksenli korkular da oya devşirilmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu popülist çabaların özellikle Müslümanlar açısından ciddi bir maliyetinin olduğu açıktır. Oy kaygısıyla sarf edilen yabancı düşmanı ifadeler, toplumdaki farklı kesimler arasındaki mesafeyi giderek açmakta ve Müslümanları diğer insanlar karşısında “olağan şüpheli” durumuna sokmaktadır. Nitekim bu ülkelerde gerçekleşen her türlü kitlesel eylemin sorumluluğu, henüz gerçek durum bile anlaşılmadan Müslümanlara havale edilmektedir. Sonradan saldırının failinin Müslüman olmadığı ya da adli bir vaka olduğu, bir terör eylemi özelliği göstermediği anlaşılrsa bile ilk aşamada ortaya atılan haberlerin yarattığı algıyı değiştirmek mümkün değildir.

El Kaide ve DEAŞ gibi terör örgütlerinin çatışma bölgelerinde kullandıkları militanların bir kısmını Batılı ülkelere devşirmeleri pek çok devletin gündemine radikalleşmeyle mücadele anlayışını sokmuştur. Ancak Batı ülkelerinde radikalleşme potansiyeli taşıdığı varsayılanların gençlerin genellikle Müslüman olduğu dikkat çekmektedir. Bunun yanında, İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi Batı ülkelerinin Suriye ve Irak gibi ülkelere savaşmak için giden kendi vatandaşlarını tekrar ülkeye almamak için aktif çaba harcadıkları görülmektedir. Bu durum, bir bakıma, Batılı devletler tarafından -kendi ülkelerinden uzak kaldığı sürece- dünyanın herhangi bir yerinde insan ölümlerinin gerçekleşmesinin çok umursanmadığına işaret etmektedir. Daha önce hükümet yetkililerinin bu vatandaşların ülkeye geri alınmaması yönünde ifadeler kullandığı Hollanda’da, yakın geçmişte

¹¹ Barbel Wardetzki (2018), *Siyasette ve Toplumda Narsisizm*, Ayartma ve İktidar, çev. Deniz Cankoçak, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 96.

başbakan Rutte yargı kararı sonucu DEAŞ'lı vatandaşlarını topraklarına “mecburen” geri kabul etmek zorunda olduklarını açıklamıştır.¹² Ancak bu konudaki genel yaklaşım göz önünde bulundurulduğunda alternatif arayışların süreceği kolayca tahmin edilebilir.

Göçün Güvenlikleştirilmesi

Batılı siyasetçiler tarafından topluma terör başta olmak üzere sürekli güvenlik sorunlarının dayatılması “güvenlikleştirme” kavramının öne çıkmasına neden olmaktadır.¹³ Güvenlikleştirme, en genel şekilde, siyasal iktidar tarafından ülkenin karşı karşıya olduğu herhangi bir sorunun doğrudan güvenlikle bağlantılı olarak gösterilmesidir. Kavramın asıl vurgusu, belirli bir konunun gerçekten içerdiği potansiyel tehdidin ötesinde siyasetçilerin söylemi aracılığıyla ülkenin güvenliğiyle ilişkilendirilmesidir. Yöneticilerin bu tavrı nedeniyle vatandaşlar, meselenin öncelikli olarak çözülmesi için girişilecek çabaları meşru kabul edeceklerdir. Dolayısıyla konu güvenlikle ilişkili görüldüğünde, önlenmesi için olağan şartların çok ötesine geçen tedbirlerin alınması mümkün olacaktır. Bu bakımdan, göçle ilgili popülist söylemlerin temelinde de bu durumun bulunduğu söylenebilir. Elbette göçün toplumlar açısından belirli sorunlar yarattığı açıktır. Ancak güvenlikleştirme, bunun çok daha ötesine geçerek konunun söylem bazında sürekli işlenmek suretiyle toplumun gündeminde tutulmasıdır. Bu durumun en belirgin örneği, Hollande’ın cumhurbaşkanlığı döneminde Fransa’da terör saldırıları sonucunda olağanüstü hal ilan edilmesi ve çok katı güvenlik önlemlerinin alınmasıdır.¹⁴ Bunun yanında, yine Fransa’da Charlie Hebdo

¹² Abdullah Aşiran, “Hollanda Başbakanı Rutte: DEAŞ’lıları Mecbur Almak Zorundayız”(2019, 22.11), *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/hollanda-basbakani-rutte-deaslilari-mecbur-almak-zorundayiz/1653158> (Erişim Tarihi: 22/11/2019)

¹³ Nazif Mandacı ve Gökay Özerim (2013), Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa’da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*. Cilt 10, Sayı 39, s. 105- 130. s. 108.

¹⁴ “Hollande to unveil tough anti-terror measures on Charlie Hebdo anniversary” (2016, 07.01), *Deutsche Welle*, <https://www.dw.com/en/hollande-to-unveil-tough-anti-terror-measures-on-charlie-hebdo-anniversary/a-18964539>, (Erişim tarihi: 22/10/2019)

saldırıların ardından teröre karşı dayanışma çağrısı adı altında dünya liderlerinin toplanmasının önemli bir propaganda hamlesi olduğu görülür. Göçmen Müslümanların ve diğer yabancıların hem özgürlüklerinin daraltılmasından hem de kendilerine yönelen bu tavırdan olumsuz şekilde etkilendikleri dikkat çekmektedir.

Sosyal Medyanın Yabancı Düşmanlığına Etkisi

Hâlihazırda göç alan ülkelerde, vatandaşların kendi hayat şartlarından duydukları memnuniyetsizlikler göçmenlerin durumuna yönelik yanlış algılarla birleştikçe düşmanlığın giderek büyüdüğü görülmektedir. Göçmenlerin hayat şartları ve gittikleri ülkelerin onlara sağladığı imkânlardan daha çok buna ilişkin algının öne çıktığı söylenebilir. Son dönemlerde ortaya atılan bir kavramla ifade edilecek olursa, halen “post-truth” bir dünyada yaşanmaktadır.¹⁵ Bu bakımdan, sosyal medya başta olmak üzere çeşitli platformlarda ortaya atılan bilgilerin doğruluğundan daha çok toplumun beklentilerini karşılaması önemlidir. Pek çok insanın çeşitli iletişim kanallarında karşılaştıkları farklı iddiaların doğruluğunu sorgulama ihtiyacı duymadan kabullendikleri dikkat çekmektedir. Önemli olan karşılaştığı bilginin kişinin kanaatleriyle örtüşmesidir. Dolayısıyla örneğin göçmenlerin aleyhinde olan bir kişi, onlara devlet tarafından ciddi maddi yardım yapıldığı yönündeki spekülatif bir haberle karşılaştığında bunu doğru kabul etmektedir. Ülkemizde, özellikle Suriyeliler özelinde, bu tür haberlerle sıklıkla karşılaşıldığı açıktır. Devletin sığınmacılara ciddi para yardımı yaptığı, bunların çocuklarının üniversiteye sınavsız girdiği, pek çok kişiye Türk vatandaşlığı verildiği gibi iddialara sosyal medyada çokça rastlanmakta, bunlar ne kadar abartılı olursa olsun çok sayıda kişi tarafından beğenilmekte veya paylaşılmaktadır. Benzer bir durumun dünyanın başka yerlerinde de yaşandığı bilinmektedir.

Sosyal medyanın göçmen karşıtlığı yönündeki bir diğer olumsuz etkisi ise “filtre balonları” adı verilen algoritmik uygulamalar olabilmektedir.¹⁶ Sosyal paylaşım platformlarında kullanıcının

¹⁵ Lee McIntyre (2019), *Hakikat sonrası*. Çev. M. F. Biçici, İstanbul: Tellekt Yayınları, s. 96.

¹⁶ Dominic Spohr (2017). Fake News and Ideological Polarization: Filter Bubbles and Selective Exposure on Social Media. *Business Information Review*. Vol. 34, Issue 3, s. 102.

ziyaretleri sırasında gezdiği sayfalar, takip ettiği kişiler ve paylaşımları saklanmaktadır. Bunun yanında siteler, üyelik aşamasında kullanıcılara onaylattıkları sözleşmelerde kişisel verilerinin üçüncü şahıslarla paylaşılmasına ya da sitenin çerez kullanımı yoluyla kullanıcının internet üzerindeki aktivitelerini takip etmesine izin vermektedir. Dolayısıyla sosyal paylaşım platformunun elinde kişinin siyasal konular da dâhil olmak üzere tercih ve eğilimleriyle ilgili ciddi oranda bilgi birikir. Daha sonraki ziyaretlerinde sitede daha fazla kalması için belirli algoritmalar aracılığıyla kişinin ilgi alanına yönelik paylaşımlarla karşılaşması sağlanmaktadır. Temelde daha fazla reklam almak amacıyla yapılan bu uygulanmanın istenmeyen türden siyasal sonuçları olabilmektedir. Örneğin göçmen karşıtı bir kişi, ana sayfasında sürekli olarak kendisiyle aynı yaklaşıma sahip insanların paylaşım ve gönderileriyle karşılaşmaktadır. Bu durum, düşünceleri aslında marjinal olsa bile toplumdaki diğer pek çok kişi tarafından da paylaşıldığı algısını doğurmaktadır. Dolayısıyla kişi, kendi tezlerinin doğruluğuna giderek daha fazla inanmakta ve yabancı düşmanlığı pekişmektedir.

Bunun yanında, siyasetçilerin de sosyal medyayı yoğun şekilde kullandıkları bilinmektedir. Sosyal medyada kısa ve sansasyonel paylaşımların ilgi çektiği ve çok sayıda kişiye yayıldığı bilinmektedir. Bu tür bir paylaşım bir siyasetçiden gelince etkisinin çok daha fazla olduğu kolayca tahmin edilebilecek bir durumdur. Yabancı karşıtlığını içeren ifadeler, hatta istatistikî veriler, doğru olup olmamalarından bağımsız şekilde siyasetçiler tarafından paylaşılabilen ve kısa sürede çok sayıda kişi tarafından görülmektedir. Dolayısıyla sosyal medya, yabancı düşmanlığı körükleyen ya da yukarıda bahsettiğimiz türden toplumsal kaygıları sürekli olarak besleyen bir nitelik göstermektedir. Üstelik sosyal medyada, konvansiyonel medyanın aksine editörlük ve yayın politikaları gibi hukuksal ve etik süzgeçler de çoğunlukla yoktur. Söz konusu kontrolsüzlük bireysel paylaşım ve gönderilerin saldırgan ve nezaketsiz bir görünüm sergilemesine neden olabilmektedir. Ayrıca bu mecrada ciddi bir yalan haber sorununun olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, sosyal medyada yapılan paylaşımların yabancı düşmanlığı güçlendiren bir yüzü vardır. Ülkemizde Suriyelilerin karıştığı iddia edilen ve sosyal medya üzerinden yayılan haberler bu durumun örneklerinden biridir. Batı

ülkelerinde yapılan bu anlamdaki paylaşımların ise Müslümanlar başta olmak üzere yabancılara yöneldiği görülmektedir.

Sonuç

Göç olgusunun daha uzun dönemler boyunca toplumlara etkileyeceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla hem göç edenler, hem de göç alan ülkeler ve bu ülkelerde yaşayanlar açısından ortaya çıkan bu yeni durumla baş etmenin imkânları araştırılmalıdır. Bu konuda ilk sorumluluğun siyasetçilere düştüğü söylenebilir. Günümüzde Batı dünyasındaki hâkim eğilim, göçün neden olduğu sorunları gereğinden fazla işleyerek, hatta çoğu zaman bunları abartarak, toplumsal korkular üzerinden oy kazanma yönündedir. Siyasetçilerin göçmen karşıtı tutumları, toplumdaki yabancı düşmanı düşüncelerin gittikçe görünürlüğünün artmasına ve güç kazanmasına neden olmaktadır. Bu süreçte, siyasetçilere düşen görev, yabancılara karşı daha itidalli bir tutum takınıp farklı kesimler arasında köprüler kurmaya çalışmaktır. İnsanlığın duvarlardan daha çok köprülere ihtiyaç duyduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Nitekim akılcı bir siyasetin de bu temele oturması gerektiği rahatlıkla ifade edilebilir. Sürekli olarak kaygı içinde bulunan, dışarıdan gelen her türlü faktörü tehdit gibi algılayan ve yabancılarla savaşıma hazırlanan bir toplumun en başta kendi varlığına zarar vereceği öngörülebilir bir durumdur. Böylesi bir toplumsal teyakkuz durumunun devletler için sürdürülebilir olmadığı ve hayatın olağan akışına aykırı bir görüntü sergilediği muhakkaktır.

Kuşkusuz teknolojiye ilerlemeler başta olmak üzere belirli faktörler gelecekte de insanların ekonomik koşullarını tehdit edecektir. Ancak bu sorunun belirli toplumsal kesimlere yönelik nefret üzerinden çözülmesi mümkün değildir. Bunların çözümü için tüm parametreleri göz önünde bulunduran ve insanlar arasındaki işbirliğiyle dayanışmayı güçlendiren, gerçekçi bir bakış açısı geliştirilmelidir. Bu bağlamda, göçmenlerin gittikleri ülke içinde adil entegrasyonunu sağlayacak ve onları diğer toplumsal kesimlerin gözünde tehdit gibi algılanmaktan çıkaracak politikaların üretilmesi zorunludur. Geleceğe olumlu miras bırakacak politikaların ise popülizm yerine gerçekçi bir bakış açısıyla üretilecek ve uyumu hedef alacak yaklaşımlar ekseninde şekilleneceği açıktır.

Kaynakça

ASHFORD, Emma ve Nowrasteh, Alex (2017). *Immigration in The National Security Strategy*. Massachusetts: CATO Institute Pub. https://www.cato.org/blog/immigration-national-security-strategy?gclid=CjwKCAiAjuPRBRBxEiwAeQ2QPnheOMujj4iypO9gWozMX0v7j0QMeGQ7ormx2m3ngwQuloOJgvXv8hoChWgQAvD_BwE, (Erişim Tarihi: 22/10/2019)

AŞIRAN, Abdullah, “Hollanda Başbakanı Rutte: DEAŞ’lıları Mecbur Almak Zorundayız”(2019, 22.11), *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/hollanda-basbakani-rutte-deasililari-mecbur-almak-zorundayiz/1653158>, (Erişim Tarihi: 22/10/2019).

BAG, Mustafa, “Göçmenler AB Ülkelerinde Hangi Oranda İstihdam ediliyor?” (2018), *Euronews*, <https://tr.euronews.com/2018/07/30/gocmenler-ab-ulkelerinde-hangi-oranda-istihdam-ediliyor>, (Erişim Tarihi: 22/10/2019)

BAUMAN, Zygmunt (2019), *Kapımızdaki Yabancılar*. Çev. Emre Barca, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2019.

DEMİRDEN, Ahmet (2018). Göçmenlerin Uyumunda Ev Sahibi Toplumların Rolüne Sosyal Psikolojik Bakış: Düzenleyici Odaklanma Kuramı. *Göç ve Uyum*. Der. Coşkun Taştan, İbrahim İrdem ve Ömer Özkaya, Polis Akademisi Yayınları, ss. 65-69.

“Hollande to Unveil Tough Anti-Terror Measures on Charlie Hebdo Anniversary” (2016, 07.10), *Deutsche Welle*, <https://www.dw.com/en/hollande-to-unveil-tough-anti-terror-measures-on-charlie-hebdo-anniversary/a-18964539>, (Erişim Tarihi: 22/10/2019)

“Macron’dan Le Pen’e: Toplumunu Kutuplaştırıyorsunuz” (2017), *Euronews*, <https://tr.euronews.com/2017/03/21/macron-dan-le-pen-e-toplumunu-kutuplastiriyorsunuz>, (Erişim Tarihi: 22/10/2019)

MANDACI, Nazif ve ÖZERİM, Gökay (2013), Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa’da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*. Cilt 10, Sayı 39, s. 105- 130.

MCINTYRE, Lee (2019). *Hakikat Sonrası*. Çev. M. F. Biçici, İstanbul: Tellekt Yayınları.

NUSSBAUM, Martha C. (2018). *Yeni Dinsel Tahammülsüzlük: Kaygılı Bir Çağda Korku Siyasetinin Üstesinden Gelmek*. Çev. Berkay Ersöz. Ankara: Phoneix Yayınları.

REVELLİ, Marco (2019), *The New Populism: Democracy Stares into The Abbys*, İng. Çev. David Broder, London: Verso.

SPOHR, Dominic. (2017). Fake News and Ideological Polarization: Filter Bubbles And Selective Exposure On Social Media. *Business Information Review*. Vol. 34, Issue , ss. 150-160.

TAGGART, Paul (2000), *Populism*, Open University Press, Buckingham 2000.

UĞUR GÖKSEL, Gülay (2019). *Göçmen Entegrasyonu ve Tanınma Teorisi: "Adil Entegrasyon"*. Çev. Müge Kızıltuğ. Pinhan Yayıncılık.

WARDETZKİ, Barbel (2018), *Siyasette ve Toplumda Narsisizm, Ayartma ve İktidar*, çev. Deniz Cankoçak, İletişim Yayınları, İstanbul.

Hegemonya İnşası Bağlamında Göç-Kimlik-Güç İlişkisi: ABD, Rusya, Çin ve Türkiye Perspektifinden Bir Bakış

*Mehmet Seyfettin EROL**

Özet

Soğuk Savaş sonrasında özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Rusya ve Çin gibi küresel aktörler ve bölgesel bir aktör olarak Türkiye, yumuşak güçlerini arttıracak bölgesel ve küresel kimlikler inşa etmeye koyulmuşlardır. Söz konusu kimliklerin inşa sürecinde göçlerin önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. ABD bir yandan “Tarihin Sonu” teziyle “Liberal Dünya” kimliğini güçlendirmeye çalışırken, diğer yandan “Medeniyetler Çatışması” teziyle rakiplerinin ortak bir kimlik etrafında cephe almasını önlemeye çalışmaktadır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) dağılmasıyla kimlik bunalımı yaşayan Rusya Federasyonu, “Avrasyacılık” söylemi temelinde eski Sovyet coğrafyası ve yakın çevresinde yeni bir kimlik oluşturma çabası içindedir. Çin ise ekonomik gücünü esas alan “Kuşak-Yol Girişimi” kapsamında “Konfüçyüs Uyumu” ile bölgesel kimliğini oluşturma peşindedir. Türkiye, 1990’lı yılların başında “Türk Dünyası” söylemiyle bu “kimlikler savaşı”nda kendi yerini bulmaya çalışmıştır. 2000’li yıllarda Türkiye, “İslam Dünyası” söylemi temelinde kendi etrafında güçlü bir kimlik inşa etmek istemiş, ancak Arap Baharı’yla bu süreç akamete uğramıştır. Son gelinen noktada Türkiye, “Türk-İslam Dünyası” teziyle karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede makalede, göç hareketlerinden yola çıkarak ABD, Rusya, Çin ve Türkiye’nin oluşturmaya çalıştıkları bölgesel kimlikler karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Tarihin Sonu, Medeniyetler Çatışması, Avrasyacılık, Kuşak-Yol Girişimi, Konfüçyüs Uyumu, Türk-İslam Dünyası.*

* Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, Mehmet.erol@hbv.edu.tr

Migration-Identity-Power Relations in the Context of Hegemony Construction: A View from the Perspectives of the US, Russia, China and Turkey

Abstract

In the post-Cold War period, global players such as the United States (US), Russia and China, and regional powers like Turkey started to build a regional and global identity to increase their soft power. Migration emerges as an important phenomenon during the construction of these identities. While the USA tries to strengthen the identity of the “Liberal World” with the thesis of “The End of History” on the one hand, it tries to prevent its rivals from forming a common identity with “Clash of Civilizations” thesis. The Russian Federation, which is experiencing an identity crisis with the disintegration of the Union of Soviet Socialist Republics (USSR), is trying to establish a new identity in the post-Soviet geography and its near abroad on the basis of the discourse of “Eurasianism”. China, on the other hand, is seeking to establish the regional identity of “Confucius Harmony” within the Belt and Road Initiative based on its economic power.

Turkey at the beginning of the 1990s, tried to find his place in this war of identities through the “Turkish World” rhetoric. In 2000s, Turkey wanted to build a strong identity based on the “Islamic World”. But this process has failed due to the Arab Spring. In the final analysis, Turkey emerges with the “Turkish-Islamic World” thesis. In this context, the article compares the regional and global identities which are constructed by the US, Russia, China, and Turkey taking into account the dimension of migration.

Keywords: *End of History, Clash of Civilizations, Eurasianism, Belt and Road Initiative, Confucius Harmony, Turkish-Islamic World.*

Giriş

Uluslararası Politika yalnızca büyük güçler arasındaki askeri mücadele değil, aynı zamanda “Kimliklerin Savaşı”dır. Çünkü hegemon aktör hem kaba gücü, hem de kültür ve kimlikten oluşan yumuşak gücü sayesinde dünya üzerinde tahakküm kurar. Bir aktörün kimliğinin erozyona uğraması, onun ulusal gücünün zayıflamasına yol açar. Bu durum, kimliğin zayıflamasını da beraberinde getirir. Kısacası, kimlik ile güç arasında doğrudan bir bağlantı bulunmaktadır. Diğer taraftan göç hareketleri, kimliklerin oluşmasında etkili olmaktadır. Nüfusun bir güç unsuru olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Bu sebeple, kalabalık bir nüfus ancak bir kimlik etrafında kenetlendiğinde büyük bir güce dönüşür. Bu bakımdan göç, kimlik ve güç arasında yakın ilişki bulunmaktadır.

Dolayısıyla, güçlü aktörler güçlü kimlikler inşa eder. Bu kimlikler, ulus-devlet sınırlarını aşar ve yakın çevresinden başlamak üzere tüm dünyayı etkiler. Bu etkilerin en önemlisi de gücün hissedildiği yerde göç hareketliliğinin yaşanmasıdır. Bir taraftan hegemon aktörün cazip kimliği, kendisine göç çekerken; diğer taraftan hegemon aktör, kendisine rakip kimliklerin oluşmaması için bölgenin demografik yapısıyla oynar. Böylece göç, kimlik ve güç boyutlarından oluşan bir mücadele yaşanır. Uluslararası politikada buna “kimliklerin savaşı” denir.

Soğuk Savaş sonrası dönemi “kimliklerin savaşı” olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Bu süreçte “ben kimim?” ve “biz kimiz?” soruları önem kazanmakta ve bu sorulara alınacak cevaplar üzerinden dost ve düşman tanımlamaları yapılmaktadır. Soğuk Savaş sonrasında özellikle ABD, Rusya ve Çin gibi küresel aktörler ve bölgesel bir aktör olarak Türkiye, yumuşak güçlerini arttıracak bölgesel ve küresel kimlikler inşa etmeye koyulmuşlardır. Söz konusu kimliklerin inşa sürecinde göçlerin önemli bir olgu olarak karşımıza çıktığı unutulmamalıdır. Buradan hareketle çalışmada, göç hareketlerinin önemi göz önünde bulundurularak ABD, Rusya, Çin ve Türkiye’nin oluşturmaya çalıştıkları kimlikler karşılaştırılmaktadır.

ABD'nin “Liberal Dünya” İnşası ve “Medeniyetler Çatışması” Tezi

ABD, göç hareketleri sonucunda ortaya çıkan ve belirli bir üst kimlik etrafında bir araya gelen topluluklardan oluşmaktadır. Amerika kimliğini, ilk başlarda “WASP (White, Anglo-Saxon, Protestant)” olarak kısaltılan “Beyaz tenliler, Anglosaksonlar ve Protestanlar” oluşturmaktaydı. Daha sonra yeni devletin cazibesini ve asimilasyon yeteneğini arttırmak için bu kimliğin temelini insan hakları, demokrasi ve liberal değerler konuldu. Böylece ABD; insanların din, dil ve ırk ayırımına maruz kalmaksızın kendi hayalleri peşinde koşabileceği “özgürlükler ülkesi” olarak tanımlandı ve Amerika’yı büyük bir güç yapan temel unsurlardan “mobilizasyon” dinamik hale getirildi. Bu bakımdan ABD, hâlen tüm dünyadaki insanları cezbetmeye ve dolayısıyla göç almaya devam etmektedir.¹

ABD örneğinde görüldüğü gibi, göçün güce dönüşmesi için kucaklayıcı bir üst kimliğe ihtiyaç duyulmaktadır. Bu üst kimliğin oluşturulması halinde göç güce dönüşür; üst kimliğin oluşturulamadığı durumda ise göç yıkıcı bir etki yapar ve nihayetinde göç alan devlet parçalanır. Göçmenlerin devletin üst kimliğini kabul etmesi ise devletin ulusal gücüne olumlu katkı yapar. Aynı zamanda bu göçmenler, ilgili devletin dış politikasında bir yumuşak güç aracına dönüşür.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında küresel bir güce dönüşen ABD, SSCB'nin totaliter kimliği karşısında kendisini “Özgür Dünya'nın temsilcisi” olarak pazarlamaya başladı. Bu süreçte ABD'nin Avrupa'dan yoğun bir beyin göçü aldığı da bir gerçektir. Böylece Amerikan kimliği, Soğuk Savaş boyunca ABD hegemonyasının ayrılmaz bir parçası haline geldi. Bu kimliğin güçlenme süreci, “Yeni Dünya Düzeni”nin inşa edildiği Soğuk Savaş sonrasında da devam etti.

Soğuk Savaş'tan galibiyetle çıkan ABD'nin kimlik inşası bağlamında önünde iki hedef bulunmaktaydı. Bunlardan birincisi, demokrasi ve insan hakları gibi Batılı değerler etrafında oluşan “Liberal Dünya”nın sınırlarını genişletmektir. Diğer bir ifadeyle, bu hedef Soğuk Savaş sonrasındaki zaferin meyvelerini toplama

¹ Daha detaylı bilgi için bkz.: Jim Cullen, *The American Dream: A Short History of an Idea that Shaped a Nation*, Oxford University Press, Oxford 2004.

anlamına gelmekteydi. İkincisi, ABD'nin dünyadaki tek hegemon konumuna yönelik olası meydan okumaların önünün kesilmesi ve ABD karşıtı bir cephenin oluşmasının engellenmesiydi.

Birinci hedefe ulaşmak için ABD'nin liberalizmle ilgili kavramları kullandığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Francis Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" tezi, liberal değerlerin zaferini ilan etmektedir. Fukuyama, önce 1989 yılında yayınladığı "Tarihin Sonu?" makalesi ve daha sonra 1992 yılında yazdığı "Tarihin Sonu ve Son Adam" başlıklı kitabında insanoğlunun gelişiminin son safhasına ulaştığını savunmaktadır.² Ona göre, Monarşi, Totalitarizm, Faşizm ve Komünizmi yenen "Liberal Demokrasi" tarihsel gelişimin sonudur. Böylece insanlık tarihin sonuna ulaşmış bulunmaktadır. Bu çerçevede ABD, "Yeni Dünya Düzeni"nin merkezi haline gelmektedir. Dönemin ABD Başkanı George Bush bu düzeni 11 Eylül 1990 tarihinde yaptığı konuşmasında şu şekilde tanımlamaktadır:³

"Bu sıkıntılı zamanlardan yeni bir dünya düzeni ortaya çıkabilir. Terör tehdidinden daha özgür, adalet arayışında daha güçlü ve barış arayışında daha güvenli yeni bir dönem. Dünyanın, Doğu ve Batı, Kuzey ve Güney uluslarının uyum içinde yaşayabildikleri bir çağ. Yüzlerce nesil bu zorlu barış yolunu araştırırken ve insani çabalar sürerken binlerce savaş yaşandı. Bugün yeni dünya ortaya çıkıyor. Bu, bildiğimiz dünyadan oldukça farklı bir dünya. Hukukun üstünlüğünün orman kanunlarını değiştirdiği bir dünya. Ulusların özgürlük ve adalet için ortak sorumlulukları kabul ettikleri bir dünya. Güçlülerin zayıfların haklarına saygı duyduğu bir dünya."

Oluşmakta olan bu "Yeni Dünya Düzeni"nde ABD, doğal olarak merkezi bir rol üstlenmekte ve dünyanın jandarmalığına

² Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man*, The Free Press, New York 1992, s. xi.

³ "George H. W. Bush. September 11, 1990: Address Before a Joint Session of Congress", *Miller Center*, <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/september-11-1990-address-joint-session-congress>, (Erişim Tarihi: 21.08.2019).

soyunmaktadır. Bu anlayış, Bush'un açıklamalarına şu şekilde yansımıştır:⁴

“Son olaylar kesinlikle hiçbir gücün Amerikan liderliğinin yerini alamayacağını kanıtladı. Zalimlik karşısında, kimsenin Amerika'nın güvenilirliğinden şüphe etmesine izin vermeyeceğiz. Kimse bizim gücümüzden şüphe etmesin. Biz her zaman dostlarımızın yanında olacağız.”

Bu yeni dönemde Avrupa'nın da yeni bir güce dönüşmesi, ABD'nin işine gelmektedir. Avrupa Birliği'nin (AB) sınırlarının doğuya doğru genişlemesi, “Liberal Dünya”nın büyümesi anlamına gelmekteydi. Bu süreçte, sadece Doğu Avrupa ülkeleri değil, aynı zamanda Kafkasya ve Orta Asya'daki eski SSCB ülkeleri de Avrupa'ya yönelmeye başladı. Örneğin, Doğu Avrupa'daki Belarus, Ukrayna, Moldova ve Güney Kafkasya'daki Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan gibi ülkelerin Avrupa Konseyi'ne üye olmaları, “Liberal Dünya”nın oluşturduğu cazibenin ulaştığı sınırları ortaya koymaktaydı. Dahası, Orta Asya'daki eski Sovyet Cumhuriyetleri bile kendilerini bu kimlikle tanımlamak istemekteydi. Bu arzu, onların Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na (AGİT) üye olmalarıyla karşılık buldu. Demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları gibi kavramlar bütün ülkelerin anayasasında yerini almaya başladı.

Bu olumlu gidişata rağmen ABD'deki karar alıcılar ve bilim insanları, Amerikan hegemonyasına meydan okuyan güç merkezlerinin yeni bir kutup oluşturmasını engelleme noktasında kararlıydı. Diğer bir ifadeyle, ikinci hedefe ulaşmak için “Liberal Dünya”ya meydan okuyabilecek güç merkezlerinin bir araya gelmesinin önlenmesi gerekmektedir. Bu noktada Samuel Huntington'un “Medeniyetler Çatışması” tezi devreye girdi. Huntington, 1993 yılında önce “Medeniyetler Çatışması?” makalesini yayınladı ve daha sonra bu makaledeki görüşlerini “Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzenini Yeniden Yapmak” adlı kitabında bir araya getirdi.⁵ Kitabın başlığındaki “Dünya Düzenini Yeniden

⁴ Aynı Yer.

⁵ Daha detaylı bilgi için bkz.: Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, 1996.

Yapmak” tabiri, liberallerin kullanmaya başladığı “Yeni Dünya Düzeni” söylemiyle benzerlik arz etmekteydi.

Huntington’un tezi, aslında liberallerin iyimser yaklaşımını sorgulamaktadır. Medeniyetler Çatışması; devletlerin din, kültür ve medeniyet aidiyetlerinin, diğer bir ifadeyle kimliklerinin dış politikayı nasıl etkilediğini konu almaktadır.⁶ Bu tezin temel argümanına göre; dış politikayı sadece devletlerin soğukkanlı hesapları değil, aynı zamanda dünyayı nasıl algıladıkları da şekillendirmektedir. Üstelik devletin kendini hangi medeniyete yakın gördüğü, kendini kimlerden saydığı ve kimleri düşman olarak gördüğü önemlidir.

Her ne kadar Fukuyama’nın “Tarihin Sonu” tezi ile Huntington’un “Medeniyetler Çatışması” tezi birbiriyle çatışıyor gibi görünse de ABD’nin devlet aklı açısından ikisi de Amerika’nın çıkarına hizmet etmektedir. Her iki tez de ABD’nin Soğuk Savaş sonrasında oluşturmaya çalıştığı kimliklere hizmet etmektedir. Dolayısıyla bu iki tezi analiz ederken kimlik politikalarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

“Medeniyetler Çatışması”, dünyayı medeniyetlere ayırmaktadır. Başat medeniyetler olarak Batı Medeniyeti, Ortodoks Medeniyeti, İslam Medeniyeti ve Çin Medeniyeti ön plana çıkmaktadır.⁷ Her ne kadar Huntington, “Batı” ve “Ötekisi” olarak konuyu ele alsın da sonuç itibarıyla onun öngörüsünde Rus, Ortodoks ve Hint Medeniyetleri Batı Medeniyetinin yanında Çin’e karşı savaşa girmektedir.⁸ Demek ki ABD, “Medeniyetler Çatışması” tezi üzerinden aslında bir yandan Rusya, Çin ve Hindistan’ın Batı’ya karşı ortak duruş sergilemesini önlemek, diğer yandan ise uzun vadede Çin’e karşı bir cephe oluşturmak istemektedir.

Huntington, İslam Medeniyetinin potansiyelinin farkındadır. Onun öngörüsüne göre, Türkiye ve Cezayir gibi modern Müslüman ülkeler dahil olmak üzere bütün İslam Dünyası köktencilğe mağlup olacaklardır.⁹ Ancak ABD’nin İslam Medeniyetine yönelik politikaları daha detaylı incelendiğinde, Amerika’nın farklı kimlikleri birbiriyle

⁶ Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, 1996, s. 16.

⁷ Huntington, s. 155.

⁸ Huntington, s. 315.

⁹ Aynı yer.

çatıştırmak istediği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda ABD, bölgenin demografik yapısı üzerinden oyun geliştirmektedir.

ABD'nin "Büyük Ortadoğu Projesi" tam anlamıyla kimlikler üzerinden bölgeyi yeniden dizayn etme çabasıdır. Burada bölge halkı, Sünni-Şii, Türk-Arap-Kürt, Vahhabi-Sufi kategorilerine ayrılmaktadır. Bütün proje, söz konusu etnik ve dini kimliklerin çatışması üzerinden yürümektedir. Sürecin hızlanması ve ABD'nin planları doğrultusunda ilerlemesi için El Kaide ve DAESH gibi aktörler sahaya sürülmektedir. Irak'ın parçalanması ve Suriye'nin bu yönde ilerlemesi, ABD'nin planının ne kadar başarılı bir şekilde işlediğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak ABD, hegemonya inşası ve sürekliliği bağlamında kimliklerin ne kadar önemli olduğunu iyi anlayan bir devlettir. Amerika'daki yüzlerce düşünce kuruluşunun sadece kimlik konusunu çalışmakta olduğu da bir gerçektir. "Tarihin Sonu", "Medeniyetler Çatışması" ve "Büyük Ortadoğu Projesi (BOP)" gibi kimlikleri şekillendiren nice fikirlerin bu düşünce kuruluşlarının ürünü olduğunu belirtmemiz gerekir. Meselenin diğer boyutu da göçlerdir. Avrupa'dan gelen göçler sonucunda kurulan ABD, ülkeye gelen göçleri Amerikan kimliği potasında eritebildiği için bugün ayaktadır. Dünyanın en parlak zihinleri, Amerikan kimliğinin cazibesi nedeniyle ABD'ye göç etmeye devam etmektedir. Bu tecrübesinden dolayı ABD, demografik yapının ve göçlerin kimlik inşasında ne kadar önemli olduğunu farkındadır. Son tahlilde ABD'nin küresel ve bölgesel politikalarının göç, kimlik ve güç üzerine inşa edildiği söylenebilir.

Rusya'nın Avrasya Coğrafyası

Rusya devletinin ve kimliğinin oluşmasında göçlerin önemli bir etkisi vardır. Nasıl ki ABD, Amerika kıtasında yerli halkları sistematik bir şekilde katlederek batıya doğru yayılmışsa, Rusya da Avrasya kıtasındaki yerli halklara aynısını uygulamış ve hayatta kalanları ya Ruslaştırmış ya da Hristiyan yaparak asimile etmiştir. 1552 yılında Kazan'ın işgal edilmesinden önce Volga Nehri'nin yukarı kısmının sadece batısında yaşayan Ruslar, 20. yüzyılın başına gelindiğinde doğuda Pasifik'e, güneyde Karadeniz ve Güney Kafkasya bölgesine ulaşmış, güneydoğuda ise Türkistan'ı işgal ederek Çin ve Hindistan'a dayanmıştır.

Çar I. Petro döneminde Avrupa'nın askeri ve teknolojik yeniliklerini alan Rusya, ilk başlarda askeri bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Bu güç, Rus kimliğini de şekillendirmiştir. Özellikle 19. yüzyılda Rus aydınları, dil ve edebiyat alanında üstün Rus kimliğini oluşturmayı başarmıştır. Puşkin, Lermontov, Tolstoy, Dostoyevski ve diğerleri, Rus dili ve edebiyatını küresel boyuta taşımışlardır. Bu aşamada Rusya'nın içindeki ve yakın çevresindeki Müslüman Türk halkları için Rus kültürü, Avrupa Medeniyetine açılan bir kapı haline gelmiştir. Rusya'da doğan Ceditçi Hareketi'nin temelini Rus okullarında modern eğitim alan aydınların atması dikkate değerdir.¹⁰ Aynı şekilde Kazak şairi Abay'ın Rus dili ve kültüründen övgüyle bahsettiği bilinmektedir.¹¹

Abay gibi düşünürler, halkların öz kimliğini koruyarak modernleşmesini savunurken; bazı aydınlar tamamen Rus kimliğini kabul etmeyi desteklemekteydi. Bu bakımdan, Rus devletine hizmet eden elit kesimin büyük kısmının aslen Müslüman Türk olması şaşırtıcı değildir. Esasen, Rusya İmparatorluğu'nun temelini oluşturan daha önce Altın Orda devletine hizmet eden soylulardı. Örneğin, Rus tarih tezini oluşturan Nikolay Karamzin Altın Orda soylusu Kara Murza'nın torunuydu.¹² Bu gerçekten olsa gerek, zira bir Fransız atasözü, "Rus'un yüzünü kazırsan, Tatar'ı görürsün" der.

Ne var ki Rusya'nın dayatmacı kimliği, 1789 Fransız İhtilali'nin Rusya'ya ulaşmasıyla son buldu. Rusya'daki halklar arasında kendi kimliklerini oluşturma süreci hız kazanmıştı. Farklı etnik grupların aydınları, kendi uluslaşma süreçlerinin önderlerine dönüşmekteydi. Diğer bir ifadeyle, üst kimliği oluşturan Rus kimliğine yönelik meydan okumalar yaşanmaktaydı. Bu süreç 1905 Rus İhtilali'yle hız kazandı ve 1917 Şubat Devrimi'yle doruk noktasına ulaşmış oldu. Eğer 1917 yılının Ekim ayındaki Bolşevik Devrimi gerçekleşmemiş olsaydı, Rusya daha erken dağılılabirdi.

1917 Ekim Devrimi'yle iktidara gelen Bolşevikler, Komünist ideoloji temelinde Rusya'nın üst kimliğini yeniden şekillendirdi. Üst kimliğin

¹⁰ Kemal Karpat, *The Politicization of Islam: Reconstructing Identity, State, Faith, and Community in the Late Ottoman State*, Oxford University Press, Oxford 2001, s.

¹¹ Karpat, *a.g.e.*, s. 295.

¹² "Tatary na sluzhbe Rossiyskoy Imperii", *Za Veru*, <https://zaweru.ru/1666-tatary-na-sluzhbe-rossiyskoy-imperii.html>, (Erişim Tarihi: 22.08.2019).

adı artık “Sovyet” kimliği idi. Kâğıt üzerinde Komünist ideoloji her ne kadar halkların dostluğu ve kardeşliği söylemi üzerine kuruluysa da aslında Sovyet devletinin Çarlık Rusya’dan katbekat zalim olduğu ortadadır. Sovyet rejimi sosyalist cumhuriyetlerden oluşuyor gibi gözükse de esasında söz konusu cumhuriyetlerin ulusal kimliklerini kökünden yok etmiştir. Bu süreçte milyonlarca insan katledilmiştir. Bir örnekle pekiştirecek olursak, 20. yüzyılın başlarında Rusya’daki Kazakların sayısı 6 milyondur. Aynı dönemde Osmanlı’daki Türklerin sayısı 8 milyondur. Aradan yüzyıl geçtikten sonra Türkiye’nin nüfusu 82 milyon olurken, Kazakların sayısı hala 6 milyondur. Çünkü soykırım derecesindeki katliamlar, kasıtlı çıkartılan kıtlıklar ve nükleer bomba denemeleri Kazakları yok olmanın eşiğine getirmiştir. Bu şartlarda Sovyet kimliğinin halk tarafından asla kabul edilmeyeceğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Cengiz Aytmatov’un “Mankurt” kavramı, esasen din ve tarih bilinci bir yana anadilini bile konuşamayan “Sovyet adamı”nı anlatmaktadır.¹³ Bu şekilde kurgulanan üst kimliğin uzun yaşaması olanaksızdı. Nitekim 1985 yılında Mihail Gorbaçov’un sistemin vidalarını biraz gevşetmesi Sovyet Birliği’nin dağılmasına yol açtı.

Küresel boyutta bakıldığında, Soğuk Savaş sonunda Komünizmin cazibesini kaybetmesi bu kimlik etrafında birleşen Doğu Bloku’nun da dağılmasına yol açmıştır. Bu örnek aslında büyük güçlerin cazip kimlikler üzerine inşa edildiğini göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında dünya tarihindeki bütün imparatorluklar din adı verilen ideolojiler üzerine kurulmaktadır. Dolayısıyla, tarihte büyük imparatorlukların vermiş olduğu savaşlar, aynı zamanda din savaşlarıdır. Hiçbir imparatorluk işgalci politika izlemez. Bütün imparatorluklar “işgal” söylemini değil, “fetih” veya “kurtarma” söylemi temelinde hareket eder. Örneğin, tarih boyunca Avrasya kıtasını kontrol eden Türkler, “insanları köle yapacağız” diye topraklarını genişletmemiştir. Aksine, “cihan devleti kuracağız ve tüm dünyada adaleti hâkim kılacağız” diye hareket etmişlerdir.¹⁴ Haçlı Orduları da “Müslümanları yok edeceğiz” diye değil, “Kutsal Toprakları kurtaracağız!” diye sefere çıkmıştır. Müslüman fatihler de

¹³ Daha detaylı bilgi için bkz.: Cengiz Aytmatov, *Gün Olur Asra Bedel*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1995.

¹⁴ Osman Turan, *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi*, Baskı: 6, Cilt: 1, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993, s. 179.

“komşu diyarları İslam’ın bereketine açacağız”, yani “fethedeceğiz” diyerek cihada ve gazâya çıkarlar. Aynı şekilde Avrupalı sömürgeciler de “dünyayı sömürürüz” demezler, “dünyaya medeniyet götürüyoruz” derler.¹⁵ Diğer bir ifadeyle, büyük devletleri kuranlar kendilerini diğerlerinden üstün görürler ve bu üstünlüklerine inanırlar.

Büyük imparatorlukları kuranların söz konusu üstünlüğe dair inançları kaybolduğunda koca devleti ayakta tutan kimlik ve arkasından da devletin kendisi tarih sahnesinden çekilmektedir. Bu açıdan değerlendirdiğimizde yukarıda tartıştığımız ABD ve Amerikan halkı, liberal değerlerin üstünlüğüne olan inancını henüz yitirmiş değildir. Bunun aksine, İkinci Dünya Savaşı’nda ve Soğuk Savaş’ta ABD’yle karşı karşıya gelen Almanya, Japonya ve SSCB kendi ideolojilerinin üstünlüğüne olan inançlarını kaybetmiştir. Alman ve Japon ırkının diğer halklardan üstün olduğuna dair genel kabul ortadan kalktığına ve SSCB bağlamında Komünizmin adaleti sağlayacağına dair inanç kaybolduğunda bu devletlerin oluşturdukları kimlikler de kaybolmuştur.

Bu çerçevede SSCB’nin dağılmasıyla Rusya kimlik bunalımı yaşamaya başladı. 1990’lı yılların başında Moskova, Batı Medeniyetinin bir parçası olacağı konusunda umutluydu. Hatta Moskova, Orta Asya ülkelerini kendisini geriye götüren bir “yük” olarak görmekteydi. Ne var ki Batı, Rusya’yı kendi bünyesine almak bir yana NATO sınırlarını daha da doğuya kaydırarak Rusya’yı tehdit olarak görmeye devam edeceğini belirtmiş oldu. Batı’da kendisine yer bulamayan Rusya yüzünü doğuya çevirmek zorunda kaldı.¹⁶ Ancak Asya’daki Çin, Japonya ve Kore gibi ülkelerin kimlikleri de Rusya’ya uzaktı. Bu durum 20. yüzyılın başında Rus entelektüelleri arasında yaşanan Avrasyacılık düşüncesini yeniden gündeme taşıdı.

Avrasyacılık, Rusya medeniyetinin “Avrupalı” ya da “Asyalı” kategorilerine ait olmadığını, bunun yerine “Avrasyalı” jeopolitik kavramına ait olduğunu iddia eden felsefi ve politik bir harekettir. Avrasyacılar, Rusya devlet geleneğinin Rus ve göçebe Türk ve Moğol halklarının etkileşimi üzerine inşa edildiğine inanmaktadır. Aslında

¹⁵ Karpat, *a.g.e.*, s.11.

¹⁶ Igor Torbakov, “Russia’s Eastern Offensive: Eurasianism Versus Atlanticism”, *Eurasia Daily Monitor*, <https://jamestown.org/program/russias-eastern-offensive-eurasianism-versus-atlanticism/>, (Erişim Tarihi: 29.08.2019).

Rus ve Slav kültürünü ön plana çıkartan Aleksei Homiyakov, Aksakov kardeşler, Konstantin Leontiev, Nikolay Strahov ve Nikolay Danilevsky, Gogol ve Dostoyevski gibi aydınlar Avrasyacılığın gelişmesini sağlamıştır.¹⁷ Bu aydınlar Rus devletini bir Slav devleti olarak tanımlamaktadır. Diğer bir ifadeyle bu düşünürlerin desteklediği ideoloji Panslavizm'dir. Çarlık Rusya, bu ideoloji doğrultusunda Balkanlardaki Slav halklarının kaderine müdahale etmekteydi. Ancak Avrasyacı düşünürler, Slav ırkına dayalı kültürel ve tarihsel bir kimlik yaratmanın zor olduğunu görmekte ve Ruslarla Türk halklarının ortak bir kaderi paylaştıkları sonucuna varmaktaydılar. Onlara göre Batı Slavlarından (Çekler, Polonyalılar) ziyade Türklerin kültürü Rus kültürüne daha yakındır. İlaveten Avrasyacılar, Pan-Slavist siyasi projesini de reddetmekteydiler. Avrasyacı akımının kurucularından biri olan Nikolay Trubetskoy, 1925 yılında ilk kez Rusya'nın Kiev Knezliği'nin değil, Moğol devletinin mirasçısı olduğunu ilan etmiştir.¹⁸

Soğuk Savaş'ın sonuna gelindiğinde Rusya'nın yeniden kendini toparlaması için Avrasyacılığa ihtiyacı vardı. Bu ihtiyaç hem ülkenin iç politikasıyla, daha doğrusu tarihsel geçmişi ve demografik yapısıyla hem de dış politikasıyla, yani ülkenin yakın çevresiyle bağlantılıydı. Dolayısıyla Rusya'nın bir yandan ülkenin toprak bütünlüğünü koruyacak ve diğer yandan tutarlı dış politika yürütecek güçlü bir kimlik üretmesi gerekmektedir. Sonuçta bu dönemdeki meydan okumalar kimlik temelindeydi.

Soğuk Savaş sonrasında Rusya'nın iç politikası bağlamında toprak bütünlüğünü tehdit eden kimlik Türklük'tü. Çünkü dayatmacı Sovyet kimliğinin ortadan kalkmasıyla Rusya Federasyonu'ndaki Türkler öz kimliklerine dönüş yapmaya başlamışlardı. Tatar, Başkurt, Çuvaş ve Hakas Türk kimliklerinin yeniden canlanması Moskova'ya endişelendirmekteydi. Diğer taraftan Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan gibi eski Sovyet Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını ilan etmeleri ve Türkiye'yle yakın işbirliği kurmaya başlaması Rusya'nın bir tür kuşatılmışlık hissi

¹⁷ Lesevitskiy A. V., *F. M. Dostoyevskiy kak predshestvennik yevraziystva*, OT i DO, Perm 2013, s. 156.

¹⁸ N. C. Trubetskoy, "Vzglyad na russkuyu istoriyu ne s Zapada, a s Vostoka", *Gumilevica*, <http://gumilevica.kulichki.net/TNS/tns11.htm>, (Erişim Tarihi: 22.08.2019).

yaşamaya yol açmaktaydı. Türkiye ve Türk Cumhuriyetlerinin birleşmesi ve güçlü bir Türk kimliğinin ortaya çıkması, sadece Rusya'nın hegemonyasını zayıflatmakla kalmaz, aynı zamanda Rus devletini de parçalayabilirdi.

Bu meydan okumaları dikkate aldığımızda, Rusya'nın Avrasyacılığı gündeme almasından başka çaresi yoktu. Vladimir Putin'in 2000 yılında iktidara gelmesiyle bu süreç daha da önem kazandı. Rusya artık kendisini Batı Dünyası'nın bir parçası olarak değil, tek başına bir "Avrasyalı Dünya" olarak görmekteydi. Bu dönemde Rusya'da klasik Avrasyacılarla beraber Lev Gumilyov ve Aleksandr Dugin'in eserleri bolca basılmaktaydı. Bu son iki ismin bugünkü Rusya'nın Avrasyalı kimliğini oluşturan düşünürler olduğunu söyleyebiliriz. Her ne kadar bu iki düşünür de Avrasyacı olarak tanımlansa da bunların arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Aleksandr Dugin, jeopolitikçi kimliğiyle ön plana çıkmaktadır. Bundan dolayı onun Avrasyacılığı, kimlik bağlamında değil, jeopolitik ve Rusya'nın "Büyük Devlet" kimliğiyle daha iyi anlaşılmaktadır.¹⁹ Zira Dugin'in Avrasyacılığı, ABD karşıtlığına dayalı bir görüş olarak kabul edilmektedir.²⁰ Esasen Dugin, klasik Avrasyacıların "Türk-Slav" sentezini değil, "Rus-Slav-Ortodoks" kimliğini ön plana çıkarmaktadır. Bundan dolayı Rusya'da onun Avrasyacı olup olmadığı tartışılmaktadır. Örneğin Andreas Umland, Dugin'in Yeni Avrasyacılığı ile ilgili şu tespiti yapmaktadır: "Adının aksine, 'neo-Avrasyacılık' Avrasyacılığın bir devamı veya gelişmiş versiyonu değil, orijinal Avrasyacı görüşlerinin çarpıtılmasıdır."²¹ Bu çarpıtılmadan dolayı Türkiye dâhil, yurtdışında Avrasyacılık denince

¹⁹ Daha detaylı bilgi için bkz.: Aleksandr Dugin, *Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım*, Küre Yayınları, İstanbul 2018.

²⁰ Mehmet Seyfettin Erol, "Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya Jeopolitiği ve Türk Avrasyası", *Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya'nın Değişen Jeopolitiği: Yeni Büyük Oyun*, Mehmet Seyfettin Erol, der., Barış Platin Yayınları, Ankara 2011, s. 28.

²¹ Andreas Umland, "Pochemu «neoyevraziystvo» Aleksandra Dugina ne yavlyayetsya yevraziyskim", *Gerfter*, <http://gefter.ru/archive/25039>, (Erişim Tarihi: 22.08.2019).

Rusya'nın eski imparatorluk iddialarının yeniden canlanması anlaşılmaktadır.²²

Halbuki Avrasyacılık, her şeyden önce Rusya devletinin Avrasya kıtasında kucaklayıcı kimlik geliştirme çabasıydı. Bu bağlamda Lev Gumilyov'un düşünceleri, klasik Avrasyacılar daha yakındır. Zaten Gumilyov da kendisini "Son Avrasyacı" olarak tanımlar. Tarihçi olan Gumilyov, Rus tarihinin Türk-Moğol tarihinden ayırt edilemeyeceğini vurgulamaktadır. Onun en ünlü kitaplarından biri "Kadim Rus ve Büyük Bozkır" adını taşımaktadır.²³ Gumilyov'a göre, Rusya'nın büyük bir devlet olarak hayatta kalabilmesi için bulunduğu coğrafyanın Slav ve Türk halklarının etkileşim yeri olduğunu kabul etmesi gerekir.²⁴ Bu kucaklayıcı Avrasya kimliği açısından Rusya, bölgede başta Türkiye olmak üzere Türk ve Müslüman ülkelerle eşit ortaklar olarak işbirliği kurmaktadır.

Özet olarak, Rusya'nın Avrasyacı kimliği onun bölgede yeniden toparlanmasına olanak sağlamaktadır. Sovyet dönemindeki hatalarından ders çıkartan Rusya, dayatmacı kimliğin bölgede uzun vadede hegemonya oluşturmaya yardım etmeyeceğini anlamış bulunmaktadır.

Çin'in "Konfüçyüs Uyumu" Kimliği ve "Kuşak-Yol" Kavramı

Dünyada kalabalık nüfus deyince akla gelen ilk ülke Çin'dir. Tabiri caizse Çin kimliği "kalabalık" kavramıyla özdeşleşmiş bulunmaktadır. Bu durum aslında yeni değildir. Nitekim bozkırdaki Türkler, Çin için "Kara Hitay" kavramını kullanmaktadır ki bu da zaten "kalabalık Çinli" anlamına gelmektedir. Bu bakımdan Çin nüfusunun kalabalık olması eskiden beri süregelen durumdur. Burada göç ve kimlik bağlamındaki önemli konu ise Çin kimliğinin komşularını kademeli olarak asimile etmesidir. Bugün "Çinli" olarak bildiğimiz halkların çoğunluğu asırlar boyunca Çin tarafından asimile edilen insanlardır. Demek ki Çin kültür ve kimliğinin, asimile etme ve

²² Marlene Laruelle, *Russian Eurasianism: an Ideology of Empire*, The Johns Hopkins University Press, Maryland 2008, s. 7.

²³ Daha detaylı bilgi için bkz.: Lev Gumilev, *Drevnyaya Rus' i Velikaya step'*, FTM, Moskova 2008.

²⁴ Lev Gumilyov, *Ritmy Evrzi: Epokhi i Tsivilizatsii* (Avrasya Ritimleri: Dönemler ve Medeniyetler), AST, Moskova 2000, s. 23.

yeni gelen değerleri “Çinlileştirme” özelliği vardır. 12 Hayvan Takvimi dahil bugün Çin medeniyeti unsuru olarak bildiğimiz pek çok değer aslında Çin tarafından benimsenen yabancı kültür unsurlarıdır. Çin medeniyeti özellikle Türk kültüründen fazlasıyla etkilenmiştir. Bu durum, Çinlilerin öteden beri yerleşik hayatı benimsemelerinden ve Türklerin de göçebe olmasından kaynaklanmaktadır. Yerleşik hayat tarzına geçen göçebeler doğal olarak Çinlileşmekteydi. Çünkü bu kültürde kullanılan kavramlar Çin’e aitti.

Bu bakımdan değerlendirdiğimizde Çin, bir yandan göç alan ve diğer yandan şehir ve tarım kültürünün Çin Seddi’ni aşmasıyla kademeli olarak komşularını asimile eden bir ülkedir. Çin kültürü cazip olmamasına rağmen asimile olan insanların kendilerini Çinli olarak görmeleri, Çin kimliğinin gücünden değil, Çinlilerin kalabalık olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, toplumdaki çoğunluk aynı şeyleri sürekli yapınca bu yapılan işler artık genel kültür haline dönüşmektedir. Yoksa günümüzde Çin kimliği denildiğinde hiçbir şekilde insani değerleri olmayan, sadece maddi çıkar etrafında şekillenen bir kimlik anlaşılmaktadır. Bundan dolayı da Çin devlet kimliği denince, 21. yüzyılda insanları din, dil ve ırk özelliklerinden dolayı “terörist” olarak tanımlayan ve onları toplama kamplarında bir araya getiren devlet anlayışı akla gelmektedir.

Kimlik bağlamında düşündüğümüzde Çin’deki Komünist rejim, ülkedeki bütün farklı kimlikleri yok ederek “Çinli” üst kimliğini oluşturmaya çalışmaktadır. Çin’in Doğu Türkistan’daki kimlik politikasından da anlaşılacağı üzere Pekin, ülkedeki farklı kimliklere “ya Çinli ol ya da öl!” seçeneğini sunmaktadır. Bu dayatmacı politikanın Çin’i gelişmeye değil, yakın zamanda parçalanmaya götüreceğini söyleyebiliriz. Ancak, burada Çin’in Doğu Türkistan ve Tibet bölgelerindeki demografik yapı üzerinden üst kimliği güçlendirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Uluslararası politikada “yükselen güç” olarak tanımlanan Çin, hegemon aktör olabilmek için yeni kimlikler üretmeye çalışmaktadır. Komünist ideolojiyle yönetilen Çin Halk Cumhuriyeti, yakın çevresine ve dünyaya, kendine özgü bir değer sunamayacağını farkındadır. Çünkü Çin Medeniyeti, esasında “Çin Sosyalizmi” ve “Tek ülke, iki sistem” formülü ile tanımlanan komünist ideolojisi ile kapitalist ekonomik düzenin sentezidir. Bundan dolayı Pekin, tarihsel

Çin kimliğini yeniden gündeme taşımıştır. Bu bağlamda Konfüçyüs öğretileri ve İpek Yolu kavramı ön plana çıkmaktadır.

Konfüçyüs'ün diğer Çinli filozoflara göre daha önemli bulunmasının birkaç sebebi bulunmaktadır. Birincisi, onun öğretisinin temelini hümanizm oluşturmaktadır. İkincisi, Konfüçyüs'ün siyasal düşünceleri geleneksel Çin'in dünya düzeni anlayışını yansıtmaktadır.

Konfüçyüs öğretisi başkalarına saygılı olmayı öğretir. Örneğin, Konfüçyüs bir demecinde “Kendiniz için istemediğiniz şeyleri başkalarına yapmayın” buyurur. Bir keresinde öğrencisi Zi Gong, “Bir insanı yaşam boyunca yönlendirebilecek herhangi bir kelime var mı?” diye sormuş ve Konfüçyüs şöyle cevaplamıştır: “Empati! Asla başkalarına kendin için seçmeyeceğini empoze etme.” Bu anlayışından dolayı yorumcuların çoğuna göre Konfüçyüs öğretileri, Çin hümanizmini yansıtmaktadır.²⁵

Diğer bir ifadeyle, Konfüçyüs Çin medeniyetinin insancıl yüzünü temsil ettiği için bu filozof “Çin markası” haline getirilmeye çalışılmaktadır. Bu konuda Michael Schuman şu tespiti yapmaktadır:²⁶

“Pekin, Çin'in dünya sahnesinde yükselişiyle ilgili korkuları hafifletmek için bilgelik ve pasifizm konusundaki itibarına önem vererek Konfüçyüs'ü 'marka' olarak kullanmaya çalışıyor. ABD'den Tanzanya'ya ve Yeni Zelanda'ya kadar yüzlerce Konfüçyüs Enstitüsü faaliyet göstermektedir. Ancak bu enstitülerin Konfüçyüs'le ilgisi yoktur. Öncelikle Çin dili ve kültürü çalışmalarını teşvik ediyorlar.”

Çinlilerin artık Konfüçyüs öğretileriyle yaşamadığının da altı çizilmelidir. Zira, Çin 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında modernleşirken bu süreci destekleyen aydınlar ülkenin geri kalmışlığını Konfüçyüs öğretileriyle ilişkilendirmiş ve toplumu bu geleneksel düşünce ve yaşam tarzından uzaklaştırmaya çalışmışlardır. Müslüman ülkelerde nasıl ki bazı aydınlar modernleşme döneminde İslam'ı sorgulamış ve ondan bir müddet uzaklaşmışsa, aynı şekilde

²⁵ Mark Juergensmeyer, *Religion in Global Civil Society*, Oxford University Press, Oxford 2005, s. 70.

²⁶ “Writing China: Michael Schuman, ‘Confucius and the World He Created’”, *The Wall Street Journal*, <https://blogs.wsj.com/chinarealtime/2015/03/13/writing-china-michael-schuman-confucius-and-the-world-he-created/>, (Erişim Tarihi: 24.08.2019).

Çin toplumu da kendi geri kalmışlığını Konfüçyüs öğretilerine bağlamıştır. Komünistlerin iktidara geldiği 1949 yılına kadar kan kaybeden Konfüçyüs öğretileri, 1966 yılında Mao Zedong tarafından başlatılan Kültür Devrimi sonucunda toplumdan tamamen silinmiştir.

Konfüçyüs'ün siyasal düşüncelerine gelecek olursak filozof, Çin'in geleneksel "Gökyüzü altı" düzenini savunmaktadır. Bu dünya düzenine göre Çin, evrenin ortasında bulunmaktadır.²⁷ Zaten "Çin devleti" kavramı Çince "Zhong Guo" olarak geçmektedir. Bunun anlamı "Merkezi Devlet"tir. Diğer bir ifadeyle, "Gökyüzü altı" Çin merkezli dünya düzenini oluşturmaktadır. Bu düzenin barış ve uyum kavramlarıyla özdeşleşmesi ise yükselen Pekin'in çıkarına hizmet etmektedir. Ayrıca, bu düzenin temelinde aile ve ailedeki baba-oğul ilişkisi bulunduğu için bu durum Batı'nın liberal değerlerine karşı bir alternatif teşkil etmektedir.²⁸

"Yaklaşık iki bin yıl boyunca Çin imparatorları, çoğu kez Konfüçyüs ilkelerine uymadıkları halde, ahlaki bir güce sahip olduklarını iddia etmek için Konfüçyüs'ün öğretilerini kullandılar. Şimdi Çin Komünist Partisi de aynı şeyi yapmaya çalışıyor: insan hakları ve demokrasiyle ilgili istenmeyen Batılı fikirleri uzak tutarken, yönetimini meşrulaştırmak için Çin siyasi geleneğinin dikkatlice seçilmiş bir versiyonunu kullanmaktadır."

Pekin, Konfüçyüs öğretilerini hem iç hem de dış politikasında kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktadır. Bu bağlamında Konfüçyüs, Çin merkezli yeni küresel kimlik inşası çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Pekin, "Çin merkezli" küresel-bölgesel kimlik inşasında İpek Yolu kavramını da sıkça kullanmaktadır. Çünkü bu kavram, Avrasya'dan geçen ticaret yollarının Çin menşeli olduğunu hatırlatmaktadır. Böylece Çin, kurulmakta olan yeni dünya düzeninde merkezi konumunu ilan etmektedir. Ne var ki, İpek Yolu kavramı

²⁷ "What Is China's Mandate of Heaven?", *Thought Co.*, <https://www.thoughtco.com/the-mandate-of-heaven-195113>, (Erişim Tarihi: 24.08.2019).

²⁸ Michael Schuman, *Confucius: And the World He Created*, Basic Books, USA 2015, s. 35.

sadece Çin tarafından değil, bu ticaret yolunda bulunan bütün devletler tarafından kullanılmaktadır. Hatta bazı durumlarda İpek Yolu, yolun güvenliğini sağlamada başat rol oynadıkları için Türk devletlerini de ön plana çıkartmaktadır. Dolayısıyla Çin, bu konuda “yeniden markalandırma (rebranding)” yaparak 2013 yılında “Bir Kuşak ve Bir Yol”u tanıtmıştır. Daha sonra bu kavram “Kuşak-Yol” olarak kısaltılmıştır.

“Kuşak-Yol Girişimi”, Çin’in Yeni Dünya Düzeni olarak tanımlanabilir.²⁹ 2017 yılında düzenlenen Kuşak-Yol Forumu’nda konuşan Çin Devlet Başkanı Şi Cinping tüm ülkelerin projede yer alabileceğini belirterek, “Yaratmayı umduğumuz şey; uyumlu bir şekilde bir arada yaşamayı bilen büyük bir ailedir” ifadesini kullanmıştır.³⁰ Bu açıklamadaki “uyum”, “bir arada yaşama (co-existence)” ve “aile” kavramları, Çin’in özdeşleşmek istediği önemli kavramlardır. Çin, bu kavram sayesinde ekonomik gücünün altını manevi değerlerle doldurmaya çalışmaktadır. Ancak uygulamada, Çin politikasının bu değerlerle bir alakası bulunmamaktadır.

Sonuç olarak, Çin gücünü kendisinin demografik yapısından almaktadır. Bu yapı, bir yandan yabancı yatırımcılar için bir pazar ve diğer yandan ucuz iş gücü anlamına gelmektedir. Çin halihazırda bu kalabalık insan gücünü ortak Çinli kimliği temelinde bir güce dönüştürmüş bulunmaktadır. Bundan sonraki aşamada Çin kimliğinin ulusal sınırları aşması beklenmektedir. Ancak, burada Pekin’in cazip bir Çin kimliği oluşturmada başarısız olduğu görülmektedir. Yurtdışında “reklamı yapılan” insancıl Konfüçyüs öğretilerinin ne Çin devletinde ne de Çin toplumunda karşılığı vardır. Kuşak-Yol söylemi temelinde oluşturulmaya çalışılan Çin merkezli yeni dünya düzeni ise Çin’in ekonomik yayılcılığının başka bir adıdır. Tacikistan ve Sri Lanka örneklerinde görüldüğü üzere, bu düzene “borç tuzağı” adını verebiliriz.³¹ Son tahlilde Çin’in hegemonya oluşturma sürecinde

²⁹ “China’s New World Order”, *CNN*, <https://edition.cnn.com/interactive/2017/05/world/chinas-new-world-order/>, (Erişim Tarihi: 24.08.2019).

³⁰ “China’s New World Order: Xi, Putin And Others Meet For Belt And Road Forum”, *CNN*, <https://edition.cnn.com/2017/05/13/asia/china-belt-and-road-forum-xi-putin-erdogan/index.html>, (Erişim Tarihi: 24.08.2019).

³¹ “Eight Countries in Danger of Falling into China’s ‘Debt Trap’”, *Qwartz*, <https://qz.com/1223768/china-debt-trap-these-eight-countries-are-in-danger-of-debt-overloads-from-chinas-belt-and-road-plans/>, (Erişim Tarihi: 24.08.2019).

kucaklayıcı bölgesel-küresel kimlik inşa etmede başarısız olduğu ortadadır.

Türkiye'nin Türk-İslam Kimliği

ABD, Rusya ve Çin örneklerinde görüldüğü gibi, devletlerin geçmişi bölgesel ve küresel kimlik oluşturmada önemli bir rol oynamaktadır. Söz konusu üç ülkenin göç konusundaki sicilleri oldukça kötüdür. ABD, kıtadaki yerli halkları yok ederek yeni bir kimlik inşa ederken; Rusya, Türk ve Müslüman halkları katlederek Avrasya'da üstün bir kimlik yaratmıştır. Çin ise yüzyıllar boyunca kontrol altındaki halkları asimile etmektedir. Bu durumda, söz konusu aktörlerin kucaklayıcı kimlik inşa etmesi oldukça zor görünmektedir. Bunların aksine Türk tarihi daha avantajlı konumdadır. Çünkü, Türk Medeniyetinde bizim yüzümüzü kızartacak katliam veya soykırım yoktur.

Türkiye Cumhuriyeti kimliği ile göç arasındaki ilişki şu şekilde açıklanabilir:³²

“Çağdaş dünyanın şekillenmesinde önemli roller oynayan göç olgusu, Türk tarihinin şekillenmesine de ciddi katkıda bulunmuştur. Türklerin Orta Asya'dan büyük ölçüde iklim değişikliklerinin etkisiyle Batıya yaptıkları göçler ve Anadolu'yu kendilerine yurt tutmalarıyla başlayan süreçte, Selçuklularda ve Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde iskân politikasıyla Batı'ya doğru devam eden göçler Türk tarihinin en önemli kısımlarından birini oluşturmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme döneminden itibaren ise Balkanlardan, Kafkaslardan ve diğer coğrafyalardan Anadolu'ya doğru göçün başlaması ve Cumhuriyet döneminde göçlerin devam etmesi ve mübadelelerin yeni Türkiye Cumhuriyeti devletinin ve yeni Türk toplumunun oluşmasındaki katkıları önemlidir.”

Türkistan'dan Anadolu'ya tarih boyunca yaşanan bu göçlerin özelliği, hoşgörüyeye dayalı İslam kültürü temelinde gelişmesidir.

³²Haydar Efe, “Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de Yaşanan Göçler ve Etkileri”, *Sosyal Bilimler Metinleri*, Sayı: 1, 2018, s. 17.

Hanefi-Maturidi-Yesevi İslam anlayışı çerçevesinde oluşan Türk-İslam anlayışı, bölgede bütün halkların barış ve huzur içinde yaşayabileceği bir ortam yaratmıştır. Bu medeniyet, farklı kimliklerin yok edilmesi veya asimile edilmesi üzerine değil, farklılıkların saygı çerçevesinde bir arada yaşaması üzerine kurulmuştur. Din, dil ve ırk ayrımına bakılmaksızın insana saygı anlayışı, bir yandan Bozkır kültürüne ve diğer yandan İslam dinine dayanmaktaydı. 20. yüzyıla gelindiğinde Türkiye Cumhuriyeti ve Türk kimliği, bu anlayış üzerine inşa edildi.³³ Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından inşa edilen Türk kimliğinin sınırları yalnızca Anadolu'yu değil, aynı zamanda bütün Avrasya kıtasını kapsamaktaydı. Anadolu halkı, Doğu Türkistan'daki soydaşlarının kaderinden endişe ettiği gibi, Nijerya'daki Müslümanların uğradığı zulümden de üzüntü duymaktadır. Bu durum, sadece Türkiye devletinin ve toplumunun sahip olduğu ideolojiyle açıklanamaz. Türkiye Cumhuriyeti devleti ve milletinin sahip olduğu sevgi, saygı ve merhamet üzerine kurulu Türk-İslam kimliğinin gücünü de ortaya koymaktadır.

Kuşkusuz, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle bu kimlik kendini daha güçlü bir şekilde hissettirmeye başlamıştır. 1990'lı yılların başında SSCB bünyesindeki Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'ın bağımsızlıklarını kazanmasıyla birlikte Türkiye, Türk kimliğinden dolayı Avrasya'da etkin bir dış politika izlemeye koyulmuştur. Bu dönemde Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar "Büyük Türk Dünyası" söylemi gündemin ilk sıralarına yerleşmiştir.³⁴ Diğer bir ifadeyle Türkiye, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle başlayan "Kimlikler Savaşı"nda kendi yerini bulmaya çalışmaktaydı. Bu dönemde Ankara açısından sıkça eleştirilen bazı hatalar yapılmış olsa da, sonuçta Türkiye Cumhuriyeti doğu sınırlarının Iğdır'da bitmediğini, gönül coğrafyasının Doğu Türkistan'a kadar uzandığını görmüştür.

2000'li yıllara gelindiğinde Türkiye, "İslam Dünyası" söylemi temelinde kendi etrafında güçlü bir kimlik inşa etmeye başlamıştır. Bu

³³ Mehmet Seyfettin Erol-Dinmuhammed Ametbek, "Türk Dünyası'nın Birlik Arayışı: Bir Üst Kimlik Olarak "Büyük Bozkır"", *Türk Birliğinin Mümkün Yolları*, Ahmet Nafiz Ünalmiş-Mehmet Nuri Parmaksız, der., Ankara 2019, s. 11.

³⁴ Mehmet Seyfettin Erol, "Türkiye'nin Orta Asya Politikasına Rusya Federasyonu ve Bölge Ülkeleri Üzerinden Genel Bir Bakış", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 12(1), Yaz 2012, s. 2.

politika, Türkiye'nin Arap ülkeleriyle işbirliğini arttırmış, Arap dünyası ile arasına örülmek istenilen duvarları önemli ölçüde yıkmıştır. Nitekim 2009 yılındaki Davos Zirvesi ve Mavi Marmara krizleri Türkiye'nin İslam Dünyası kimliğinin gücünü ortaya koymuştur. Ancak Arap Baharı ve Suriye iç savaşı ile birlikte bu kimlik inşası süreci akamete uğratılmaya çalışılmaktadır. Fakat Türkiye, bu süreçte kendi sınırlarının İslam Dünyası'nın en ücra köşelerine kadar uzanmakta olduğunu artık kavramıştır. Bir tür 'dip dalga' olarak adlandırılacak coğrafyadaki halklar da Türkiye'ye yönelmeye ve onu tekrardan bir barış, huzur ve güvenlik adresi olarak görmeye başlamışlardır. Irak ve Suriye'de yaşanan krizler sonrası bölge halklarının doğrudan doğruya Türkiye'ye sığınmaları bile bu anlayışın bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Son gelinen noktada Türkiye'nin bölgesel-küresel kimliği "Türk-İslam Dünyası" olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Türkiye, hem Arap-İslam Dünyasında hem de Türk Dünyasında Ankara merkezli bir bölgesel kimlik inşa etme potansiyeline sahiptir. Bu bakımdan Türkiye'nin yumuşak gücünün, sert gücünden çok daha etkili olabileceği görülmektedir. Dolayısıyla her ne kadar Türkiye'yi "küresel güç" veya "büyük güç" olarak tanımlayamazsak da onu yumuşak güç bağlamında "hegemon" olarak nitelendirebiliriz. Çünkü Türkiye'nin kültürel nüfuz alanı kendi sınırlarını aşarak bütün Türk ve İslam Dünyalarını kapsamaktadır. Daha da önemlisi, bu bölgedeki halklar Türkiye'yi bir önder olarak görmektedir. Bundan ötürü, Türkiye'nin bu beklentiler ışığında bir politika izlemesi gerekmektedir.

Sonuç

Göç hareketleri, üst kimliğin oluşması ve bölgesel-küresel çapta bir kimlik inşası arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Göçün, insan kaynağı olarak gücün temelini oluşturduğu bir gerçektir. Özellikle, Uluslararası İlişkilerin Realizm ekolü ülke nüfusunu, ulusal gücün bir parçası olarak değerlendirmektedir. Çünkü nüfus eninde sonunda nüfuza dönüşmektedir. Ancak burada göçün güce dönüşebilmesi için kalabalıkları örgütlü bir yapıya dönüştürebilecek cazip bir kimliğin oluşması şarttır. Bütünleştirici kimliği zayıf olan toplumlar, güçlü kimlik etrafında kenetlenen küçük gruplar karşısında her zaman mağlup olmuştur. Demek ki, göçün güce dönüşmesinde kimlik önemli bir rol üstlenmektedir.

Diğer taraftan güç ile göç arasında da uluslararası düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Uluslararası arenada bir gücün oluşması göçlere iki açıdan etki etmektedir. Birincisi bu güç, kendisine göç çekmektedir. Örneğin, ABD tarih boyunca kendisine göç çeken bir ülke olmuştur. Bölgesel bağlamda Türkiye de tarih boyunca göçlerin varış noktası olmuştur. Diğer yandan uluslararası politikada büyük güçler, kendi nüfuz alanlarındaki demografik yapıyla oynarlar ve kendi çıkarları doğrultusunda yeni kimlikler oluştururlar. Bu bakımdan ABD'nin Ortadoğu'da göçleri tetikleyecek senaryolar üzerinde çalışması anlamlıdır. Çünkü bu göçler sonucunda ABD'ye hizmet edecek kimlikler oluşmaktadır.

Göç, kimlik ve güç arasındaki farkı analiz eden ABD, Rusya ve Çin, bu etkenleri kullanarak dış politika hedeflerine ulaşmaya çalışmaktadır. Ancak, orta ve uzun vadede bu devletlerin dayatmacı kimliklerinin sonuçsuz kalacağını ve bünyelerindeki alt kimliklerin daha da güçleneceğini ileri sürebiliriz. Bu küresel güçlere karşılık Türkiye'nin göç, kimlik ve güç bağlamında pek çok avantajı bulunmaktadır. Bu avantajların doğru değerlendirilmesi halinde Türkiye, bütün Türk-İslam Dünyasında önemli bir güç haline gelebilir.

Kaynakça

“China’s New World Order: Xi, Putin And Others Meet For Belt And Road Forum”, *CNN*, <https://edition.cnn.com/2017/05/13/asia/china-belt-and-road-forum-xi-putin-erdogan/index.html>, (Erişim Tarihi: 24.08.2019).

“China’s New World Order”, *CNN*, <https://edition.cnn.com/interactive/2017/05/world/chinas-new-world-order/>, (Erişim Tarihi: 24.08.2019).

“Eight Countries in Danger of Falling into China’s ‘Debt Trap’”, *Qwartz*, <https://qz.com/1223768/china-debt-trap-these-eight-countries-are-in-danger-of-debt-overloads-from-chinas-belt-and-road-plans/>, (Erişim Tarihi: 24.08.2019).

“George H. W. Bush. September 11, 1990: Address Before a Joint Session of Congress”, *Miller Center*, <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/september-11-1990-address-joint-session-congress>, (Erişim Tarihi: 21.08.2019).

“Tatary na sluzhbe Rossiyskoy Imperii”, *Za Veru*, <https://zaweru.ru/1666-tatary-na-sluzhbe-rossiyskoy-imperii.html>, (Erişim Tarihi: 22.08.2019).

“What Is China’s Mandate of Heaven?”, *Thought Co.*, <https://www.thoughtco.com/the-mandate-of-heaven-195113>, (Erişim Tarihi: 24.08.2019).

“Writing China: Michael Schuman, ‘Confucius and the World He Created’”, *The Wall Street Journal*, <https://blogs.wsj.com/chinarealtime/2015/03/13/writing-china-michael-schuman-confucius-and-the-world-he-created/>, (Erişim Tarihi: 24.08.2019).

AYTMATOV, Cengiz, *Gün Olur Asra Bedel*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1995.

CULLEN, Jim, *The American Dream: A Short History of an Idea that Shaped a Nation*, Oxford University Press, Oxford 2004.

DUGİN, Aleksandr, *Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım*, Küre Yayınları, İstanbul 2018.

EFE, Haydar, “Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye’de Yaşanan Göçler ve Etkileri”, *Sosyal Bilimler Metinleri*, Sayı: 1, 2018, s. 16-28.

EROL, Mehmet Seyfettin, “Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya Jeopolitiği ve Türk Avrasyası”, *Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya’nın Değişen Jeopolitiği: Yeni Büyük Oyun*, Mehmet Seyfettin Erol, der., Barış Platin Yayınları, Ankara 2011, s. 7-53.

EROL, Mehmet Seyfettin, “Türkiye’nin Orta Asya Politikasına Rusya Federasyonu ve Bölge Ülkeleri Üzerinden Genel Bir Bakış”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 12(1), Yaz 2012, s. 1-20.

EROL, Mehmet Seyfettin-Dinmuhammed Ametbek, “Türk Dünyası’nın Birlik Arayışı: Bir Üst Kimlik Olarak “Büyük Bozkır””, *Türk Birliğinin Mümkün Yolları*, Ahmet Nafiz Ünalmiş-Mehmet Nuri Parmaksız, der., Ankara 2019, s. 9-32.

FUKUYAMA, Francis, *The End of History and the Last Man*, The Free Press, New York 1992.

GUMİLYOV, Lev, *Drevnyaya Rus' i Velikaya step'*, FTM, Moskova 2008.

GUMİLYOV, Lev, *Ritmy Evrzii: Epokhi i Tsivilizatsii* (Avrasya Ritimleri: Dönemler ve Medeniyetler), AST, Moskva 2000, s. 23.

HUNTINGTON, Samuel P., *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, 1996.

JUERGENSMEYER, Mark, *Religion in Global Civil Society*, Oxford University Press, Oxford 2005.

KARPAT, Kemal, *The Politicization of Islam: Reconstructing Identity, State, Faith, and Community in the Late Ottoman State*, Oxford University Press, Oxford 2001.

LARUELLE, Marlene, *Russian Eurasianism: an Ideology of Empire*, The Johns Hopkins University Press, Maryland 2008.

LESEVİTSKİY, A. V., *F. M. Dostoyevskiy kak predshestvennik yevraziystva*, OT i DO, Perm 2013.

SCHUMAN, Michael, *Confucius: And the World He Created*, Basic Books, USA 2015, s. 35.

TORBAKOV, Igor, “Russia’s Eastern Offensive: Eurasianism Versus Atlanticism”, *Eurasia Daily Monitor*, <https://jamestown.org/program/russias-eastern-offensive-eurasianism-versus-atlanticism/>, (Erişim Tarihi: 29.08.2019).

TRUBETSKOY, N. C., “Vzglyad na russkuyu istoriyu ne s Zapada, a s Vostoka”, *Gumilevica*, <http://gumilevica.kulichki.net/TNS/tns11.htm>, (Erişim Tarihi: 22.08.2019).

TURAN, Osman, *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi*, Baskı: 6, Cilt: 1, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993.

UMLAND, Andreas, “Pochemu «neoyevraziystvo» Aleksandra Dugina ne yavlyayetsya yevraziyskim”, *Gerfter*, <http://gefter.ru/archive/25039>, (Erişim Tarihi: 22.08.2019).

Avrupa'daki Aşırı Sağın Yükselişi e Popülizm

Mustafa Nail Alkan*

Özet

Avrupa'da aşırı sağ partiler son dönemde hem yerel seçimlerde hem de Avrupa Parlamentosu Seçimlerinde daha önce elde edemedikleri başarıları elde etmişlerdir. Bu başarıları elde ederken aşırı sağ partiler popülist söylemleri bir yöntem olarak benimsemişlerdir. Popülist söylemler, kitle partilerinin politikaları ile dolduramadıkları alanları işaret ederken, kısa vadede ortaya çıkan krizleri siyasi fırsata çevirmeye yaramaktadırlar. Avrupa Birliği'nde yaşanan mülteci krizi ve akabindeki kitle partilerinin konuya yönelik politikaları da popülist söylemlerin konusu olmuş, aşırı sağ partiler toplumun belirli bir kesiminde ortaya çıkan yabancı düşmanlığı ve tehdit algısından faydalanmışlardır. Avrupa Birliği'nde daha fazla bütünleşmeden yana olan merkez partilere karşı, bir anti-tez ortaya koyan aşırı sağ ve popülist partiler, mültecilere karşı önerdikleri korumacı politikalarla tabanlarını sağlamlaştırırken, farklı kesimlerden seçmenler için de bir alternatif sunmaktadırlar. Almanya'da popülist söylemler ile merkez partilere alternatif sunan meclis dışı ve meclis içi örgütlerin sempatanlarındaki artış, Avrupa Birliği genelinde yükselen aşırı sağın, yerelde de aynı yöntemler üzerinden tabanlarını nasıl genişlettiklerini göstermektedir. Tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde, oy tabanlarını genişletme potansiyellerini gösteren aşırı sağ partilerin, sanılanın aksine sınırlı bir tabanları olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Mülteciler, Aşırı-sağ, Popülizm, PEGİDA, AfD*

Abstract

The far-right parties in Europe have recently achieved success in both the local and European Parliamentary Elections. In achieving this success, the far-right parties adopted populist discourses as a

* Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, nail.alkan@hbv.edu.tr

method. Populist discourses point out the areas that the mass parties cannot fill with their policies and serve to turn short-term crises into political opportunities. The refugee crisis in the European Union and the following policies of the mass parties on the issue have been the subject of populist discourses, and the far-right parties have benefited from Xenophobia and threat perception that emerge in a certain part of the society. The far-right and populist parties put forward an anti-thesis against the central parties that favor greater integration in the European Union, and thus strengthen their bases with the protectionist policies they propose against refugees and offer an alternative for voters from different sections of the society. The increase in the number of sympathizers of the extra-parliamentary and intra-parliamentary organizations that offer an alternative to central parties through populist discourses in Germany shows how the rising extreme right across the European Union has expanded its bases locally through the same methods. Contrary to the popular belief, the historical process shows that far-right parties, which have the potential to expand their vote base, do not have a limited base.

Key Words: *Refugees, Far-Right, Populism, PEGIDA, AfD*

Giriş

Avrupa Birliği 2014 yılı ortalarından itibaren kapılarına yönelen mülteci akınlarını, “mülteci krizi” olarak adlandırırken, Ortadoğu ve Kuzey Afrika’daki savaşlar neticesinde evlerini terk etmek zorunda kalanlar asıl krizi yaşıyorlardı. 2015 senesinde Akdeniz’de hayatını kaybedenlerin sayısı 3.784 olurken, kayıpların sayısı artmaya devam ediyordu. Hayatlarını riske ederek ülkelerinden ayrılmak durumunda kalan mülteciler yaşam haklarının peşine düşmüşken, “mülteci krizi” ve bu krizin kimliklerine etkisi üzerinden populist söylemler oluşturan partiler ise oylarını arttırmanın peşindeydiler. Son dönemdeki Avrupa Birliği Parlamento Seçimleri ve Almanya’daki Federal Meclis Seçimleri sonuçları da bu söylemleri benimseyen siyasi yaklaşımların Avrupa Birliği genelinde ve yerel seçimlerde başarı elde edebildiklerini gösterdi. Bu seçimlerden geriye giderek sebep-sonuç ilişkilerine bakan bu makalede Avrupa’da aşırı sağın yükselişi ele alınacaktır.

Yapılan araştırmalar, zulüm karşısında ülkesini terk etmek mecburiyetinde kalan mültecilere yönelik hoşgörünün, göçmenlere

oranla daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. *Pew Research* araştırma merkezinin 18 ülkede yürüttüğü anketler, göç ve mülteci alan toplumlar içerisinde, her on kişiden üçünün mültecileri desteklemediğini, ankete katılanların yarısının ise göçmenleri desteklemediğini ortaya koymaktadır. Bu on sekiz ülkeye yakından bakıldığında Macaristan ve İtalya gibi aşırı sağ ve popülist söylemlerin yükseldiği yerlerde destek oranlarının dramatik bir şekilde düştüğünü görmekteyiz. İtalya’da mültecilere destek ancak yüzde 56 oranındayken, göçmenlere destek yüzde 23’te kalmakta, Macaristan’da ise ankete katılanların sadece yüzde 32’si mültecilere destek verdiklerini söylerken, göçmenleri desteklediklerini söyleyenlerin oranı ise sadece yüzde 24’tür. Araştırma bulguları ayrıca toplumsal farklılıklara hoşgörü ile yaklaşmayanlar arasında mültecilere desteğin ortalama değerlerin çok daha altında olduğunu göstermektedir.¹

Bu bulgular, mülteci ve göçmenlere karşı aşırı sağ ve popülist söylemlerin hedef kitlesinin azımsanmayacak oranda yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle çeşitliliğe, toplumsal farklılıklara kapalı toplumlarda bu söylemlerin sadece mevcut tabanı kullanmaları durumunda dahi yerel siyasette kendilerine yer edinmeleri, Avrupa Birliği’nde yer alan ülkelerde ise Avrupa Parlamentosu’nda temsil edilerek ulusal sınırların ötesine geçmeleri mümkündür.

Bu makalede, Avrupa’da yükselmekte olan aşırı sağ ve popülist söylemler öncelikle tarihi süreç bağlamında, birinci bölümde incelenecektir. Daha önce belirli dalgalar halinde Avrupa siyasetine etki etmiş olan aşırı sağ partilerin, onar yıllık dönemler içerisindeki kısa vadeli olayları söylemlerine konu etmeleri, onları dönemsel olarak başarılı kılmıştır. Ancak, dördüncü dalga olarak adlandırılan yeni kuşak aşırı sağ partilerin son dönemdeki başarısı Avrupa Parlamentosu içerisinde yer alan alışılmış iktidar bloklarını sarsmış ve daha önceki dönemlerden farklı olarak aşırı sağ partileri sınır-aşan birer aktör boyutuna taşımıştır. Bu başarının neticesinde Avrupa Parlamentosu içerisinde oluşan muhafazakâr blok, aşırı sağ blok arasındaki çatışma makalenin ikinci bölümünü oluşturmaktadır. Üçüncü bölümde ise

¹ Raea Rasmussen ve Jacob Poushter, “People around the World Express More Support for Taking in Refugees than Migrants”, Pew Research Centre, 2019, <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/08/09/people-around-the-world-express-more-support-for-taking-in-refugees-than-immigrants/>(Erişim Tarihi: 2. 12.2019)

Avrupa Parlamentosu dışında, yerel siyasette aşırı sağ partilerin nasıl yükseldikleri Almanya özelinde mercek altına yatırılacak, PEGIDA ve Almanya İçin Alternatif Partisi’nin (AfD) kendilerine nasıl taban oluşturdukları incelenecektir. Tüm bu incelemeler sonucunda, bu makalede elde edilen bulgular ile *Pew Research* araştırma merkezinin bulguları karşılaştırıldığında, aşırı sağ eğilimlerin Avrupa’da hâlihazırda bir tabanları olduğu, ancak popülist söylemler neticesinde bu mevcut tabanın da genişleme potansiyeli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tarihsel Süreç İçerisinde Aşırı Sağ ve Popülist Söylemler

Avrupa Birliği’nde mülteci, sığınmacı ve göçmen kavramları uluslararası hukuka uygun olarak farklı statüler olarak değerlendirilmektedir. Göçmenler için ülkesinden kendi ülkesinden gönüllü olarak ayrılma esası kabul edilirken, mültecilikte esas, ülkesinden ırkı, dini, belirli bir sosyal sınıfa mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceğine dair haklı bir korku taşıyarak ülkesinden ayrılmaktır. Mültecilik statüsü gereği bu kişiler zulüm görecekları yere geri gönderilemezler.

Tarihsel süreçte mültecilik hakkı öncelikle İkinci Dünya Savaşı’nın mağdurları göz önünde bulundurularak, zaman ve mekan sınırlamalarıyla gündeme taşınmıştır. Daha sonra zaman ve mekan sınırlamalarını kaldıran ek protokoller birçok ülke tarafından tanınmış ve mültecilerin hukuktaki statüleri günümüzdeki halini almıştır. Ancak, bir konunun hukuken tanınması ile pratikte kabul görmesi, tartışılmaması sağlanmış olmaz. Mülteciler, göçmenler, dışardan gelenler ya da en geniş ifadesi ile “ötekiler” zamanında Amerika Birleşik Devletleri’nde tartışılan ve siyasi çıkar elde edilmek için kullanılan gruplar olurken zamanla bu tartışmalar Avrupa siyasetinde de fayda elde etmek isteyenler tarafından kullanılır hale gelmiştir. Popülizm, etimolojik olarak “*populus*”, Latince “halk” anlamına gelen kelimedenden türetilmiş, tarihsel bağlamda ise *US People’s Party* tarafından ilk kez Amerika’da kullanılan popülist yöntemler Avrupa siyasetine 1970’lerden itibaren sirayet etmiştir. O tarihten bu yana siyasi fırsatçılık (oportünizm) adı altında anılan bu yöntemler ile krizler fırsata çevrilip parti politikaları lehine kullanılmıştır.²

² Asiye Öztürk, “Editorial”. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 5-6, 2012, s. 2.

Avrupa’da öncelikle Fransa ve Avusturya’da yükselmeye başlayan aşırı sağ partiler, sadece iki ülke ile sınırlı kalsalardı, ırkçılık sorunu bir Avrupa sorunu haline gelmeyebilirdi. Ancak, sürecin devamında ırkçı söylemleri benimseyen siyasi yaklaşımlar Avrupa’nın dört bir yanına yayıldılar ve nihayet 2019 Avrupa Parlamentosu seçimleri sırasında aralarında bir birlik oluşturmaya niyetli olduklarını dahi gösterdiler. Sürece kısa vadeden bakanlar, tüm bu ülkelerde 2008 ekonomik krizi sonrası baş gösteren tutuculuğun arkasında ekonominin olduğunu iddia etmektedirler. Bu görüş, her ne kadar ekonomik zorluklar sonrasında bir ülke vatandaşlarının, dışarıdan gelerek kendi işlerini ellerinden alma potansiyeli taşıyan göçmenlere karşı gösterebileceği tutum göz önüne alındığında akla uygun düşse de krizden en çok etkilenen Avrupa ülkelerine bakıldığında bu tezin karşılığının olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla, bu durumu açıklamak için sadece ekonomik sebeplere bakmak yeterli değildir.

Tarihsel olarak bakıldığında, uzun dönemde aşırı sağ partilerin tek bir söylem üzerinde uzlaşamadıkları, her zaman aynı söylemi devam ettirmedikleri, daha ziyade kısa-vadede ön plana çıkan bazı temaları benimsemek suretiyle, popülist bir tavır aldıkları ortaya çıkmaktadır. Tüm bu kısa vadeli popülist söylemlerin temel ortak noktası arandığında tek bir görüş ortaya çıkmasa da yabancı karşıtlığı, hatta zaman zaman yabancı düşmanlığının aşırı sağın popülist söylemlerinde ön plana çıktığı görülmektedir.

Onar yıllık süreçlerle ele aldığımızda, Avrupa birleşmesi fikrine karşı, kapalı bir toplum yaratmak isteyenler arasında bir diyalektiğin oluştuğunu görebiliriz. Birleşmeden yana tavır alanlar özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası ilk on yılda etkin olmuşlarken, sonrasındaki on yıl içerisinde Avrupa’ya akın eden göçmenler neticesinde karşı tezi savunanların, dışardan gelenlere karşı bir popülist söylem geliştirmesi güç olmamıştır. Bu diyalektik zaman zaman aşırı sağ partilerin koalisyon hükümetlerinde yer alması ile yeni bir sentezi ortaya çıkarmış, özellikle Orta Avrupa ülkelerindeki siyasi yapı, bu sentezin bir yansımasını göstermektedir.³

Bu sentez siyaset içerisinde aşırı sağ partiler, halkların özellikle güvenlik alanındaki korkularından beslenerek, ekonomi de dahil birçok

³ Selcen Öner “Avrupa’da Yükselen Aşırı Sağ, Yeni ‘Öteki’ler Ve Türkiye’nin AB Üyeliği”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:13, No:1, 2014, s.165.

alanı güvenliğin bir uzantısı olarak söylemlerinde kullanmışlardır. Yabancı düşmanlığı, İslamafobi gibi halkların güvenlik tehdidi algısı üzerinden ortaya çıkan söylemlerle, halkta yaratılan fobiler, siyasi söylemlerle, sadece daha fazla oy kazanmak ve siyasette söz sahibi olabilmek adına kullanılmıştır. Bu, ben ve öteki anlayışı neticesinde halklar kimliklerini kaybetme riski öne sürülerek tehdit edildikçe halkta daha tutucu bir taban ortaya çıkmaya başlamış, bu taban da kendisinden farklı olarak algıladığını “ötekileştirme” yolunu tercih etme eğilimine girmiştir. Bunun neticesinde ekonomik çözüm önerileri sunmayı, proje geliştirmeyi benimsemek yerine, halkın muhafazakarlığını söylemlerinde kullanarak başarılı olmayı hedefleyen aşırı sağcı ve sağ popülist partiler, gündem yaratmak ya da gündemi kendi istedikleri şekilde değiştirmek üzerine bir siyaset benimsemişlerdir.⁴

Bu partilerin hedef kitlelerini oluşturan taban ise günümüz öncesinde ya kolay konsolide edilememiş ya da mevcut partilerde aradıklarını belirli oranlarda buldukları için aşırı sağ partileri bugünkü oranlarda desteklememişlerdir. Ancak, mülteci krizleri sonrasında bu tabanın genişlediği, önceki dönemlerden daha net biçimde aşırı sağ partileri destekledikleri görülmektedir. Bu destek, kriz sonrasındaki ilk Avrupa Parlamentosu seçimlerinde açıkça ortaya konmuştur. Seçim sonuçları göstermektedir ki bu gündem belirleme taktiği, yerleşik partilerin başarısızlıkları ile birleşince, aşırı sağ partiler Avrupa’da kurumsal düzeyde daha öncekinden fazla oranda temsil edilme olanağı bulabilmektedirler.

2019 Avrupa Parlamentosu Seçimlerinde Aşırı Sağ Partiler

2019 yılındaki Avrupa Parlamentosu seçimleri de tıpkı 2014 senesindeki seçimler gibi bir önceki seçimlerden daha fazla aşırı sağ görüşlü siyasetçiyi Avrupa Parlamentosu’na gönderdi. 2014 seçimlerinde, alınan sonuçları ekonomik kriz ile ilişkilendirmek, 2019 seçimlerinde alınan sonuçları aynı nedene bağlamaktan daha kolaydı. Zira 2009 seçimleri sırasında Avrupa’yı sarsan ekonomik krizin etkileri henüz tam olarak hissedilmemişti, ancak 2014 seçimleri sırasında ekonomik krizin etkileri artık seçmenlerin sandıktaki oyunu

⁴ Timo Lochochki, “Rechtspopulismus in Westeuropa Erklärungen für den Erfolg rechtspopulistischer Parteien in Westeuropa im Auftrag des Mediendienstes Integration”, *Medien Dienst Integration Paper*, Mayıs 2014, s. 3.

belirleyecek kadar net biçimde sosyo-ekonomik hayatı etkiler olmuştur. Almanya’da Milliyetçi Demokratik Parti, Yunanistan’da ise Altın Şafak Partisi ilk kez 2014 seçimleri sonunda Avrupa Parlamentosu’nda temsil edilme hakkını yakalarken, ırkçı söylemler de Avrupa Parlamentosu’nda beş yıl boyunca kendisine daha fazla yer bulmuş olacaktı.⁵

23-26 Mayıs 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilen Avrupa Parlamentosu seçimlerinde son yirmi yılın en yüksek katılımı gerçekleşirken, seçmenlerin yaklaşık yüzde 51’i oy kullandı.⁶ Seçim öncesinde, bir yanda mülteciler, diğer yanda iklim değişikliği gibi meseleler artık Avrupa halklarının edinmiş oldukları kimlik ve bu kimliği oluşturan hayat standartlarına karşı tehdit gibi algılanmaya başlanmıştı. Bu nedenle halkın seçimlerinde, örneğin iklim değişikliği gibi çevresel konulara daha fazla değinen Yeşiller geniş bir coğrafyada oylarını arttırdı.⁷ Sınır aşan meselelerde halkın Avrupa düzeyinde çözüm bulunmasını umdukları yer olan Avrupa Parlamentosu’nda halk yeni partilere şans verdi. Avrupa toplumları güncel sıkıntılara devayı alternatif partilerde arama eğilimlerini bu seçimle göstermiş oldu.

Mülteciler sorunu Avrupa’da iki farklı düzeyde siyasetin ilgisini çekmektedir. Bir taraftan korumacı tedbirler ile konuyu ulusal düzlemde değerlendirmek isteyen partiler varken, diğer taraftan bu meselenin de tüm Avrupa Birliği’nde ortak bir yaklaşımla değerlendirilmesini isteyenler vardır. Ulusal düzlemi savunanlar, devlet egemenliğini bu meselelerde uluslar-üstü bir kuruma devretmekten yana olmadıklarını göstermektedirler. Bunun bir örneğini yakın zamanda Brexit ile Birleşik Krallık tarafından alınan kararda görmekteyiz. Popülist söylemlerle siyasiler Birleşik Krallık’ta halka, “sizin adınıza Brüksel’dekiler mi karar verecek” sorgusunu yaptırıp, en

⁵ BBC News “Eurosceptic Earthquake Rocks EU Elections”, BBC News, 2014 <https://www.bbc.com/news/world-europe-27559714> (Erişim Tarihi: 01.12.2019)

⁶ Elise Uberoi, Stefano Fella, Richard Cracknell, “European Parliament Elections 2019: Results and Analysis”, *House of Commons*, 2019 <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-8600> (Erişim Tarihi: 01.12.2019)

⁷ Elise Uberoi, Stefano Fella, Richard Cracknell, “European Parliament Elections 2019: Results and Analysis”, *House of Commons*, 2019 <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-8600> (Erişim Tarihi: 01.12.2019)

sonunda üstün gelmeyi başarmışlardır.⁸ Seçimlerde Nigel Farage'ın partisi yüzde 31,5 oy oranı ile ilk sırayı alırken, halkın halen uzlaşılabilen çıkış planının üstlenilmesini istediği görülmüştür. Avrupa Parlamentosu'nda 751 vekil şu anda görev alırken, Brexit sonrası bu sayının 705 olması beklenmektedir. Bu seçimlerde Nigel Farage'ın Brexit Partisi'ni destekleyenler, kararların ulusal düzlemde alınması adına Avrupa Birliği'nden ayrılmayı dahi göze aldıklarını, dönemsel tehdit algısı neticesinde popülist söylemlerden nasıl etkilendiklerini göstermişlerdir.

Avrupa Birliği adına en kötü senaryolardan biri, benzer söylemlerin diğer ülkelerde de sonuç vermesidir. Makalenin yazıldığı tarihte İtexit ile Matteo Salvini'li İtalya'nın birlikten çıkma senaryosu, Frexit ile Marine Le Pen'li Fransa'nın Birlik'ten ayrılma ihtimali, hatta Avrupa Birliği kimliği kurulurken birçok Antik Yunan efsanesi ve siyasi-kültüründen esinlenilmesine karşın Grexit olasılıkları tartışılmaktaydı.⁹ Bu seçimler neticesinde Avrupa Birliği'ne güvenen, daha fazla entegrasyonu destekleyen siyasiler ile Brexit sonrası Avrupa Birliği projesinin sonunun geldiğini iddia eden "ulusal egemenlikçi" siyasiler Avrupa Parlamentosu'nda buluşacaklardır.

Bu seçimlerde merkez sağ partiler Avrupa Halk Partisi (EPP) ve Sosyal Demokratlar (SD) sayısal üstünlüğü ele geçiremezlerken, ancak Avrupa Liberaller ve Demokratlar İttifakı'nın (ALDE) temsilci sayısını arttırması sayesinde Avrupa'da birleşmeyi savunanların olduğu kamp üstün taraf olarak kalmayı başarabilmiştir. Buna karşılık, diyalektiğin karşı tarafında yer alan aşırı sağ partiler özellikle Marine Le Pen'in partisi Ulusal Cephe'nin (RN) Fransa'daki seçimlerde başarı göstermesi, İtalya'da Matteo Salvini'nin partisi Lega Nord'un mülteci karşıtı söylemlerinin karşılık bulması ile anti-tez olarak aşırı sağ partilerin Avrupa'da güçlendiklerini göstermişlerdir. Ancak, şu an için bu partiler arasında bir birliktelik tam olarak ortaya çıkmamıştır. Tabanlarını konsolide etmek için çalışan aşırı sağın ileride Avrupa

⁸ The Guardian, "The Leave Campaign Made Three Promises- Are They Keeping Them?", *The Guardian*, 2016 <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/27/eu-referendum-reality-check-leave-campaign-promises> (Erişim Tarihi: 02.12.2019)

⁹ The Guardian, "Grexit? Greece Again on the Brink as Debt Crisis Threatens Break with EU", *The Guardian*, 2017 <https://www.theguardian.com/world/2017/feb/03/grexit-greece-debt-crisis-eu-germany-us> (Erişim Tarihi: 02.12.2019)

Parlamentosu içerisinde daha kuvvetli bir blok olma ihtimali de vardır.¹⁰

Aşırı sağ partilerin Avrupa Parlamentosu'ndaki yükselişlerinde kısa vadede ortaya çıkan Brexit, mülteci sorunu gibi konulara doğrudan söylem geliştirmelerinin payı oldukça yüksektir. Kısa vadeden geriye gittiğimizde bu partilerin mirasını Jörg Haider'in Avusturya Özgürlük Partisi'nden aldıklarını görebiliriz. O dönemde ırkçı söylemler bu denli açık bir şekilde dile getirildiğinde, özellikle de söz konusu Avusturya'dan bir lider olunca, herkeste endişe yaratmıştır. Bugünse aşırı sağ partilerin Avrupa'nın birçok yerinde oylarını arttırmasında ırkçı söylemler göze çarpmaktadır. Göçmen karşıtı söylemleri ile bilinen Viktor Orban, göçmenleri engellemek için duvar örmek gibi fikirlerine karşın ülkesinde seçim kazanırken, diğer ülkelerin aşırı sağ partileri de kendisi ile ittifak yapma fikrini desteklediklerini göstermektedirler.¹¹

Aşırı Sağın Mirası

Miraslar siyasette, tıpkı gündelik hayatta olduğu gibi bazen de babadan, evlada geçebilir. Jean-Marie Le Pen bir dönem, Fransa gibi aydınlanma düşüncesinin önde gelen ülkesinde neredeyse cumhurbaşkanı seçilecekken, en küçük kızı Marine Le Pen de babası gibi beklenmedik oy oranları ile aşırı sağ partilerin 2000'li yıllardaki yükselişinden faydalanabilmiştir. Milenyuma Amerika'da daha önce eşi benzeri görülmemiş bir terör saldırısıyla giren dünyada İslam karşıtı söylemler yükselirken, Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkelere tutun da zulüm ya da benzeri zorlamalar karşısında Avrupa'ya göç etmek durumunda kalmış bireylere kadar tüm Müslümanlar, bu önyargılarla mücadele etmek durumunda kalmışlardır.

Tarihsel açıdan bakıldığında bugün ikinci jenerasyon olarak Ulusal Cephe'nin başında siyasette bulunan Marine Le Pen aşırı sağ partilerin Avrupa'daki üçüncü dalgasının temsilcilerindedir. Bugün

¹⁰Financial Times, "European Elections 2019: Live Results", *Financial Times*, 2019, <https://ig.ft.com/european-elections-2019-results/> (Erişim Tarihi: 02.12.2019)

¹¹ANSA, "Orban Thanks Serbia for Having Accepted 'Wall'", *InfoMigrants*, 2019, <https://www.infomigrants.net/en/post/16363/orban-thanks-serbia-for-having-accepted-wall> (Erişim Tarihi: 01.12.2019)

Avrupa’nın dört tarafında seçimlerde başarı gösteren aşırı sağ liderlerle beraber “dördüncü aşırı sağ dalganın” başladığı iddia edilmektedir.¹²

Almanya Merkez Bankası eski yönetim kurulu üyesi Thilo Sarrazin’in 2010 yılında basılan *Almanya Kendini Yok Ediyor* isimli kitabındaki tezleri, ile bugün birçok Avrupa Birliği üyesi ülkenin göçmenleri içeri almak istememesinin arkasında yatan tezlerin benzer oldukları görülmektedir.¹³ Sarrazin, göçmenler ile Almanya toplumsal yapısının örtüşmediğini kitabında vurgularken, özellikle eğitim düzeyi düşük Müslüman göçmenlerin refah devleti yardımlarına bağımlı ve suça yatkın oldukları iddialarında bulunmuştur. Yakın dönemde değişen tehdit algısı neticesinde bugün Danimarka gibi bir refah ülkesinde dahi göçmenler sosyal hayat ve kimlik karşısında bir tehdit olarak gösterilebilmekte, en az sayıda göçmenin ülkeye gelmesi için çeşitli politikalar izlenebilmektedir.¹⁴

Tıpkı Sarrazin’in tezlerini anımsatır şekilde Danimarka mültecilere yönelik sosyal yardımlarını kısırak, mülteci akınlarını frenlemenin yolunu aramaktan çekinmemiştir. Benzer uygulamalara birçok Avrupa Birliği ülkesinde rastlanırken, İsviçre’de 2009 yılında minare referandumu ile yeni minarelerin inşaatının yasaklanması, Fransa’da 2010 yılında yüzü kapatan peçe, burka yasağı, İtalya’da da bu son yasağın bir benzerinin meclis gündemine kadar getirilmesi, Müslüman karşıtlığının mülteci krizinden de önce başladığına işaret etmektedir. Değişen tehdit algısı ile ilgili bu politikalar Avrupa Birliği’nde mülteci krizinden on yıl kadar önce dahi raporlara konu olurken, bir gün yabancı düşmanlığının göçmenler ve azınlıkları daha fazla etkileyeceği üzerinde durulmuş ve daha kapsayıcı bir şekilde bu ırkçılık tehdidinin ele alınması gerektiği dile getirilmiştir.¹⁵

¹² Cas Mudde, “The study of populist radical right parties: Towards a fourth wave.” C-REX Working Paper Series No. 1, Centre for Research on Extremism, the Extreme Right, Hate Crime, and Political Violence, University of Oslo. 2016 s. 3-16.

¹³ Oğuzhan Yanarışık, “Yükselen İrkçılık ve İslamofobi Gölgesinde Yaşayan Avrupa Türkleri: Almanya Örneği”, *Yeni Türkiye*, No: 54, 2013, s. 2914.

¹⁴ Nicholas Mirzoeff, “Social Death in Denmark”, *The Nation*, 2019, <https://www.thenation.com/article/denmark-refugees-asylum-europe/> (Erişim Tarihi: 11.11.2019)

¹⁵ EUMC Annual Report, “Racism and Xenophobia in the EU Member States”, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/103-ar05p2en.pdf, 2005.

2019 seçimlerinde ise bu mirası popülist söylemlerle halk üzerinde kullanan, aşırı sağ parti Lega Nord'un lideri Matteo Salvini, Akdeniz üzerinden İtalya kıyılarına yanaşan, içerisi muhtaç durumda bulunan mültecilerle dolu yardım gemilerini İtalya'ya kabul etmemesiyle bilinmektedir. Daha önceki korumacı örneklerden de öte, bir sınır savunmasına dönen yakın dönem politikalarıyla İtalya 629 mülteciyi denizde beklettiğinde İspanya bu geminin kendi sınırlarına gelmesine izin vermiştir.

Bu olaydan sonra İtalya, iç hukuk kararları gereğince Sea Watch 3 isimli yardım gemisinin de limanlarına girmesine izin vermemiştir. En sonunda geminin kaptanı Carole Rackete'nin inisiyatif almak ve gemidekilerin sağlığı ve güvenliği için İtalya limanına yönelmek zorunda kalmıştır. Sea Watch 3 ile İtalyan Sahil Güvenlik botları bu manevra sırasında birbirlerine temas dahi etmişlerdir. Bu olay neticesinde, iç hukuk gereğince göz altına alınan Carole Rackete daha sonra İtalyan hakim tarafından yasaya aykırı davranmadığı gerekçesi ile ev hapsinden kurtulmuştur.¹⁶ Uluslararası yasaları dahi tanımaz bu yaklaşımları benimseyen Matteo Salvini ve benzeri yeni dönem aşırı sağ eğilimli siyasetçiler, Avrupa Birliği'ni içeride serbest dolaşım gibi uygulamaların olduğu liberal, dışarıda ise demir perdelerle, sınırların korunduğu, muhafazakar bir kuruma dönüştürme çabasını, Emmanuel Macron ya da Angela Merkel gibi Avrupa Birliği'nin daha fazla entegre olmasını isteyen siyasiler karşısında sürdürmeye devam etmektedirler.

Diğer taraftan da Angela Merkel gibi entegrasyonu Avrupa'da olduğu gibi ülkesinde de savunan, mültecilere karşı daha ılımlı politikalar benimseyenler Avrupa'da tabanını genişleten aşırı sağ partilerle kendi ülkeleri içerisinde de çetin bir savaş vermektedirler.

Almanya'da Aşırı Sağ ve Popülist Politikaların Etkisi

Mülteci krizinin başladığı 2014 ortalarından bu yana aşırı sağ söylemler sadece Avrupa Parlamentosu'nda değil, ülke parlamentolarında da daha fazla duyulur olmuştur. Özellikle, Almanya İçin Alternatif Partisi'nin yükselişi ve Almanya seçimlerinde 2013

¹⁶ Deutsche Welle, "Kaptan Rackete'nin Serbest Bırakılmasına İtalyan Hükümeti Tepkili", *Deutsche Welle*, 2019, <https://www.dw.com/tr/kaptan-racketenin-serbest-birakilmasina-italyan-hukümeti-tepkili/a-49451758> (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

yılında kıl payı kaçırdığı yüzde 5'lik barajı, 2017 Federal Parlamento seçimlerinde %12,6 oranıyla geçmesi ile Avrupa bir kez daha Jörg Haider ile yaşadığı, Naziler geri mi dönüyor korkusunu yaşamaya başlamıştır. Almanya, son yıllarda Merkel'in Hristiyan İttifakı (CDU/CSU) partilerini protesto etmek isteyen, "diğer partileri" de bir denemek isteyen seçmen kitlelerinin oyunu almaya çalışan alternatif partilere ev sahipliği yapıyordu. Esasen bu trend Merkel öncesi dönemde de büyük, kitle partilerine karşı "diğer partileri" destekleyenlerin Eyalet seçimlerinde %16 civarında oy almaları ile başlamıştı, ancak Almanya İçin Alternatif'in Federal seçimlerdeki başarısı yine de beklentilerin hayli üzerinde kabul edilmektedir.¹⁷ Bu bağlamda, protesto edenlerin oylarının birçok diğer parti yerine tek bir alternatife yönlendirilmesi için "Almanya İçin Alternatif" ismi hayli uygun düşecek bir isim seçimidir.

Eyalet Meclisi seçimlerinde aşırı sağ kimliği ile dikkat çeken Almanya İçin Alternatif, "diğer partiler" içinde aradığı tabanı oluşturmaya başladığını sadece oy oranları ile değil, başarılı olduğu bölgelerle de gösteriyordu. Ülkenin batısında ve doğusunda oylarını arttıran Almanya İçin Alternatif eyaletlerde artık baraja takılma sorunu yaşamamaktadır.¹⁸ Federal Meclis Seçimlerine döndüğümüzde ise yüzde 12,6 oy oranı tek başına ele alındığında Almanya İçin Alternatif'in Almanya içerisindeki yerini tam anlatmamaktadır. 2017 seçimlerinde ilk sırayı alan Hristiyan İttifakı Koalisyonu ile onları takip eden Sosyal Demokratların (SPD), bir önceki seçime oranla toplam yüzde 14 civarı oy kaybettikleri ve bu oyların önemli bir kısmını alan Almanya İçin Alternatif'in artık Almanya'nın en fazla milletvekili çıkaran üçüncü partisi olduğu düşünüldüğünde ancak yüzde 12,6'lık oy oranının, Almanya için ne denli büyük bir oran olduğu anlaşılabilir. Bu oran aynı zamanda, Federal Meclisin 1949 senesinden beri ilk kez bir aşırı sağ partiye ev sahipliği yapacağı anlamını da taşır. Alman kaynakların, Almanya İçin Alternatif'in yükselen başarısı ve Sosyal

¹⁷ Viola Neu, Die Heimatlosigkeit des Protests. Wie sich politische Empörung in der deutschen Parteilandschaft positioniert. *Die Politische Meinung*, Temmuz/Ağustos, No.539, 2016, s. 12.

¹⁸ Hedda Nier "ALTERNATIVE FÜR DEUTSCHLAND" AfD jetzt in 14 Landtagen vertreten. Statista. 2017. <https://de.statista.com/infografik/5926/afd-in-denlandtagen/> (Erişim Tarihi 08.08.2018).

Demokratların düşen oy oranlarını göz önünde bulundurdukları simülasyonlarında Almanya İçin Alternatif'in ileride Almanya'nın ikinci büyük partisi olma olasılığı dahi ortaya çıkmaktadır.¹⁹

Willkommenskultur ve PEGIDA

Bu tabloya baktığımızda, Avrupa'da entegrasyondan yana olan partiler ile aşırı sağ, popülist partiler arasında gördüğümüz diyalektik Almanya'da Almanya İçin Alternatif ile Merkel'in Hristiyan İttifakı Partileri arasında da kendini göstermektedir. Genelde görülen ile yerelde yaşanan tarihsel gelişmeler arasında ya da başka bir deyişle iç-dış siyaset arasında örgün bir bağ olduğu bu örnekte kendini göstermektedir. Merkel'in *Willkommenskultur*, yani "Hoş Geldiniz Kültürü" adı altında başlatmış olduğu mültecilere açık kapı politikası, kısa sürede aşırı sağ partiler tarafından tam zıttı politikalar ile karşılanmıştır.

Esasen zorunlu göç sırasında hayatını kaybedenlere karşı duyarlılık nedeniyle toplumsal bir yansımanın karşılığı olarak ortaya çıkan *Willkommenskultur* için, 2015 senesinde bir Alman mucizesi yorumları yapıyordu.²⁰ Halkın yüzde 10'u kısa bir süre içerisinde gönüllü yardım kampanyalarında yer alırken, ötekiler karşısında hassas olduklarını çeşitli vesilelerle belli eden Alman toplumu için bu durum beklenmedik bir değişimi işaret ediyordu.²¹ Mülteci krizinin ilk senelerinde, *Willkommenskultur* etkisiyle Almanya'da yapılan araştırmalar halkın yüzde 60'ının mültecilerden korkmadıklarını, hatta

¹⁹Die Welt, "AfD klettert auf 17,5 Prozent und überholt die SPD". *Die Welt*, 2018,. <https://www.welt.de/politik/deutschland/article179083232/Insa-Umfrage-AfD-klettert-auf-17-5-Prozent-und-ueberholt-die-SPD.html> (Erişim Tarihi: 08.08.2018)

²⁰Josef Joffe Willkommenskultur - Das deutsche Wunder Wieso öffnet das Land den Fremden die Tore und Herzen?. *Die Zeit*. 2015 [http://www.zeit.de/2015/37/willkommenskultur-deutschland-fluechtlinge-](http://www.zeit.de/2015/37/willkommenskultur-deutschland-fluechtlinge) (Erişim Tarihi: 16.08.2018)

²¹Marcus Engler, "Deutschland in der Flüchtlingskrise-Hintergründe, Reationen und Herausforderungen". *Heinrich Böll Stiftung*, 2016, https://pl.boell.org/sites/default/files/uploads/2016/04/deutschland_in_der_fluechtlingskrise_engler.pdf adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 08.08.2018)

yüzde 90'ının mülteci karşıtı gösterilerden utandıklarını ortaya koyuyordu.²²

Bu gösterilerin başta gelenlerini düzenleyen PEGIDA (*Patriotische Europaer gegen die Islamisierung des Abendlandes/ Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar*) hareketi, 2014 ekim ayında ilk gösterisini Dresden'de düzenlerken, aralık ayında dernek statüsüne geçmişti. Yukarıdaki oranlar hatırlandığında ilk dönemlerin kaybedeni gibi görünse de PEGIDA hareketi toplumsal her olayın ardından daha fazla destekçi bulacaktı. Yabancı düşmanlığı ve İslamofobi söylemlerini yayan PEGIDA, özellikle Paris'te düzenlenen terör saldırılarının ardından 25 bin kişinin katıldığı, İslam karşıtı bir mitingi organize etmiştir.²³ Baştaki ılımlı fikirlerinden vazgeçmeye yakın kişiler için bile PEGIDA elbette uç bir örnekti. Ancak, toplumda bu hareketlerin yer bulması ve sempatican kazanması, bu görüşlerin radikalleştirilmemesi sonucunu da beraberinde getirebilirdi. Hareketin eski sözcüsü Lutz Bachmann'da kimsenin dile getiremediği konuları dile getirme cesareti olan PEGIDA'nın bu nedenle taraftar kazanacağını iddia ediyordu.²⁴ Dışarıdan gelen, özellikle Müslümanların, Alman toplumsal yapısını bozacağını, karşılıklı etkileşim neticesinde Alman kimliğinin tahribata uğrayacağını öne süren PEGIDA için, mültecilere tanınan sosyal-ekonomik yardımların esasında Almanlar için yapılması gereklidir.

Hareketin 19 Maddelik manifestosuna bakıldığında; suç işleyen mültecilerin hızla sınır dışı edilmesi; mültecilerin tek bir merkez yerine tüm Alman eyaletlerine dağıtılması; kadın düşmanı ve şiddet yanlısı ideolojilerin reddedilmesi; dini veya siyasi radikalliğe izin verilmemesi gibi anlaşılabilir maddeler olsa da 19 madde tek tek değil, bir bütün olarak ele alındığında mültecileri bir güvenlik sorunu olarak algılayan

²² Josef Joffe Wilkommenskultur - Das deutsche Wunder Wieso öffnet das Land den Fremden die Tore und Herzen?. *Die Zeit*. 2015 [http://www.zeit.de/2015/37/willkommenskultur-deutschland-fluechtlinge-](http://www.zeit.de/2015/37/willkommenskultur-deutschland-fluechtlinge) (Erişim Tarihi: 16.08.2018)

²³ Spiegel Online. Pegida zieht immer mehr Menschen an. *Spiegel Online*. 2015 <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/pegida-25-000-teilnehmer-in-dresden-grosse-gegendemo-in-leipzig-a-1012650.html> (Erişim Tarihi: 02.12.2019)

²⁴ Christin Bohmann, "Pegida spricht aus, was die Leute denken", *MDR*, 2014, http://www.mdr.de/mdr-aktuell/pegida-interview-extremismusforscher100_cpage-7_zc-5f8e8344_zs-046016ee.html (Erişim Tarihi: 07.03.2015)

bir yapı ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Kanada, İsviçre ve Güney Afrika modeli kontrollü göç uygulanmasının istenmesi, Merkel'in *Wirkommenskultur* anlayışına tamamen aykırıdır. Emniyet birimlerine daha fazla bütçe ayrılmasını istedikleri madde ile birlikte okunduğunda ise göçmenleri dışarda tutacak, Almanya'ya gelenlerin hayatlarını sıkı şekilde kontrol edecek bir "güvenlikleştirme" anlayışı ortaya çıkmaktadır.²⁵ İlk bakışta dazlaklar, neo-nazilerden ayrışan bu söylemler neticesinde, PEGIDA ırkçı olmakla suçlanmadan, ırkçılık yapmakta ve kamuoyunu yönlendirmektedir.²⁶

PEGIDA'nın Hristiyan İttifak Partileri ve Sosyal Demokratlar arasında oluşturulan koalisyon hükümetlerine karşı meclis dışından ses yükseltmesinin bir sebebi de daha önceki dönemlerde meclis çatısı altında bulunan muhalefet partilerinin kısa vadede ortaya çıkan sorunlara hızlı tepki verememeleridir. Almanya İçin Alternatif ise PEGIDA'nın meclis dışında yaptığını, meclis çatısı altında yapacak ve açılan fırsat pencerelerini, şu ana kadar yaptığı gibi popülist söylemler ile kullanacaktır.

Almanya İçin Alternatif adına beklenen fırsat penceresi Suriye'deki iç savaş sonrası açılırken, mülteci krizi tıpkı PEGIDA gibi yabancı düşmanlığı ve diğer ötekileştirme söylemleri ile demagoji siyasetinde kullanılmıştır. PEGIDA'nın tabanını orta ekonomik sınıftan, iyi bir eğitim düzeyine sahip olanlardan, meslek sahiplerinden, iyi gelir düzeyine sahip olanlardan, ortalama 48 yaşında olanlardan oluşturduğu düşünüldüğünde, Almanya İçin Alternatif'in Alman halkının önemli bir kesimini oluşturan bir tabanda karşılık bulması şaşırtıcı değildir.²⁷ PEGIDA'nın tabanında sınırlayıcı öğeler olarak ortaya çıkan özellikler ise çoğunlukla erkeklerden oluşması, hiçbir dini inanca bağlı olmayanların desteğini alması ve hiçbir partiye bağlı

²⁵ PEGIDA, POSITIONSPAPIER der PEGIDA, 2014 <https://www.menschen-in-dresden.de/wp-content/uploads/2014/12/pegida-positions-papier.pdf> (Erişim Tarihi: 02.12.2019)

²⁶ Ozan Ceyhun, Entellektüel İrkçılık: PEGIDA. *Akademik Perspektif*, 2015 <https://www.hurhaber.com/ozan-ceyhun/entellektuel-irkcilik-pegida/yazi-17068> (Erişim Tarihi: 02.12.2019)

²⁷ Hans Vorländer "Wer geht warum zu PEGIDA-Demonstrationen?" *Technische Universität Dresden*, <http://tu-dresden.de/aktuelles/news/Downloads/praespeg> (Erişim Tarihi: 02.12.2019)

olmayanların PEGIDA'ya destek vermesi olarak sıralanabilir. Ancak, bu sınırlayıcı gözükten öğelerin son seçimlerde Almanya İçin Alternatif lehine işlediği, kararsızların ve Hristiyan İttifakı Partilerinin karşısında olan önemli seçmen kitlelerinin Almanya İçin Alternatif lehinde hareket ettikleri görülmektedir.

Popülizmin olayları abartmaya dayalı aktarımını hem Almanya İçin Alternatif hem de PEGIDA'nın söylemlerinde görmekteyiz. PEGIDA, Almanya'nın Müslümanlaştığını iddia ederken, 2010 verileri Almanya'da sadece 4,5 milyon Müslümanın yaşadığını göstermektedir. Ancak bu yanıltma kısa vadede ortaya çıkan *Willkommenskultur* ve mültecilerin Almanya'ya kabulü sonrası, Alman kimliği için bir tehdit söz konusuymuş gibi halkı etkilemek için kullanılmıştır. Almanya İçin Alternatif, PEGIDA ve benzerlerinin bu tür yanıltmalarından etkilenen halk da *Willkommenskultur* anlayışını başlarda olduğu kadar benimsememektedir. Sadece Merkel'in eleştirilen politikaları ve düşen oyları değil, Almanya'yı yurt dışında temsil etmeyi başarmış göçmenlerin pratikte karşılaştıkları zorluklarda da bu popülist söylemlerin karşılığını görebilmekteyiz. Almanya Milli Futbol Takımında forma giymeyi başarmış ve Almanya adına nice başarılarla imza atmış Mesut Özil, kimlik siyasetinin bir sonucu olarak “kazanınca Alman, kaybedince göçmenim” deme noktasına gelmiştir.²⁸

Alman halkı her ne kadar *Willkommenskultur* yaklaşımına başta olumlu tepki göstermiş olsa da araştırmalar bu “hoş geldin” anlayışının şartsız olmadığını ortaya koymuştur. Bertelsmann Vakfı'nın araştırmasına göre mültecilerin Almanca öğrenmesi, topluma daha iyi entegre olması, hatta Almanya Anayasası'nı kabul etmeleri gereklidir.²⁹

²⁸ Isaac Stanley-Becker, “Mesut Özil: World Cup player says he is ‘a German when we win’ but ‘an immigrant when we lose,’ quits national team”, *The Washington Post*, 2018, https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2018/07/23/quitting-national-team-world-cup-player-says-he-is-a-german-when-we-win-but-an-immigrant-when-we-lose/?noredirect=on&utm_term=.e4d4a4370979 (Erişim Tarihi: 07.08.2018).

²⁹ Bertelsmann Stiftung. “Willkommenskultur in Deutschland: Entwicklungen und Herausforderungen Ergebnisse einer repräsentativen Bevölkerungsumfrage in Deutschland”, *Bertelsmann Stiftung*, 2015, https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/Projekte/28_Einwanderung_und_Vielfalt/Emnid_Willkommenskultur_2015.pdf(Erişim Tarihi: 07.08.2018)

Doğu ile Batı Almanya arasında da hoşgörü farkı olduğunu ortaya koyan bu araştırmada, PEGIDA'nın da ortaya çıktığı Doğu Almanya'da mültecilere daha az sempati duyulduğu gözükmektedir. Tarihsel açıdan bu son ayırmda Batı Almanya'nın Soğuk Savaş döneminde dışardan aldığı göçlerin payı vardır.

Bu noktada *Pew Research* araştırma merkezinin toplumsal çeşitliliğe kapalı olanların mülteci ve göçmenlere destek noktasında daha geride kaldıkları sonucu ile Doğu Almanya'nın tarihsel süreç içerisinde toplumsal çeşitliliği yeterince yaşamamış olması ve bu nedenle Batı Almanya'ya oranla mültecilere daha az hoşgörü ile yaklaşmasının tutarlı olduğu gözükmektedir.³⁰ Buna ek olarak, PEGIDA'nın başlarda sadece 400 kişi toplayan gösterilerden, örneğin Fransa'daki saldırılar sonrası 25.000 kişi toplayan gösteriler yapması, *Pew Research* araştırma merkezi sonuçlarında ortaya çıkan tabloyla paralel olarak, toplumsal olaylar çerçevesinde aşırı sağ ve popülist söylemlerde bulunanların, bu söylemlerine karşılık alacak toplumsal tabana sahip olduklarını göstermektedir. Almanya İçin Alternatif'in diğer partilere giden oyları konsolide edip oy oranını yüzde 12,6 düzeyine geliştirmesi, ileride Almanya içerisinde ikinci parti olabileceklerinin iddia edilmesi de bu son gözlem ile tutarlıdır.

Almanya içerisindeki muhafazakar partilerin başlatmış olduğu ve toplumda geniş yankı bulan *Wilkommenskultur* hareketi de yine *Pew Research* araştırma merkezinin Almanya'daki bulguları ile örtüşmektedir. Ancak, araştırmaya göre mültecilere destek verenler ile göçmenlere destek verenlerin oranı arasındaki makasın en açık olduğu Yunanistan'ın ardından ikinci sırada Almanya yer almaktadır. Yüzde 42 oranındaki bu fark, uzun süredir Almanya'da yerleşmiş göçmenler düşünüldüğünde, halkın uzun-vadede mültecilere de desteğinin düşebileceğini işaret etmektedir. Zira mülteciler, Almanya içinde artık yerleşmiş olan ve Alman kimliğini yeniden inşa eden göçmenlere göre çok daha yeni bir fenomendir. Mesut Özil örneğinde görüldüğü gibi Almanya'yı temsil edenler için dahi tek kimliğe bağlılık istemi, *Wilkommenskultur* anlayışının popülist söylemler ile birlikte terk

³⁰ Raea Rasmussen ve Jacob Poushter, "People around the World Express More Support for Taking in Refugees than Migrants", Pew Research Centre, 2019, <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/08/09/people-around-the-world-express-more-support-for-taking-in-refugees-than-immigrants/>(Erişim Tarihi: 2. 12.2019)

edilmeye başlandığına dair emareler hatırlandığında ileride bu makasın mülteciler aleyhine kapanabileceği düşünülmektedir.

Sonuç

Bir olgu olarak *Willkommenskultur* hızlı parlayıp sönen bir ateş gibi geçici süre mültecilerin yüreklerini ısıtsa da aşırı sağ politikalar ve popülist söylemler ile bu ateşi toplumsal hassasiyetleri kullanarak mülteciler aleyhine bir yangına çevirmeye çalışan PEGIDA ve Almanya İçin Alternatif gibi örgütler süreçten çok kısa sürede faydalanmışlardır. Bu örgütlerin başarısı, toplumsal farklılıklara kapalı Doğu Almanya'dan başlasa da Almanya İçin Alternatif'in Federal Meclis Seçimlerinde tüm ülke genelinde elde etmiş olduğu başarı, aşırı sağ eğilimlerin yayılma potansiyelini göstermiştir.

Almanya'da yükselerek batıdan, doğuya oy oranlarını arttıran Almanya İçin Alternatif, toplumda var olan mülteci karşıtı tabanı konsolide etme başarısını sergilemiştir. Buna ek olarak, Avrupa Parlamentosu seçim sonuçları sadece Almanya'da değil birçok Avrupa ülkesinde aşırı sağ ve popülist söylemlerin yükselmekte olduğunu ortaya çıkarmıştır. Brexit Partisi'nin ülkesinde halen en yüksek oyu alması, referandum sonuçlarına bağlılığı gösterirken, ayrılık fikrinin Avrupa Birliği'ni tehdit eder ölçüde yayılması ihtimali doğmuştur. Şu ana kadar ilkesel olarak her devletin Birlik'ten ayrılma hakkı varken, bu hakkın uygulamaya konması ile Grexit, İtexit tartışmalarında görüldüğü üzere, gelecek dönemde aşırı sağ partiler lehine yeni popülist söylemlerin doğması da mümkün gözükmektedir.

Seçimlerden önce Matteo Salvini ve Marine Le Pen liderliğinde söylemlerinde ve politikalarında ittifak çabasında olduklarını gösteren aşırı sağ partiler, seçim sonuçlarıyla Avrupa Parlamentosu çatısı altında önceki aşırı sağ dalgalarının yaşandığı dönemlerden çok daha fazla nüfuzaya sahip olmuşlardır. Merkezde yer alan, Avrupa entegrasyonundan yana partiler karşısında diğerlerinin sesi olan aşırı sağ partilerin bu yükselişi, bu partilerin kısa vadede ortaya çıkan olayları popülizm ile manipüle etme başarılarının bir göstergesidir. İtalya, Macaristan gibi ülkelerin mültecileri sınırları dışında tutma çabası Avrupa Birliği içerisinde tek bir tutumun ortaya çıkmasına engel teşkil etmekte, PEGIDA gibi oluşumların istediği gibi dışarıya karşı daha korumacı söylemler Avrupa Parlamentosu'nda yer bulmaktadır. Neticede popülist söylemler ile tabanını genişleten aşırı sağ yerelde ve

Avrupa genelinde mültecilere karşı ılımlı tutum sergileyen partilere karşı anti-tez olarak seçmenleri çekmeye devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- ANSA, “Orban Thanks Serbia for Having Accepted ‘Wall’”, *InfoMigrants*, 2019, <https://www.infomigrants.net/en/post/16363/orban-thanks-serbia-for-having-accepted-wall> (Erişim Tarihi: 01.12.2019)
- BBC NEWS “Euro-sceptic Earthquake Rocks EU Elections”, BBC News, 2014 <https://www.bbc.com/news/world-europe-27559714> (Erişim Tarihi: 01.12.2019).
- BERTELSMANN STIFTUNG. “Willkommenskultur in Deutschland: Entwicklungen und Herausforderungen Ergebnisse einer repräsentativen Bevölkerungsumfrage in Deutschland”, *Bertelsmann Stiftung*, 2015, https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/Projekte/28_Einwanderung_und_Vielfalt/Emnid_Willkommenskultur_2015.pdf (Erişim Tarihi: 07.08.2018).
- BOHMANN, Christin” Pegida spricht aus, was die Leute denken”, *MDR*, 2014, http://www.mdr.de/mdr-aktuell/pegida-interview-extremismusforscher100_cpge-7_zc-5f8e8344_zs-046016ee.html (Erişim Tarihi: 07.03.2015).
- CEYHUN, Ozan, “Entellektüel Irkçılık: PEGİDA.” *Akademik Perspektif*, 2015 <https://www.hurhaber.com/ozan-ceyhun/entellektuel-irkcilik-pegida/yazi-17068> (Erişim Tarihi: 02.12.2019).
- DEUTSCHE WELLE, “Kaptan Rackete’nin Serbest Bırakılmasına İtalyan Hükümeti Tepkili”, *Deutsche Welle*, 2019, <https://www.dw.com/tr/kaptan-raketinin-serbest-birakilmasina-italyan-hukumeti-tepkili/a-49451758> (Erişim Tarihi: 02.12.2019).
- DIE WELT, “AfD klettert auf 17,5 Prozent und überholt die SPD”, *Die Welt*. 2018, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article179083232/Insa-Umfrage-AfD-klettert-auf-17-5-Prozent-und-ueberholt-die-SPD.html> (Erişim Tarihi: 08.08.2018).

- ENGLER, Marcus. (2016). Deutschland in der Flüchtlingskrise- Hintergründe, Reaktionen und Herausforderungen. *Heinrich Böll Stiftung*. https://pl.boell.org/sites/default/files/uploads/2016/04/deutschland_in_der_fluechtlingskrise_engler.pdf adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 08.08.2018).
- EUMC, “Annual Report, Racism and Xenophobia in the EU Member States”, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/103-ar05p2en.pdf, 2005.
- FINANCIAL TIMES, “European Elections 2019: Live Results”, *Financial Times*, 2019, <https://ig.ft.com/european-elections-2019-results/> (Erişim Tarihi: 02.12.2019).
- JOFFE, Josef, “Willkommenskultur - Das deutsche Wunder Wieso öffnet das Land den Fremden die Tore und Herzen?”, *Die Zeit*. 2015 <http://www.zeit.de/2015/37/willkommenskultur-deutschland-fluechtlinge-> (Erişim Tarihi: 16.08.2018).
- LOCHOCKI, Timo “Rechtspopulismus in Westeuropa Erklärungen für den Erfolg rechtspopulistischer Parteien in Westeuropa im Auftrag des Mediendienstes Integration”, *Medien Dienst Integration Paper*, Mayıs 2014, s. 3.
- MIRZOEFF, Nicholas “Social Death in Denmark”, *The Nation*, 2019, <https://www.thenation.com/article/denmark-refugees-asylum-europe/> (Erişim Tarihi: 11.11.2019).
- MUDDE, Cas “The study of populist radical right parties: Towards a fourth wave.” C-REX Working Paper Series No. 1, Centre for Research on Extremism, the Extreme Right, Hate Crime, and Political Violence, University of Oslo. 2016 s. 3-16.
- NEU, Viola “Die Heimatlosigkeit des Protests. Wie sich politische Empörung in der deutschen Parteilandschaft positioniert.” *Die Politische Meinung*, Temmuz/Ağustos, No.539, 2016, s. 12-16.
- NIER, Hedda “ALTERNATIVE FÜR DEUTSCHLAND” AfD jetzt in 14 Landtagen vertreten. Statista. 2017. <https://de.statista.com/infografik/5926/afd-in-den-landtagen/> (Erişim Tarihi 08.08.2018).
- ÖNER, Selcen, “Avrupa’da Yükselen Aşırı Sağ, Yeni ‘Öteki’ler Ve Türkiye’nin AB Üyeliği”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:13, No:1, 2014, 163-184.
- ÖZTÜRK, Asiye “Editorial”. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 5-6, 2012.

PEGIDA, POSITIONSPAPIER der PEGIDA, 2014

<https://www.menschen-in-dresden.de/wp-content/uploads/2014/12/pegida-positionspapier.pdf> (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

RASMUSSEN, Raea, Jacob Poushter, “People around the World Express More Support for Taking in Refugees than Migrants”, Pew Research Centre, 2019, <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/08/09/people-around-the-world-express-more-support-for-taking-in-refugees-than-immigrants/> (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

SPIEGEL ONLINE. “Pegida zieht immer mehr Menschen an”, *Spiegel Online*. 2015 <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/pegida-25-000-teilnehmer-in-dresden-grosse-gegendemo-in-leipzig-a-1012650.html> (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

STANLEY-BECKER, Isaac, “Mesut Özil: World Cup player says he is ‘a German when we win’ but ‘an immigrant when we lose,’ quits national team”, *The Washington Post*, 2018, https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2018/07/23/quitting-national-team-world-cup-player-says-he-is-a-german-when-we-win-but-an-immigrant-when-we-lose/?noredirect=on&utm_term=.e4d4a4370979 (Erişim Tarihi: 07.08.2018).

THE GUARDIAN, “Grexit? Greece Again on the Brink as Debt Crisis Threatens Break with EU”, *The Guardian*, 2017 <https://www.theguardian.com/world/2017/feb/03/grexit-greece-debt-crisis-eu-germany-us> (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

THE GUARDIAN, “The Leave Campaign Made Three Promises- Are They Keeping Them?”, *The Guardian*, 2016 <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/27/eu-referendum-reality-check-leave-campaign-promises> (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

UBEROI, Elise Stefano Fella, Richard Cracknell, “European Parliament Elections 2019: Results and Analysis”, *House of Commons*, 2019 <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-8600> (Erişim Tarihi: 01.12.2019).

VORLÄNDER, Hans “Wer geht warum zu PEGIDA-Demonstrationen?” *Technische Universität Dresden*, <http://tu->

dresden.de/aktuelles/news/Downloads/praespeg__ (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

YANARIŞIK, Oğuzhan “Yükselen Irkçılık ve İslamofobi Gölgesinde Yaşayan Avrupa Türkleri: Almanya Örneği”, *Yeni Türkiye*, No: 54, 2013, s. 2911-2917.

II. OTURUM: Göç Olgusu ve Uluslararası Güvenlik Sorunları

Öğleden Sonra Oturumu: 16 Aralık 2019 – Saat: 13.30-15.30

Küreselleşme Bağlamında Göç ve Kimlik Krizleri

Tevfik Erdem *

Özet

Bu çalışma küreselleşme ve göç olgularının kimlikler üzerinde nasıl bir etki bıraktığı üzerinde odaklanmaktadır. Bu bağlamda çalışma üç olgu ve aslında süreç üzerinde odaklanmaktadır, dikkate değer bir durum olarak her üç olgu da birbiriyle gizemli ve girift bir ilişki içindedir. Bu nedenle analitik bir netlik sağlama adına öncelikle her üç olgunun kısaca tanımlanması ve sosyal bilimler içindeki yeri belirlendikten sonra birbirleriyle olan ilişkileri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Küreselleşme, sosyal bilimlerde doksanlı yıllardan itibaren adından sıkça söz ettiren, ülkeler arası karşılıklı bağımlılığı, ulus devletlerin egemenliklerinin erozyona uğrama sürecini ifade eden bir olgu ve süreç olarak dikkat çekmektedir.

Küreselleşmeyi eleştirenler bu sürecin herkesin kazandığı karşılıklı bağımlılıkla değil, yapısal bağımlılıkla açıklanabileceğini vurgularlar. Bu yapısal bağımlılıktan kaynaklanan eşitsizlik, küreselleşmenin iyimser bir bakış açısıyla değerlendirilmesinin mümkün olamayacağını ortaya koyar. Çünkü bu yapısal bağımlılık süreci emperyalizmle sonuçlanacaktır. Eşitsizlik üreten emperyalizmin bir sonucu tüm dünya üzerinde küresel bir eşitsizliğin ortaya çıkmasıdır. Küresel eşitsizliğin sonucu ise tüm dünyada önemli bir sorun alanı olan küresel göç hareketleridir.

Küresel göç hareketleri ise göçmenlerin kimlik krizlerini meydana getirecektir. Çünkü göçmenler artık sadece kendilerini nasıl algıladıklarıyla ilgili bir kimliğe değil ötekilerin kendileri için ürettikleri bir kimliğe de sahip olacaklardır ve kimlik krizi bu noktada ortaya çıkacaktır.

Anahtar sözcükler: *Küreselleşme, Kimlik, Göç, Göçmen, Kimlik Krizi,*

* Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İ.İ.B.F., Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, tevfik.erdem@hbv.edu.tr

Migration And Identity Crises In The Context Of Globalization

Abstract

This study focuses on what kind of effect the globalisation and the case of migration has on the identities. In this context, the study focuses on three cases and actually the process. As an important matter, all three cases are in a mysterious and tangled relation. Thus, this study will try to first briefly define all three cases in order to ensure an analytic clearness and determine their place inside social sciences and then explain their relations with each other.

Globalisation draws attention for being a case and a process with has been being talked about in the social sciences since the 90s and for expressing the mutual dependency between the countries and the process of the sustaining of erosion of the nation states.

The ones who criticize globalisation emphasize that this process can be explained by the structural dependency but not by the mutual dependency where everyone wins. The inequality which is caused by this structural dependency states that globalisation can not be evaluated by an optimistic point of view because this structural dependency will end in imperialism. One consequence of imperialism which produces inequality is a global inequality coming out in the entire world. The consequence of global inequality is the global movements of migration which is an important field of problem worldwide.

The global movements of migration will bring the identity crisis of the migrants. Because the migrants will now not only have an identity about how they understand themselves but also an identity which the others produced for them and this will be the starting point of the identity crisis.

Key words: *Globalization, Identity, Migration, Immigrant, Identity Crisis*

Giriş

Bu çalışma küreselleşme ve göç olgularının kimlikler üzerinde nasıl bir etki bıraktığı üzerinde odaklanmaktadır. Bu bağlamda çalışma üç olgu ve aslında süreç üzerinde odaklanmaktadır, dikkate değer bir durum olarak her üç olgu da birbiriyle gizemli ve girift bir ilişki içindedir. Bu nedenle analitik bir netlik sağlama adına öncelikle her üç olgunun kısaca tanımlanması ve sosyal bilimlerde içindeki yeri belirlendikten sonra birbirleriyle olan ilişkileri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Bu çalışmanın sınırlılığı, ülke içindeki göç ile değil, küresel ya da uluslararası olarak adlandırılacak göç ile ilgilenmesidir. Bu anlamda küresel bir hareketlilik olarak görülebilecek ülke içi göç hareketleri araştırma kapsamı içine girmeyecektir. Söz konusu göçten kaynaklanan kimlik sorunları da haliyle bu çalışma kapsamı içinde olmayacaktır.

Bu çalışma ayrıca 1970’li yıllardan itibaren ekonomik sebeplerle Avrupa’ya yönelen misafir işçi akını sonrası bu ülkelerdeki işçilerin ve onların çocuklarının yani ikinci kuşağın kimlik sorunlarını da kapsam dışında bırakmaktadır. Çünkü bu durum her ne kadar ülkenin ekonomik şartlarından kaynaklanan sebeplerle ilgili görülerek itici şartlarla ilişkili olarak görülebilir ancak bu durum itici olmaktan çok çekici sebeplerle ortaya çıkan bir göçtür. Bu göçmen işçiler 1970’li yıllardan itibaren gelişmiş Avrupa ülkeleri tarafından davet edilen işçilerdir. Oysa bu çalışmanın ana konusu-öznesi, davetsiz misafirler olan göçten kaynaklanan kimlik sorunlarıdır.

Küreselleşme

Küreselleşme, sosyal bilimlerde doksanlı yıllardan itibaren adından sıkça söz ettiren, ülkeler arası karşılıklı bağımlılığı, zaman ve mekân sıkışmasını, ulus devletlerin egemenliklerinin erozyona uğrama sürecini ifade eden bir olgu ve süreç olarak dikkat çekmektedir.

Küreselleşme tartışmaları, onun modernite sonrası işaret eden ve aynı zamanda ulusların kazançlı çıkmak için dâhil olmaları gereken bir süreç veya olgu olduğuna dair bir göndermeye sahipken aynı zamanda bu (sözde) iyimser süreci eleştiren bakış açıları da vardır ve bu cepheden küreselleşmeye ağır eleştiriler yöneltilir. Çünkü

küreselleşmeyi eleştirenler bu sürecin küreselleşmecilerin vurguladığı gibi karşılıklı bağımlılıkla değil, yapısal bağımlılıkla açıklanabileceğini ve bu şekilde açıklanması gerektiğini vurgularlar. Bu yapısal bağımlılıktan kaynaklanan eşitsizlik küreselleşmenin iyimser bir bakış açısıyla değerlendirilmesinin mümkün olamayacağını ortaya koyar çünkü bu yapısal bağımlılık süreci emperyalizmle sonuçlanacaktır. Eşitsizlik üreten emperyalizmin bir sonucu tüm dünya üzerinde küresel bir eşitsizliğin ortaya çıkmasıdır. Küresel eşitsizliğin sonucu ise tüm dünyada önemli bir sorun alanı olan küresel göç hareketleridir.

Emperyalizm teorileri, askeri işgal sonucu gerçekleşen klasik emperyalizm biçimlerinin modern dönemlerde yerini ekonomik ve kültürel emperyalizme bıraktığını belirtmektedirler çünkü modern uluslararası sistem sözde bu tür ilişki biçimlerini (yani doğrudan askeri işgali) onaylamamaktadır. Oysa Aydınlanmacı evrenselcilik ve hümanizm iddiaları bizi sadece yirminci yüzyıla sınırlı olmayan şaşırtmalarına devam etmekte 21. yüzyılda da klasik emperyalizmin en vanda biçimlerinin gerçekleşebileceğini göstermektedir. Güce sahip olanın bunu diğerinin (zayıfın-güçsüzün) aleyhine kullanma alışkanlığı neredeyse bütün insanlık tarihi boyunca değişmemiş görünüyor. Freire'nin (2018) dediği gibi, ezenlerin ezilenleri nesnelere gibi görme sürecinde bir değişiklik yoktur.

Küresel gelir dağılımı ve dengesizlik

Dünya üzerindeki ülkelerin birbirlerine göre mukayese edilmesi farklı dönemlerde farklı kriterler esasında olmuştur. Örneğin Dünyanın Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılması gerçekte dünyayı algılama, yorumlama ve etno-dini kimlikler üzerinden bir sınıflamayı içeriyordu. Doğu Batı ayrımı 18 ve 20. yüzyıl arası sanayileşme sonrası dünyayı ifade ederken, Dünyanın Birinci Dünya, İkinci Dünya ülkeleri olarak tasnifi ideolojik eksen üzerinden yapıldı. Birinci Dünya Ülkeleri, siyasi açıdan liberal demokrasi ile ekonomik açıdan ise serbest piyasa ilkeleri ile temayüz ediyordu. İkinci Dünya Ülkeleri ise, kapalı devletçi ekonomi ve siyasi olarak da tek parti üzerinden işleyen (sözde) halkçı demokrasileri ifade ediyordu. Ayrıca Soğuk Savaş döneminde kendilerini her iki modelin dışına yerleştiren Üçüncü Dünya Ülkeleri de bu sınıflamanın ayrı bir aktörü olarak sahnedeki yerini aldı.

Yerkürenin (zengin) Kuzey ve (yoksul) Güney olmak üzere ikiye ayrılması küresel dengesizliği gösterme anlamında ayrı bir anlama

sahipti. Ancak zengin Kuzeyin sahip olduğu yoksulluğa karşılık yoksul Güneyin sahip olduğu gösterişli zenginlikler (özellikle ülke liderleri petrol şeyhleriyle) bu ayrımın da çok işe yarar olmadığını gösterdi.

Ülkeleri birbirleriyle mukayese ederken yapılacak ayrımların itiraz edilemeyecek kriterler esasında yapılması Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yapılmış ve İnsani gelişim endeksi (İGE) ortaya çıkmıştır.

“İnsani gelişim endeksi insani gelişmenin üç temel boyutundaki uzun dönemli ilerlemeyi değerlendirmek için kullanılan özet bir ölçüm yöntemidir. Bu üç temel boyut; uzun ve sağlıklı yaşam, bilgiye erişim ve insana yakışır bir yaşam standardı olarak sıralanıyor. Uzun ve sağlıklı yaşam boyutu, beklenen ortalama yaşam süresiyle ölçülüyor. Bilgi birikim düzeyi, yetişkin nüfustaki ortalama öğrenim süresiyle, bir başka deyişle 25 yaş ve üstündeki bireylerin ömürleri boyunca öğrenim gördükleri süreyle ölçülüyor. Öğrenme ve bilgiye erişim ise, okula başlama yaşındaki çocuklar için beklenen öğrenim süresiyle; bir başka deyişle, yaşa özgü okullaşma oranlarının çocuğun yaşamı boyunca aynı kalacağı varsayımıyla, çocuğun eğitim almayı bekleyebileceği toplam süre olarak ölçülüyor. Yaşam standardı ise, satın alma gücü paritesi (SGP) dönüştürme oranları kullanılarak hesaplanır.”¹

UNDP'nin insani gelişim için belirlediği kriterler çeşitli ülkeleri birbiriyle mukayese edecek biçimde şu şekildedir: 5 yaş altı çocuklarda ölüm oranı, doğumla birlikte gerçekleşen ortalama ömür beklentisi, ortalama eğitim süresi ve ortalama gelir. Aşağıda üst ve alt sınır oranları ülke örnekleriyle verilen küresel eşitsizliklerin ne derecede yüksek olduğunu göstermektedir. Örneğin Sierra Leone'de ortalama ömür süresi 52 yaş iken, Japonya'da 84'tür. Eğitim süresi için farka bakıldığında örneğin, Burkina Faso'da ortalama eğitim süresi 1.5 yıl iken Almanya'da ortalama eğitim süresi 14 yıldır. Ortalama gelir Qatar'da 116.936 dolar iken Orta Afrika Cumhuriyeti'nde 661 dolardır.

¹ <https://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/hdr2019/UNDP-TR-EN-HDR-2019-OVERVIEW-TUR-TR.pdf>, (erişim tarihi 14.12.2019).

Kaynak: <https://ourworldindata.org/uploads/2019/08/Current-global-inequality-in-standard-of-living.png>

UNDP'nin İGE için aldığı kriterler olarak ortalama ömür, eğitim süresi, kişi başına düşen milli gelir tamamen objektif kriterler üzerine oturduğu (istatistikî temellere dayanmak zorunda olduğu) için genel geçerliğe sahiptir.

Türkiye'nin İGE değeri ve sıralamalardaki yerine bakıldığında, Türkiye'nin 2018 yılındaki İGE değeri 0,806 olmuştur. Bu değerle Türkiye, yüksek insani gelişme kategorisinde yer almış ve 189 ülke arasında 59. olmuştur. Bu değerlendirmede daha önce yetmişli ve altmışlı sıralarda yer alarak orta insani gelişim endeksi içinde yer alan Türkiye ilk kez yüksek insani gelişim endeksi içine girmiştir.

UNDP'nin İGE'si çok yüksek, üst, orta ve alt düzeye ayırdığı ülkeleri birbirleriyle mukayese eder ancak burada ülke sıralaması küçük farklarla birbirleriyle sıralandığı için küresel eşitsizliklerin keskinliğini görmek zorlaşır.

Küresel eşitsizlikler o kadar kesindir ki, örneğin dünya nüfusunun en zengin %20'si en yoksul %20'nin 40 katı kadar daha fazla kazanır. Küresel servet o kadar eşitsiz dağılmaktadır ki en zengin %20 servetin %90'ına sahiptir (Macionis, 2012:301). Küresel adaletsizlik yüzde yirmilik dilimden yüzde bire doğru indiği durumlarda ise adaletsizliğin giderek daha da derinleştiği görülmektedir. "İngiliz

yardım kuruluşu Oxfam, küresel gelir adaletsizliğinin 2017'de arttığını ifade ederek yaratılan küresel servetin yüzde 82'lik bölümünün en zengin yüzde 1'lik kesimin cebine gittiğini² belirtir.

Tüm bu küresel eşitsizliklerin sebep olduğu durum elbette ki, bu eşitsizliğin yaşandığı coğrafyalarda küresel eşitsizliklerden kaynaklanan sorunlardır. Küresel eşitsizlik bu eşitsizliğin yaşandığı ülke ve bölgelerde yoksulluk, düşük yaşam kalitesi, siyasi istikrarsızlıklar gibi sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunlar geri kalmış ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşen göçlerin çok önemli nedenleri arasında sayılır.

Küresel eşitsizlik düzeyindeki kadar olmasa da Türkiye'de de bir eşitsizlik vardır. TÜİK verilerine göre 2017'de Türkiye'de "son yüzde 20" olarak adlandırılan en zengin kesim gelirin yüzde 47,4'ünü alıyor. "Dördüncü yüzde 20" kesim gelirin yüzde 20,9'unu alırken en ortada yer alan "üçüncü yüzde 20" grubu gelirin yüzde 14,8'ini alıyor. "İkinci yüzde 20"nin payı yüzde 10,7 iken en yoksul kesim olan "ilk yüzde 20"nin aldığı miktar toplam gelirin yüzde 6,3'ü. Buna göre Türkiye'de en yoksul yüzde 40'lik kesime toplam gelirden düşen payın sadece yüzde 17'dir.

Kimlik

Çoğu zaman kimliklerimizin bizimle birlikte doğduğunu düşünürüz ancak bireysel kimliklerimiz dışında kimlik, doğuştan gelmez sonradan oluşturulur. Kimliğimizin bizim dışımızda oluşması, sosyolog Cooley'in (1902) ayna benlik terimiyle bir karşılık bulabilir. Çünkü ona göre ayna benlik: bireyi etkileyen, bireyin kendisiyle ilgili görüşünü değiştiren diğerlerinin değerlendirmesi ile oluşan yönümüzdür (Giddens 2016:265).

Kimlik, bizim kim olduğumuzun farkına varmamızdır. Kimliğimizin farkına sosyal ilişki ile varırız, sosyal ilişkiler bizim dışımızdakilerin bizim (benim) üzerimdeki etkisiyle ortaya çıkar. Ancak kimlik sadece bizim dışımızdakilerin bizim üzerimizdeki belirleyiciliği ile oluşmaz, bizim onların belirleyiciliğine karşı direnişimiz de bizim kimliğimizi oluşturur. Haliyle kimlik, kişisel (bireysel) ve sosyal boyutlardan oluşan bir olgudur.

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42770005>

Bireysel kimlik: Ben kimim? Sorusuna verilen cevapla sınırı çizilen bir kimliktir. Cinsiyet, isim, medeni durum, eğitim, meslek, siyasi görüş, ulus, etnisite, dini inanç vb. bireysel kimliğin bir parçasını oluşturur. Benzersiz ve eşsiz ben'i diğerlerinden ayıran özelliklerimizdir.

Sosyal (kolektif) kimlik: Sosyal özdeşleşmelerimiz bizim sosyal kimliğimizi oluşturur. Burada Benedict Anderson'un Hayali Cemaatler olarak tanımladığı milletleri (ulusları) bu sosyal kimliğin parçası olarak görmek mümkündür. Herhangi bir kolektiviteye aidiyetimiz biz kimliğini oluşturur.

“Biz” kimliği, özgürleştirici olduğu gibi bu kimliğe uygun hareket etme normu oluşturduğu anda da özgürlük alanını daraltabilir. Bu kimliğe mensup kişiler için nasıl hareket etmeleri gerektiğine dair bir referans çerçevesi oluşturabilir.

Kimlik sahip olduğu özellikler çerçevesinde bireyi içinde bulunduğu toplumla özdeşleşme sağlar. Bu özdeşleşme ülke dışından gelen göçmenler için gerçekleşmesi zor bir süreçtir. Bu zorluk iki nedenden kaynaklanır, evvela kimliğin zamanla oluşan ve bireyin içselleştirmesi gereken süreçlerle ilgili olmasıdır, Bireyin farklı bir ülke ve kültüre girmesi ona bir kültür şoku yaşatabilir ya da onu etnosentrik bir grubun-topluluğun içine bırakabilir. Bu durumda birey hem kendisinden hem de içine girdiği toplumun kültürel dokusundan kaynaklanan sebeplerle sorun yaşayabilir.

Göçmenin içine girdiği toplumla özdeşleşme konusunda yaşadığı ikinci sorun, onun içinde yaşadığı ya da içine girdiği toplum tarafından kabul edilebilme düzeyi ile ilgilidir. Çünkü bireyin kimliği diğerleri tarafından tanımlandığı için onunla ilgili tanınıp tanınmama süreci onun kimliğinin nasıl tanımlandığıyla ilgilidir.

Kimlik karmaşık bir olgudur, diğerleriyle benzerliklerimiz, sivil toplumcu ya da sosyal demokrat olmamız, milliyetçi olmamız gibi kendimizi tanımlama biçimimiz gurur veya utanç kaynağı olabilir ya da bir dayanışmaya sebep olabilir, ancak bu kendi doğduğumuz toplumda (ya da kendi milletimiz içinde) geçerlidir. Göçmenin içinde yaşadığı toplumda onun kimliği diğerleri yani hâkim kültüre sahip olan yerliler tarafından oluşturulduğunda onun kendi öz kimliğiyle kabulünün de bir sınırı olacaktır. “Bizler farklılıkları genellikle, sadece kendi dilimiz, bilgimiz, denetimimiz dâhilinde kaldıkları sürece kabul etmeye

yaşarız” (Chambers, 2014:53), ifadesi tam da bu sınırın nasıl çizildiğini belirleyen bir ifadedir.

Bu noktada göçmen bireylerin yeni bir kültüre (ya da milletin içine) dahil olduklarında karşı karşıya kaldıkları milli kimlikle kendi milli kimliklerinin nasıl çakıştığını anlamak gerekir.

Milli kimlik:

Milli kimlik, millete özgü kişilik ve değerleri tanımlar. Bu noktada, milli kimlik milli marştan özel kutlamalara bayrak vb. gibi sembollerden çeşitli siyasi kültür unsurlarına kadar birçok hususu kapsar. Milli kimlik, o toplumdaki bireyler arasında aidiyet duygularını güçlendirir.

Milliyetçi ideolojinin merkezi ülküsü milli kimliktir. Milli kimlik o milleti-topluluğu millet yapan ve diğerlerinden farklı kılan özelliklerdir. Bu yüzden milli kimliği oluşturan özellikleri muhafaza etmek gerekir. Kimlik bir aynılığı ifade eder: “Grup mensupları benzer şekillerde giyinir, yerler, aynı dili konuşurlar; bütün bu bakımlardan, kendilerine mensup olmayan, farklı biçimlerde giyinen, yiyen ve konuşan fertlerden farklılık gösterirler. Bu benzerlik-benzemezlik örüntüsü, millî "kimliğin" anlamlarından birisidir” (Smith, 1994:122-123).

Kimlik siyaseti özellikle 1990’lı yıllardan sonra yeni bir siyasi motivasyon ve meşruiyet kaynağı halini almıştır.

Millî kimliğin siyaseten en belirgin işlevi, millete özgü kişilik ve değerleri tanımlayan ve halkın kadim gelenek ve âdetlerini yansıtan, ortak yasal hakların ve yasal kurumların görevlerinin meşrulaştırıcısı olmasıdır. Millî kimlik, bir yandan "uyruklar" ve yurttaşlar" olarak bireyleri yaygın kamu eğitimi aracılığıyla toplumsallaştırma işlevini yerine getirirken diğer yandan bir milleti millet yapan ana unsurları da inşa eder (Smith 1994:34): “Bayrak, para, marş, üniforma, anıt ve kutlama gibi sembollerle topluluk fertlerine ortak mirasları, kültürel yakınlıkları hatırlatılır, ortak kimlik ve aidiyet duyguları güçlendirilir. Millet, engelleri aşmaya, meşakkatleri göğüslemeye muktedir "iman-teknesi" bir grup haline gelir.”

Milli kimlik bize, bizim kim olduğumuzu, yaşama amacımızı, ötekilerden (diğer milletlerden ve onların mensuplarından) farklılıklarımızın sınırlarını çizer. Bu sınır çizme Smith’e göre milli

kimlik yüzünden bazen bir halkın kendi özgürlüklerinden vazgeçmesine bazen de bir halkın aracılığımızla başkalarının özgürlüklerini kısıtlamayı ister. Bu yüzden milli kimlik politikaları her zaman özgürleştirici veya demokratik değildir bazen baskıcı ve özgürlük alanlarını daraltan bir gerekçe olabilir, özellikle göçmenler söz konusu olduğunda.

Milli kimlik yeni bir ideolojiyle (milliyetçi ideoloji) ya da var olan ideolojilerle eklemlenip onlar üzerinde ve onlar üzerinden etkili olmayı hedefler.

Milli Tarih araştırmaları, ulusal milli tarih oluşturma, ortak milli kahramanlar, model insanlar, aynı etnik kökte buluşma, geleneksel kıyafetleri kamusal alanda kullanma ve milli değerleri ön plana çıkararak ona sahiplenme, onu diğer kültürlerin değerlerinden daha da ön plana çıkarma (etnosentrizm) milli birlik düşüncesinin önemli lojistik kaynaklarıdır.

Milli kimlik ve milliyetçilik arasındaki çakışma kültür alanında cereyan eder. Edebiyat, dil, sanat, müzik vb. milletin kültürünün görünüm ve aktarımını sağlarken bir yandan da kültürün maddi ve manevi unsurları milletin karakterini biçimlendirir. Bu biçimlendirme o millete özgü olan milli kültürle gerçekleştiği için de tarihten devralınan kültürel mirasla eş benzeri olmayan bir milli kimlik, milli karakter (seciye) ortaya çıkar. Bu kökleri geçmişten gelen milli kültür hiç bozulmaksızın yani yabancı kültürlerden etkilenmeksizin genç kuşaklara aktarılacak tarihsel öz korunmalıdır.

Milli kimlik ve milliyetçilik politikaları yabancı kelimeleri milli kimliği bozan unsurlar olarak gördüğü kadar kendi toplumları içindeki (göçmenleri kapsayacak biçimde) yabancıları da kendi toplumsal bütünlükleri, özgünlüklerini, saflıklarını bozan unsurlar olarak görürler.

Türkiye'nin 2011 Suriye krizinden itibaren açık kapı politikası ile ülke içine aldığı geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, tam da bu anlamda milliyetçi hassasiyetin hedefinde olmuştur.

Göç

Göç bir insan hareketliliğini ifade eder. Bu hareketlilik bireysel ya da grup halinde olabileceği gibi kitlesel de olabilir. Göçün nedenleri ekonomik de olabilir siyasi de, aktörlerin gönüllülüğü ile de olabilir zorla da.

Göç hakkındaki teoriler kabaca iki başlık altında toplanabilir (Heywood, 2011:214): Bireysel teoriler ve yapısal teoriler. Bireysel teoriler, rasyonel çıkar peşinde koşup, kâr-zarar hesabı yapan bireylerin, göçün faydasının maliyetinden daha fazla olacağını düşüncülerinden kaynaklanan çekiciliğin göçe sebep olduğunu dile getirirler. Yapısal teoriler ise, bireylerin göç davranışlarını belirleyen toplumsal, ekonomik ve siyasal unsurlar üzerinde dururlar. Bu teori açısından göçe sebep olan husus, bireysel ve rasyonel hesaplamalardan çok bireylerin kendi ülkelerinden itilmelerine sebep olan yapısal nedenlerdir. Bu yapısal nedenler ise, sürekli ve şiddetli yoksulluk, siyasal istikrarsızlık ve toplumsal çekişmelerdir.

Bu iki teori sadece göç değil başka önemli yerel ve küresel sorunlar için de dile getirilir örneğin yoksulluk. Yoksulluk, çalışma isteği duymayan yardım bağımlısı ya da yeteneksiz bireylerin kendilerinden kaynaklanan bir sorundur, bireysel teoriler için. Bu nedenle bireysel teoriler mağduru suçlayan teoriler olarak da adlandırılır çünkü yoksul bireyin yoksulluğunun nedeni onun tutum ve davranışlarıyla izah edilir. Diğer taraftan yapısal teori yoksulluğun nedenini bireyin dışındaki işsizlik, ekonomik krizler gibi yapısal nedenlerle izah eder. Zira birey yoksuldur çalışmak ister ama iş bulamaz ya da çalışır ama yine yoksuldur yani çalışan yoksuldur (working poor). Öyleyse yoksulluğun nedeni bu örnekte olduğu gibi bireyleri aşan gelir dağılımındaki dengesizliktir. Gelir dağılımı hükümet politikalarıyla ilgili olduğu için de yoksul bireylerin yoksulluklarının nedeni bireysel değil yapısalıdır.

Kürese göç söz konusu olduğunda, göçe sebep olan husus sadece bireysel kâr zarar hesaplaması ile açıklanabilecek gibi değildir. Özünde her insan kendi menfaati doğrultusunda hareket eder, özgecilik (altruizm) insani bir meziyet olmakla birlikte bireysel davranışı motive eden, yönlendiren ana etken kişisel menfaattir. Göçün yapısal nedenlerle izahında bile bireysel menfaat teorisi geçerlidir. Kendi ülkesinde siyasi krizin sıcak çatışmaya dönüşmesi durumunda riski göze alarak başka bir ülkeye göç eden birey, ülkesinde kalarak hayatını kaybetme tehlikesinden uzaklaşıp göç sürecindeki belirsiz geleceği tercih edebilir. Bu durum bir yandan maliyet hesabı ile açıklanabilir ancak göçe asıl sebep olan durum, sıcak çatışma ortamı ya da sürdürülemez durumdaki mutlak yoksulluk gibi değişkenler yani yapısal sebeplerdir.

Küreselleşme, göç ve kimlik krizi

Göç tüm insanlık tarihi boyunca karşılaşılan bir olgudur ancak iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki ilerleme, gezegeni 'hiper hareketli' bir yer haline getirirken "küresel çağ, para, mal ve diğer kaynakların hareketliliğiyle olduğu kadar ulus-ötesi ve sınır-ötesi nüfus akışlarıyla da tanımlanmaktadır" (Heywood, 2011:215).

Küreselleşme, akışkanlıkla ilgilidir, bilgi, enformasyon, hammadde ve sermaye akışkanlığı ve bu akışkanlığın ulaştığı boyutun tüm küreye yayılmasıdır. Küreselleşme, akışkanlığa sahip söz konusu değişkenlere sermaye, hammadde ve enformasyon hareketliliğini eklemesine rağmen işgücü hareketliliğini eklemeyiz. Bu yüzden küreselleşme karşıtları onu, sermayeyi serbest bırakan fakat işgücünü bağlayan bir süreç olarak nitelerler.

Yine küreselleşme karşıtları küreselleşmenin, küreselleşmeye iyimser (optimist) yaklaşanların iddia ettiği gibi karşılıklı bağımlılık ve kazanç sunan bir süreç olmadığını tam tersine bir tarafın kazanç elde ederken diğer tarafın kaybettiğini haliyle sürecin emperyalizm şeklinde okunmasının daha doğru olacağını iddia ederler.

Küreselleşme süreci paradoksal biçimde kendini hapseden ve âdeta bir ideoloji haline getirilen küreselleşme sürecine inat edercesine geri kalmış ülkelere doğru yaşanan yoğun bir işgücü göçüne sebep olmaktadır. Elbette ki bu göç gelişmiş ülkeler tarafından arzu edilen bir göç değildir. Bunu engellemenin yolu ise, göçe sebep olan etkenleri ortadan kaldırmaktır, öyleyse ilk elden yapılması gereken küresel eşitsizliği önleyecek tedbirlerin alınmasıdır.

Ayrıca adeta yeni bir kavimler göçü havası veren batı coğrafyasına yönelik mülteci akını adeta önlenmesi imkânsız bir süreç haline gelmiş gibidir.

Son yıllarda küresel göçün yoğun biçimde gerçekleştiği ülkelere bakıldığında daha çok geri kalmış bölge ülkelerinden ve iç çatışmaların yaşandığı ya da ülkelere dış bir askeri müdahalelerin yapıldığı ülkelere bu göçlerin gerçekleştiği görülmektedir. Heywood, Cezayir, Ruanda ve Uganda'dan Afganistan'a kadar uzanan bölgelerde savaş, etnik çatışma ve siyasal kargaşaların yol açtığı mülteci sayısı artışından söz eder.

Öyleyse küresel göç aslında Batı tarafından siyasal açıdan tahrik edilen bölgelerde yaşanan sorunlardan dolayı gerçekleşir.

Küresel göç, ataları Afrika'dan zorla getirilen şimdiki nesillerin tıpkı ataları gibi ama bu kez kendi istekleriyle, daha iyi bir hayatı sürdürmek için kendi kaynaklarını sömürenlerin batılıların ülkelerine gitmek zorunda kaldıkları bir süreçtir. Kendi ülkelerinde ekonomik sorunlar, düşük yaşam standartları, siyasi ve askeri istikrarsızlıklarla karşı karşıya kalan insanlar Batıya doğru küresel bir göç gerçekleştirmektedirler. Ancak bu göç onların gittikleri ülkeler tarafından kabul edilmelerini sağlayan bir sürece sahip olmadığı onların kamusal görünürlükleri iş piyasasındaki düşük ücretten kaynaklanan enformel istihdam yerli orta ve alt sınıflar için onları hedef haline getirmektedir. Bu durum sadece ekonomik bir sorun değil aynı zamanda kendi milli kimlikleri ve milli bütünleşmeleri için bir tehdit olarak onların varlıklarını daha da sorunlu bir hale getirmektedir. Göçmenlerin varlığı bir yandan yerli milli kimlikleri daha da güçlendirirken dışardan gelenleri bir tehdit olarak algılayıp onları kabul etmekte direnmekte ve o toplumla bütünleşmek isteyen göçmenlere kendi (elbette ki düşük!) kültür ve kimliklerini hatırlatarak onların kimliklerinin ne olduğunu dışardan çizmekte-belirlemekte ve onun kendi özgün kimliği üzerine ona dışardan bir kimlik dayatarak onun bu şekilde bilinmesine tanınmasına yol açmaktadır. Göçmenin kendi kimliği ona medeniyeti öğretecek olan Robinson tarafından çizileceği için de göçmen o toplumda ne kadar yaşarsa yaşasın onun adı daima Cuma olarak kalacaktır.

Kaynakça

CHAAMBERS, Iain, Göç, Kültür, Kimlik, (çev. İ. Türkmen ve M. Beşikçi), Ayrıntı, İstanbul, 2014.

FREIRE, Paulie, Ezilenlerin Pedagojisi, Ayrıntı Yayınları, (çev. D. Hattatoğlu ve E. Özbek), İstanbul, 2018.

GIDDENS, Anthony ve Sutton, Philip W., Sosyolojide Temel Kavramlar 2. Baskı, (çev. A. Esgin), Phoenix, Ankara, 2016.

HEYWOOD, Andrew, Küresel Siyaset, (çev. N. Uslu ve H. Özdemir), Adres Yayınları, Ankara, 2011.

MACİONIS, John J., Sosyoloji, Nobel Yayınevi, Ankara, 2012.

SMİTH, Anthony, Milli Kimlik, İletişim yayınları, İstanbul, 1994.

İnternet kaynakları:

<https://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/hdr2019/UNDP-TR-EN-HDR-2019-OVERVIEW-TUR-TR.pdf> (erişim tarihi 14.12.2019).

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42770005>

<https://ourworldindata.org/uploads/2019/08/Current-global-inequality-in-standard-of-living.png>

Başarısız Devletlerde Göç ve Güvenlik Etkileşimi: Suriye, Irak ve Afganistan Örnekleri

Cem KARADELİ*

Özet

Uluslararası İlişkilerde Soğuk Savaş sonrası dönemde zamanla kırılğan, zayıf ve başarısız devletler ortaya çıkarak gündemde önemli yer tutmaya başladılar. Bu devletlerin oluşturdukları iç dinamikler yüzünden hem devlet yönetiminin ülkenin tüm parçalarını kontrolü azaldı, hem de mahalli diktatörlerin yükselişi gibi durumlar insanların can güvenliğini tehdit etmeye başladı. Zayıf ve başarısız devletlerin oluşturduğu ortamda insanlar ya bizzat devlet tarafından yerlerinden ayrılmaya zorlandılar veya kendi istekleriyle rasyonel aktör olarak davranarak kendilerinin ve ailelerinin geleceklerini kurtarmaya çalıştılar. Günümüzdeki şartlara bakıldığında uluslararası göç ve mülteci statülerinin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Göç, Zayıf Devlet, Başarısız Devlet, Kırılğanlık, Cebir*

Abstact

In International Relations in the post – Cold War period fragile, weak, and failed states emerged and began to cover an important place in the agenda. Due to the internal dynamics these states created the state administrations lost their control over the whole parts of the country, and people faced threat to their lives with the rise of the warlords. In the environment generated by the weak and failed states people were either forced by the state itself to leave their settlements or acting as rational actors themselves chose to leave in order to save the future of themselves and their families. When the modern conditions are considered, the

* Prof. Dr., Ufuk Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, cem.karadeli@ufuk.edu.tr

international statutes on migration and refugee status have to be re-examined.

Keywords: *Displacement, Weak State, Failed State, Fragility, Coercion*

Giriş

21. Yüzyılın önemli tartışma konularından biri göç iken bir diğeri de devletlerin oluşumu ve belirli işlevleri yerine getirip getirmemesi hususu olmuştur. Devletlerden beklentiler Westphalia sistemi içerisinde zamanla olgunlaşarak standart hale gelmiş, uygulamada da, herhangi bir ülkenin kültürel geçmişine, iç dinamiklerine, toplum dengelerine bakılmadan bu standartlar tüm ülkelere uygulanmaya başlanmıştır. Soğuk Savaş döneminde bir devletin ‘sağlık durumu’ veya yeterliliklerinin değerlendirilmesi diye bir durum gündeme gelmemiştir çünkü hem pek çok devlet daha yeni bağımsızlıklarını elde ediyordu, hem de devletlerin sahip oldukları zafiyetleri mensup olmayı seçtikleri ideolojik bloğun lider ülkesi ve bu liderin bağımlı devletlerinin kapatacakları veya telafi edecekleri düşünülüyordu.

Ancak, 1990larda ortaya çıkan genel belirsizlik ortamında, ardından da 21. Yüzyılın başından itibaren yerleşen ekonomik olarak tek kutuplu siyasi olarak bir devletin yönlendirdiği ama son sözü her zaman söylemediği ortamda, bir devletin yeterlilikleri çok önemli bir Uluslararası İlişkiler gündem maddesine ve araştırma konusuna dönüştü. Özellikle 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında El-Kaide terör örgütüne ve Taliban oluşumuna ev sahipliği yapan Afganistan, bir “başarısız

devlet” olarak dünya kamuoyunun gündemine girdi. Bunun sonrasında dünyaya bir tehdit olarak lanse edilen Irak, ardından çoğu Afrika ve Asya’da yer alan pek çok başka devlet “kırılgan,” “zayıf,” “başarısızlık yolunda,” ve “başarısız” devletler olarak tanımlandı. Bu tanım küresel/evrensel bir tanım olarak karşımıza çıktı ve sosyal bilim kamuoyuna üniform bir paket şeklinde takdim edildi. Siyaseten bir devletin üç temel işlevi olmalıydı. Devlet: 1) ülkesi ve ülkedaşları üzerinde egemen olmalı ve bunları koruyabilmeliydi; 2) Ülkesindeki bireyler ve iktisadi teşekküllerden vergi toplayabilmeliydi; ve 3) ülkesine, vatandaşlarına topladığı vergilerle can güvenliği, sağlık, eğitim, ulaştırma gibi konularda

hizmetler sunmalıydı. Bunların bir kısmından tamamına kadar sorun yaşanması durumunda devlet “kırılgan”dan “başarısız”a kadar bir yelpazede normun altında kalmış sayılmaktaydı. Afganistan, terörle mücadele kapsamında gündeme geldiği için uluslararası güvenlik bağlamındaki yeri tartışıldı ve bu konu ilk sırayı aldı. Ancak, ülkenin vatandaşı olan insanların karşılaştıkları zorlukların dünya gündeminde yer bulması için Afrika ülkelerindeki ve Suriye İç Savaşında ortaya çıkan cebir yoluyla göçmen haline gelme durumunun ortaya çıkması gerekti. Bir devletin terör örgütlerine destek ve yataklık yapmasının yanında kendi yurttaşlarının can güvenliklerinden endişe ederek ülkelerini herhangi bir gelecek güvencesine, herhangi bir garantiye sahip olmaksızın terk etme durumunda bırakılmaları, zayıf devletler ile göç kavramı arasında önemli bir bağlantının açıkça algılanmasına sebebiyet verdi.

Kırılgan, Zayıf ve Başarısız Devletler

Günümüz Uluslararası İlişkiler literatüründe, normlara uygun işlediği düşünülen devletler normal, olağan devletler olarak görülür. Öte yandan, yukarıda belirtilen temel işlevlerinden bir kısmını yerine getirememesi durumunda, yani standart egemen devlet tanımının altında kalınan durumlarda, bu norm altı devletlerin tanımlanması için bir terminoloji artık elimizde net olarak mevcuttur.

Kırılgan (fragile) bir devletten bahsediyorsak, öncelikle tam anlatmak istediğimiz kavrama odaklanmak gerekir. OECD’nin ‘kırılgan devlet’ tanımına göre, kırılgan bir bölge veya devlet temel yönetsel işlevleri yerine getirmekte zayıf kapasiteye sahiptir ve toplumla karşılıklı yapıcı bir ilişkiye girme yetisinden mahrumdur. Kırılgan devletler aynı zamanda ekonomik kriz veya doğal afetler gibi iç ve dış şoklara karşı daha savunmasızdır. Yelpazenin öbür ucunda ise dirençli devletler yer alır ve dirençli devlet tanım itibarıyla değişen toplumsal gereksinimlere ve toplumun beklentilerine kolay uyum sağlayıp artan kurumsal karmaşıklığa cevap üretebilirler¹. Uluslararası sistemde yer alan devletlerin kırılganlığı

¹ OECD, “Development: Aid to developing countries falls because of global recession,” OECD Development Co-operation Directorate (DCD-DAC) sitesi, 4 Nisan 2012, www.oecd.org/dac/

hususunu 1990lardan başlayarak dünya akademik gündemine girdi. 2008 küresel yiyecek, yakıt ve finans krizinden başlayarak ise, Arap Baharı², Libya'da iktidar mücadelesi, Suriye İç Savaşı gibi konuların üst üste küresel gündemde yer almasıyla daha da önemli bir hal aldı. Birleşmiş Milletler 2000 yılının Eylül ayında o zamanki 191 üyesinin hepsinin onayını alarak 2015 yılına kadar gerçekleştirilecek 8 başlıktan oluşan Milenyum Gelişim Hedeflerini belirledi. Bu hedefler arasında aşırı fakirliğin ve açlığın ortadan kaldırılması, küresel düzeyde ilköğretimin herkese sunulması, çocuk ölümlerinin azaltılması gibi önemli maddeler yer almaktadır ve her bir hedef, her bir amaç birbiriyle bağlantılı olup bir arada gerçekleşince küresel düzeyde bir iyileşme sağlanacaktı³. Günümüze kadar herhangi bir kırılğan devlet (ve dolayısıyla daha menfi derecelerdeki zayıf ve başarısız devletler de) bu sekiz hedeften herhangi birini yerine getirmeyi başaramamış olduğu gibi kırılğan devletler dünyadaki okul öncesi çocuk nüfusunun yarısına ve beşinci yaş gününü görmeden ölen çocukların yarısına ev sahipliği yapmaktadır⁴.

Zayıf devletler, başarısızlık yolunda devletler ve başarısız devletler, Westphalia sistemi çerçevesinde düşünüldüğünde kırılğan devletlere göre ülkeleri ve yurttaşları üzerinde artan derecelerde daha az iktidara / yaptırım gücüne sahip modelleri olarak düşünülebilir. *Zayıf devlet* kavramı, merkezi hükümetin devletin sınırları içinde toplum düzenini sağlayıp sürdüremediği, sınırlarını düzenli ve istikrarlı biçimde kontrol altına alamadığı, yine eksiksiz biçimde kendi ayakları üzerinde duran bir hizmet programını halkıyla buluşturamadığı, ve içeriden gelecek anayasal olmayan tehditlere karşı kendini savunamadığı bir düzene işaret eder. Öte yandan, *başarısız devlet* kavramı, hükümetin topluma yönelik hizmetleri, kurumları ve otoriteyi ayakta tutamadığı, hatta bir merkezi hükümetin varlığının mümkün olmadığı ve devletin toprakları üzerinde kontrolünün

developmentaidtodevelopingcountriesfallsbecauseofglobalrecession.htm. Erişim 29 Kasım 2019.

² OECD, *Fragile States: Resource Flows and Trends, Conflict and Fragility*, OECD Publishing, 2013, s. 13.

³ Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 'Millenium Development Goals', https://www.who.int/topics/millennium_development_goals/about/en/. Erişim 20 Kasım 2019 tarihinde.

⁴ OECD, *Fragile States*, 2013, s. 35.

bulunmadığı bir duruma işaret eder. Böyle bir senaryoda ülke üzerinde kontrol söz konusu bile değildir⁵. Westphalia temelli uluslararası sistemde devlete karşı tehditlerin ülke dışından geleceği düşünülürken, kırılğan, zayıf ve başarısız devletlerde içten kaynaklı tehditler de ülkenin egemenliğine büyük tehdit oluşturabilir.

Yirmibirinci Yüzyılda devletin diğer devletlerle eşit olarak sahip olduğu ve ihlal edilemez diye düşünülen egemenliğine önemli bir tehdit bu norm dışı devletlerden kaynaklanmaktadır. Küreselleşmenin zayıflattığı ve üretim ve pazar ilişkilerine dayalı devletin ulusal yerleşkesi, dış yatırım, dışalım ve dışsatım ihtiyacı gibi sebeplerle farklılaşan ve dünya ülkelerinin çoğunda kendi aleyhlerine gelişen bir durum sonucunda iç dinamikleri tarafından zedelenen kırılğan ülkeler, hızla zayıf ve başarısız devletlere dönüştükçe ellerindeki otoriteyi de yeterince kullanamaz hale gelmişlerdir. Ekonomik alanda kendi ayakları üzerinde duramayan devletlerde iktidar boşluğu iktidarı elde etme amaçlı çatışmalarla, hatta iç savaşla doldurulmaya çalışılmıştır. Yani, uluslararası ilişkiler açısından baktığımızda, pek çok devlet için temel tehdit yabancı devletlerden değil ülke içi çekişmelerden kaynaklanmaktadır.

Zorunlu Göç

Zayıf ve başarısız devletler ve uluslararası güvenlik söz konusu olduğunda terörizm ve zorunlu göç hali en önemli iki unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Zayıf devletlerde ve ülke yönetimlerinin kendi iradelerini uygulayamadıkları bölgelerde terörist örgütler ortaya çıkmaktadır. Afganistan, Hindistan, Pakistan, Somali ve Suriye bu konudaki açık örneklerdir. Elbette tüm kırılğan, zayıf ve başarısız devletlerde terör örgütlerinin rahatlıkla üsler kurması söz konusu değildir ancak yine de El Kaide ve DAESH örneklerinde görüldüğü gibi bu tür yapılanmalar zayıf ve başarısız devletlerde daha rahat militan ve hareket sahası bulabilmektedirler.

Bu devletlerin uluslararası güvenlik açısından oluşturdukları bir diğer tehdit ise zorla göç halidir. Bu çerçevede zorla göç ettirilenlerde iki önemli tür sorun gözlemlenmektedir. Bunlardan ilki bu grupların kaçtıkları

⁵ Edward Newman, Failed States and International Order: Constructing a Post-Westphalian World, Contemporary Security Policy, c. 30(3), 421-443, s. 423.

yerlerde radikalleşerek silahlı eylemcilere, hatta teröristlere dönüşmeleri durumudur. Bu durumda yurtlarından kaçmak zorunda kalan insanlar sığındıkları topraklarda kaçmak zorunda kaldıkları topraklara yeniden dönebilmek veya zorunlu göçlerinin sebebi olarak gördükleri yöneticilerden intikam almak amaçlarıyla silahlanma yoluna giderler ve bu da hem kendi hayatları ve kendi ülkeleri hem de bölge ve dünya güvenliği için önemli tehditler oluşturan bir durum olarak tezahür eder. Zorunlu göçün yarattığı ikinci sorun ise daha az radikalleşmiş veya savaşma takatini kendilerinde bulamayan mültecilerin/sığınmacıların çalışma yaşamı, sağlık, eğitim ve kültür konularında yaşadıkları yabancılaşma ve mahrumiyet ile kendilerine karşı sığındıkları toplumlardan kaynaklanan ırkçılık konularıdır.

Genellikle silahlı çatışma sonucunda zorla oturdukları yerden ayrılmaya mecbur bırakılan insanlar hem bir ülkenin içinde asilerin yayılmasını mümkün kıldıkları için, hem bölge güvenliğine tehdit oluşturdukları için, hem de kimi durumlarda komşu ülkelerde de çatışmalara yol açtıkları için uluslararası güvenliğe bir tehdit oluşturabilirler. Örneğin, Ruanda'ya baktığımızda, bu Afrika ülkesinde yerlerinden zorla göçe zorlanan grupların Uganda'ya göçtükten sonra Ruanda Yurtsever Cephesinin kuruluşunda rol oynayarak 1980ler ve 1990larda Ruanda hükümet güçleri ile uzun soluklu bir çatışmaya girmişlerdi. Yine 1994 yılında aynı ülkede yaşanan soykırımın ardından komşu Demokratik Kongo Cumhuriyetine kaçan gruplar büyük bir silahlı güç oluşturup D. Kongo-Ruanda sınırını geçerek saldırılar düzenleyebilmişti. Bunların sonucunda Ruanda Ordusu D. Kongo topraklarında pek çok operasyona girilerek bölge güvenliğinin istikrarsızlaşmasına yol açmıştı. Aynı şekilde Orta Afrika'daki Büyük Göller bölgesindeki devletler arası istikrarsızlık ve çatışma ortamı zorla yerinden edilen muhacirlerin oluşturdukları silahlı çeteler görmezden gelinerek açıklanamaz. Pakistan'ın istikrarsızlaşmasında ve güvenli olma durumundan uzaklaşmasında da 1980ler ve 1990larda Afganistan'dan

Pakistan'a kaçmak zorunda kalan mültecilerin etkisi önemlidir, hatta Taliban'ın bu mülteci gruplarından palazlandığı da hatırdan tutulmalıdır⁶.

Ülke İçi Çatışmalar ve Sonuçları

1990ların başından itibaren siyasi sebeplere dayalı şiddet ve ülke içi çatışmalar devletler arasında yaşanan çatışmaları gölgede bırakmıştır. Uluslararası sistemin genelinde hakim olan barış havası ve savaş alanında ölümlerin sayısındaki düşüşle neredeyse ters orantılı olarak kırılğan, zayıf ve başarısız devletlerin kendi sınırları içinde yaşanan şiddet ve çatışma sonucu ölüm rakamları önemli ölçüde artmıştır. 1995-2010 arası dönemde çatışmaların %97'lik bir kısmı devletlerin kendi sınırları içinde, yani iç sahada, yaşanmıştır. Aynı dönemde iç savaşların sayısı savaş sayısının on katından fazladır. İç savaş, isyan, ayrılıkçı hareketler devletlerin egemenliklerine bir tehdit oluşturmaktadır. Bu durum zayıf ve başarısız devletlerde yönetimlerin düşmesine ve dünya siyasetinin ABD, Britanya, Fransa, Rusya gibi büyük güçlerinin çıkarlarının zedelenmesine sebebiyet verdiği gibi, terör örgütlerine çıkarlarına uygun şekilde yararlanabilecekleri zayıflıklar vermekte ve ülkelerindeki kaynaklara erişimi engellenen binlerce, hatta milyonlarca sığınmacının göç etmesine sebep olmaktadır.

Patrick W Quirk'e göre, bu durum hükümetlerin, tıpkı bir dış tehditle baş etmeye çalışmış gibi büyük güçlerle, benzer sorun yaşayan devletlerin yöneticileriyle, hatta eskiden ülkelerinde kendilerinin rakibi olup halihazırdaki tehdide kendileri de maruz kalan eski siyasi rakipleriyle iş birliğine yöneltmiştir. Zayıf devletlerde önemli bir tehdit unsuru siyasi amaçlı şiddet uygulamasıdır. Neoklasik Realist bir bakış açısından yaklaşıldığında, bu duruma karşılık vermek için üç unsura dayanan bir oluşum düşünülmektedir: Birinci olarak, zayıf devletin yöneticilerini tehdit eden bir iç tehdide karşı ittifak oluşturulur. Bunun başlıca sebebi ülke yönetiminin elindekinden fazla maddi ve askeri kaynaklara ihtiyaç duymasıdır. Buradaki müttefik, Suriye'de Esad rejiminin Rusya Federasyonu ile ittifakındaki gibi, bir büyük güç olabilir. Büyük güçlerden

⁶ Edward Newman, 'Failed States and International Order: Constructing a Post-Westphalian World,' Contemporary Security Policy, c.30 (3), ss. 421-443, 2009, s. 428-429.

birinin zayıf / başarısız bir ülke yönetimiyle ittifaka gitmesinin başlıca bir sebebi bu büyük gücün o ülkedeki çıkarlarının (Rusya'nın Tartus'taki deniz üssünü gördüğü gibi) tehdit altında olduğunu düşünmesidir. İkinci olarak, yönetimin tehdit kaynağını etkisizleştirmeye çalışması ile farklı güçlerde katılımcıların ortak hareket etmeleri eşzamanlı olarak gerçekleşir. Bu eşzamanlılığın sebebi zayıf ülke yönetiminin ülkesi içindeki tüm güçleri (finansal güçler, valiler, polis, ordu) aynı anda kontrol edememesidir. Örneğin ABD ile ittifaka giden Kolombiya'nın ordusunun bir bölümü ayrılıkçı FARC gerillalarıyla savaşırken bir başka kısmı da FARC ile birlikte hükümete karşı savaşmayı seçmişti. Üçüncü olarak ise, devlet sınırları içinde iç güçlerin bir arada hareket etmesi ortaya çıkar. Bundaki amaç ortak düşmana karşı birleşerek mümkün olduğunda fazla farklı görüş ve yaklaşımdaki grubun yönetimle ortak hareket etmesi, böylece Kolombiya'da yaşananlar gibi bir durumun tekrarlanmamasıdır⁷.

Ulusal seviyede bir arada hareket eden aktörlerin üç temel amacı, hayatta kalmak, kazanacağını düşündükleri tarafın kazancına ortak olma isteği, ve ilerlemiş bir hami-mehmi ilişkisi içinde yer alarak uzun vadede yönetimde daha fazla söz sahibi olma isteğidir⁸. Bunlar gerçekleşmezse, bu sefer ülke içi dengeler daha da bozulacağından zayıf bir devlet başarısız bir devlete dönüşebilir. Nitekim Suriye'de yaşananlar da bunu göstermektedir. Bunun sonucunda ortaya çıkacak son derece vahim bir durum zorunlu yer değiştirme veya göçtür.

Örneğin, Suriye İç Savaşına baktığımızda Suriye nüfusunun ülke dışına çıkmasa da kendi yerleşkelerini terk etmek zorunda bırakıldıklarını görmekteyiz. Burada, ortak hareket kavramı, Rusya Federasyonunun olaya müdahil olması ile farklı bir boyut almaktadır ancak Rusya Federasyonu gibi bir büyük güç bile Esad rejiminin ülkenin kontrolünü kısa sürede ele geçirmesine yetmemiştir. Bunun sonucunda oluşan toplumsal sorunlar ülkenin geleceğini hâlâ belirsiz kılmaktadır. Rusya Federasyonu ile işbirliği içinde rakiplerini elimine etmeye çalışan Esad rejiminin uygulaması, aslında ortak hareket etme fikrini kitabi bir biçimde takip etmiştir: Suriye yönetimi kendine cehdeden iç tehditlere karşı Rusya ile

⁷ Patrick W. Quirk, *Great Powers, Weak States, and Insurgency Explaining Internal Threat Alliances*, Palgrave MacMillan, New York, 2017, s. 14.

⁸ Patrick W Quirk, a.e.d., s. 15.

işbirliği arzulamış, Ruslar da bu işbirliğine kendilerinin bölgedeki çıkarlarını koruma amacıyla onay vermişlerdir. Suriye devlet ordusunun bir kısmı Esad-Rusya ittifakıyla ortak hareket ederken bir başka önemli kısmı da Esad'a ve Rusya'ya karşı savaşmayı seçmiştir. Buna karşın rejimin bir çok parçası yönetimin yanında yer almıştır. Ancak, bu iç ittifaklar dizisinin başarısı, temelde Rusya'nın olaya dahliyle mümkün olmuş ve desteklenebilmiştir⁹; çünkü Rusya'dan istihbarat, mali destek ve silah alınmasaydı, Esad rejiminin ayakta kalması mümkün olmazdı.

Zorunlu ve Zorlanmış Göç

Ülke içi sorunlar yaşandığında, ülke yönetimleri kırılığandan ziyade zayıf ve başarısız kategoride yer aldığına, yaşanan çatışmaların ve kaynak paylaşımında ortaya çıkan asimetrik, eşitliksiz durumun sonucu nüfusun önemli bir bölümünün ülke içinde veya ülkeden dışarıya yer değiştirmesi, göç etmesidir. Göç, karşımıza iki formda çıkabilir. Bunlardan ilki insanların yönetim veya mahalli diktatörler ('warlord'lar) tarafından evlerini terk etmeye zorlanması durumu, diğeri ise, bu olağandışı şartlarda daha fazla yaşayamayacaklarını düşünen insanların kendi rızaları ile ama şartların zorlamasıyla yaşadıkları mekanı terk etmesi durumudur. Her iki durumun oluşmasında siyasi, kültürel, cebri sebeplerle yer değiştirme zorunda kalınması vardır. İnsanların alıştıkları, yaşayageldikleri ortamlardan ayrılmayı makul görür hale gelmelerindeki temel motivasyon, bireylerin kendileri ve çocukları için gelecek, hayatta kalma kaygısı ile daha iyi bir geleceği kendileri ve aileleri için kurabilecekleri umududur.

Zorlanmış Göç

Kelly M Greenhill, 1951 Mülteci Konvansiyonundan beri elliden fazla sayıda göçe zorlama vakası tespit ettiğini ve bunların yarısından fazlasının başarılı olduğunu bildirir¹⁰. Cebren tasarlanmış göç halinde, insanların tehdit edilerek göçe zorlanması söz konusudur. Bu durumda, tehdit edilen taraf tehdit eden tarafın isteklerini yerine getirmeye, direnmek yerine yer değiştirmeyi seçerek uzun vadede kendi ve gelecek nesiller için daha az kayıplı ve daha kazançlı bir gelecek seçeceğini düşünür. İnsanlar,

⁹ A.e.d., s. 204.

¹⁰ Kelly M. Greenhill, *Weapons of Mass Migration: Forced Displacement, Coercion, and Foreign Policy*, Cornell University Press, Ithaca, 2010, s. 2.

birey olarak da insan grupları olarak da, toplumlar olarak da temelde rasyonel aktörler olduklarından, kalıp savaşıp kendi ve gelecek nesillerinin hayatını tehlikeye atmak yerine, mevcut durumdan daha kötü ve alışılmadık şartlarda ama hayatta kalarak devam etme seçiminin yapılması da bir rasyonel aktör davranışıdır.

Elbette tehdit eden taraf bir ülkenin içinde yer alan, hükümetten kendi milis gücüne sahip mahalli diktatörlerine kadar değişen yerel aktörler olabileceği gibi ülke dışından bir devlet veya devletler ittifakı da olabilir. Ulusal sınırlar içinde güç kullanımı, kaynakların kısıtlanması, yaşama kasıt gibi tehditlerle bu amaca ulaşılabilir. Kelly Greenhill'e göre, uluslararası düzeyde tehdit de bir yöntemdir ve Libya'ya ve İran'a yapıldığı gibi ekonomik yaptırımlar ve silah ambargoları, etnik çatışma, dışarıdan silahlı müdahale, Sudan ve Çad arasında Darfurlu mülteciler yüzünden yaşanan gibi savaş gibi yöntemlerle gerçekleştirilebilir¹¹. Bu tarz nüfus hareketlendirme manevraları üç şekilde ortaya çıkabilir. Müsadere amaçlı tasarlanmış göçlerde ana amaç belli bir bölgede yaşayan bir insan grubunun veya gruplarının topraklarına el koymak veya bu grup veya grupların etnopolitik veya ekonomik bağlamda göçü tasarlayanlara bir tehdit oluşturma ihtimalini ortadan kaldırmaktır. Bu durum, etnik temizlik adı verilen uygulamayı da içerir. İhraç amacıyla tasarlanmış göçler, göçü tasarlayanların ülke içindeki siyasi pozisyonunu güçlendirmeye yöneliktir. Bunun sonucunda bir yandan ülkedeki muhalif ve/veya ayrılıkçı grupların ülkeden ihraç edilmesi sağlanarak ülkede mevcut yönetimin güçlenmesi ve iktidarını arttırması sağlanırken, bir yandan da bu muhaliflerin gitmeye zorlandıkları topraklardaki hükümetleri zor durumda bırakma ve böylece istikrarlarını bozma katkısı da oluşabilir. Askeri yönden tasarlanmış göçlerde ise, özellikle silahlı çatışma dönemlerinde düşmana karşı askeri ve psikolojik üstünlük elde etme amacı esastır. Bu durumda, düşman topraklar işgal edildiğinde düşmanın komuta ve destek merkezleri ile lojistik hatları bombalanır ve yerel halk askeri operasyona yardımcı olacak şekilde bölgeyi tahliye etmeye zorlanır. Bu üç türden cebri göçe zorlama yöntemlerinde uygulayıcının gerçek amacı bazen Sırbuların Yugoslavya Federasyonunun dağılması sonrasında Bosna Hersek ve Kosova'da

¹¹ Kelly M. Greenhill, a.e.d., ss. 6-7.

yaptıkları kadar net olarak belli olmaz. Örneğin, Uganda diktatörü İdi Amin 1972’de ülkesindeki pek çok Asya kökenli insanı sınırdışı edeceğini açıkladığında bunun sebebinin bunların mallarına el koymak olduğu düşünülmüştü. Ancak, daha dikkatli bir araştırmada bu gruptan 50,000 kişinin Britanya pasaportu olduğu, Britanya’nın Uganda’ya silah satmama kararını geri alması için bir zorlama olduğu sonradan anlaşılmıştı¹².

Zorunluluktan Göç

Günümüzde dünya üzerinde yaklaşık sayıları 70 milyona yaklaşan insan silahlı çatışmalar ve insan hakları ihlalleri sebebiyle ayrı kalmak zorunda bırakılmıştır. Bu sayının üçte birinden fazlası kendi ülkelerinde başka bir noktaya gitmek yerine sınır geçerek kendilerinden farklı bir ülkeye sığınmak zorunda kalmıştır. Sayıları resmen 4 milyon, gayriresmî olarak 6 ½ milyonu bulan Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar da bu grubun önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Ancak, bu zorunluluktan, ama insanların bir anlamda kendi seçimleriyle yaptıkları tarz yer değişimi, sadece iç savaşlar veya savaşlar sebebiyle gerçekleşmemektedir. İklim değişikliği, su kaynaklarının tehlikede olması, devletin kırılma, zayıf veya başarısız olması, silahlı çatışmanın yanında göç etme zorunluluğu hissetmede öne çıkan unsurlar olarak kendilerini belli etmektedirler¹³.

Suriye örneği Türkiye’de son derece yakından bilinen, hatta her vatandaşın bir şekilde yaşadığı bir örnek ve bu sebeple daha fazla anlatılmasına gerek olmadığı kanaatindeyim. Öte yandan, dünyanın farklı kesimlerinde farklı göç hikayeleri de şekillenmekte. Asya’da ortaya çıkan tablo hem farklı dokusuyla ilginç hem de düşündürücü. Afganistan ve Nepal son derece çarpıcı iki örnek.

Afganistan, 1979’dan buyana neredeyse aralıksız süren dış müdahaleler (SSCB, ABD, NATO), ülke sınırları içinde bitmeyen şiddet ve çatışma hali, ve bir türlü güçlenemeyen başarısız devlet yapısıyla kendine özgü bir çerçeve oluşturmaktadır. Afganistan’ın 19. Yüzyılın sonlarında Britanya tarafından ele geçirilmeye çalışılması sonrasında uzun bir süre bağımsız ve istikrarlı giden Afgan devleti, 1970lerde birbirini izleyen darbelerle istikrarsızlaşmış, 1979’da Sovyet Sosyalist

¹² Kelly M. Greenhill, a.e.d., ss. 13-15 passim.

¹³ Alexander Betts, Loise Bloom v.d., *Refugee Economies: Forced Displacement and Development*, Oxford University Press, Oxford, 2017, s. 2.

Cumhuriyetler Birliği tarafından işgal edilmiş, Sovyetler'in çekilmesi sonrasında ülke hızla başarısız devlet olma yolunda ilerlemiş, ardından yönetimi ele geçiren Taliban'ın uygulamaları ile negatif anlamda dünya gündemine oturmuş, 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında da Amerika Birleşik Devletleri ve NATO kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Komşu ülke Pakistan'ın dış politika uygulamaları da ülkenin güvenlik açısından daha da zafiyete uğramasına sebebiyet vermiştir. Ülkede halen egemen kontrolü sağlayamayan bir zayıf devlet mekanizması vardır. Taliban'ın 1996'da iktidara gelişi ve sonrasında El Kaide'ye sığınak oluşturması, ardından 2002'den günümüze ABD ve Afgan hükümeti ile Taliban arasında süren çatışmalar Afganistan'ı son derece zor şartlarda işleyen bir başarısız devlet haline getirdi. Bu uzun süreç Afganistan'da her iki tür göçü de mümkün kıldı. Bir yandan Taliban kendi karşıtlarını zorlayarak yurtlarından uzaklaştırırken, öte yandan Taliban ve El Kaide taraftarı olduğu düşünülen topluluklar da merkezi hükümet tarafından göçe zorlandı. Bunların yanında çatışmalarda taraf veya hedef olmak istemeyen Afganlar ülkelerinden Pakistan, ABD, Türkiye, İran başta olmak üzere pek çok farklı noktaya kaçmak zorunda kaldılar.

Aynı coğrafyada yer alan ve bir süre seküler ve dini yaşam tarzları arasında bir mücadelenin yaşandığı ama şu anda İslami usullerle idare edilen Pakistan; Çin Halk Cumhuriyeti'nin etkisiyle zor zamanlar geçiren ve Hindistan'a göçenler arasında Çin casuslarının da olduğu Nepal; halkı fakirlik içinde ve demokrasi mücadelesi içinde uğraşan ve Hindistan'a çok fazla göç veren ama bu göç Hintliler tarafından özellikle Assam'da ama aynı zamanda Tripura ve Batı Bengal'de yerli halkla Bangladeşli göçmenler arasında şiddetli anlaşmazlık ve çatışmaların çıkmasıyla bölge sorunlarına yenilerini ekleyen Bangladeş¹⁴, göçün ve göçle beraber önemli anlaşmazlıkların, diplomatik, kültürel ve ekonomik sorunların yaşandığı diğer Güney Asya ülkeleri olarak önemli örnekler oluşturmaktadırlar.

Bu bölgedeki dört ülkeye genel olarak baktığımızda daha önceden tartışılan iki genel tip göç sebebi de – yani kendi seçimiyle veya zorlanarak göç- bu ülkelerde görülmektedir. Afganistan'daki gibi bir bölgeyi

¹⁴ T V Paul (ed.), *South Asia's Weak States: Understanding the Regional Insecurity Predicament*, Stanford Security Studies, Stanford, 2010 içinde T V Paul, 'State Capacity and South Asia's Perennial Insecurity Problems,' s. 12-15 passim.

kontrolünde tutan bir mahalli diktatör veya bir terörist örgüt, kendine destek olmayacağını düşündüğü insanları yıldırarak, etnik temizliğe baş vurarak, veya kaynaklara erişimlerini keserek göçe zorlayabilir. Nitekim, mahalli diktatörlerin temel amacının hükmettikleri bölge üzerinde kendi kontrollerini sağlayıp sürdürmek ve o bölgede bağlantılar ağı kurarak bunların her birinde kendini vazgeçilmez yaparak liderliğini sürdürmek olduğu düşünüldüğünde, insanların sadece Taliban'a veya diğer din temelli radikal örgütlere ideolojik anlamda ters düştükleri için çok uzun süredir öncüllerinin yaşamış olduğu yerlerden ayrılmayı seçmeleri daha rahat anlaşılır hale gelmektedir. Mahalli diktatör olmak için şiddete eğilimli bir psikolojinin yanısıra zayıf veya başarısız bir devlet de olması gerekir ki bu tür insanlar örgütlerini kurabilsinler¹⁵. Hemen yanımda yaşanan Suriye İç Savaşının gelişim yolu da Afganistan'a benzer bir şekilde ilerlemiştir. Suriye'de de zayıf bir devlet, devletin kontrolünü kaybettiği ve kurallarını uygulayamadığı önemli bir toprak parçası, devletin eksikliği yüzünden ortaya çıkabilmiş ve çeşitli bölgeleri kontrol edebilen mahalli diktatörler ve farklı ideolojik ve kültürel temellere dayanan silahlı örgütler olduğu gibi, Kuzey Suriye Türkmenleri gibi gruplar çeşitli ideolojik ve etnik gerekçelerle yurtlarını terk etmek zorunda bırakılmışlardır.

Tabii Bangladeş ve Nepal örneklerinde de insanların kendi arzularıyla yerleşgeldikleri yerleri terk etmeleri durumu söz konusudur. Bu iki ülkede kaynakların kısıtlılığı, işsizliğin ve açlığın yüksek oranda yaşanması insanları göçe zorlamaktadır. Pakistan'da ise, her iki durumun bir arada var olduğu görülmektedir. Bir yandan hayatın yaşanması konusunda bir ikilik varken öte yandan da ülke içindeki belirsizlikler ve istikrarsızlık yüzünden var olan kaynaklar ve kaynaklara ulaşım oranları büyük düşüş göstermiştir. Nitekim, Kimberly Martin'in de belirttiği gibi "devlet benzeri, kendine özgü gayrişahsî yönetim sistemleri ve kalıcı kuralları olan yapılar olmadan, geniş nüfuslar gelişmeyi umamazlar. Uzun vadeli, tahmin edilebilir düzen geniş alanlara yayılmış kurumlarca sağlanır ve bir miktar düzen hem doğrudan insan güvenliği hem de uzun vadeli planlama için şarttır."¹⁶ Bunların bulunmadığı bir ortamda insanlar kendi

¹⁵ Alexander Betts v.d., a.g.e., s. 2.

¹⁶ Kimberly Martin, Warlords : Strong-arm Brokers in Weak States, Cornell University Press, Ithaca, 2012, s. 14.

hayatlarında bir düzen oturtabilmek ve ileriye planlayabilmek amaçlarıyla göçe yönelmektedirler. Ancak, göç sonrasında gidilen ülkelerde de sorunlar, can güvenliği sağlandıktan sonra gündelik hayatın sürdürülmesi açısından bir hayli önem kazanarak süregitmektedir.

İnsanlar ülkelerini terk ettikten sonra da yeni bir hayat kurmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, Uluslararası Mülteciler Rejimi olarak adlandırdığımız yasa ve antlaşmalar ile uluslararası örgütler bütününde bir insan mülteci haline geldikten, ülkesinden kendi isteğiyle veya zorla ayrıldıktan sonra temelde üç şekilde işlerin gelişebildiği görülmektedir. Bunlar, kendi rızasıyla ülkesine geri dönmek; ilk iltica ettiği ülkede topluma entegrasyon sağlamak; ve üçüncü bir ülkeye yerleşmek¹⁷.

Bir diğer ülkeye gitmek zorunda kalanların eskiden beri oluşturduğu imaj, yardıma muhtaç bir insan grubu. Ancak, uzun vadede hem sığınılan ülkeler hem de sığınmacılar/mülteciler yeni bir ülkeye gelmiş bu insanların ekonomik hayata katkıları olması gerektiğinde hemfikir olmaktadır. Örneğin, Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin çok önemli bir kısmı mülteci kamplarında mikroişletmecilik etkinliklerine girerken halen Türkiye'de Suriyelilerin açtıkları firmalar yabancı uyruklular tarafından açılan firmaların önemli bir çoğunluğunu temsil etmeye başlamıştır.

Ekonomik entegrasyonun yanısıra kültürel entegrasyon da zorunluluktan veya zorla göçe zorlananların karşısına çıkan önemli bir sorundur. Ruanda'dan Uganda'ya veya Bangladeş ile Nepal'den Hindistan'a geçişlerde dil ve kültür farkının minimal olması -kaynak paylaşımı kaynaklı sorunları göz ardı edince- görece rahat entegrasyonu mümkün kılarken, Suriye'den Türkiye'ye veya Mali'den Fransa'ya göç gibi daha radikal değişimlerde kültürün farklılaşması göç edenleri de göç edilen ülke halkını da rahatsız edebilmektedir.

Sonuç

Yirminci yüzyılın sonlarından itibaren uluslararası sistemde yaşanan değişiklikler sonucunda kırılğan, zayıf ve başarısız devletler

¹⁷ Ahmet İçduygu ve Maissam Nimer, The politics of return: exploring the future of Syrian refugees in Jordan, Lebanon and Turkey, Third World Quarterly, 21 Ekim 2019, DOI: 10.1080/01436597.2019.1675503, ss. 1-19, s. 2.

uluslararası ilişkiler literatüründe dikkat çeken bir şekilde yer almaya başladı. Kırılgan devletler birtakım devlet işlevlerini tam yerine getiremezken, zayıf devletlerde bu durum çok daha ciddi şekilde tezahür ederken başarısız devletler merkezi hükümetin ülkesi üzerinde kontrolü neredeyse tamamen kaybettiği bir tabloyu ortaya koymuştur.

Bu tür devletlerin bünyelerinde yer alan iktidar boşluğunu doldurmak için farklı adaylar ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda birtakım ittifaklar ortaya çıkabilirken, bölge bazında mahalli diktatörler de ülkede istikrarsızlığı iyice arttıran bir faktör olarak karşımıza çıkmıştır.

Bu istikrarsız durumda kaynakların azalması, kaynaklara erişimin kısıtlanması, can güvenliğinin olmaması gibi sebeplerle insanlar iki tür göç zorunluluğuyla karşı karşıya kaldılar. Bunlardan ilki hükümetlerin veya mahalli diktatörlerin cebir kullanmasıyla, hakları, ulaşım olanaklarını ve kaynakları ortadan kaldırmasıyla, veya doğrudan silahlı saldırıyla insanların zorlanarak göç ettirilmesi halidir ve bir bölgeden zorunlu göçten etnik temizliğe kadar farklı yollarla uygulanabilir. İkinci tür göç ise, rasyonel aktör olan bireylerin kendilerinin ve ailelerinin geleceklerinden, can güvenliklerinden endişe duyması sebebiyle belirsizliği ölme ihtimaline tercih ederek yerleştikleri yerleri terk etmeleri şeklinde gerçekleşir. Dünyanın çeşitli bölgelerinde çeşitli sebeplerle, ama özellikle zayıf ve başarısız devlet yapılanmalarının dünyada sayıca artması yüzünden her iki türde de, zorunluluktan ve zorlanarak göç günümüzün son derece önemli bir gerçekliği haline gelmiştir.

Uluslararası sistemde zayıf ve başarısız devletlerin yarattıkları şartlar yüzünden ortaya çıkan göç kavramı hem göç etmek zorunda kalanlar hem bunların gittikleri ülkelerdeki halkların istek ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere gözden geçirilmelidir. Zayıf ve başarısız devletler sebebiyle göç edenlerin sayıları modern zamanlarda görülmemiş bir rakamda cereyan etmektedir. Bunun yüzünden de Avrupa ülkelerinin mülteci teknelerinin Akdeniz'i aşmasını engellemeye çalışmalarından Avustralya, Kenya gibi ülkelerin şartları son derece kötüleştirdiği yeni kanuni uygulamaları benimsemesine mülteci ve sığınmacı istenmeyen bir ortam oluşmaya da başlamıştır. Betts ve çalışma arkadaşlarının da belirttikleri gibi halihazırda var olan Birleşmiş Milletler iltica ve göç

düzenlemeleri günümüz gerçekleriyle örtüşmemektedir¹⁸. Bunun sebebi günümüzde halen kullanılan sığınmacı prosedürünün kısa süreli bir tehlikeden kaçış durumunda sığınmacıların yiyecek, yatacak yer, yemek, giysi gibi gerçekten ivedi ihtiyaçlarının karşılanması şeklindedir. Ancak, zayıf ve başarısız devletlerin varlığı ve sayılarının, biraz da Küreselleşmenin getirdiği ekonomik denge bozulmasının da etkisiyle, artması sonucunda artık sığınmacılık kısa süreli bir göç olmaktan çıkarak bir kuşaklık zaman içinde geriye dönecek bir yurt olmaması ihtimalinin iyice güçlenmesi nedeniyle uzun vadeli, varılan ülkeye kültürel ve ekonomik açılardan entegre olmayı gerektiren bir yaşama geçiş artık gündemdedir. Dolayısıyla, Soğuk Savaş döneminde geliştirilmiş fikirler ve yapılarla günümüzün şartlarında göç, sığınmacılık, mültecilik sorunlarına yanıt verilmesi son derece zordur. Uluslararası sistemin şartları değiştikçe göçle ilgili değerlendirmeler ve çözümler de geliştirilerek kullanılmalıdır.

Kaynakça

BETTS, Alexander, Loise BLOOM, v.d., *Refugee Economies: Forced Displacement and Development*, Oxford University Press, Oxford, 2017.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 'Millenium Development Goals', https://www.who.int/topics/millennium_development_goals/about/en/. Erişim 20 Kasım 2019 tarihinde.

GREENHILL, Kelly M., *Weapons of Mass Migration: Forced Displacement, Coercion, and Foreign Policy*, Cornell University Press, Ithaca, 2010.

İÇDUYGU, Ahmet ve Maissam NIMER, *The politics of return: exploring the future of Syrian refugees in Jordan, Lebanon and Turkey*, *Third World Quarterly*, 21 Ekim 2019, DOI: 10.1080/01436597.2019.1675503, ss. 1-19.

¹⁸Alexander Betts v.d., a.g.e., s. 1.

MARTIN, Kimberly, Warlords : Strong-arm Brokers in Weak States, Cornell University Press, Ithaca, 2012.

NEWMAN, Edward, Failed States and International Order: Constructing a Post-Westphalian World, Contemporary Security Policy, c. 30(3), 421-443, 2009, s. 423.

OECD, “Development: Aid to developing countries falls because of global recession,”OECD Development Co-operation Directorate (DCD-DAC) sitesi, 4 Nisan 2012, www.oecd.org/dac/developmentaidtodevelopingcountriesfallsbecauseofglobalrecession.htm. Erişim 29 Kasım 2019.

OECD, Fragile States: Resource Flows and Trends, Conflict and Fragility, OECD Publishing, 2013, s. 13.

PAUL, T.V. (ed.), South Asia’s Weak States: Understanding the Regional Insecurity Predicament, Stanford Security Studies, Stanford, 2010.

QUIRK, Patrick W., Great Powers, Weak States, and Insurgency Explaining Internal Threat Alliances, Palgrave MacMillan, New York, 2017.

III. OTURUM: Uluslararası Hukuk ve Uluslararası Örgütler Açısından Göç ve Kimlik Sorunları

Sabah Oturumu 17 Aralık 2019 – Saat: 10.00-12.00

Birleşmiş Milletler ve Diğer Uluslararası Örgütlerin Göç Sorununa İlişkin Hukuksal Yaklaşımları

*Umut Kedikli**

Özet

Dünyadaki mülteci ve göçmen sayısındaki artışa bağlı olarak göç alan ve göç veren devletlerin karşılaştıkları sorunlar da artmaktadır. Göç sorununun nedenleri ve sonuçlarıyla birlikte ele alınması ihtiyacı, göç yönetimini de beraberinde getirmektedir. Bu noktada sorunun tüm taraflarını bir araya getirebilecek bir platform olması bakımından uluslararası örgütler önemli bir fonksiyona sahip olabilir. Özellikle Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Göç Örgütü gibi küresel örgütlerin ve Avrupa Konseyi gibi göç alan bir coğrafyadaki bölgesel bir örgütün göç sorunu ve yönetimi konusunda benimsediği politikaların analizi, örgütlerin etkililiğini ortaya koymak açısından önemlidir. Bu çalışmada da bu üç uluslararası örgütün göç sorununa ilişkin yaklaşımları ve aldığı kararların hukuki ve siyasi boyutu değerlendirilmektedir. Küresel ve bölgesel düzeyde faaliyet gösteren bu örgütlerin, bir taraftan devletlerin göç yönetiminde atması gereken adımları ortaya koyması öte yandan da insan hakları boyutundan göçmenlerin haklarını vurgulaması önemlidir. Ancak çalışmada, bu örgütlerin göç sorununu ele alırken karşı karşıya kaldığı kısıtlar da vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelime: *Göç Yönetimi, Mülteci, Birleşmiş Milletler, Uluslararası Göç Örgütü, Avrupa Konseyi*

* Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi,
kedikliumut@hotmail.com

Legal Approaches Of The United Nations And Other International Organizations Regarding The Migration Problem

Abstract

Depending on the increase in the number of refugees and immigrants in the world, the problems faced by the receiving and emigrating states are also increasing. The need for addressing the migration problem with its causes and consequences leads to migration management. From this point forth, international organizations can have an important function as it is a platform that can bring all sides of the problem together. The analysis of the policies about the migration problem and its management adopted by the global organizations such as the United Nations and International Organization for Migration and by a regional organization placing in a migration-receiving geography such as the Council of Europe are significant in regards to demonstrating the effectiveness of the organizations. Also, in this study, the approaches of these three international organizations about the migration problem and the legal and political dimensions of the decisions which they have taken are evaluated. It is important that being put forward the steps that states should take in the management of migration by these organizations, operating at global and regional level, while emphasizing the rights of immigrants from the point of human rights. However, in the study, the constraints faced by these organizations while addressing the migration problem are also highlighted.

Keywords: *Migration Management, Refugee, United Nations, International Organization for Migration, The Council of Europe*

Giriş

Gelişmişlik düzeyi bakımından devletler arasındaki makasın açılmasına ve iç karışıklıklar ile siyasi çalkantılara bağlı olarak insanlar, refahlarını ve güvenliklerini tehdit altında gördüklerinden kendi ülkelerini terk ederek başka ülkelere göç etmektedirler. II. Dünya Savaşı'nın bitiminden 1990'lara kadar olan süreç ile 1990'dan günümüze kadar olan süreç kıyaslandığında özellikle son yirmi yılda mülteciler de dâhil göçmenlerin sayısında önemli artış yaşandığı gözlenmektedir. Göç veren devletler bakımından gözlemlenebilen demokrasi, hukuk devleti, insan hakları gibi alanlardaki ciddi eksiklikler ile ekonomik alandaki yoksunluklar insanların ülkelerini terk etmesinin başlıca sebepleri olmakla birlikte çevresel felaketler ve iklime bağlı sorunların da göçü tetikleyen bir yönü bulunmaktadır. Tüm bu faktörlerin sonucu olarak hem göç veren ve alan devletler hem de göçmenler bakımından göç sorununun, tüm taraflarını da içerecek şekilde ele alınması gerekmektedir. Dolayısıyla göç yöneti(şi)mi, sivil toplum örgütlerini, bireyleri, devletleri ve uluslararası örgütleri içerecek şekilde ele alınmalıdır. Göç sorununun taraflarını bir araya getirmede ve göçün yöneti(şi)minde uygulanabilecek politikaları belirlemede uluslararası örgütlerin önemi büyüktür. Bu çalışmada da başta Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere, Uluslararası Göç Örgütü ve Avrupa Konseyi gibi örgütlerin göç yöneti(şi)mi konusunda aldığı hukuki ve siyasi kararların içeriği analiz edilmekte ve yansımaları yorumlanmaktadır. Yukarıda ifade edilen uluslararası örgütlerin göç sorununa ilişkin yaklaşımlarının olumlu ve olumsuz yanları ortaya konularak devletler ve göçmenler için atılabilecek adımlar verilmektedir.

Uluslararası Göç Politikalarının Yönetiminde Birleşmiş Milletlere Olan İhtiyaç

1990'lı yıllardan itibaren göçün artarak devam etmesi devletlerin tek başlarına üstesinden gelemeyecekleri bir sorun olarak göç olgusunu uluslararası gündeme oturtmuştur. Sadece devletler arası ikili antlaşmalar yoluyla değil, uluslararası örgütler aracılığıyla da uluslararası göç sorununun yönetilmesi gerektiği aşikârdır. Uluslararası göç politikalarını belirlemede devletler arasında bir istişare ve koordinasyon platformu olarak BM öne çıkmaktadır.

BM tarafından kuruluşunu takip eden yıllarda hazırlanan ve günümüzde 145 devlet tarafından onaylanmış olan Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme¹ ve Sözleşmenin eki olan 1967 tarihli Protokol, uluslararası göçe bağlı olarak ortaya çıkan mültecilik durumunu düzenleyen ilk önemli uluslararası belgedir. Sözleşme, mülteci kavramını tanımlamakta, mülteci statüsü tanınmasının koşullarını ortaya koymakta ve devletlere bu statüyü tanıdığı kişilere karşı yerine getirmesi gereken yükümlülükleri düzenlemektedir. Ayrıca gene BM, 1990 yılındagöçmen işçiler ve ailelerinin haklarına ilişkin uluslararası bir sözleşme hazırlamış ve üye devletlerin onaylamasıyla 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.²Bu Sözleşmeler ve protokolün dışında BM'nin son dönemde 193 üye devletin kabulüyle oluşturduğu “Mülteciler ve Göçmenler için New York Deklarasyonu (2016),”“Güvenli, Kurallı ve Düzenli Göç için Küresel Pakt (2018)”ve “Mülteciler için Küresel Anlaşma (2018),” başlıklı Genel Kurul kararları³ da uluslararası göçün yönetimi konusunda ortaya çıkan önemli belgelerdir.

BM'nin göçmenler ile ilgili ilk çalışmaları II. Dünya Savaşı sonrasına denk gelmektedir. Savaş sırasında görülen ağır insan hakları ihlalleri ve 1948 Arap – İsrail savaşı sonrası yaşanan göçlere bağlı olarak önce Uluslararası Mülteci Örgütü kurulmuş sonrasında 1950 tarihinde BM'ye bağlı bir Mülteciler Yüksek Komiserliği oluşturulmuştur. Uluslararası Mülteci Örgütü, mültecilerin kaydından, ihtiyaç duydukları yardımlardan, hukuki ve siyasi koruma sağlanmasından ve kabul edilecekleri devletlere transferinden

¹Sözleşmenin İngilizce orijinal nüshası için bakınız: *BM Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair 1951 Sözleşmesi*, <https://www.unhcr.org/3b66c2aa10>, Erişim Tarihi: 15.10.2019.

²Sözleşmeye 55 devlet taraftır. Sözleşmenin İngilizce orijinal nüshası için bakınız: *BM Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme*, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-13&chapter=4&lang=en (Erişim Tarihi: 15.10.2019).

³BM Genel Kurul Kararı'nın orijinal nüshası için bakınız: *BM, A/RES/73/195*, 11 Ocak 2019, https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/73/195, (Erişim Tarihi: 15.10.2019).

sorumluydu.⁴ Ancak Soğuk Savaş'ın başlamasıyla birlikte taraflar arasındaki gerginlik, bu örgütün etkisiz kalmasına neden olmuş ve 1951 yılında çalışmalarını sona erdirmiştir. Yerine kurulan Mülteciler Yüksek Komiserliği ise, siyasi ve güvenlik gibi nedenlerle ülkelerini terk etmek zorunda kalan mültecileri koruma ve yardım etme faaliyetlerini yerine getirmektedir. Örneğin, 1956 yılında Macaristan'da yaşanan olaylardan Avusturya'ya kaçan 200.000 kişiye mülteci statüsü verilerek üçüncü ülkelere yerleştirilmesinde, 1960'lı yıllarda Afrika'da yaşanan bağımsızlık süreçlerinde yaşanan mülteci krizlerinde ve Latin Amerika'daki göçmen akınlarında Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin yönlendirici ve yardımcı olduğu görülmüştür.⁵ Yüksek Komiserlik, günümüzde 138 ülkede toplam 16,765 personel ile faaliyet göstermektedir.

Bu noktada mülteci ile göçmen kavramları arasındaki ayrımı da ortaya koymak önemlidir. Zira, mülteci kavramının tanımını 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde bulmak mümkündür. Sözleşme mülteciyi: *"1 Ocak 1951 den evvel cereyan eden hâdiseler neticesinde ve ırkı, dini, tâbiyeti, muayyen bir içtimai gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu memleket dışında bulunan ve işbu memleketin himayesinden istifade edemiyen veya mezkûr korkuya binaen istifade etmek istemiyen, yahut tâbiyeti yoksa ve bahis konusu hâdiseler neticesinde evvelce mütaden ikamet ettiği memleket dışında bulunuyorsa, oraya dönemiyen veya mezkûr korkuya binaen dönmek istemiyen şahıs"* olarak tanımlamaktadır.⁶ Ancak, 1967 yılında kabul edilen ek Protokol ile Sözleşmenin daha geniş şekilde uygulanabilmesi için tanımda yer alan zaman sınırlaması kaldırılmıştır.

Göçmen kavramının ise uluslararası hukuk belgelerinde kabul edilmiş genel bir tanımı bulunmamaktadır. Bununla birlikte literatüre

⁴Elif Uzun, Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BMMYK'nın Yapısı, Görevleri ve Uluslararası Mülteci Hukukunun Gelişimindeki Yeri, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 2016, ss.65-66.

⁵UNHCR tarihçesi, <https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi>, (Erişim Tarihi: 15.10.2019.)

⁶BM Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM__/d00/c002/km__0002024ss0053.pdf, (Erişim Tarihi: 15.10.2019).

bakıldığında genellikle ekonomik olarak daha iyi bir yaşam sürmek amacıyla gönüllü olarak ve yerleşme amaçlı yer değiştiren kişilere göçmen denildiği görülmektedir.⁷ Mülteci ve göçmen kavramları arasındaki farka dayalı olarak BM'nin de bu kişilere ilişkin faaliyetleri de farklılık göstermektedir. Bununla birlikte ister siyasi ve güvenlik kaygısıyla olsun isterse ekonomik kaygılarla olsun sonuçta insanlar yaşadıkları ülkeyi terk ederek başka bir ülkeye göç ettiği için sorunun BM'yi ilgilendirdiği aşikârdır. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin de siyasi açıdan göçmenlikle ilgili faaliyetlerde bulunan kurumsallaşmış bir yapısı bulunmaktadır. Ancak Uluslararası Göç Örgütü'nün 2020 yılı Dünya Göç Raporu'na göre dünyada yaklaşık 272 milyon göçmen bulunmaktadır ve bunların üçte ikisi ekonomik nedenli göçmendir.⁸ BM'nin 2017 yılı sonunda yayımladığı Uluslararası Göç Raporu'na göre ise dünyadaki göçmen sayısı 258 milyondur.⁹ Artışa bakıldığında bu sayının gün geçtikçe yükseldiği anlaşılmaktadır. 1990 – 2017 yılları arasında uluslararası göçmen sayısı 105 milyonun üzerinde artmıştır ve her yıl ortalama 5.6 milyon kişinin bu rakamların üzerine eklendiği görülmektedir. Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin 2018 yılında yayımladığı Küresel Eğilimler Raporu'na göre ise dünyadaki mülteci sayısı ise 25.9 milyon kişidir.¹⁰ 2012 yılında bu sayının 10.5 milyon kişi olduğu dikkate alınır ise dünyadaki mülteci sayısının da giderek arttığı anlaşılmaktadır. Ülkesinde en fazla mülteci veya benzer statüde kişi barındıran devletler sıralamasında ise Türkiye birinci sırada yer almaktadır. Türkiye'yi Pakistan, Uganda, Sudan ve Almanya takip etmektedir.

Yukarıdaki güncel verilerin seyrinden de anlaşılacağı üzere BM'nin hem mülteciler hem de göçmenler konusunda etkin politikalar üretmesi ve devletler arasında göç sorunuyla ilgili konularda eşgüdümü sağlayıcı adımlar atması kaçınılmazdır.

⁷Mehmet Dalar, “Uluslararası Hukuksal ve Kurumsal Düzenlemeler Çerçevesinde Göç Olgusu,”*Uluslararası Göç ve Güvenlik*, Ed. Gökhan Telatar ve Umut Kedikli, Nobel Yayınevi, Ankara, 2019, s. 41.

⁸IOM (International Organization for Migration), *World Migration Report 2020*, s. 2.

⁹UN, *International Migration Report 2017*, s. 1

¹⁰UNHCR, *Global Trends Forced Displacement in 2018*, s. 13.

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Faaliyetleri

Yüksek Komiserliğin kurulduğu 1950 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) arasında Soğuk Savaş olarak adlandırılan ve 1991 yılına kadar sürecek olan ideolojik mücadele başlamıştı. Dolayısıyla bu dönemde Sovyet bloğunda yer alan devletlerden batılı devletlere doğru yoğun göçler yaşanmaya başlamıştı.¹¹ 1954 yılında Komiserlik, Avrupa'daki mültecilere yönelik faaliyetlerine bağlı olarak Nobel Barış Ödülü'nü kazandı.¹² 1956 yılında Sovyet güdümündeki Macaristan'da gerçekleşen ayaklanmanın Macaristan Komünist Partisi tarafından sert bir şekilde bastırılması sonrasında ülkeyi terk etmek zorunda kalan iki yüz bin kişiye Yüksek Komiserliğin yardımcı olması, örgüt açısından başarılı bir sınav olmuştur. Macaristan'ın dışında II. Dünya Savaşı öncesinde batılı devletlerin sömürgesi altında olan Afrika ve Asya'da bulunan devletlerin de Soğuk Savaş döneminde bağımsızlık mücadelesine girdiği görülmüştür. Bu süreçte insanların ülkelerini terk ederek başka ülkelere gitmesi, Mülteciler Yüksek Komiserliğinin de faaliyet alanını genişletmesine neden olmuştur.¹³ Bağımsızlığını kazanan devletlere bağlı olarak Birleşmiş Milletlerin üye sayısındaki artışın da etkisiyle Mülteciler Yüksek Komiserliğinin mülteci ve göç sorunlarına karşı daha aktif politikalar üretmesi mümkün hale gelmiştir.

Yüksek Komiserlik, “dostane girişim” adını verdiği açılımla Avrupa dışında yer alan coğrafyalardaki mülteci sorunlarına da eğilmeye başlamıştır. Bu kapsamda ilk olarak Komünist yönetim altındaki Çin'den Hong Kong'a sığınan kişilerle ilgili olarak yardım toplayan Komiserlik, yedi yüz bine yakın kişinin ihtiyaçlarını karşılamak için dostane girişimde bulunmuştur.¹⁴ Yüksek Komiserliğin Afrika'da varlığını ilk gösterdiği olay Cezayir iç savaşıdır.

¹¹ Gil Loescher, UNHCR's Origins and Early History: Agency, Influence and Power in Global Refugee Policy, *Center for Refugee Studies*, 33(1), Bahar 2017, s. 78.

¹² UNHCR tarihçesi, <https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi>, (Erişim Tarihi: 15.10.2019).

¹³ Alexander Betts, Gil Loescher ve James Milner, *BMMYK: Mülteci Koruma Siyaseti ve Pratiği*, çev. Özgün Emre Koç, İKÜ Yayınevi, İstanbul 2017, s. 45.

¹⁴ Betts, a.g.e., s. 46.

Cezayir'den kaçan kişilerin Fas ve Tunus'a sığınmasıyla birlikte Yüksek Komiserlik, mültecilere yardım kararı almıştır.¹⁵

Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin önce Avrupa'da başlayan ve sonrasında dünyaya yayılan faaliyetlerini temelde üç alanda toparlamak mümkündür. Mültecilerin ayrıldıkları ülkeye gönüllü geri dönüşlerini temin etme, gidilen ülkede ihtiyaç duydukları hizmetleri sağlama ve sığınılan ülkeden başka üçüncü bir ülkede sürekli ikametgâh elde etmelerini temin etme, Komiserliğin günümüzde de devam ettirdiği temel faaliyetleridir.¹⁶

BM'nin Göçe İlişkin İşbirlikleri

Yukarıda da ifade edildiği gibi siyasi ve güvenlik nedenleriyle yaşadıkları ülkeyi terk edip mülteci konumuna düşen kişilerin dışında ekonomik ve diğer sebeplerle ülkelerinden ayrılan göçmenlere ilişkin de BM'nin yürüttüğü faaliyetler bulunmaktadır. BM ilk kez 1994 yılında Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda (Kahire Konferansı) uluslararası göç konusunu gündemine almış ve göçün yönetimi, bu Konferansta tartışılmıştır. Göçle ilgili takip edilebilecek politikalar, düzensiz göç, göçmenlerin sahip olduğu hak ve yükümlülükler, düzenli göçe yönelik geliştirilebilecek programlar, insan ticareti ve kaçakçılığıyla mücadele gibi konular Konferansta ele alınan konular olmuştur.¹⁷ Devam eden dönemde de göç konusunda devletler arasında işbirliğinin geliştirilmesinde BM Genel Sekreterliği, Küresel Uluslararası Göç Komisyonu, Uluslararası Göç ve Kalkınmada Üst Düzey Diyalog ve Küresel Göç ve Kalkınma Forumu adı altında süreçlerin başlatılmasına ön ayak olmuştur.

Küresel Uluslararası Göç Komisyonu (KUGK) faaliyetlerine 9 Aralık 2003 tarihinde Cenevre'de başlamıştır.¹⁸ Tüm bölgelerin

¹⁵Loescher, a.g.e., s. 80.

¹⁶Mehmet Arif Türkoğan, Göç ve Uluslararası İşbirliği, *Uluslararası Göç ve Güvenlik*, Ed. Gökhan Telatar ve Umut Kedikli, Nobel Yayınevi, Ankara, 2019, s. 161.

¹⁷Canan Öykü Dönmez Kara, *Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları*, Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2015, s. 87.

¹⁸Global Commission on International Migration (GCIM), <https://www.iom.int/global-commission-international-migration>, (Erişim Tarihi: 16.10.2019).

temsiline dayalı şekilde on dokuz üyeden oluşan Komisyon, uluslararası göç konusunda ilk küresel ölçekte bir paneldir. Komisyon, tüm bölgelerdeki hükümetlerin ve diğer göç uzmanlarının politik yaklaşımlarını ve en iyi uygulamalarını değerlendirerek uluslararası göç konusunun daha iyi anlaşılmasını sağlamaya çalışmaktadır. Komisyon ayrıca uluslararası göç konusunda insani güvenlik, özel sektörle işbirliği, medyanın rolü, ulusal ve uluslararası güvenlik, göçmen azaltma gibi alanlarda araştırma yapma, göçle ilgili bilgi toplama ve yayma göçün uluslararası yönetişiminin nasıl güçlendirileceği üzerine bütüncül bir yaklaşımı benimsemiş konularında çalışmalar yapmaktadır. Kurulma amaçları bu yönde olmakla birlikte KUGK, bilgi toplama ve devletlere bağlayıcı olmayan tavsiyelerde bulunmanın dışında etkili olamamıştır.¹⁹

Uluslararası Göç ve Kalkınmada Üst Düzey Diyalog da BM Genel Sekreterliği'nin girişimleri ile 2006 yılında kurulmuştur.²⁰ Genel Kurul'un 23 Aralık 2003 tarihinde aldığı 58/208 sayılı karar uyarınca üyeler arasında uluslararası göç ve kalkınma konusunda yüksek düzeyde bir diyalogun 2006 yılında başlatılması kararlaştırılmıştır. Bu diyalog, Filistin dâhil 195 devletin, sivil toplum örgütlerinin ve özel sektör temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilmektedir. Bu diyalogun amacı, uluslararası göç ve kalkınma konusunda çok yönlü yaklaşımları tartışmaktır. Bu bağlamda göçmenlerin hakları, insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı, göçmenlerin azaltılması, ikili ve bölgesel düzeyde işbirlikleri gibi alanlarda dörder adet toplantı ve yuvarlak masa toplantılarının yapılması kararlaştırıldı. Bu karar uyarınca BM Genel Sekreteri de Küresel Göç Grubu'nu oluşturdu. Bu grup, Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ) ile BM'nin 15 kurumunu içeren bir koordinasyon mekanizması getirmektedir. İkinci üst düzey diyalog, 2015 yılı sonrası için kalkınma çerçevesini ve kalkınma politikalarına entegre olan göçü, işçi göçü, göçmen haklarını, güvenli göç konularını tartıştı. Etkisi bakımından diyalog ele alındığında, gönüllü işleyişi ve

¹⁹Kara, a.g.e., s. 88.

²⁰United Nations High-Level Dialogue on International Migration and Development (HLD), <https://www.iom.int/united-nations-high-level-dialogue-international-migration-and-development-hld>, (Erişim Tarihi: 16.10.2019).

kararlarının bağlayıcı olmayan yapısına bağlı olarak önerilerde bulunmanın ötesinde bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.²¹

Üst Düzey Diyalog devam ederken Küresel Göç ve Kalkınma Forumu (KGKF), de 2007 yılında oluşturulmuştur.²² Forum, devlet merkezli ve bağlayıcı olmayan ve göç ve kalkınma üzerine küresel bir tartışmanın şekillenmesine yardımcı olan bir süreçtir. Forum, hükümetler için BM, sivil toplum ve özel sektörle işbirliği içinde politika ve uygulamaların paylaşımı, yaratıcı çözümler üretme, hassas sorunları tartışma ve analiz etme konusunda bir platform olmaktadır. Forumun ilk dönem başkanlığını Belçika yapmıştır. 2014-2015 yılında Forum başkanlığını Türkiye yaparken, 2019 yılında ise Ekvator yürütmektedir. Forumun Ekvator dönem başkanlığında kabul ettiği Konsept Belgesi'ne göre temel öncelikler şunlardır: (i) hakları korumak için ortaklıklar ve ortak eylemler geliştirmek; (ii) hükümetlerin rolü, sorumluluğu ve kaynaklarının neler olduğu konusunda iletişimler kurmak; (iii) kentsel ve kırsal kalkınma stratejilerinin bir parçası olarak insan hareketliliğine vurgu yapmak.

Mülteciler ve Göçmenler için New York Deklarasyonu

BM Genel Kurulu'nda 193 üye devletin 19 Eylül 2016 tarihinde kabul ettiği Deklarasyon, göçmenlere ve mültecilere ilişkin sorunlara çözüm bulunması ve ileride ortaya çıkabilecek sorunlar hakkında da önlemler alınabilmesi amacıyla ayrı ayrı birtakım taahhütler ortaya koymuştur.²³ Deklarasyonda göçmenler için benimsenen taahhütlerden bazıları şu şekildedir:²⁴

(a) Tüm göçmenlerin her zaman güvenliğini, onurunu, insan haklarını ve temel özgürlüklerini korumak ve ulusal düzenlemeleri de dikkate alarak düzenli göçün güvenliğini sağlamak ve kolaylaştırmakta işbirliği yapmak,

²¹Kara, a.g.e., s. 89.

²²About Global Forum on Migration and Development (GFMD), <https://gfmd.org/>, (Erişim Tarihi: 16.10.2019).

²³BM Dergi, <https://www.bmdergi.org/language/tr/bm-zirvesinde-dunya-liderleri-multeciler-ve-gocmenlerin-daha-fazla-korunmasini-saglayacak-cesur-bir-plani-kabul-etti/> (Erişim Tarihi: 17.10.2018).

²⁴General Assembly, *New York Declaration for Refugees and Migrants*, A/RES/71/1, 2016, ss. 8-12.

- (b) Göçmenlere yardım etmek, göçmenlerin çıkarlarını ve haklarını korumak,
 - (c) Göçmenlerin geniş hareketlerine katkı veren veya yol açan kaynak ülkeleri de içeren faktörleri analiz etmek,
 - (d) Göçmenlerin kendi ülkelerinde barış ve refah içerisinde yaşamaları için gerekli şartları yaratmak,
 - (e) Eğitim imkânlarının yetersiz olmasından dolayı göç eden gençlerin önüne geçmek için kaynak ülkelerdeki eğitim kurumlarının kapasitelerini güçlendirmek,
 - (f) Kaynak ülkeden gelen göçmenlerin kalkınmaya olan faydalarını dikkate alarak işçi göçünün maliyetlerini azaltmak,
 - (g) Göçün tüm yönlerini, küresel, bölgesel ve ulusal sürdürülebilir kalkınma planlarına ve insan hakları politika ve programlarına entegre etmeyi sağlamak,
 - (ı) Göçün küresel yönetişimin güçlendirmek.
- Deklarasyon'da mülteciler için kabul edilen yükümlülükler ise şu şekildedir²⁵:
- (a) Terörizm içeren silahlı çatışma, işkence ve şiddet, geniş mülteci hareketlerinin artmasına yol açan faktörler arasında olduğundan kriz durumlarının nedenleri üzerinde çalışmak ve barışçıl araçlarla çatışmayı önlemek ve çözmek,
 - (b) İyi yönetişimi, hukuk devletini, etkili ve hesap verebilir kurumları, küresel, bölgesel ve ulusal düzeyde sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek,
 - (c) Uluslararası insancıl hukukla ilgili kuralları desteklemek,
 - (d) Mültecilerin Statüsüyle ilgili 1951 Sözleşmesinin ve 1967 Protokolünün tam ve etkili şekilde uygulanmasını sağlamak için taraf olmayan devletleri bu belgelere taraf olmaları konusunda teşvik etmek,
 - (e) Mülteci kabul süreçlerini hızlandırmak için idari bariyerleri hafifletmek,
 - (f) Mülteci kamplarının istisnai ve acil bir duruma karşılık geçici bir önlem olmasını kabul etmek,

²⁵General Assembly, a.g.e., ss. 12-15.

(g) Mültecilere sağlık, barınma, gıda, su gibi temel yaşam için gerekli hayati desteği sağlama hususunda insani yardımı sağlamak,

(ı) Mülteci çocuklar için kaliteli birincil ve ikincil eğitimi sağlamak.

Deklarasyon, güvenli ve düzenli göçü sağlamak için 2018 yılında kabul edilen küresel paktla ilgili görüşmelerin de temelini ve çerçevesini oluşturmak açısından önemli bir belgedir.

Güvenli, Kurallı ve Düzenli Göç için Küresel Pakt

11 Aralık 2018 tarihinde 164 devletin oylarıyla kabul edilen²⁶ bu belge, insanların güven içerisinde, sistemli ve düzenli şekilde hareketliliklerinin gerçekleşmesini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Paktın herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamakla birlikte konulan hedeflere ulaşma noktasında ülkelerden ilkesel bir duruş beklenmektedir.²⁷ Paktta devletlerin ulusal anlamda göç politikalarına müdahale niteliğinde bir husus olmamasına rağmen ABD, Avusturya, Macaristan, Polonya, Çekya, Avustralya ve İsrail gibi devletler imzalamadan Pakttan çekilmiştir.

Yasadışı göçü azaltmak ve düzensiz göçü önlemek amacı taşıyan bu Pakt ile devletler göç konusunda şu hususlarda sorumluluk yükledikleri hedefleri ortaya koymuştur²⁸:

(i) Kanıtla dayalı politikalara dayanarak doğru ve bölümlere ayrılmış verilerin toplanması ve bu verilerden yararlanılması,

(ii) İnsanları menşe ülkelerinden ayrılmaya zorlayan ters etki yaratan etkenlerin ve yapısal faktörlerin asgariye indirilmesi,

(iii) Göçün bütün aşamalarında doğru ve zamanlı bilginin temin edilmesi,

(iv) Bütün göçmenlere yasal bir kimlik ve uygun belgelendirme sağlanması,

²⁶General Assembly, *Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration*, A/RES/73/195, (Erişim Tarihi: 19.12.2018).

²⁷Buğra Kadir Koçer, *BM Göç Paktı*, Sakarya Üniversitesi Diaspora Araştırmaları Merkezi, <http://diam.sakarya.edu.tr/tr/icerik/15880/81004/birlesmis-milletler-goc-pakti>, (Erişim Tarihi: 17.10.2019).

²⁸Gülay Uğur Göksel ve Deniz Şenol Sert, *Dünya Göçmenler Gününde Küresel Mutabakat Üzerine Yeniden Düşünmek, Birikim*, (Erişim Tarihi: 18.12.2018).

- (v) Düzenli göç yollarının uygunluğunun ve esnekliğinin geliştirilmesi,
- (vi) İnsana yakışan işin temini için adil ve etik istihdam ile güvenlik koşullarının kolaylaştırılması,
- (vii) Göçteki hassasiyetin ele alınması ve azaltılması,
- (viii) Göçmen kaçakçılığına karşı uluslararası müdahalenin güçlendirilmesi,
- (ix) Uluslararası göç bağlamında insan ticaretinin önlenmesi, ortadan kaldırılması ve insan ticaretiyle mücadele edilmesi,
- (x) Sınırların entegre, güvenli ve eşgüdüm içerisinde yönetilmesi,
- (xi) Uygun izleme, değerlendirme ve yönlendirme için göç usullerinde kesinliğin ve öngörülebilirliğin güçlendirilmesi,
- (xii) Göçmenlerin gözaltına alınmasının son çare tedbiri olarak kullanılması ve alternatif seçenekler üzerinde çalışılması,
- (xiii) Göç döngüsünde diplomatik koruma, yardım ve iş birliğinin artırılması,
- (xiv) Göçmenlerin temel sosyal hizmetlere erişimlerinin sağlanması,
- (xv) Tam kaynaşma ve sosyal uyumun gerçekleşmesi için göçmenlerin ve toplumların güçlendirilmesi,
- (xvi) Ayrımcılığın bütün türlerinin ortadan kaldırılması ve göç algısını şekillendirmesi için gerçeklere dayalı kamu söyleminin desteklenmesi,
- (xvii) Becerilerin geliştirilmesi için yatırım yapma ve becerilerin, niteliklerin ve yeterliliklerin karşılıklı tanınmasını kolaylaştırma,
- (xviii) Bütün ülkelerde sürdürülebilir kalkınmaya tam katkı sağlamak için göçmenlere ve diasporalara yönelik koşulların oluşturulması,
- (xix) Göçmenlerin finansal katılımlarının ve daha hızlı, güvenli ve ucuz işçi döviz transferlerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi,
- (xx) Sürdürülebilir entegrasyonun yanı sıra güvenli ve insan onuruna yakışan geri dönüş ve geri kabulün kolaylaştırılmasında işbirliğinin sağlanması,

(xxi) Kazanılmış hak ve sosyal güvenlik yardımlarının taşınabilmesine yönelik mekanizmaların oluşturulması,

(xxii) Güvenli, usule uygun ve düzenli göçe yönelik uluslararası işbirliği ve küresel ortaklığın güçlendirilmesi,

(xxiii) Hayatların kurtarılması ve kayıp göçmenler için koordinasyonlu uluslararası girişimlerin oluşturulması.

Paktın göçmenlerin ve mültecilerin insan haklarını korumak, zorunlu göçün ekonomik, siyasi ve çevresel sebeplerini azaltmak ve bütünlük ve koordineli bir sınır yönetimini sağlamak gibi amaçları olmasına rağmen özellikle yabancı düşmanlığını körükleyen iktidarların yönetimde olduğu devletler tarafından Paktın göçü özendirileceği iddiasıyla Pakta karşı çıkıldığı görülmüştür.²⁹ Oysa Pakt, niteliği ve niceliği bakımından karmaşık bir hal alan göçe yönelik çok yönlü bir yaklaşım ortaya koyması ve göçün yönetişimine ilişkin bir çerçeve sunması bakımından önemlidir.

Mülteciler için Küresel Anlaşma

17 Aralık 2018 tarihinde BM Genel Kurulu'nun kabul ettiği Küresel Anlaşma³⁰, 2007 yılında başlayan Küresel Göç ve Kalkınma Forumu ile 2013 ve 2016 yıllarında BM bünyesinde gerçekleştirilen Uluslararası Göç ve Kalkınma Üst Düzey Diyaloglarının etkisiyle ortaya çıkmıştır. Küresel Anlaşma, hukuken bağlayıcı olmamakla birlikte mültecilerle ilgili güçlendirilmiş işbirliği ve dayanışma konusunda uluslararası toplumun siyasi isteğini göstermektedir. Anlaşma, kolektif çıktılara ulaşmak için gönüllü katkılarla gerçekleştirilebilecektir.³¹ Anlaşma, çalışma hakları, hukuki yardıma ulaşma, konsolosluk himayesi, göçmen ve mültecilerin topluma yeniden entegre edilmesi gibi konularda planlar içermektedir.³²

²⁹Mehmet Zeki Bodur, *BM Küresel Göç Mutabakatı Üzerine Değerlendirme ve Öneriler*, 05.12.2018, <https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/bm-kuresel-goc-mutabakati-uzerine-degerlendirme-ve-oneriler>, (Erişim Tarihi: 17.10.2019).

³⁰General Assembly, *Global Compact on Refugees*, A/73/12, 2018, New York. ³¹General Assembly, a.g.e., s. 1.

³²Sena Kekeç, Küresel Göç ve Mülteci Mutabakatı, *Policy Brief*, Global Political Trends Center, May 2018, s. 3.

Küresel Anlaşma dört bölümden oluşmaktadır³³: Küresel Anlaşma'nın, yol gösterici ilkelerini ve hedeflerini belirleyen giriş bölümü; New York Deklarasyonu'nun ekinde yer alan ve üye devletler tarafından kabul edilen Kapsamlı Mülteci Müdahale Çerçevesi (CRRF); Anlaşmanın hedeflerine ulaşmasına yardımcı olacak somut önlemleri belirten bir eylem programı ve son bölümde ise dört yılda bir Küresel Mülteci Forumu aracılığıyla yapılacak izleme ve gözden geçirme düzenlemeleri, yıllık üst düzey yetkililer toplantısı ve yüksek temsilcinin yıllık olarak Genel Kurula sunacağı rapor yer almaktadır.

Öte yandan ABD ve onunda birlikte hareket eden Avusturya ve Macaristan gibi devletler ile Polonya ve Çekya, anlaşmanın insanlarda göç etmenin bir hak olduğu izlenimi uyandıracağını ve göçü özendirceği gibi nedenlerle anlaşmaya karşı çıkmıştır. Ancak, BM Göç Özel Temsilcisi Louise Arbor, anlaşmanın ne açıktan ne de üstü kapalı şekilde böyle bir ifade içermediğini ve dolayısıyla bu yorumların asılsız olduğunu belirtmiştir. Arbor, devletlerin ulusal göç politikalarını ve göç yönetim usullerini belirlemede egemen haklarını koruduklarını vurgulayarak, düzenli ve düzensiz göç arasında devletlerin ayırım yapma hakkına sahip olduklarını ifade etmiştir.³⁴

Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ)

BM bünyesi dışında faaliyet gösteren UGÖ, 1951 tarihinde "Avrupa'daki Göçmenlerin Hareketleri için Hükümetler arası Komite" adıyla kurulmuştur. Örgüt adını 1989 yılında değiştirerek Uluslararası Göç Örgütü adını almıştır.³⁵ Bu çalışmanın hazırlandığı dönem itibariyle 173 devletin üye olduğu UGÖ, göçmenlerin transferi ve beslenme, barınma ve sağlık gibi onların temel ihtiyaçlarıyla ilgilenmektedir. Göçmenlerin sorunları dışında, üye devletlerin göç yönetimine ve göç veren ülkelerin kalkınma sorunlarına yönelik

³³Anadolu Ajansı, *BM'nin yeni 'Küresel Sözleşmesi' mülteci krizine çözüm olacak mı?*, 20.11.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/bm-nin-yeni-kuresel-sozlesmesi-multeci-krizine-cozum-olacak-mi/1316455>, (Erişim Tarihi: 18.10.2019).

³⁴Anadolu Ajansı, *BM'nin yeni 'Küresel Sözleşmesi' mülteci krizine çözüm olacak mı?*, 20.11.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/bm-nin-yeni-kuresel-sozlesmesi-multeci-krizine-cozum-olacak-mi/1316455>, (Erişim Tarihi: 18.10.2019).

³⁵Türkdoğan, a.g.m., s. 161-162.

politikalar da üreten UGÖ, hükümetler arası müzakere tekniğiyle çalışmaktadır. Bu bakımdan hükümetlerin çıkarlarına yönelik politikalar ürettiği ve devlet merkezli bakış açısıyla hareket ettiği noktasından eleştirilmektedir.³⁶ Oysa sadece devlet güvenliğini önceleyen ve mülteci ve göçmenlerin sorunlarını dikkate almayan devlet merkezli bakış açısına karşın göç yönetiminde insan güvenliğini dikkate alan politikalar üretilmesinde uluslararası örgütlere daha fazla rol düşüğü düşünülmektedir.

2016 yılında BM Genel Kurulu'nun kabul ettiği New York Deklarasyonu'yla UGÖ, BM ile bağlantılı bir örgüt haline gelmiştir. Örgüt, BM'nin göç politikalarıyla da uyumlu şekilde sınır yönetimi gibi yollarla göçün düzenlenmesi, hukuki yollar üzerinden göçün kolaylaştırılması, göçün ekonomik ve toplumsal fayda sağlaması ve zorunlu göçe bağlı olarak mültecilerin üçüncü ülkelere yerleştirilmesi gibi konularda çalışmalar yürütmektedir.³⁷

Avrupa Konseyi Göç Politikası

Avrupa Konseyi, göçmenlere ilişkin yaklaşımını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve 1977 tarihli Göçmen İşçilerin Hukuki Statüsüne Dair Avrupa Sözleşmesi (AIHS)'ye göre şekillendirmektedir.³⁸ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa Konseyi üyesi devletlerde sığınma arayanların aşağılayıcı ve insanlık dışı muamele gördüklerine ilişkin yaptıkları başvuruları kabul etmekte ve üye devletlerin aleyhine kararlar da alabilmektedir. Ayrıca Mahkemenin, yabancıların sınırdışı edilmeleri ile ilgili olarak da ülkelerine dönmeleri durumunda adil yargılanma ve idam cezasının uygulanmasına ilişkin ciddi risklerin varlığı halinde üye devletlerin AIHS'ye aykırı hareket ettiği ilişkin kararları da mevcuttur.

Göçmen işçilerin hakları bağlamında da Avrupa Konseyi, göçmen işçilerin ve ailelerinin haklarını, sosyal gelişimini ve refahını

³⁶Gonca Oğuz Gök, Uluslararası Göç – Güvenlik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü, *KOSBED*, 31, 2016, s. 77.

³⁷BM, *Herkesin Yararı İçin Göç Yönetimi*, <http://www.unicankara.org.tr/language/tr/bm-sistemi-bm-turkiye/#IOM>, (Erişim Tarihi: 25.11.2019).

³⁸Council of Europe, *Migration*, <https://www.coe.int/en/web/compass/migration>, (Erişim Tarihi: 25.11.2019).

arttırmayı hedeflemektedir.³⁹ Bunun yanı sıra Konsey, üye devletlere ulusal mevzuatlarını göçmenlere göre uyumlaştırmaları, kamu görevlilerinin iltica prosedürleri, sığınma arayanların gözetimi ve geçici korunmaları hakkında eğitilmeleri gibi konularda tavsiyelerde bulunmaktadır. Ayrıca, Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesine bağlı bir Göç, Mülteciler ve Nüfus Komitesi bulunmaktadır. Komite, göçmenlerin ve mültecilerin korunması ve demografik süreçlerde göçmenlerin rolü gibi en sorunlu alanların analizi üzerine çalışmaktadır. Konsey, “göçmenfobi”nin entegrasyonu ve karşılıklı anlayışı engelleyen en önemli problem olduğunu ve pek çok Avrupa ülkesinde göçmenlere karşı dışlama ve şiddetin kaynağı olduğunu ifade etmektedir. Bu durum, Avrupa’nın savunduğu değerlerden olan çok kültürlülüğü de başarısızlığa uğratmaktadır. Öte yandan, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Thorbjorn Jagland, çok kültürlülüğe ilişkin mevcut politikaların entegrasyonu sağlamakta başarısız olmasına bağlı olarak “kültürlerarasıcılığı” esas alan bir yaklaşımın benimsenebileceğini söylemiştir. Bu yaklaşımın temelinde herkesin insan haklarını kabul eder şekilde herhangi bir ayrımcılık yapmadan etnik, kültürel ve dinsel kimliklerin tanınması yatmaktadır.

Bu çerçevede Avrupa Konseyi 2008 yılında Kültürlerarası Diyalog Üzerine Beyaz Kâğıt adlı bir belge kabul etmiştir. Bu belgeyle Konsey üyesi 47 devlet, karşılıklı anlayış içerisinde demokrasiye, hukuk devletine ve AİHS’de kabul ettikleri insan haklarını korumaya ve geliştirmeye dönük yeteneklerine bağlılıklarını teyit ederken, kültürel çoğulculuğu yönetmek için kültürlerarası bir yaklaşım önermektedir.⁴⁰

Sonuç Ve Değerlendirme

BM, ilk kurulduğu dönemde Mülteciler Yüksek Komiserliği aracılığıyla öncelikle devletler arasındaki ideolojik kampaşmaya bağlı olarak Avrupa’da Sovyet peyki devletlerden kaçan mültecilere yardım eden bir yapıya sahipken 1960’lı yıllardan sonra Afrika’da ve Asya’da bağımsızlık kazanan devletlerdeki iç karışıklıklardan kaçan

³⁹Council of Europe, *Migration*, <https://www.coe.int/en/web/compass/migration>, (Erişim Tarihi: 25.11.2019).

⁴⁰Council of Europe, *Migration*, <https://www.coe.int/en/web/compass/migration>, (Erişim Tarihi: 25.11.2019).

mültecilere yardım eden bir yapıya bürünmüştür. Dolayısıyla Komiserlik faaliyet alanını tüm dünyaya genişletmiş ve uzmanlaşmıştır.

Öte yandan ekonomik temelli sorunlar nedeniyle göç eden kişilerin BM'nin gündemine girmesi ve dolayısıyla BM'nin mülteciler dışında göç sorununu daha geniş bir bakış açısıyla ele alması ancak 1990'ların ortasında mümkün olabilmıştır. Zaten 1990'lardan itibaren de dünyadaki göçmen sayısı her yıl artarak devam etmiş ve günümüzde bu sayı iki yüz yetmiş iki milyona ulaşmıştır. Mülteci ve göçmen akınlarına bağlı olarak göç sorunu, 2000'li yıllardan itibaren de BM'nin ana gündem maddelerinden birini oluşturmaktadır. Bununla birlikte göç yönetimi bakımından BM'nin başlattığı diyaloglar, oluşturduğu komisyon, kabul ettiği deklarasyon, pakt ve anlaşmanın üye devletler bakımından hukuki etkisinin bulunmadığı söylenebilir. Zira BM'nin göç sorununa ilişkin faaliyetleri ya Genel Sekreter'in çabalarıyla ya da Genel Kurul'un almış olduğu kararlar çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Bunların uluslararası hukuk bakımından bağlayıcılığı ise bulunmamaktadır. Öte yandan, BM çatısı altında kabul edilen bu kararların, devletlerin göç sorununa ilişkin politikalarını uyumlaştırma ve birtakım ilkeler ortaya koyma bakımından önemi bulunmaktadır. Ayrıca, bir taraftan göçün azaltılması ve geri dönüşlerin temin edilmesi bakımından göç veren devletlerin kalkınma sorunlarıyla ilgili politikalar ortaya konması öte yandan göç alan devletlerde göçmenlerin karşılaştığı sorunların hafifletilmesi ve temel insan ihtiyaçları ve hakları noktasında devletlere tavsiyelerde bulunması bakımından BM'nin çabaları önemlidir.

Bu noktada BM'nin dışında UGÖ ve Avrupa Konseyi gibi örgütlerin göç sorununa ve yönetimine ilişkin yaklaşımları da önem kazanmaktadır. Zira UGÖ, bu alanda uzmanlaşmış bir örgüt olarak düzenli göçün kolaylaştırılmasına yönelik faaliyetlerde bulunurken göçmenlerin hedef ülkeler için sağlayacağı ekonomik ve toplumsal faydaları ortaya koymaya da yardımcı olabilecek bir yapıya sahiptir. Ancak, örgütün hükümetler arası bir yapıya sahip olması, çalışmalarını kısıtlamakta ve hareket alanını da daraltmaktadır. Dünyadaki göçmen hareketliliğine bakıldığından özellikle gelişmiş ülkelere yönelik hareketlerin (ağırlıklı Avrupa kıtası) daha yoğun olduğu görülmektedir. Dolayısıyla gelişmiş ülkelerin yoğunlaştığı

Avrupa kıtasının en fazla üyeye sahip örgütü olan Avrupa Konseyi'nin de göç sorununa ilişkin yaklaşımları önem kazanmaktadır. Avrupa Konseyi'nin göçe insan hakları temelli yaklaştığı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni bu konuda önemli bir referans noktası olarak aldığı anlaşılmaktadır. Örgütün yargı organı olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin göçmenlerin üye devletlerde karşılaştığı insan hakları ihlallerine ilişkin başvuruları kabul ettiği ve üye devletler aleyhine kararlar verdiği de görülmektedir. Son yıllarda Avrupa'da yabancı düşmanlığı ve ırkçı söylemler artış gösterse de Avrupa Konseyi, üye devletlerdeki göçmenfobik yaklaşımların Avrupa'nın savunduğu değerlerle çeliştiğini ve kültürler arası bir yaklaşımla soruna yaklaşılması gerektiğini ifade etmektedir.

Sonuç olarak ister BM ve UGÖ gibi küresel düzeyde olsun isterse Avrupa Konseyi gibi bölgesel düzeyde olsun göç sorununa ve yönetimine ilişkin politikalar, devlet güvenliğini önceleyen ve insan haklarını ve güvenliğini ikinci plana atan şekilde geliştikçe önümüzdeki dönemde de göç sorununun devletlerin ana gündem maddesi olması kaçınılmazdır. Göç sorunu, tüm tarafların da katıldığı geniş bir diyalog çerçevesinde ele alınmaz ve göç veren devletlerin siyasi, sosyal ve ekonomik tabanlı yapısal sorunlarını da çözmeye dönük adımlar atılmazsa, gelişmiş ülkelere yönelik göçmen akını da artarak devam edecektir.

Kaynakça

About Global Forum on Migration and Development (GFMD), <https://gfmd.org/>, (Erişim Tarihi: 16.10.2019).

Anadolu Ajansı, BM'nin yeni 'Küresel Sözleşmesi' mülteci krizine çözüm olacak mı?, 20.11.2018,

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/bm-nin-yeni-kuresel-sozlesmesi-multeci-krizine-cozum-olacak-mi/1316455>, (Erişim Tarihi: 18.10.2019).

BETTS, Alexander- Gil Loescher ve James Milner, *BMMYK: Mülteci Koruma Siyaseti ve Pratiği*, çev. Özgün Emre Koç, İKÜ Yayınevi, İstanbul, 2017.

BM, A/RES/73/195, 11 Ocak 2019, https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/73/195, (Erişim Tarihi: 15.10.2019).

BM, Herkesin Yararı için Göç Yönetimi, <http://www.unicankara.org.tr/language/tr/bm-sistemi-bm-turkiye/#IOM>, (Erişim Tarihi: 25.11.2019).

BM Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM__d00/c002/km__00002024ss0053.pdf, (Erişim Tarihi: 15.10.2019).

BODUR, Mehmet Zeki, BM Küresel Göç Mutabakatı Üzerine Değerlendirme ve Öneriler, 05.12.2018, <https://21yyte.org.tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/bm-kuresel-goc-mutabakati-uzerine-degerlendirme-ve-oneriler> (Erişim Tarihi: 17.10.2019).

Council of Europe, Migration, <https://www.coe.int/en/web/compass/migration>, (Erişim Tarihi: 25.11.2019).

DALAR, Mehmet, “Uluslararası Hukuksal ve Kurumsal Düzenlemeler Çerçevesinde Göç Olgusu”, Uluslararası Göç ve Güvenlik, Ed. Gökhan Telatar ve Umut Kedikli, Nobel Yayınevi, Ankara, 2019, ss. 39-61.

DÖNMEZ KARA, Canan Öykü, Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları, Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, 2015.

General Assembly, New York Declaration for Refugees and Migrants, A/RES/71/1, 2016.

General Assembly, Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration, A/RES/73/195, (Erişim Tarihi: 19.12.2018).

General Assembly, Global Compact on Refugees, A/73/12, 2018, New York.

Global Commission on International Migration (GCIM),
<https://www.iom.int/global-commission-international-migration>,
(Erişim Tarihi: 16.10.2019).

GÖKSEL, Gülay Uğur- Deniz Şenol Sert, “Dünya Göçmenler
Gününde Küresel Mutabakat Üzerine Yeniden Düşünmek”, Birikim,
18.12.2018.

<https://www.bmdergi.org/language/tr/bm-zirvesinde-dunya-liderleri-multeciler-ve-gocmenlerin-daha-fazla-korunmasini-saglayacak-cesur-bir-plani-kabul-etti/> (Erişim Tarihi: 17.10.2018).

IOM (International Organization for Migration), World
Migration Report 2020, Geneva, 2019.

KEKEÇ, Sena, “Küresel Göç ve Mülteci Mutabakatı”, Policy
Brief, Global Political Trends Center, May 2018, ss. 1-14.

KOÇER, Buğra Kadir, “BM Göç Paktı,” Sakarya Üniversitesi
Diaspora Araştırmaları Merkezi,
<http://diam.sakarya.edu.tr/tr/icerik/15880/81004/birlesmis-milletler-goc-pakti>, (Erişim Tarihi: 17.10.2019).

LOESCHER, Gil, “UNHCR’s Origins and Early History:
Agency, Influence and Power in Global Refugee Policy”, Center for
Refugee Studies, 33(1), 2017, ss. 77-86.

OĞUZ GÖK, Gonca, “Uluslararası Göç – Güvenlik İlişkisi ve
Uluslararası Örgütlerin Rolü”, KOSBED, 31, 2016, ss. 65-82.

TÜRKDOĞAN, Mehmet Arif, “Göç ve Uluslararası İşbirliği”,
Uluslararası Göç ve Güvenlik, Ed. Gökhan Telatar ve Umut Kedikli,
Nobel Yayınevi, Ankara, 2019, ss. 157-181.

UN, International Migration Report 2017, New York, 2017.

UNHCR, Global Trends Forced Displacement in 2018, Geneva,
2019.

UNHCR tarihçesi, <https://www.unhcr.org/tr/unhernin-tarihcesi>,
(Erişim Tarihi: 15.10.2019).

United Nations High-Level Dialogue on International Migration
and Development (HLD), <https://www.iom.int/united-nations-high-level-dialogue-international-migration-and-development-hld>, (Erişim
Tarihi: 16.10.2019).

UZUN, Elif, “Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BMMYK’nın Yapısı, Görevleri ve Uluslararası Mülteci Hukukunun Gelişimindeki Yeri”, Göç Araştırmaları Dergisi, 2(2), 2016, ss. 60-85.

Zenofobi (Yabancı Düşmanlığı) Ve İslamofobi Sorunları Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Göç Sorununa Yaklaşımları

*Murat SARAÇLI**

Özet:

Zenofobi ve İslamofobi günümüzde Avrupa Birliği ülkeleri toplumlarında giderek yaygınlaşan iki temel sorun alanıdır. Etnik, dini, ırksal vb. özellikleri nedeniyle yabancı olarak algılanan bireye yönelik korku kaynaklı hoşnutsuzluk ve düşmanlık duygularını ifade etmek için kullanılan Zenofobi kavramı, günümüzde ırkçılığın kültürel alandaki iz düşümüdür. İslam dinine ve Müslümanlara yönelik korkuyu ve düşmanlığı ifade etmek için kullanılan İslamofobi ise, bireylerin farklı dini inançları yüzünden Avrupa'da başta iş hayatı olmak üzere eğitim, sağlık vb. alanlarda ayrımcılığa maruz kalmalarının temel sebeplerindedir. Günümüzde bir yandan toplumlarındaki Zenofobi ve İslamofobi sorunlarıyla baş etmeye çalışan Avrupa Birliği diğer yandan da söz konusu sorunların ortaya çıkmasında ve yaygınlaşmasında önemli bir rol oynadığına inandığı göç sorununa yönelik üye devletler arasında ortak politikalar geliştirmek için uğraşmaktadır. Bu noktada insan hakları ve demokrasi gibi temel değerler üzerine kurulan Avrupa Birliği'nin, özellikle dünyada yaşanan zorunlu göçler çerçevesinde yerinden edilmiş kişiler tarafından üye devletlerine yönelen yoğun sığınma talepleri karşısında hem söz konusu değerlere sadık kalmak hem de göçleri belirli bir düzen ve kurallar çerçevesinde yönetmek arasındaki hassas dengeyi nasıl sağlayacağı önemli bir tartışma konusudur. Elinizdeki bu çalışma, söz konusu sorunsala odaklanmakta ve tartışmalara yapıcı bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Zenofobi, İslamofobi, Kültürel İrkçılık, Avrupa Birliği, Göç.*

*Dr.Öğr.Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü, murat.saracli@hbv.edu.tr

European Union's Approaches To The Immigration Problem In The Context Of The Problems Of Xenophobia And Islamophobia

Abstract:

Xenophobia and Islamophobia are two problematic areas that are getting more and more common in societies of EU countries. Used to express fear based emotions of enmity and dislike for the individuals perceived as foreigners because of their ethnical, religious, racial etc. features, the word 'Xenophobia' is today's cultural projection of racism. However, Islamophobia used to express enmity and fear for the religion of Islam and Muslims, is the main reason for the individuals to be subjected to discrimination because of their different religious beliefs primarily in business life, education and health services etc. While struggling to cope with the problems of Xenophobia and Islamophobia in their societies on the one hand, EU, on the other hand, is trying to develop common policies among its member countries towards migration problem which, they believe, played an important role in causing and spreading the said problems. At this point, built on such core values as human rights and democracy and its member states facing intense asylum requests particularly in the context of ongoing forced migration in the world, how EU is going to accomplish the delicate balance between both being loyal to the said core values and managing the immigrations in an orderly way watching the rules is an important matter in question. This study focuses on this said problem and aims at providing the debates with a constructive contribution.

Key Words: *Xenophobia, Islamophobia, Cultural Racism, European Union, Migration.*

Giriş

Avrupa Birliği'nin günümüzde baş etmeye çalıştığı en önemli sorun alanlarından biri kuşkusuz göçlerdir. II. Dünya Savaşı'nın ertesinde yıkılmış ekonomilerini ayağa kaldırmak ve işgücü açıklarını kapatmak amacıyla kapılarını göçmenlere ardına kadar açmış Avrupa ülkeleri, 1970'li yıllarda gerek ülke ekonomilerinin görece gelişmesi gerekse uluslararası ortamda yaşanan petrol krizine bağlı ekonomik sıkıntılar çerçevesinde katı ve sınırlayıcı göç politikalarına yönelmişlerdir. Söz konusu politikalar çerçevesinde ülkelerinde bulunan misafir işçi göçmenleri geri dönüşe zorlamaya çalışan ev sahibi devletler, aile birleşimleri yoluyla geride kalan akrabalarını buldukları ülkeye getirmek isteyen göçmenleri bu amaçlarından caydıramadıkları gibi aynı zamanda 'geçici' olarak lanse ettikleri göçmenlere yönelik toplumlarında mevcut olan hoşnutsuzluğun artmasına ve gelişmesine de sebep olmuşlardır. Bugün sadece gönüllü göçmenler için değil aynı zamanda zorunlu göçmenler için de bir cazibe merkezi olarak görülen Avrupa Birliği ülkeleri, bir yandan toplumlarında yabancılara yönelik artan hoşnutsuzluklarla ve düşmanlıklarla mücadele ederlerken bir yandan da demokrasi ve insan hakları gibi evrensel idealler üzerine kurduklarını iddia ettikleri Birliğin, İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 14. Maddesi'nde en temel insan haklarından biri olarak kabul edilmiş sığınma arama/talep etme hakkı kapsamındaki yerini ve işlevini belirlemeye çalışmaktadırlar.

Üye devletleri toplumlarında, Zenofobi ve İslamofobi gibi 'öteki' olarak görülen ve/veya nitelendirilen azınlıklara ve göçmenlere yönelik düşmanca tutumların giderek yaygınlaştığı Avrupa Birliği'nin, göç ve göçmen sorunlarına yaklaşımlarını mercek altına almayı amaçlayan bu çalışmada ilk olarak, Zenofobi kavramı tarihi ve teorik bir perspektiften incelenecek ardından ise Avrupa ülkelerinde yabancı düşmanlığının artmasının sebepleri değerlendirilecektir. İslamofobi sorunsalına yer verilen çalışmanın ikinci kısmında ise, İslam korkusunun zaman içerisinde nasıl İslam düşmanlığına evirildiği incelenerek Avrupa kıtasında İslamofobi'nin yaygınlaşmasının gerekçeleri değerlendirilecektir. Çalışmanın üçüncü ve son kısmında ise ilk olarak, Avrupa Kıtası'nın 1950'li yıllardan günümüze uzanan süreçte geçirdiği göç evreleri değerlendirilecek ardından ise, Avrupa

Birliği'nin söz konusu evrelere bir tepki olarak ortaya çıkarmaya çalıştığı göç politikaları, üye ülke toplumlarında giderek büyüyen Zenofobi ve İslamofobi sorunları çerçevesinde ele alınacaktır.

I. Xenophobia (Zenofobi-Yabancı Düşmanlığı): Tarihsel Ve Teorik Arka Plan

Yabancı düşmanlığı, Yunanca 'korku' anlamına gelen 'phóbos' ile 'yabancı' ve/veya 'misafir' anlamına gelen 'xénos' sözcüklerinden türemiştir. Bu nedenle Xenophobia, yabancından korkma anlamına gelmekte ancak çoğu durumda "yabancından nefret etme" fikrini ifade etmek için de kullanılabilir. Başka bir deyişle Zenofobi, topluma ya da ulusal kimliğe yabancı olan ya da olduğu düşünülen kişilere ya da gruplara yönelik olarak sergilenen ve daha çok söz konusu kişi ya da gruplara karşı bilgisizlikten kaynaklanan önyargı ve klişelerle birleşmiş tutumları ve davranışları açıklama noktasında başvurulan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.¹

Bu çerçevede yaklaştığımızda Zenofobi, kişinin gerçekliği kanıtlanmamış bir korku ile farklı dine, kültüre, etnik kökene ya da millete ait olan kişilere karşı oluşan negatif duygu ve düşüncelerini kapsamaktadır. Zenofobi'nin hedefi olan kişilere ilişkin korku, çoğu zaman gerçeği yansıtmadığı gibi, çoğunlukla yanlış olan inançlara dayanmaktadır. Ayrıca Zenofobi, kişinin ait olduğu kültürünü, etnik kökenini ya da dinini üstün görmesi ile de bağlantılıdır. Bu anlamda 'öteki' olarak nitelendirilen gruba karşı ayrımcılık, nefret veya şiddet, kin ve nefrete teşvik etme gibi davranışlar Zenofobi'nin göstergeleri olarak ele alınabileceği gibi, Zenofobik davranışların da diğeri olarak nitelendirilen birey veya birey gruplarına karşı bilinçli olarak sergilenen aşağılama, kötüleme ve incitme amaçlı tutum ve eylemlerden ibaret olduğu iddia edilebilir. Günümüz dünyasında ev sahibi toplumlar tarafından öteki olarak algılanan bireyler ve/veya

¹Emine Özmete, Halime Yıldırım ve Serdarhan Duru, "Yabancı Düşmanlığı (Zenofobi) Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), Ekim 2018, s. 193-195.

gruplar ise daha çok o toplumla etnik, dini, kültürel, dilsel vb. özellikleri çerçevesinde farklılaşan azınlıklar ya da göçmenler olmakta ve bu çerçevede Zenofobik davranışlar daha çok söz konusu iki gruba ve üyelerine yönelik ortaya çıkabilmektedir. Bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki, o ülkeye göç etmiş olan göçmenler de belirli bir süre sonra hukuksal anlamda olmasa bile sosyolojik anlamda azınlık durumuna gelebilmekte, dolayısıyla azınlık ve göçmen kavramları iç içe geçebilmektedir.²

Ev sahibi toplum ile öteki olarak algılanan veya görülen grup arasındaki ilişkilerde önyargıların ve klişelerin baskın hale gelmesinde ve bu durumun zamanla o gruba ve üyelerine karşı bir düşmanlığa, ilerleyen safhada ise şiddete kadar varabilmesinde çok çeşitli faktörlerin etkili olabildiği görülmektedir. Bu noktada kuramsal anlamda iki yaklaşımın gruplar arası etkileşim modellerini ortaya koymakta ve Zenofobi'nin ortaya çıkışını açıklamakta ön plana çıktığı söylenebilir. Bunlardan biri “gerçekçi çatışma kuramı” iken diğeri ise “bütünleşik tehdit teorisi”dir. Gerçekçi çatışma kuramına göre, sınırlı ekonomik kaynaklara erişim noktasında yaşanan rekabet, gruplar arasında çatışmanın vuku bulmasında en önemli nedenlerden biridir. Bu çerçevede özellikle ülkeye sonradan gelen göçmenlerin ev sahibi topluma başta istihdam olmak üzere pek çok ekonomik alanda rakip olarak ortaya çıkması veya böyle algılanması, ayrıca göçmenlerin genellikle sosyal yardımlardan yararlanan ancak vergi vermeyen ve bu anlamda toplum üzerinde bir yük oluşturan kesimler olduklarına dair gerçekliği kanıtlanmamış görüşler çerçevesinde ülkelerin siyaset sahnesine çıkarılmaları göçmenlere yönelik ev sahibi toplumlarda önyargıları ve basmakalıp düşünceleri besleyebilmekte, bu ise kendisini ‘biz’ olarak tanımlayan ev sahibi toplumla ‘öteki’ olarak görülen göçmenler arasında korkuya dayalı düşmanlığı besleyebilmektedir.³

²Gideon Rwanda Muchiri, *Xenophobia: A Critical Study of the Phenomenon and Pragmatic Solutions for South Africa*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Pretoria Faculty of Law, 2016, s. 19-22.

³Cengiz Erişen, “Causes and Consequences of Public Attitudes Toward Syrian Refugees in Turkey”, *Contemporary Research in Economics and Social Sciences*, 2(1), 2018, s. 115-117.

Bir diğer teori olan bütünleşik tehdit kuramına göre ise, grupların birbirlerine karşı algıladıkları çeşitli tehditler zamanla bireylerde korku, öfke, nefret, hayal kırıklığı gibi duygular hissedilmesine ve diğer gruba veya üyelerine yönelik duygusal anlamlandırmanın kaybolmasına sebep olabilmektedir. Söz konusu tehdit algılaması grubun mevcut özelliklerinden kaynaklanan maddi ve fiziksel tehdit şeklinde olabileceği gibi, grupların birbirlerinin yaşam şekillerindeki farklılıklardan ya da yaklaşım tarzlarındaki uyumsuzlıklardan kaynaklanan sembolik tehditler şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Yine bu teori çerçevesinde grupların birbirlerinden algıladıkları kaygı düzeyleri ile birbirlerine karşı besledikleri ön yargıların da birer tehdit unsuru olarak ortaya çıkabildiğini ve zamanla ilişkilerdeki gerilimi arttırarak şiddete varılabildiğini söyleyebiliriz⁴.

Her iki teori çerçevesinde de ortaya çıkan temel unsur aslında bakıldığında, grupların birbirlerine yönelik bilgisizlikten kaynaklanan güvensizlikleri ve korkularıdır. Bu anlamda gruplar arasında iletişimin sürekli kılınması ve etkileşim sağlanması bilgi eksikliği ve/veya kirliliğinden kaynaklanan önyargıların ve klişelerin aşılması noktasında kritik bir öneme sahiptir. Ev sahibi toplumlarla azınlık ve göçmen grupları arasında etkileşim ve iletişim ne kadar arttırılabilir ve devamlı kılınabilirse, grupların birbirleriyle sağlıklı ilişki kurabilmeleri o kadar kolaylaşacak, bu ise doğru bilgi etrafında güvene dayalı daimi ilişkilerin geliştirilmesini o kadar kolaylaştıracaktır. Zenofobi'nin temelinde yabancı olarak algılandığına karşı duyulan korkuların ve bu korkuların zamanla nefreti ve düşmanlığı doğurması durumunun bulunduğunu hatırladığımızda, başta göçmenlere ve azınlıklara ev sahipliği yapan devletler olmak üzere, tüm toplum kesimlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla gerçekleştirilecek sosyal projelerin gruplar arasındaki önyargıların kırılmasındaki ve yerine doğru algılamalardan kaynaklanan güven esaslı ilişkilerin tesis edilmesindeki önemi de daha net ortaya çıkmaktadır.⁵

⁴Mehmet Ali Padır, *Examining Xenophobia in Syrian Refugees Context: The Roles of Perceived Threats and Social Contact*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, 2019, ss. 3-5.

⁵Padır, *a.g.t.*, ss. 5-6.

Öteki olarak algılandığına karşı önyargı ve klişeler üzerine kurulu ve korku eksenli davranış biçimlerini yansıtan Zenofobi kavramı, kuramsal kökleri 18. yüzyıla kadar indirgenebilecek olan ‘ırkçılık’ kavramıyla da yakından ilintilidir. Klasik ırkçılık (biyolojik ırkçılık) olarak adlandırılan ve tarihsel süreçte ilk olarak ortaya çıkmış ırkçılık türünde, çeşitli insan gruplarının biyolojik/fiziksel özellikleriyle birbirinden farklılaştığı ve bu nedenle söz konusu gruplar arasında belli bir hiyerarşik sıralamanın mümkün olduğu inancı bulunmaktadır. Bu çerçevede baktığımızda klasik ırkçılığın düşmanı, biyolojik özellikleriyle baskın ırksal gruptan farklı olduğu düşünülen ve bu yönüyle ‘aşağı’ kabul edilen öteki ırklar ve bu ırklara mensup olan bireylerdir. Ten rengi farklılığı gibi çok kolay ayırt edilebilir nitelikler çerçevesinde ötekiyi belirlemenin ve ortaya koymanın oldukça kolay olduğu bu ırkçılık türü, bilimsel alanda ırksal sınıflamanın gerçekliğinin bulunmadığının kanıtlanmasıyla birlikte zayıflamış küreselleşme ve göç gibi olgular çerçevesinde iletişimin ve gruplar arası etkileşimin artması ayrıca farklı kültür, din ve tarihsel yaşanmışlığa sahip bireylerin birbirleriyle daha yakın ilişkiler içerisine girmesi zorunluluğunun ortaya çıkarması birlikte de dönüşüme uğramaya başlamıştır. Günümüzde “kültürel ırkçılık” olarak tanımlanan yeni ırkçılık türünde, öteki sadece farklı ırksal gruplardan bulunmayla değil aynı zamanda başka kültürel, dinsel, coğrafi ve tarihsel bağlarla birbirine bağlanmış etnik grupları, dinsel toplulukları ve bu özellikleri çerçevesinde tanımlanabilecek göçmenler ile azınlıkları kapsayacak şekilde genişlemiştir.⁶

Başka bir deyişle yeni ırkçılıkta öteki, biyolojik özellikleri sebebiyle değil farklı kültürel ve dinsel özellikleri çerçevesinde aşağılanmakta ve ayrıştırılmaktadır. Bu anlamda baktığımızda yeni ırkçılığın sömürgecilik çağının sona ermesinden sonra, sömürge ve sömürgeci ülkeler arasındaki nüfus hareketlerinin tersine dönmesiyle oluşan yeni politik ve toplumsal yaşamın bir ürünü olarak ortaya çıktığını ve yine 11 Eylül 2001’de gerçekleşen terör olaylarının da bu yeni düşmanlık ve önyargı ilişkilerinin yeniden üretilmesine sebebiyet verdiğini söyleyebiliriz. Buradan hareketle ayrıca, yeni ırkçılıkta baskın unsurun biyolojik özellikler olmaktan çıkıp kültürel ve dinsel

⁶Ahu Sumbas, “Batı Avrupa’da Yükselen Yeni-İrkçılık Üzerine Bir Deneme”, *Alternatif Politika*, 1(2), 2009, s. 265-269.

farklılıklara doğru kaydığını ve göçmenler, sığınmacılar, mülteciler, azınlıklar gibi buldukları ülkenin sahibi olarak kabul edilen hâkim grubun/grupların dışında kalan ve ‘dışarıdan’ olmaları/gelmeleri sebebiyle yabancı olarak kabul edilen bireylerin veya birey gruplarının yeni ırkçılığın hedefi olarak ortaya çıktıklarını söyleyebiliriz.

Kültürel ırkçılığın Avrupa’da ortaya çıkışı ve görünür hale gelmesi 1970’li yıllarla birlikte olmuş, özellikle 1960’lı yılların başında başta Almanya olmak üzere savaş sonrası ortaya çıkan işgücü ihtiyaçlarını işçi göçmen ithali yoluyla karşılamak isteyen devletlerin yurt dışından ki genellikle eski sömürgelerden, yoğun bir göçmen akımına uğramalarıyla birlikte ev sahibi toplumlarla göçmenler arasında birtakım sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu çerçevede ev sahibi devletlerin gelen göçmenleri geçici bir süreliğine ülkelerine kabul ettiklerini ve zamanı geldiğinde geri döneceklerini öngören siyasalara yönelmeleri ve baştan söz konusu insanları ‘geçici/sürelî’ misafirler olarak toplumlarına sunmaları yerel toplumla göçmenler arasındaki sorunların ortaya çıkmasında hem kolaylaştırıcı hem de arttırıcı bir rol oynamıştır. Örnek vermek gerekirse İngiltere’de 1960’lı yıllarda göçmenler (immigrants) ve ev sahibi toplum (hostcommunity) şeklinde ortaya konulan ayırım zamanla yabancı (foreigner) olgusu üzerine kaymış, benzer şekilde Almanya’da da ülkeye gelen Türk işçi göçmenleri nitelemek için ‘yabancı’ (auslander) kelimesi tercih edilmiştir. Devletler tarafından bilinçli olarak yaratılan kavramsal bu ayrımlar, ülkelere sonradan gelen insanlara karşı belirli bir hoşnutsuzluğa sahip ev sahibi halklar üzerinde özellikle algısal düzlemde önemli bir etki yaratmış, geçici olarak algılanan söz konusu göçmenlere yönelik önce ilgisizliği ardında ise ilgisizlikten kaynaklanan bilgisizliği arttırmış, bu durum ise son tahlilde önyargıların ve klişelerin geniş kitleler arasında daha kolay yer edinmesine sebebiyet vermiştir⁷.

1980’lerin başında dünya genelinde milliyetçi ve muhafazakar eğilimlerde görülen artış Avrupa’da da etkisini göstermiş ve İngiltere’de Thatcher’in sürekli İngilizlerin üstünlüklerini savunan siyasalara yönelmesi, Fransa’da göçmen karşıtı katı politikalarıyla tanınan Le Pen’in Ulusal Cephesi’nin yükselişe geçmesi gibi ötekine

⁷Sumbas, *a.g.m.*, ss. 271-273.

karşı en basit tabirle hoşnutsuzluğu ortaya koyan durumlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu anlamda, sömürgecilik dönemlerinde daha çok siyah ten rengi çerçevesinde başta Afrika olmak üzere yerli halkları aşığı gören ve ayrımcılık üzerine kurulan bir ırkçılık sergileyen bazı Avrupa toplumlari, 20. Yüzyıl'ın son dönemleriyle birlikte göçlerin tersine dönmesinin de etkisiyle kültürel bir ırkçılığa yönelmiş ve bu anlamda başta azınlıklar ve göçmenler olmak üzere yabancı ya da öteki olarak algılanana yönelik bir düşmanlık sergilemeye başlamışlardır.⁸

Eski Yunan Medeniyeti, Aydınlanma Çağı, Hristiyanlık gibi değerler üzerinde inşa edildiği ve bu anlamda diğer medeniyetlere nazaran üstün olduğu inancı üzerine kurulan yerli Avrupa Kültürü'nün, başta eski sömürgelerden gelen halklar olmak üzere azınlık ve göçmen kültürleri ile dini inançlarından “daha üstün” olduğu inancına dayanan bu yeni ırkçılık anlayışı, Avrupa Birliği'nin genişleme ve derinleşme süreçlerinde merkezîyetçilik ve âdem-i merkezîyetçilik fikirleri etrafında daha çok görünür hale gelmiştir ki, bu anlamda Avrupa Birliği'nin ortak bir Avrupa Kültürü yaratmaya yönelik siyasalarının kültürel ırkçılığın Avrupa'daki yükselişine de etkisi olduğunu savunanların sayısının Kıta'da giderek artıyor olması da bunun bir kanıtı olarak savunulabilir.

II. İslamofobi: Korkudan Düşmanlığa Uzanan Tarihsel Süreç

‘İslamofobi’ kelimesi, ‘İslam’ ve Yunanca korku anlamına gelen ‘phóbos’ kelimelerinin birleşmesiyle oluşturulmuş bir kelimedir. İslam korkusu, İslam'dan ve Müslümanlardan korkma anlamlarını taşıyan kelime zamanla düşmanca tutumları da içerecek şekilde dönüşerek “İslam Düşmanlığı” anlamını karşılar duruma gelmiştir. Tarih içindeki gelişimine bakıldığında İslamofobi kelimesinin, Xenophobia kavramından türetilmiş olduğu görülmekte olup, bu anlamda yabancı düşmanlığının bir çeşidi olarak görülebilir. Başka bir

⁸Murat Ercan, “Avrupa Birliği'nde Yükselen Sağ ve İrkçi Politikalar: 21. Yüzyıl Barış Projesinin Sonunu Mu Getiriyor?”, *Akademik Bakış Dergisi*, (61), Mayıs-Haziran 2017, s. 44-46.

deyişle, yabancı düşmanı olan bir kişi aynı zamanda İslam düşmanı da olabilecekken, İslam düşmanı olan bir kişinin tüm yabancılara karşı aynı şekilde düşmanca bir tutum sergilemesi her zaman mümkün olmayabilecektir.⁹

İslamofobi kavramını incelemeye başladığımızda görülebilecek en temel sorun, yüzyıllar öncesine uzanan köklü geçmişi nedeniyle dini, siyasi, ekonomik, kültürel, sosyolojik vb. pek çok sebepten beslenen bir yapıya sahip olmasıdır. Bu karmaşık yapısı nedeniyle İslamofobi olgusunu ve kökenlerini anlamak elbette kolay bir mesele değildir. Kavramsal belirsizliklere rağmen İslamofobi, zamanla hem İslam'dan korkma ve ürkme hem de Müslümanlardan çekinme ve onlardan hoşlanmama şeklinde tezahür eden irrasyonel bir korkudan kaynaklanan çeşitli söylem, tutum ve tavırlar bütününden oluşan bir olguya dönüşmüştür. Daha ziyade ırkçılık, önyargı, ayrımcılık, şiddet gibi kavramlarla tanımlandığı görülen İslamofobi'nin yaygınlık kazanmasında sosyal, kültürel, tarihî, dinî vb. çok çeşitli sebeplerin yanı sıra, Zenofobi olarak isimlendirilen yabancı düşmanlığının da etkili olduğunu söylemek mümkündür. Zira kendinden olmayanı “öteki” ve doğal olarak da korkulması gereken bir tehdit olarak gören bu anlayış, İslamofobi'nin de mantıksal temelini oluşturmuştur.¹⁰

Tarihsel olarak gelişimine baktığımızda İslamofobi'nin, eski bir korku için üretilen yeni bir kavram olduğunu söyleyebiliriz. Bu anlamda genel kanının aksine, İslam'a yönelik düşmanlığın sadece 11 Eylül 2001 ertesine ortaya çıkan bir olgu olmadığını, bu düşmanlığın öncesine dair tarihte pek çok örneğin mevcut olduğunu söyleyebiliriz. Bu açıdan İslam'ın özellikle Hristiyanlar için yeni bir dini ve siyasi düşman haline gelmesinin başlangıcını Bizans kontrolünde bulunan Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın büyük kısmının Miladi VII. ve VIII. yüzyıllarda İslam hâkimiyeti altına girmesine kadar götürmek mümkündür. 732'de gerçekleşen ve Hristiyanların ‘işgalci’ Müslümanları yendiği Poitiers (Puvatya) muharebesi, günümüzde Avrupa tarihi açısından hâlâ en hayati savaş olarak

⁹Necmi Karşı, “İslamofobi'nin Psikolojik Olarak İncelenmesi”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13(1), 2013, s. 80-81.

¹⁰Sait Kar, “Felsefi Açıdan İslamofobi ve Eleştirisi”, *İlahiyat Tetkikleri Dergisi (ILTED)*, (47), 2017, s. 201-202.

değerlendirilmektedir. Bu savaştan sonradır ki bir VIII. yüzyıl papazı olarak Isadore Pacensis, bu savaşta Müslüman ordularını yenen Hristiyanların yeni kimliğini tanımlamak amacıyla 'Europenses' (Avrupalılar) terimini ortaya koymuştur. Bu çerçeveden baktığımızda "kılıç dini" ve "öteki düşman" olarak İslam'ın, hem Hristiyan dünyanın hem de çağdaş Batı'nın kolektif kültürel şuuraltında derinlemesine yer etmiş olduğu söylenebilir.¹¹

Tarih içerisinde ayrıca İspanya'da Endülüs Emevî Devleti'nin ortaya çıkışı, çeşitli tarihlerde gerçekleşen Haçlı Seferleri gibi olgular çerçevesinde gelişimini sürdürmüş olan İslamofobi, özellikle İstanbul'un Fatih Sultan Mehmet tarafından 1453 tarihinde fethinden sonra Batı dünyasında yer etmeye ve yaygınlaşmaya başlamıştır. 15. ve 16. yüzyıllarda tam anlamıyla yerleşik hale gelen ve bütün Avrupa'yı saran bu korku, özellikle Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa içlerine ve Viyana'ya kadar ilerleyişi ile birlikte aslında genel anlamda Müslümanların kastedildiği "Türk Korkusu/Türkofobi" şeklinde, doğrudan etnisiteye vurgu yapmayan siyasi ve dini bir içerik kazanmıştır. Dolayısıyla gerek Fatih Sultan Mehmet gerekse Kanuni Sultan Süleyman Avrupa halklarının algılarında etkileri günümüze kadar gelen travmalara sebep olmuştur ki, özellikle İtalyanların korkunç bir şeyi ifade etmek ya da çocuklarını korkutmak amacıyla kullandığı "Mamma Li Turchi!" (Anneceğim, Türkler geliyor!) ifadesi de söz konusu korkunun ve travmanın en çarpıcı dışavurumlarından birini ortaya koymaktadır.¹²

Modern dönemde İslamofobi kelimesinin kullanımına baktığımızda ise, 20. Yüzyılın başlarına gitmemiz gerekmektedir. Bu çerçevede 1918 yılında Etienne Dinet'in Fransızca kaleme aldığı bir kitapta zikredilmiş olsa da İslamofobi kelimesinin bildiğimiz anlamda kullanımı Soğuk Savaş'ın sona erdiği 1990'lı yılların başlarıyla birlikte olmuştur. Biyolojik ırkçılığın yerini kültürel kalıplarda bir ırkçılığa da bırakmaya başladığı söz konusu yıllarda ortaya çıkan kültürel üstünlük tezleri çerçevesinde "İslam ve Müslümanlar Batı'nın

¹¹ Arthur F. Buehler, "İslamofobi: Batı'nın "Karanlık Tarafının" Bir Yansıması", Çev. Mehmet Atalay, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(1), 2014, s. 124-125.

¹² Özcan Hıdır, "İslamofobi-İrkçilik-"Kültürel İrkçilik" İlişkisi", *Ombudsman Akademik*, 4(7), Temmuz-Aralık 2017, s. 26-27.

düşmanlarıdır” şeklinde ifade edilebilecek algı ve söylemler özellikle Avrupa Kıtası’nda dolaşıma girmeye başlamıştır. “Komünist Tehdit”in ortadan kalktığı bu dönemde, Batı’nın yeni tehdit algısı Kıta’da yakın dönem göçlerle birlikte sayıları giderek artmış olan Müslümanlara dolayısıyla İslam’a kaymış olup, bilimsel alanda da bu konuda pek çok yayın tedavüle koyulmuştur. Söz konusu yayınlardan biri olan ve İngiliz düşünce kuruluşu RunnymedeTrust tarafından 1997 yılında Birleşik Krallığın Dış İşleri eski bakanı JackStraw’ın başkanlığındaki bir grup uzmana yazdırılan “İslamofobi: Hepimiz İçin Bir Tehdit” (Islamophobia: A Challenge For Us All) başlıklı Rapor, İslamofobi’nin tanımını yaptığı gibi aynı zamanda İslamofobi çerçevesinde değerlendirilen birtakım algı ve düşünceleri de açıklamıştır. Rapor’a göre İslamofobi, “İslam’a yönelik kurumsal olmayan düşmanlık ve dolayısıyla Müslümanların tümünden veya pek çoğundan hoşlanmama, korkma ve nefret etme” halini tanımlamaktadır. Rapor’a göre, İslamofobinin Müslümanlara karşı bir dışlama ve ayrımcılıkla sonuçlanan temelsiz bir iğrenme ve hoşlanmamayı içeren bir dünya görüşü olduğu da belirtilmektedir.¹³

Raporda vurgulanan önemli hususlardan birbaşkası da İslamofobi kapsamında değerlendirilebilecek dört temel alanın belirlenmesi ve genellikle İslamofobi’nin bu kavramlara atfen tanımlandığının belirtilmiş olmasıdır. Söz konusu alanlar:

- Dışlama (Exclusion): Yönetim mekanizmalarına dâhil edilmemeleri dolayısıyla siyasetten veyönetimden dışlanma.
- Ayrımcılık (Discrimination): Çalışma ortamı başta olmak üzere eğitim, sağlık hizmetleri vb. konularda ayrımcılık.
- Şiddet (Violence): Fiziksel saldırılar, mülkiyete yönelik saldırılar ve sözlü sataşmalar.
- Ön Yargı (Prejudice): Medyada ve günlük yaşamda maruz kalınan ön yargılar.¹⁴

¹³Büşra Kepenek, “Güncel Raporlar Işığında Avrupa’da Yükselen İslam Düşmanlığı”, *International Journal of PoliticalStudies*, 2(3), Aralık 2016, s. 69-70; Hıdır, *a.g.m.*, s. 28-29.

¹⁴Kepenek, *a.g.m.*, s. 69.

Rapor'da öne çıkan bir başka husus ise, İslamofobi ile ilgili algı biçimleri olmuş ve bu çerçevede özellikle Avrupa kıtasında gözlemlenen İslamofobik algı ve davranışlar şöyle tanımlanmıştır:

- i. İslam tek bir blok halinde, durağan ve değişime kapalı olarak görülmektedir.
- ii. İslam farklı ve öteki olarak görülmektedir. Bu çerçevede İslam, başka kültürlerle ortak değerlere sahip olmayan ve onlardan etkilenmeyen bir din olarak algılanmaktadır.
- iii. İslam, Batı'ya göre değersiz/ikinci sınıf olarak görülür. Buna göre İslam barbar, akıldışı, ilkel ve cinsiyet ayrımcılığı yapan bir yapıdadır.
- iv. İslam, şiddet yanlısı, tehditkar, terör destekçisi ve "medeniyetler çatışmasına" angaje olmuş görülmektedir.
- v. İslam, siyasi bir ideoloji olarak görülmekte ve onun siyasi ve askeri üstünlük için kullanıldığı düşünülmektedir.
- vi. İslam düşmanlığı, Müslümanlara karşı sergilenen ayrımcı uygulamaları ve onların toplumdan dışlanmasını haklı çıkarmak için kullanılmaktadır.
- vii. İslam düşmanlığı tabii ve normal olarak görülmektedir.¹⁵

İslamofobi'nin paradigmatik bir değişim gösterdiği ve bu anlamda İslam karşıtlığına evrilerek İslam'a ve Müslümanlara yönelik sadece dinlerinden dolayı ayrımcı ve dışlayıcı tutum ve davranışların ortaya çıkmasına vesile olan olay 11 Eylül 2001'de New York'ta meydana gelen terör hadiseleridir. Bu olayla birlikte İslamofobi kavramında yer alan korku unsuru, İslam ve Müslüman karşıtlığı ve düşmanlığına evirilmiş ve günümüze kadar varan bir takım olumsuz algı ve tutumların oluşmasına neden olmuştur. Nitekim bu tarihle birlikte İslam dini ve Müslümanlar, öncesine göre daha sık şiddet ve terör olayları birlikte anılır hale gelmiştir. Ayrıca 11 Eylül'ün

¹⁵Karlı, *a.g.m.*, s. 89-90.

ardından çeşitli tarihlerde Londra, Paris, Madrid ve Brüksel’de gerçekleşen terör saldırıları da İslamofobi’nin bir salgın halini almasına neden olmuş, buna bağlı olarak da Müslümanlara yönelik karşıtlık onlara karşı yersiz bir korkunun tırmanması hızına paralel olarak gelişmiştir.¹⁶

Günümüzde İslamofobi’nin özellikle Avrupa Kıtası’nda giderek yaygınlaşmasında doğrudan bu Kıta’da yaşayan Müslümanlardan kaynaklı nedenler bulunmakla birlikte asıl sorun Avrupa toplumlarının ve siyasetlerinin İslam’a ve Müslümanlara yaklaşımında ve algılamasında yaşanmaktadır. Günümüz Avrupa toplumlarının Müslümanlara yönelik olumsuz düşünce ve kanaatlerinde Müslüman toplumların uzunca bir süre içine kapanmış olmalarının, pasifliklerinin ve geri kalmışlıklarının mutlaka etkisi vardır. Ancak İslam dini ve Müslümanlar hakkındaki algıların genel olarak negatif bir karakter taşımasında Batı’nın en azından son iki yüzyıldır bilinçli bir şekilde sürdürdüğü emperyalist ve bunun tamamlayıcısı oryantalist mantığının da çok ciddi etkisi bulunmaktadır. Başka bir deyişle İslam dünyasına hâkim durum pasiflik ve geri kalmışlık ise de, onlara karşı Avrupa’nın parçasının olduğu Batı Dünyası’nın yaklaşımı gerçeklikten uzak ve önyargılıdır.¹⁷

Son yıllarda Avrupa’da popülist aşırı sağın yükselişiyle birlikte siyasete en fazla konu edilen sorunlar göçmenler ve İslamofobi olmuştur ki, her iki konu başlığı da aslında birbirleriyle yakından ilintilidir. Yaklaşık kırk beş milyonluk bir demografik büyüklüğe erişmiş olan ve yerli toplumlara göre daha genç ve doğurganlık oranının yüksek olduğu Müslüman toplumlar karşısında Avrupa toplumlarında her geçen gün artan hoşnutsuzluklar ve korkular, Kıta’da popülist aşırı sağ partilerin de yükselmesiyle birlikte ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Genel olarak göçlere özel olarak Müslüman göçlerine yönelen hoşnutsuzluk, Avrupa devletlerini daha katı ve sınırlayıcı göç politikalarına yönlendirirken aynı zamanda söz konusu politikalar Müslümanların yerli halklar nezdinde

¹⁶Sait Kar, *a.g.m.*, s. 203-204.

¹⁷Hakan Samur, “Avrupa’daki İslamofobi’nin ‘Avrupalı’ Sebepleri”, *Mukaddime*, 7(2), 2016, s. 303-304; Karşlı, *a.g.m.*, s. 97-98.

ötekileştirilmesi süreçlerini kolaylaştırmakta ve yaygınlaştırmaktadır ki bu süreç zaman zaman Müslümanlara yönelik şiddet eylemlerine kadar varabilmektedir. Bu noktada Avrupa'daki medya kuruluşlarının Müslümanlarla ilgili bireysel nitelikte yaşanan gelişmeleri genelleştirerek ve çarpıtarak kamuoylarına sunmaları, daha çok aşırı sağ popülist partilere mensup olan siyasetçilerin özellikle seçim dönemlerinde söz konusu haberlerden yola çıkarak toplumları üzerinde Müslüman karşıtlığına dayanan bir algı çalışması gerçekleştirmeye çalışmaları gibi nedenlerle Avrupa Kıtası'nda giderek yaygınlaşan İslamofobi'nin önüne geçilmesi noktasında geniş kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.¹⁸

Gerek Avrupa kamuoyunun gerekse Müslümanların aktif katılımını gerektiren çalışmalar çerçevesinde öncelikle Kıta'da İslam dinine ve Müslümanlara yönelik cehaletin aşılması için çalışmalar yapılarak, önyargıların ve klişelerin ortadan kaldırılması için uğraşılmalı ve bu çerçevede tüm iletişim kanalları açık tutularak Batılı toplumlarla Müslüman nüfusun sağlıklı bir etkileşim ve iletişim düzeyine erişmesi için çaba sarf edilmelidir.

İİİ. Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları: Dünü, Bugünü Ve Geleceği

İİ. Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde genellikle dışarıya göç veren bir Kıta görünümünde olan Avrupa, iki Dünya Savaşı'nın ardından yaşadığı ekonomik yıkım ve azalan çalışabilir nüfus sebebiyle dışarıdan gelecek göçlere umut bağlamış ve bu çerçevede pek çok Avrupa ülkesi kapılarını göçmenlere açmaya başlamışlardır. Bu çerçevede baktığımızda, İİ. Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar Avrupa ülkelerine gerçekleşen göçleri üç temel dönem altında kategorize etmek mümkün görünmektedir. Söz konusu dönemlerden ilki, 1950'lerden 1970'lerin başlarına kadar süren 'misafir işçi'

¹⁸Cihan Uzunçayır, "Göçmen Karşıtlığından İslamofobiye Avrupa Aşırı Sağı", *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 2(2), Eylül 2014, s. 142-144; İbrahim Karataş, "Avrupa'da Popülist Partilerin Yükselişi; Hollanda'da PVV Örneği", *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 5(1), 2019, s. 32-33.

göçüdür. I. ve II. Dünya Savaşlarının gerek ekonomilerinde gerekse toplumsal yapılarında açtığı yaraları sarmak isteyen başta Almanya olmak üzere pek çok Kıta ülkesi, Güney Avrupa ve Afrika'daki ülkelerle çeşitli tarihlerde yaptıkları misafir işçi antlaşmaları yoluyla özellikle ekonomilerindeki çalışabilir emek gücü ihtiyacını karşılamaya çalışmışlardır. Türkiye'nin de 1960'lı yıllardan itibaren dahil olduğu söz konusu antlaşmalar çerçevesinde gerek Avrupa içerisinde demografik yapısı elverişli ülkelerden gerekse de yeni bağımsızlıklarını kazanmış eski sömürge ülkelerinden gelen çalışabilir nüfus yoluyla ekonomik kalkınmalarını gerçekleştirmeye çalışan Avrupa ülkeleri, gelen göçmenlere vatandaşlık verilmesi gibi özendirici yöntemlerle de ülkelere olan göçleri arttırmaya ve devam ettirmeye çalışmışlardır.¹⁹

Ancak 1970'li yıllarla birlikte bir yandan Avrupa ülkelerinin görece olarak kendilerine yeter duruma gelmeleri diğer yandan ise uluslararası alanda yaşanan petrol krizinin tüm dünyada olduğu gibi Avrupa'da da olumsuz etkilerini hissettirmesine bağlı olarak ekonomilerin küçülme eğilimine girmeleriyle birlikte Kıta ülkeleri göçleri sınırlandırmaya ve ülkelerindeki misafir işçileri geri dönmeye teşvik etmeye yönelik politikaları uygulamaya geçirmeye başlamışlardır. Bu kapsamda ülkelere yönelen dış göçleri azaltmaya yönelik politikaları uygulayan ilk ülkeler İngiltere, Fransa ve Almanya olmuş ancak söz konusu politikalar beklenildiği gibi göçleri engelleyememiş hatta öncü göçmenler olarak isimlendirilebilecek olan misafir işçi göçmenler, geride bıraktıkları diğer aile üyelerini de yanlarına almaya başlayarak Avrupa ülkelerindeki sayılarını giderek arttırmışlardır. 1970'lerden Soğuk Savaş'ın sona erdiği 1990'lı yılların başlarına kadar devam eden ve daha çok aile birleşimleri yoluyla gerçekleşen ikinci göç dalgası, bugün Avrupa Kıtası'nda devam eden

¹⁹Mehmet Duruel, "Avrupa Birliği Göç Politikası ve Kitlesele Göç Akınları Karşısındaki Durumu", *International Journal of Political Studies*, 3(3), Aralık 2017, s. 2-3; Gülnihan Ölmez Kıyıcı ve Ummuhan Kaygısız, "Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmalarının Avrupa Birliği Göç Politikaları ve İnsan Hakları Çerçevesinde Değerlendirilmesi", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(25), Eylül 2018, s. 469-470.

başta Zenofobi ve İslamofobi olmak üzere pek çok sorunun ortaya çıkmasında uyarıcı bir rol oynamıştır.²⁰

Öyle ki, söz konusu dönemde pek çok Avrupa devletinin kısıtlayıcı göç politikalarına yönelmeleri, yerel toplumlarda başından itibaren misafir olgusu etrafında ‘geçiçi’ oldukları algısı var olan işçi göçmenlerin geri döneceklerine yönelik bir beklentiyi arttırmış ve fakat tam tersi şekilde aile birleşimleriyle ülkedeki göçmenlerin sayılarının artması ve kalıcı olacaklarına dair belirtilerin daha fazla ortaya çıkmasıyla birlikte çoğunluk durumundaki ev sahibi halkla azınlık konumundaki göçmenler arasındaki ilişkilerde gerilimler ve sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Daha çok birbirlerine yönelik önyargıları ve basmakalıp düşünceleri çerçevesinde gelişen söz konusu ilişkiler, iletişim kanallarına fazla başvurulmaması veya başvurulmak istenmemesi, aşırı eğilimlere sahip siyasilerin çoğu zaman göçleri ve göçmenleri hedef alan söylemleri gibi nedenlerle zamanla daha da kötüleşmiş ve pek çok ülkede göçmenleri hedef alan saldırıların yaşanması gibi istenmeyen durumların ortaya çıkmasına sebep olabilmıştır.

Avrupa’ya yönelen üçüncü göç dalgası 1990’lı yılların başında Soğuk Savaş’ın sona ermesi ve Doğu Bloğu’nun ortadan kalkmasıyla yaşanmaya başlamış, 2010 yılında Tunus başta olmak üzere pek çok Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkesini içerisine alan ve “Arap Baharı” olarak adlandırılan toplumsal hareketler çerçevesinde derinleşerek günümüze kadar ulaşmıştır. Demir Perde’nin ortadan kalkmasıyla birlikte SSCB’nin ve Yugoslavya’nın dağılması ve yeni devletlerin ortaya çıkması bu ülkelerde yaşayan milyonlarca insanın yeni bir hayat kurmak ümidiyle Avrupa’nın çeşitli ülkelerine yönelik göçlerini başlatmıştır. Söz konusu süreçte o zamana kadar göç veren ülkeler olarak kabul edilen İtalya, Portekiz, İspanya, Yunanistan ve İrlanda gibi ülkeler önemli sayılarda göçmenin hedefi olmuş ve gerek demografik gerekse kültürel yapılarından önemli değişimler ortaya çıkmaya başlamıştır. Yine bu dönemle birlikte, devletlerin katı göç politikaları sebebiyle yasal yollardan istedikleri ülkelere ulaşamayan

²⁰Mustafa Aykaç ve Umut Yertüm, “Avrupa Birliği Göç Politikalarının Gelişimi: Misafir İşçi Kabulünden Sığınmacı Akınına”, *Journal of Social Policy Conferences*, (70), 2016, s. 15-16.

insanlar insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı gibi yasadışı yollarla amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmışlardır ki bugün, her iki suç türü de göç olgusu çerçevesinde Avrupa'nın en fazla mücadele ettiği ve fakat tam anlamıyla sona erdiremediği sorunlar olarak varlıklarını sürdürmektedirler.²¹

1950'li yıllardan başlayan ve günümüze kadar devam eden söz konusu göç süreçleri, Avrupa Birliği'nin (AB) bugün ortaya çıkarmaya ve uygulamaya çalıştığı ortak göç politikasının en önemli uyarıcısı olmuş, özellikle 1980'li yıllardan itibaren Birlik içerisinde ortaya konulan pek çok antlaşmanın ve kararın da konusunu oluşturmuştur. Söz konusu antlaşmalardan en günceli olan 2007 tarihli Lizbon Antlaşmasıyla ismi "Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma"²² olarak değiştirilen Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşma'nın "Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanı" isimli V. Başlık'ının, "Sınır Kontrolleri, İltica ve Göç Konusundaki Politikalar" başlıklı II. Bölümü'nün 79. Maddesi, AB'nin ortak göç politikasının yasal dayanağını oluşturmaktadır. Söz konusu Madde'ye göre; "Birlik, her aşamada, göç hareketlerinin etkin yönetimini, üye devletlerde yasalara uygun olarak ikamet eden üçüncü ülke uyruklarına adil muamelede bulunulmasını ve yasadışı göçün ve insan ticaretinin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi için daha sıkı tedbirler alınmasını sağlamak amacıyla, ortak bir göç politikası geliştirir."

İlgili Madde'den anlaşılacağı üzere AB, tarihsel süreçte geçirdiği üç aşamalı göç dalgalarının etkilerini sadece üye devletlerin tekil çabalarıyla karşılayamayacağını anlamış ve bu çerçevede üye ülkelerin tümünün ortak hareket etmesini sağlayabilecek göç politikasının oluşumuna önem vermiştir. Bu kapsamda Birliğin ortak göç politikasının bir ikilemle de karşı karşıya olduğu görülmektedir. Buna göre AB bir yandan demokratik değerler ve insan haklarını mümkün olduğu oranda hiçbir ayırım gözetmeden herkes için

²¹Orhan Koçak ve R. Demet Gündüz, "Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi", *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 2016, s. 68-70; Aykaç ve Yertüm, *a.g.m.*, s. 20-21.

²²Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'nın İngilizce resmi tam metni için bkz. "Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union", *Official Journal of the European Union C 326 (English Edition)*, (55), 26 Ekim 2012, s. 47-199.

kullanılabilir kılmaya çalışırken diğer yandan ise üye devletlerin ulusal egemenlik, güvenlik, ekonomi ve demografik yapıları konularındaki kaygı ve endişelerini makul düzeylerde tutmaya ve iki gerçeklik arasında hassas bir denge kurmaya çalışmaktadır. Söz konusu dengenin kurulmasının hiç de kolay olmadığı son olarak yaşanan Suriyeli sığınmacılar ve mültecilerin Avrupa'ya yönelen göçlerinde daha net ortaya çıkmıştır.

Bilindiği gibi 2011 yılının Mart ayında Suriye'de patlak veren ve günümüze kadar devam eden iç savaş milyonlarca kişinin gerek ülke içinde farklı bölgelere gerekse dış ülkelere zorunlu göçlerine sebep olmuş, bu çerçevede ülkede can güvenliklerinin bulunmadığını düşünen pek çok Suriyeli yerinden edilmiş kişi başta komşu ülkeler olmak üzere Avrupa ve Amerika kıtasındaki ülkelere sığınma talep etmiştir. Söz konusu sığınma taleplerinin yöneldiği kıtalardan biri olan Avrupa'da pek çok ülke Suriyeli yerinden edilmiş kişilerin kitlesel göçüyle baş edemeyeceğini düşünerek sınırlarını onlara kapatmak istemiş ve bu çerçevede Suriyeli zorunlu göçmen sorununu görmezden gelmeye çalışmıştır. Bu noktada yasa dışı yollarla da olsa bir şekilde Avrupa ülkelerine ulaşan Suriyeliler, gerek ev sahibi ülkelerin siyasetçileri gerekse halkları tarafından pek hoş karşılanmamış, birçok ülkede söz konusu zorunlu göçmenlere yönelik ayrımcılığa ve hoşnutsuzluğa dayalı tepkiler gözlemlenmiştir.²³

Ülkeler özelinde gözlemlenen söz konusu durum genel olarak Birlik düzeyinde de izlenmiş ve bu kapsamda AB'nin, Suriyelilerin kitlesel olarak üye ülke sınırlarına ulaşmalarının engellenmesine ve Suriyeli yerinden edilmiş kişiler meselesini komşu ya da coğrafi olarak yakın ülkelerle gerçekleştirilecek uzlaşılar neticesinde çözümlenmeye çalıştığına tanık olunmuştur. Söz konusu durum ise uzun yıllardır göç sorunuyla muhatap olan ve bu soruna çözüm getirmek için uğraşan AB'nin, tüm yasal mevzuat oluşturma çabalarına ve idari kurallar ortaya koyma girişimlerine rağmen, özellikle kitlesel nitelikte gerçekleşen büyük çaplı göçler karşısında ortak bir tavır alamadığını, uzun vadeli politikalar yerine kısa vadeli ve geçici çözümler üretmeye çalıştığını, bir şekilde üzerinde uzlaşma sağlanmış ortak kararları bile tek tek üye devletlerin çıkarları söz

²³Ölmez Kıyıcı ve Kaygısız, *a.g.m.*, s. 473-475.

konusu olduğunda işlet(e)mediğini ve sığınmacı ile mülteciler söz konusu olduğunda bir yerde tüm devletlerin elini taşın altına sokması gerektiğini ifade eden “sorumluluk/külfet paylaşımını” gerçekleştir(e)mediğini de içeren pek çok eleştiriye muhatap olmasına sebep olmuştur.²⁴

Günümüzde AB'nin göç konusunda ortak bir karar ve eylem ortaya koyması; üye ülkelerin toplumlarında başta azınlıklar ve göçmenler olmak üzere öteki olarak görülen tüm kesimlere yönelik baş gösteren hoşnutsuzluklar ve dışlayıcı yaklaşımlar, siyaset sahnesinde güçlenen milliyetçi ve popülist eğilimlere paralel olarak artan göç ve göçmen karşıtı söylemler, Birlik organlarının merkezi yetkileri ile üye devletlerin egemenlikleri arasında giderek artan uyumsuzluklar ve son olarak da Birliğin geleceğine ilişkin yaşanan tartışmalar gibi etkenler çerçevesinde kısa vadede çok mümkün görünmemektedir. Bu noktada Birliğin daha çok her olay bazında tepkisel çözümler üretmeye çalışması ve gerektiğinde üye olmayan ülkelerin de desteğini kazanmaya yönelik politikalara meyletmesi daha öngörülebilir bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Avrupa ülkelerinde son yıllarda gözlemlenen en önemli sorunlardan biri ırkı, dini, milliyeti, kültürü vb. özellikleri çerçevesinde öteki olarak görülen/algılanan kişi ve/veya kişi gruplarına karşı giderek artan hoşgörüsüzlük, dışlayıcılık ve ayrımcılıktır. Kıta'ya yönelen göçlerin yoğunluk kazanmasına paralel bir şekilde ev sahibi toplumlarda artan söz konusu olumsuz tutum ve davranışlar zamanla azınlıkları ve göçmenleri hedef alan düşmanca yaklaşımlara dönüşebilmekte ve Zenefobi olarak adlandırılan kültürel ırkçılığa varabilmektedir. Yabancı düşmanlığının bir alt türü olarak

²⁴Esra Akdoğan ve Merve Atalay, “Avrupa Birliği’ni Değişime Zorlayan Güç: Göç”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi KAYFOR 15 Özel Sayısı*, 22, 2017, s. 2448-2449.

değerlendirilebilecek olan İslamofobi ise, dinsel olarak Kıta'nın yaygın Hristiyan inancından farklılaşan Müslüman azınlıkları ve göçmenleri hedef almakta ve bu kapsamda Avrupa'da başta iş hayatı olmak üzere yaşamın pek çok alanında ayrımcı ve dışlayıcı tutum ve davranışların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Daha çok öteki olarak algılanan azınlıklara ve göçmenlere yönelik cehaletten ve ilgisizlikten kaynaklanan önyargı ve klişeler çerçevesinde ortaya çıkan ve gelişen Zenofobi ve İslamofobi, 2000'li yılların başlarından itibaren Avrupa'ya yönelen büyük göç dalgalarını kendi toplumlarına önemli bir güvenlik tehdidi olarak lanse etmeye başlayan aşırı sağ popülist partilerledaha görünür ve hissedilir hale gelmiştir.

Son olarak Suriyeli yerinden edilmiş kişiler sorunu çerçevesinde de görüldüğü gibi, AB üyesi ülkeler göç sorununa daha çok kendi egemenlik hakları çerçevesinde ve ulusal güvenlik perspektifinden yaklaşmaya çalışırken, Birliği de bu yönde hareket etmeye zorlamışlar ve Avrupa sınırlarını soruna muhatap olan ve fakat Birliğe üye olmayan ülkelerle yapılan göç antlaşmaları çerçevesinde korumaya çalışmışlardır. Göç sorununa uzun yıllardır muhatap olan AB üyesi ülkelerin, Suriyeli sığınmacı ve mültecilerin kitlesel göçleri karşısında ortak bir politika üretmekte zorlanması ve toplumlarından yükselen göç ve göçmen karşıtı söylemlere hapsolmaları ister istemez Birliğin göç alanındaki siyasalarının tartışılmasını da beraberinde getirmiştir. İnsan haklarının ve azınlıkların korunmasını Kopenhag Kriterleri içerisine yerleştirerek üye olmayan ülkelere, diğer kriterlerle birlikte, bunu gerçekleştirmesini bekleyen AB'nin önemli bir insani sorun olan Suriyeli yerinden edilmiş kişiler konusunda Birlik üyesi ülkeler içerisinde ortak bir politika üretemeyişi üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir meseledir.

AB'nin göç konusunda uzun erimli ve istikrarlı ortak politikalara ihtiyacı her geçen gün kendini biraz daha hissettirmesine rağmen, üye devletlerin toplumlarında geçmişten bu yana var olan ve giderek de genişleyen Zenofobi ve İslamofobi gibi kültürel ırkçı tutum ile davranışlar söz konusu ortak bir yaklaşımın ortaya çıkmasını güçleştirmekte ve üye devletleri ulusal egemenlik ve güvenlik eksenli parametrelere hapsedmektedir. Bu açıdan yaklaştığımızda AB'nin ulus-üstü ortak bir göç politikası veya politikalarına erişmesinin öncelikli yolunun, üye devlet toplumlarında yabancılara karşı hakim

olan dışlayıcı ve ayrıştırıcı tutum ve davranışları azaltmaya yönelik girişimleri teşvik etmekten ve bu kapsamda azınlık durumundaki göçmen topluluklarla çoğunluğu oluşturan ev sahibi halkların arasında sağlıklı ve sürekli bir iletişim ortamının oluşturulmasından geçtiğini söyleyebiliriz. Tersi bir durum olarak AB üyesi ülkelerde günümüzde görülen Zenofobi ve İslamofobi gibi kültürel ırkçılık olarak nitelendirilebilecek durumlar gelecekte de devam ederse bunun, Birliğin pek çok alanda gerçekleştirdiği ortak siyasetleri göç alanına taşınması sürecini hem geciktirebileceğini hem de zorlaştırabileceğini söyleyebiliriz.

Kaynakça

AKDOĞAN, Esra-Merve Atalay, “Avrupa Birliği’ni Değişime Zorlayan Güç: Göç”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi KAYFOR 15 Özel Sayısı, 22, 2017, s. 2371-2390.

AYKAÇ, Mustafa-Umut Yertüm “Avrupa Birliği Göç Politikalarının Gelişimi: Misafir İşçi Kabulünden Sığınmacı Akınına”, Journal of Social Policy Conferences, (70), 2016/1, s. 1-29.

BUEHLER, Arthur F., “İslamofobi: Batı’nın “Karanlık Tarafının” Bir Yansıması”, Çev. Mehmet ATALAY, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 55(1), 2014, s. 123-140.

“Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union”, Official Journal of the European Union C 326 (English Edition), 55, 26 Ekim 2012.

DURUEL, Mehmet, “Avrupa Birliği Göç Politikası ve Kitlesele Göç Akınları Karşısındaki Durumu”, *International Journal of Political Studies*, 3(3), Aralık 2017, s. 1-12.

ERCAN, Murat, “Avrupa Birliği’nde Yükselen Sağ ve İrkçı Politikalar: 21. Yüzyıl Barış Projesinin Sonunu Mu Getiriyor?”, *Akademik Bakış Dergisi*, (61), Mayıs-Haziran 2017, s. 42-58.

ERİŞEN, Cengiz, “Causes and Consequences of Public Attitudes Toward Syrian Refugees in Turkey”, *Contemporary Research in Economics and Social Sciences*, 2(1), 2018, s. 111-139.

HIDIR, Özcan, “İslamofobi-İrkçılık-“Kültürel İrkçılık” İlişkisi”, *Ombudsman Akademik*, 4(7), Temmuz-Aralık 2017, s. 23-49.

KAR, Sait, “Felsefi Açıdan İslamofobi ve Eleştirisi”, *İlahiyat Tetkikleri Dergisi (ILTED)*, (47), 2017, s. 199-222.

KARATAŞ, İbrahim, “Avrupa’da Popülist Partilerin Yükselişi; Hollanda’da PVV Örneği”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 5(1), 2019, s. 28-42.

KARSLI, Necmi, “İslamofobi’nin Psikolojik Olarak İncelenmesi”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13(1), 2013, s. 75-100.

KEPENEK, Büşra, “Güncel Raporlar Işığında Avrupa’da Yükselen İslam Düşmanlığı”, *International Journal of Political Studies*, 2(3), Aralık 2016, s. 68-73.

KOÇAK, Orhan-R. Demet Gündüz, “Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 2016, s. 66-91.

MUCHİRİ, Gideon Rwanda, *Xenophobia: A Critical Study of The Phenomenon and Pragmatic Solutions for South Africa*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Pretoria Faculty of Law, 2016.

ÖLMEZ KIYICI, Gülnihan-Ummuhan Kaygısız, “Avrupa Birliği’nin Geri Kabul Anlaşmalarının Avrupa Birliği Göç Politikaları ve İnsan Hakları Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(25), Eylül 2018, s. 467-484.

ÖZMETE, Emine-Halime Yıldırım ve Serdarhan Duru, “Yabancı Düşmanlığı (Zenofobi) Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 40(2), Ekim 2018, s. 191-209.

PADIR, Mehmet Ali, Examining Xenophobia in Syrian Refugees Context: The Roles of Perceived Threats and Social Contact, Yayınlanmamış Doktora Tezi, The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, 2019.

SAMUR, Hakan, “Avrupa’daki İslamofobi’nin ‘Avrupalı’ Sebepleri”, Mukaddime, 7(2), 2016, s. 295-319.

SUMBAS, Ahu, “Batı Avrupa’da Yükselen Yeni-İrkçilik Üzerine Bir Deneme”, Alternatif Politika, 1(2), 2009, s. 260-281.

UZUNÇAYIR, Cihan, “Göçmen Karşıtlığından İslamofobi’ye Avrupa Aşırı Sağı”, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 2(2), Eylül 2014, s. 131-147.

IV. OTURUM Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinde Göç ve Kimlik

Öğleden Sonra Oturumu 17 Aralık 2019 – Saat:13.30-15.30

Turkey's Position And Importance In Europe's Border Security Policies

Şafak OĞUZ*

Abstract

Increased violence, domestic hostilities, and economic disaster in parts of Asia and Africa gave rise to the refugee crisis that is now considered one of Europe's most critical security problems. The EU has been working for a long time to improve security of its external borders, in order to prevent illegal immigration into member states; this included cooperation with third states that are on the refugee route to Europe. But the 2015 refugee crisis catapulted border management issues to the top of the EU agenda. Cooperation on border protection with third states—especially with Turkey, which has been hosting more than 3.5 million Syrian and Iraqi refugees—has been playing an important role in curbing refugee flow to the continent. For this reason, in 2016 the EU signed the “Readmission Treaty” with Turkey, to urge Turkey to increase measures to secure its borders. The EU is aware that Turkey's control of its borders plays a crucial role in preventing the flow of refugees into the EU. However, the failure of the EU to keep to its promises under the Readmission Treaty appears headed to trigger significant crises in the near future.

Key Words: *Refugee, Immigration, Readmission Treaty, Integrated Border Management, FRONTEX.*

* Misafir Öğretim Görevlisi, Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü,

Avrupa'nın Sınır Güvenliği Politikalarında Türkiye'nin Yeri Ve Önemi

Özet

Bazı Asya ve Afrika ülkelerinde yaşanan artan şiddet iç savaş ve ekonomik sorunlar Avrupa için en önemli güvenlik sorunlarından birisi olarak kabul edilen mülteci krizini ortaya çıkarmıştır. AB uzun bir süredir AB'ye mülteci rotasında bulunan üçüncü devletlerle işbirliği dahil olmak üzere üye ülkelere yasadışı göçmen akışını engelleyecek şekilde dış sınırlarının güvenliğini artırmaya çalışmaktadır. Fakat 2015 mülteci krizi sınır güvenliğini Avrupa'da gündemin en önemli maddesi haline getirmiştir. 3.5 milyondan daha fazla Suriye'li mülteciyi barındıran Türkiye ile işbirliği Avrupa kıtasına mülteci akımını engellemede çok önemli bir rol oynamaktadır. Bu sebeple AB 2016 yılında Türkiye ile "Geri Kabul Anlaşması" olarak bilinen bir anlaşma imzalayarak Türkiye'yi sınırlarını daha etkin bir şekilde kontrol etmeye zorlamıştır. AB Türkiye'nin sınır kontrolünün AB'ye mülteci akımını önlemede kritik rol oynadığının farkındadır. Ancak AB'nin Anlaşma kapsamındaki sözlerini tutmaması önümüzdeki dönemde önemli krizlere sebep olacak görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Mülteci, İltica, Geri Kabul Anlaşması, Entegre Sınır Yönetimi, FRONTEX*

1. Introduction

The Arab Spring, which erupted initially to secure democracy and human rights in the states of North Africa and the Middle East, dramatically altered the relative stabilization of the region and has left several nations to cope with domestic crises ever since. In particular, enduring civil war and violence has shattered Syria, resulting in some 11 million refugees in neighbor states, 3,5 million of these refugees in Turkey alone. In addition, other states, including the Congo and the Central African Republic, suffer chronic domestic violence that impels tens of thousands of their citizens to search for a better life in developed countries, just as young people in Asia, especially Pakistan and Afghanistan, seek ways to reach Europe to build a hopeful future.

Europe forms the main destination for poor and hopeless people from Asia, Middle East and Africa who dream of reaching Europe by land and sea. In short order, an uncontrolled mass inflow of refugees became Europe's nightmare and resulted in a sharp increase in nationalism and racism.

As this massive illegal immigration became one of Europe's most critical problems of the last decade, Turkey emerged as perhaps its most important partner in preventing the influx, given its position as the most important buffer zone between Europe and refugees coming from the east. Europe preferred cooperation with Turkey to keep the refugees in Turkey, urging Turkey to take strict measures to better secure its borders and keep, in particular, Syrians living in Turkey under control. Cooperation between the EU and Turkey for border protection accelerated in 2015, when the massive inflow of refugees to Europe and resulted in the "Readmission Agreement" treaty of 2016.

Implementation of the treaty has been in limbo ever since, due to bilateral accusations between Turkey and the EU about realization of the treaty obligations. Turkey accuses the EU of failing to pay the stipulated funds in the treaty, and threatens to allow mass outflow of refugees into Europe. The EU, on the other hand, accuses Turkey of not fully implementing strict border regulation, and insists that the requisite amount of funding has already been paid.

The EU has been working to soften Turkey's stiff stance and ensure the Turks keep to the agreement, to avoid Turkey releasing the millions of refugees it has been hosting, most of whom dream of becoming Europeans in the future. That Europe regards as perhaps its greatest nightmare, given that nationalist feelings in Europe have reached their zenith since World War II, and that right-wing parties have been gaining seats in national parliaments.

Despite the deadlock between the EU and Turkey over implementation of the 2016 treaty, technical cooperation in securing Turkey's eastern borders has been continuing in full swing. The EU is aware that Turkey has the potential to expose Europe to a massive inflow of mostly Syrian refugees, as mentioned above, and that the issue of Turkey's potential membership in the EU, which has declined to an exceedingly low level over the past decade, no longer constitutes an important incentive for the Turks to meet European demands.

The refugee crisis has also created division among EU states, to such a degree that some officials call for cancelling the Schengen Area agreement. As a result, the EU has been unable to converge on a solid policy concerning the refugee and border management issue. What has become clear is that the refugee problem seems poised to define the fate of both several critical issues within the EU, and the future of EU–Turkey relations as well.

2. The Border Protection Policy Of The European Union

The refugee crisis has been one of the top issues on the European agenda in the last decade, but it was the 2015 crisis that to a large degree has shaped the policies of European states according to their varying ideas and expectations about refugees. As Makarychev pointed out, "the current immigration debate in many countries is heavily influenced by hyper-securitization of refugees that is grounded in two pillars – the (re) territorialization of politics and the binary conceptualization of Self–Other distinctions."¹

¹Andrey Makarychev, "Bordering and Identity-Making in Europe After the 2015 Refugee Crisis", *Geopolitics*, 23(4), 2018, p.747.

Nonetheless, the debate on immigration began quite a bit earlier in Europe. In 1958 the Treaty of Rome addressed the idea of removing all obstacles to the free movement of persons, services, and capital between EU member states.² Realization of the dream of an integrated Europe took a great step forward with the Schengen Agreement in 1985 and the Schengen Implementation Agreement in 1990. It was this free movement of people and goods within Schengen Area, on the other hand, that prompted the EU to establish policies to secure the EU's external borders against illegal entries from third states.

Thus, the common protection of external borders has been on the agenda of the EU since the 1980s, with the goal of preserving free movement within the Schengen area. Control of the EU's external borders is designated as the responsibility of the border states, with the Union overall establishing common border policies.

Managing the EU's external borders, however, has been a complex task. The land border—12,033 km overall—stretches from the Norwegian land border with Russia in the north to the Greek land border with Turkey in the east and the Spanish land borders with Morocco in Ceuta and Melilla in the south. The sea border—32,719 km—runs through the Mediterranean, the Atlantic, the English Channel, the Baltic Sea, the North Sea, the Norwegian Sea, and the Black Sea. Altogether the EU external border measures 44,752 km.³ Small wonder that finding a border security solution acceptable to all parties soon revealed itself an exceedingly elusive goal.

There has been intense debate among the EU about who is responsible for protecting and controlling external borders. For quite a long time, protecting external borders had been regarded as the national responsibility of border states, but western and central

²"Europe's Schengen Area: What you need to know", *Deutsche Welle*, 03 July 2018, <https://www.dw.com/en/europes-schengen-area-what-you-need-to-know/a-44472844>, (Access on 12.11.2019).

³"Technical and Operational Strategy for European Integrated Border Management", European Border and Coast Guard Agency (FRONTEX), 2019, https://frontex.europa.eu/assets/Key_Documents/IBM/EU_IBM_Brochure_EN.pdf (Access on 26.10.2019).

European countries worried about inefficiency in securing external borders—the key to security for the Schengen area. In the end, the Union failed to establish a common policy, leaving individual states to implement policies to curb illegal refugee flow from third states. Cooperation was fostered with Northern African countries, on a bilateral basis and in different EU-forums, and intensified in the 1990s.⁴

Control of illegal refugees and border protection became common policy in the 1997 Amsterdam Treaty under its section, "Freedom, Security and Justice."⁵ The Treaty proposed measures concerning asylum and international protection that the Council would need to adopt within five years. These included the "Protocol on external relations of the Member States with regard to the crossing of external borders,"⁶ with its measures concerning visas and crossing external borders.

The Tampere conclusions adopted by the European Council in October 1999 evolved into a cornerstone of the EU common border and refugee policy. The plan proposed priorities for the development of the Union's policy on border control and migration, focusing on four pillars:

- ✓ Partnership with countries of origin
- ✓ A Common European Asylum System
- ✓ Fair Treatment of Third-Country Nationals and
- ✓ Management of Migration Flows.⁷

⁴Silya Klepp, "A Contested Asylum System: The European Union between Refugee Protection and Border Control in the Mediterranean Sea", *European Journal of Migration and Law*, 12, March 2010, p.5.

⁵Sevgi Çilingir, "Kriz Gündeminde AB Göç Politikasının Yetkiler, Hedefler Ve Araçlar İtibarıyla Değerlendirilmesi: Sınır Yönetimi Örneği", *İşletme Fakültesi Dergisi*, 19(1), 2018, p.23.

⁶For more information see "Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related Acts" signed on 02 October 1997, <https://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>, (Access on 22.11.2019).

⁷"From Tampere 20 to Tampere 2.0", European Policy Center, <http://www.epc.eu/en/projects/Tampere~26e508>, (Access on 09.11.2019).

The Tampere meeting also provided the starting signal for negotiations of readmission agreements with third countries at the Community level.⁸ It proposed a five-year program to develop policy. In October 1999, the Council concluded that the Commission should explore the opportunity of creating a financial reserve to be made available in the event of mass influx of refugees for temporary protection.⁹ Since then, the goals and principles set forth at the Tampere summit have been revised because of changing perceptions of the policy. Noted as they are for concern for and sensitivity toward human rights, the Europeans began to make a priority of security on human rights issues.

Since the Tampere summit, the Council has intensified its efforts to strengthen cooperation in the areas of migration, asylum, and security as well as border management and control. The European Council Meeting at Laeken in December 2001 led to the birth of the Integrated Border Management (IBM) System in the EU. That in turn led to the establishment of the External Border Practitioners' Common Unit, which coordinated national projects and established EU projects for border management. Finally, on 26 October 2004 the Council created the European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union (FRONTEX).

The 2009 Lisbon Treaty includes the section entitled "Policies on Border Checks, Asylum and Immigration," of which Article 77 spells out as its third objective a specific provision referring to "any measure necessary for the gradual establishment of an integrated management system for external borders".¹⁰ With this, border

⁸Nils Coleman, *European Readmission Policy: Third Country Interests and Refugee Rights*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden and Boston, 2019, p.112.

⁹Proposal for Council Decision on European Refugee Fund, 14 December 1999, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_99_982, (Access on 30.11.2019).

¹⁰For more information, see Lisbon Treaty, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12007L/TXT&from=HR>, (Access on 24.10.2019).

protection, asylum, and immigration became common issues of the Union itself; gradually, oversight transitioned from inter-governmental to supranational, although individual member states still retained primary responsibility for these three issues.¹¹

The EU is working on concrete measures to safeguard Europe's security. These include:

- ✓ a new European Border and Coast Guard agency (FRONTEX)
- ✓ an upgraded Schengen information system
- ✓ systematic checks against relevant databases on all persons crossing the external borders
- ✓ a new entry-exit system for non-EU nationals
- ✓ the European travel information and authorization system (ETIAS)
- ✓ new rules to make EU databases more interoperable¹²

And so, the 2015 refugee crisis intensified Union efforts to effectively secure external borders as a common task, rather than as the responsibility of individual states. Integrated Border Management (IBM) became the key policy for border protection, with its main tool FRONTEX. Finally, on 14 September 2016, via Regulation (EU) 2016/1624, the long-named Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the EU became the European Border and Coast Guard Agency.

Thus, as Çilingir pointed out, the integrated border management system that had been targeted from 2005-2009 in the Lahey Program, which was prepared for the period between 2005-2009 after the Tampere Program, was established with the 2009 Lisbon treaty, and for the first time in the history of the EU became

¹¹Çilingir, *ibid*, p.25.

¹²"Strengthening the EU's external borders", European Council, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/migratory-pressures/strengthening-external-borders/#>, (Access on 26.11.2019).

legally operational with renewed FRONTEX regulation.¹³ In December 2016, the agency launched a rapid reaction pool that can be activated in five working days in the event of a crisis; it comprises 1,500 officers committed by member states and Schengen-associated countries.¹⁴

Currently FRONTEX includes around 1,300 officers deployed at a given time for short missions. On 8 November 2019, the EU adopted regulations that establish its first permanent, stand-alone border security force. The new regulation will increase the European Border and Coast Guard Agency for the Schengen area to a standing corps of 10,000 border guards by 2027. It also increases FRONTEX's mandate to facilitate greater cooperation with non-EU countries. As a next step, the European Parliament and European Council will sign the final agreement. The new corps will be ready for deployment starting in 2021.¹⁵

There has been an intense debate for the establishment of the FRONTEX. As Léonard pointed out "there is a widespread view in the scholarly literature that asylum and migration have been securitized in the EU, whilst, at the same time, FRONTEX has often been depicted by human rights NGOs as having launched a 'war against migrants'".¹⁶ Especially human rights supporters have been criticizing the role of FRONTEX.

However, the IBM system and refugee and immigration policy is still quite far away from its targeted design. Although the EU-member states and EU-bodies such as FRONTEX are clearly bound

¹³Çilingir, *ibid*, p.33.

¹⁴"European Border and Coast Guard Agency launches rapid intervention pool", News Release by FRONTEX, 07 December 2016, <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/european-border-and-coast-guard-agency-launches-rapid-intervention-pool-P93Lhp>, (Access on 16.11.2019).

¹⁵"EU establishes first permanent border security corps", *Deutsche Welle*, 09 November 2019, <https://www.dw.com/en/eu-establishes-first-permanent-border-security-corps/a-51177580>, (Access on 8.11.2019).

¹⁶Sarah Léonard, "EU border security and migration into the European Union: FRONTEX and securitisation through practices", *European Security*, 19(2), p.232.

by a commitment to the principle of *non-refoulement*, in the border regions a *fait accompli* is created before decisions can be taken in the EU forums concerned.¹⁷

Several members have opposed this de facto situation, arguing that border states lack sufficient resources to protect borders. As one example, Germany's interior minister, Horst Seehofer, stated that "If we leave all the countries on the EU's external border [to fend for themselves], there will never be a common European asylum policy and if there is no common European asylum policy, there is a danger that uncontrolled immigration will once again take place throughout Europe."¹⁸

The progressing differentiation among EU member states policies for dealing with refugees also takes many forms. Some members' governments are largely driven by humanitarian cosmopolitanism and human security (Germany and Sweden, in particular); for others (Estonia and the other Baltic states) the main issue is maintenance of solidarity within the EU; while others (Hungary, for example) directly challenged the EU quota policy in legal terms.¹⁹ Southern member states have faced increasing pressure because of a refusal by some countries, including the UK and eastern members of the bloc, to accept quotas to redistribute refugees and share the burden with those who constitute the arrival point.²⁰ In December 2017, the European Commission sued Poland, Hungary, and the Czech Republic at the European Court of Justice (ECJ) for refusing to take in asylum seekers, point out that the Czech Republic has accepted only 12 of the 2,000 asylum-seekers it had been designated, while Hungary and Poland have admitted none.²¹

¹⁷Klepp, *ibid*, p.19.

¹⁸Helena Smith, "Turkish Syria offensive raises Greek fears of new refugee influx", *The Guardian*, 16 October 2019.

¹⁹Makarychev, *ibid*, p. 750.

²⁰Jon Stone, "EU plans to triple spending on border control in response to refugee crisis", *The Independent*, 13 June 2018.

²¹"EU to sue Poland, Hungary and Czechs for refusing refugee quotas", *BBC*, 7 December 2017, <https://www.bbc.com/news/world-europe-42270239>, (Access on 16.11.2019).

3. Cooperation Between The Eu And Turkey On Border Protection

Integrated Border Management (IBM) was established in 2001 to merge border control mechanisms and tools within the EU. This merger involves actions concerning how member states are represented in non-EU member countries, developing procedures for cooperation with neighboring non-EU member countries, and undertaking measures at the EU border itself and within the Schengen area.²² As one of the main transit countries into Europe for illegal immigrants, Turkey joined IBM based on principles set forth in the 2001 Laeken decisions. Since 2002, Turkey has been working intensely on border protection in collaboration with the EU. The Integrated Border Management Program (IMP) included training by EU officials, increased technological control of borders, mine clearing, and improving skills for Border Guards with financial support by the EU. Turkey has been working to accommodate its border protection to EU standards.

For quite some time, Europeans have blamed Turkey for loose border control but only in the last decade it has become a crucial problem between Turkey and the EU. The sharp increase in illegal refugees heading to Europe, along with the 3.5 million Syrians living under temporary protection in Turkey, alarmed Europeans enough to take serious action.

FRONTEX and Turkey signed Memorandum of Understanding in 2012 to cooperate in stemming illegal migration. Subsequently, Turkey concluded a cooperation plan with FRONTEX in such fields as training, information exchange, and joint operations, with FRONTEX appointing an official to Turkey to monitor the process closely.

²²Deniz Sert, "Turkey's Integrated Border Management Strategy", *Turkish Political Quarterly*, 12(1), p.174.

The massive flow of illegal immigrants to Europe in 2015 came to form an important cornerstone in EU-Turkey cooperation on border protection and prevention of illegal immigrants. The EU's response to the refugee flow had been mute until the summer of 2015, when the route of Syrian migrants changed course towards EU states and over a million refugees arrived in Europe.²³

On 29 November 2015, a joint plan between the EU and Turkey was activated to increase cooperation between Turkey and the EU to deal with the Syrian refugee crisis. The EU is committed to provide €3 million to Turkey to handle the refugee crisis in Turkey. The Commission also presented a Recommendation that proposed admitting Syrians in need of international protection if the flow of irregular refugees were reduced. Most importantly, the EU and Turkey agreed to apply the readmission agreement beginning in June 2016, while the EU proposed completing the visa liberalization process, and the lifting of visa requirements for Turkish citizens in the Schengen zone, by October 2016.²⁴ Much progress has been achieved already, including Turkey's opening of its labor market to Syrians under temporary protection, the introduction of new visa requirements for Syrians and other nationalities, stepped-up security efforts by the Turkish coast guard and police, and enhanced information sharing.²⁵

On 7 March 2016, Turkey furthermore agreed to accept the rapid return of all migrants crossing from Turkey into Greece and not in need of international protection, and to take back all irregular migrants intercepted in Turkish waters. Turkey and the EU also agreed to continue stepping up measures against migrant smugglers, and welcomed the establishment of NATO activity in the Aegean Sea.

²³Seçil Paçacı Elitok, "Three Years on: An Evaluation of the EU-Turkey Refugee Deal", *MiReKoc Working Papers*, April 2019, https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2019/04/Mirekoc_Elitok_2019_Report_ThreeYearsOn-AnEvaluationOfTheEU-TurkeyRefugeeDeal.pdf, p.1, (Access on 16.11.2019).

²⁴"EU-Turkey joint action plan", 15 October 2015, Brussels, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_15_5860, (Access on 17.11.2019).

²⁵"EU-Turkey statement", 18 March 2016, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>, (Access on 21.11.2019).

At the same time Turkey and the EU recognized that further swift and determined efforts are needed.²⁶

Additional negotiations resulted in a refugee agreement on 18 March 2016, whereby Turkey agreed to take back all "irregular migrants" crossing from Turkey into Greece beginning on 20 March, and for each Syrian returned to Turkey, a Syrian migrant would be resettled in the EU. Migrants who had not tried to illegally enter the EU would have priority under this program. The EU agreed to cancel the visa requirement for Turkish citizens by June 2016, and to speed up disbursement of the initially allocated €3 billion under the Facility for Refugees in Turkey.²⁷ The agreement constitutes a new and significant element in the international patchwork of regimes and practices that attempt to regulate movement of refugees and migrants in the Mediterranean region and secure the rights of refugees and migrants.²⁸

On the other hand, the new policy underlines frustration at the 2015 decision by Chancellor Angela Merkel of Germany to accept large numbers of people from war-torn countries such as Syria and disperse them around Europe.²⁹ Eastern European states, especially the Visegrad Group (V4) composed of Poland, the Czech Republic, Slovakia, and Hungary, have been staunchly opposing Germany's proposal.

Despite intense coordination, the EU-Turkey border cooperation and Readmission agreement could not succeed as

²⁶"EU-Turkey statement", 18 March 2016, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/> (Access on 21.11.2019).

²⁷"EU-Turkey Statement & Action Plan, 20 March 2019", <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-towards-a-new-policy-on-migration/file-eu-turkey-statement-action-plan/03-2019>, (Access on 02.11.2019).

²⁸Peter Seeberg, "The EU-Turkey March 2016 Agreement As a Model: New Refugee Regimes and Practices in the Arab Mediterranean and the Case of Libya", *Centre for Contemporary Middle East Studies*, Working Paper 16, December 2016, http://www.iai.it/sites/default/files/gte_wp_16.pdf, p.2, (Access on 23.11.2019).

²⁹James Kanter, "European Union Reaches Deal With Turkey to Return New Asylum Seeker", *The New York Times*, 18 March 2016.

planned. Turkish officials have been accusing the EU of failing to honor their commitments, especially of failing to pay the stipulated amount, which was set at €6 billion. Most of the money has been sent to Turkey with the recent €685 million allocated for NGO's in November 2019.³⁰ However, Turkish government accused the EU of not holding to its promise to pay to the Turkish government the amount declared in the common statement. Turkey also accused the EU of failing to provide visa freedom for Turkish citizens, as had been set forth under the agreement. Finally, Turkey unilaterally suspended the readmission agreement with Greece in 2018, upon the decision of a Greek court to release former Turkish soldiers who fled to Greece after the July 2016 coup attempt.³¹

Enhancement of border management is a significant necessity for any country, but it is especially important for Turkey with regards to the EU accession process. Based on Article 8 of the Additional Protocol of the Amsterdam Agreement, candidate countries are expected to have the capacity to apply the Schengen Agreement before becoming a member of the EU, in order to be able to execute the provisions of the Agreement after membership, if membership is granted.³²

Therefore, Turkey has been working for improved border management and protection as well as an improved refugee management system. As Minister of Interior Süleyman Soylu stated, "the capacity of deportation centers has reached 20,000; in 2015 it was 1,740. Turkey issued a Strategy Document for Irregular Migrant and National Action Plan in 2015, and in 2019 cooperation with resource states has intensified. An Irregular Migrant Common Database and National Volunteer Return Mechanism have been established."³³ On the other hand, Turkey has declared that it will fulfill its obligations, but also has been threatening to open its borders with the EU if the

³⁰"AB'den Türkiye'ye mülteciler için 663 milyon euro", *Yeni Şafak*, 01 Kasım 2019.

³¹"Türkiye, Yunanistan'la sığınmacı geri kabul anlaşmasını durdurdu", *Cumhuriyet*, 07 Haziran 2018.

³²Sert, *ibid*, p.176.

³³"Bakan Soylu: Ülkemizde toplam 5 milyon 74 bin 908 yabancı bulunuyor", *Sözcü*, 07 Kasım 2019.

Union persists in not fulfilling its promises of 2016³⁴ while Europeans oppose.³⁵

Despite all measures taken, the flow of migrants to Europe through Turkey continues. "Until 2014, the average number of immigrants crossing Turkey was about 50,000 yearly. However, there has been a sharp increase in the last five years and 373,468 refugees were caught in 2019. In the last three years, 171,967 refugees were deported, 93,123 of them from Afghanistan, 13,549 from Pakistan and 65,295 from other countries. As of 2019, Turkey has 324,161 people under international protection, with 43,670 also applying for international protection. The number of Syrians under temporary protection is 3,680,603, and in total, 5,074,908 refugees are living in Turkey at this time."³⁶ Interior Minister Süleyman Soylu declared these facts at the beginning of November 2019.

4. Conclusion

Recent figures stated by the Interior Minister about the refugees clearly underline the size and complexity of the crisis for both Turkey and the EU. Figures for the number of persons prevented from crossing the Turkish border are not included in these facts, but it is thought that thousands of refugees have not been able to cross the Turkish borders. These figures point out that the refugee problem continues for both Turkey and Europe and seems likely to continue for quite some time. Still, these figures clearly show the importance of Turkey's efforts and Turkey's border protection for the security of Europe. Considering the inflexible attitude of some member states toward the refugee crisis, it is clear that without Turkey's efforts, Europe would be in a grave political crisis that might have escalated to bring about the collapse of several institutions in Europe.

³⁴"Güvenli bölge olmazsa sınır kapılarını açarız", *Akşam*, 06 September 2019.

³⁵ "AB'den "Sınırı açarız" diyen Erdoğan'a ilk yanıt", *T24*, 05 September 2019, <https://t24.com.tr/haber/ab-den-siniri-acariz-diyen-erdogan-a-ilk-yanit,838166>, (Access on 28.11.2019).

³⁶"Bakan Soylu: Ülkemizde toplam 5 milyon 74 bin 908 yabancı bulunuyor", *Sözcü*, 07 Kasım 2019.

Despite these important developments on the border issue between Turkey and the EU, major problems exist that could still terminate cooperation between the parties. Turkey has been stressing that the EU has neglected its commitments in the 2016 agreement, and Turkish officials, mainly President Erdoğan, have repeatedly hinted that as a result, Turkey might open the borders into Europe for refugees. The EU has stated that they have paid €5.6 million since the signing of the deal, and that the rest of the amount will be released in a very short time. The Union also added that they are open for dialogue.

It seems that several members are aware that Turkey's possible move in opening borders would likely result in a political crisis because of political differences among member states concerning refugee and asylum problems. Hungary, for example, conditionally supported Operation Peace Spring, calling for the EU to open a dialogue with Turkey to avoid a fresh wave of migrants coming to Europe. Even Greece urges other EU states to fund Turkey for border protection, despite the recent crisis between Turkey and Greece in the eastern Mediterranean.

So far, EU member states reinterpreted existing EU law so as to solely suit a particular national interest and perspective. But with the floodgates reopened, EU states might not converge on a solution that would satisfy all members. That clearly underlines the trend in Europe for prioritizing national securities in case of refugee crisis and, we might see more bilateral negotiations between Turkey and individual states until they will reach a solid and comprehensive border policy which will be accepted by all members.

References

"AB'den Türkiye'ye mülteciler için 663 milyon euro", *Yeni Şafak*, 01 Kasım 2019.

"AB'den "Sınırı açarız" diyen Erdoğan'a ilk yanıt", *T24*, 05 September 2019, <https://t24.com.tr/haber/ab-den-siniri-acariz-diyen-erdogan-a-ilk-yanit,838166>, (Access on 28.11.2019).

"Bakan Soylu: Ülkemizde toplam 5 milyon 74 bin 908 yabancı bulunuyor", *Sözcü*, 07 Kasım 2019.

COLEMAN, Nils, *European Readmission Policy: Third Country Interests and Refugee Rights*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden and Boston, 2019.

ÇİLİNGİR, Sevgi, "Kriz gündeminde AB göç politikasının yetkiler, hedefler ve araçlar itibariyle değerlendirilmesi: sınır yönetimi örneği", *İşletme Fakültesi Dergisi*, 19(1), 2018, pp. 19-49.

ELITOK, Seçil Paçacı, "Three Years on: An Evaluation of the EU-Turkey Refugee Deal", *MiReKoc Working Papers*, April 2019, https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2019/04/Mirekoc_Elitok_2019_Report_ThreeYearsOn-AnEvaluationOfTheEU-TurkeyRefugeeDeal.pdf, p.1, (Access on 16.11.2019).

"Europe's Schengen Area: What you need to know", *Deutsche Welle*, 03 July 2018, <https://www.dw.com/en/europes-schengen-area-what-you-need-to-know/a-44472844>, (Access on 12.11.2019).

"European Border and Coast Guard Agency launches rapid intervention pool", News Release by FRONTEX, 07 December 2016, <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/european-border-and-coast-guard-agency-launches-rapid-intervention-pool-P93Lhp>, (Access on 16.11.2019).

"EU establishes first permanent border security corps", *Deutsche Welle*, 09 November 2019, <https://www.dw.com/en/eu-establishes-first-permanent-border-security-corps/a-51177580>, (Access on 8.11.2019).

"EU to sue Poland, Hungary and Czechs for refusing refugee quotas", BBC, 7 December 2017, <https://www.bbc.com/news/world-europe-42270239>, (Access on 16.11.2019).

"EU-Turkey joint action plan", 15 October 2015, Brussels, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_15_5860, (Access on 17.11.2019).

"EU-Turkey statement", 18 March 2016, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>, (Access on 21.11.2019).

"EU-Turkey Statement & Action Plan, 20 March 2019", <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-towards-a-new-policy-on-migration/file-eu-turkey-statement-action-plan/03-2019>, (Access on 02.11.2019).

"From Tampere 20 to Tampere 2.0", European Policy Center, <http://www.epc.eu/en/projects/Tampere~26e508>, (Access on 09.11.2019).

"Güvenli bölge olmazsa sınır kapılarını açarız", *Akşam*, 06 September 2019.

KLEPP, Silya, "A Contested Asylum System: The European Union between Refugee Protection and Border Control in the Mediterranean Sea", *European Journal of Migration and Law*, 12, March 2010, pp.1-21.

LÉONARD, Sarah, "EU Border Security And Migration Into the European Union: FRONTEX and Securitisation Through Practices", *European Security*, 19(2), pp.231-254.

Lisbon Treaty, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12007L/TXT&from=HR>, (Access on 24.10.2019).

MAKARYCHEV, Andrey, "Bordering and Identity-Making in Europe After the 2015 Refugee Crisis", *Geopolitics*, 23(4), 2018, pp.747-753.

Proposal for Council Decision on European Refugee Fund, 14 December 1999, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_99_982, (Access on 30.11.2019).

SEEBERG, Peter, "The EU-Turkey March 2016 Agreement As a Model: New Refugee Regimes and Practices in the Arab Mediterranean and the Case of Libya", *Centre for Contemporary Middle East Studies*, Odense, Working Paper 16, December 2016, http://www.iai.it/sites/default/files/gte_wp_16.pdf , p.2, (Access on 23.11.2019).

SERT, Deniz, "Turkey's Integrated Border Management Strategy", *Turkish Political Quarterly*, 12(1), pp. 173-179.

SMITH, Helena, "Turkish Syria offensive raises Greek fears of new refugee influx", *The Guardian*, 16 October 2019.

STONE, Jon, "EU plans to triple spending on border control in response to refugee crisis", *The Independent*, 13 June 2018.

"Strengthening the EU's external borders", European Council, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/migratory-pressures/strengthening-external-borders/#>, (Access on 26.11.2019).

"Technical and Operational Strategy for European Integrated Border Management", European Border and Coast Guard Agency (FRONTEX), 2019, https://frontex.europa.eu/assets/Key_Documents/IBM/EU_IBM_Brochure_EN.pdf, (Access on 26.10.2019).

"Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related Acts" signed on 02 October 1997, <https://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>, (Access on 22.11.2019).

"Türkiye, Yunanistan'la sığınmacı geri kabul anlaşmasını durdurdu", *Cumhuriyet*, 07 Haziran 2018.

KANTER, James, "European Union Reaches Deal With Turkey to Return New Asylum Seeker", *The New York Times*, 18 March 2016.

Avrupa Birliği'nin Güç ve Kimlik Politikaları: Arnavutluk Ve İtalya rneği

Erjada Progonati*

zet

G, uluslararası aktörlerin güvenlik alanını tehdit eden potansiyel bir faktör olarak görülmektedir. Günümüzde yaygın bir olgu olan gn AB'nin kimliğini dolayısıyla da güvenliğini nasıl etkilediğini değerlendirilecektir. Kimlik ve güç arasındaki ilişki analiz edildikten sonra, genel itibariyle AB'nin bu iki konu üzerindeki izlediği politikalar ve aldığı önlemlerden bahsedilecektir. AB tarafından algılanan g tehdidine karşı, g kontrolünün nasıl yapıldığını ve Birliğin kimliğini güçlendirme yaklaşımı ele alınacaktır. Çalışmanın ikinci yarısında bağlantılı bir şekilde, farklı dönemlerde bir AB yesi olan İtalya'ya göç eden Arnavutların kimlik statüsü, onlara yönelik izlenen politikalar ve her iki topluma olan etkileri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: AB, G Politikası, Kimlik Politikası, İtalya, Arnavutluk.

Abstract

Migration is seen as a potential factor threatening the security of international actors. In this work it will be evaluated how migration, which is a common phenomenon, affects the identity and security of the EU. After analyzing the relationship between identity and migration, will be discussed in general the EU's policies and measures taken on these two issues. It will be focused on how to control immigration perceived as a threat by EU and how to strengthen the identity of the Union. In the second half of the study

* Dr. ğretim yesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, erjadaprogonati@sdu.edu.tr.

will be evaluated in terms of the identity status, policies pursued against them, the identity status of the Albanians who immigrated to Italy - which is an EU member - at different periods and also their impact on both communities.

Key Words: *EU, Migration Policy, Identity Policy, Italy, Albania.*

Giriş

Aniol, devletlerin toprak bütünlüğünü ve siyasi bağımsızlıklarını savunmalarının yanında, kültürel kimliklerini ve sosyal istikrarlarını koruma sorumluluğunu taşıdıklarını savunmaktadır.¹ Kimliği tehlikeye düşüren her şey, potansiyel bir güvenlik tehdidi oluşturmaktadır. Bununla birlikte, toplumsal kimlikler dinamik olduğundan dolayı, bütün tehditler potansiyel bir tehdit olarak değerlendirmemelidir. Geleneksel olarak, sosyal güvenliğin başat tehditleri, birbirleriyle rekabet eden farklı kimlikler ve göç olgusundan kaynaklanmaktadır.

Göç, güvenlik alanını tehdit eden potansiyel bir faktör olarak görülmektedir. Günümüzde göç, küreselleşmenin bir parçası olarak değerlendirilebilmektedir. Ulaşım imkanları, malların, hizmetlerin ve bilginin değişimi ve üretimi, gün geçtikçe daha gezgin bir hale gelmiştir. Göçmenlerin bir ülkeye giriş yaptıkları zaman, toplumsal güvenlik algısında önemli bir unsur haline gelir, çünkü güvenlik uzmanları, medya ve politikacılar; terörizm, suç, yasadışılık gibi unsurlarla ve göç arasında yapay bağlantılar kurarak bir “güvensizlik spirali” yaratmaktadırlar.² Göçü sınırlamak için devletlerin benimseyebilecekleri üç strateji olduğundan bahsedilmektedir: sorunu önlemek için ödeme yapmak; tehdit etmek ve silahlı müdahale

¹ Anna Kicingier, “International Migration as a Non-traditional Security Threat and the EU Responses to this Phenomenon”, *Central European Forum for Migration Research Working Paper*, 2, 2004, s.2.

² Claudia Aradau, *Migration: The Spiral of (In)Security*, Rubikon International Forum of Electronic Publications, 2001, s.3.

yapmaktadır. Batılı devletler; kaynakları, ülkelerdeki yardımı, yapısal fonları ve ticaret imtiyazları sınır güvenliğine bağlayarak gi kısıtlamaktadır. Başvurulan bir diğer yöntem ise üçüncü ülkelere mltecipleri kabul etmek karşılığında onlara para ödemek. Bununla birlikte, gn nlenmesi, 1951 Birleşmiş Milletler Mltecipler Sözleşmesinde yer alan maddeler de dahil olmak üzere insan haklarına verilen taahhütlere karşı çıkar. G kontrolüne alternatif olarak, toplumsal kimliği güçlendirmektir.³ Bu, göçmenleri yerli kültürlerle asimile ederek kendi kültürlerini bırakmaları ya da btnleşmeleriyle sağlanabilmektedir.

Bu dinamiklere AB açısından bakacak olursak, Avrupa halkından ve kimliğinden bahsetmek abartılı bir durum olsa da, bu durum AB kimliğinin önemini değiştirmemektedir. Avrupalı insanlar tarihin farklı dönemlerinde kolektif kimliğe ihtiyaç duymuşlar. Siyasi süreçlerde sıkça sorulan soru “AB'nin kimliği var mı?” ve “Eğer böyle bir kimlik yoksa bu kimlik oluşturulabilir mi?” olmuştur. Avrupa Topluluğu Antlaşması'nın⁴ giriş bölümünde, “Avrupa'nın halkları arasında daha yakın bir birliğin temellerini atması ve böylece bir AB kimliği ile demokratik meşruiyet arasında bir bağlantı kurma” kararlılığı açıklanmaktadır.⁵ AB Komisyonu ise, bir Avrupa halkının olmayışı AB projesinin meşruiyetini baltaladığını kabul etmektedir.⁶ Bir dereceye kadar, Avrupa sınırlarının niteliği ve kapsamı, kimliğini tanımlamaktadır ve AB'nin genişlemeye devam etmesi, nihai bir kimlik oluşturma sürecini zorlaştırmaktadır.

Uzun bir süre AB, kendisini Sovyet ya da Amerikalı olmamak ya da İşlami bir vizyona itiraz ederek kendisini tanımlamıştır. Oysa ki, Avrupa'nın pozitif ve insan haklarına saygılı bir kimliğe ihtiyaı var. Buna rağmen, kitlesel göç korkusuyla AB ülkelerinden serbest

³ Ole Wver ve Barry Buzan, *Morten Kelstrup and Pierre Lemaitre, Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, Palgrave Macmillan, Londra, 1993, s. 191.

⁴ P. E. O'Neill Raf, “The European Union And Migration: Security Versus Identity”, *Defence Studies*, 6(3), 2006, s. 323, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14702430601060149>, (Erişim Tarihi: 14.11.2019).

⁵ Ayaan Hirsi Ali, “The Possibilities of a European Identity”, *The Brown Journal of World Affairs*, 12(1), 2005, s. 51.

⁶ Cris Shore, “Whither European Citizenship? Eros and Civilisation Revisited”, *European Journal of Social Theory*, 7(1), 2004, s. 33-34.

dolaşımına ilişkin kısıtlamalar benimsemiştir. Bu çünkü ye ülkeler arasında kültürel çeşitlilik vardır. Örneğin, Belçika, İtalyan göçmenleri toplumsal güvenliği için tehdit olarak görmektedir.⁷ Buna ek örnek olarak, Brexit sürecinde kendini gösteren İskoçya ve İrlanda arasında yaşanan anlaşmazlık ve İspanya'da yaşanan çatışmalar verilebilir. Bu rnekler farklı kolektif kimlikler arasında çatışma olmasına rağmen halen devlete bir bağlılık olduğunu ve daha büyük ulusal kimliğin kurulabileceğini göstermektedir. Böylece, kolektif kimlik siyasi topluluğun meşrulaştırılmasının birincil kaynağıdır ve bu yüzden hayati öneme sahiptir.

Bu alışmada, AB'nin güç ve kimlik kavramlarına yönelik izlediği politikalar değerlendirilecektir. G, AB kimliğini dolayısıyla da güvenliğini nasıl etkilediğini değerlendirilecektir. Çalışma boyunca kimlik ve güç arasındaki ilişki ortaya konulacaktır ve bu doğrultuda AB'nin bu iki konu üzerindeki izlediği politikalar ve aldığı önlemlerden bahsedilecek. AB tarafından algılanan g tehdidine karşı, g kontrolünün nasıl yapıldığını ve Birliğin kimliğini güçlendirme yaklaşımı ele alınacaktır.

Çalışmanın ikinci yarısında ise bağlantılı bir şekilde, farklı dönemlerde bir AB yesi olan İtalya'ya göç eden Arnavutların kimlik statüsü, onlara yönelik izlenen politikalar ve bu gn her iki topluma etkileri değerlendirilecektir.

AB'nin G Politikaları

AB'de g olgusu, ye ülkeleri için ortak bir yetkinlik alanı olmaya devam etmektedir. ye lkeler ortak bir politika kabul etmekte zorlanıyor, çünkü ye devletler ulusal egemenliğin merkezinde bulunan bir unsurunun kontrolünü başka aktörlerle paylaşmak istemezler. G bgn, Kopenhag Okulunun "toplumsal güvenlik" olarak adlandırdığı durumla bağlantılıdır. Kopenhag Okulu, toplumsal güvenliği, "bir toplumun değişen şartlar ve olası veya gerçek tehditler altında temel karakterinde kalması şeklinde tanımlamaktadır".⁸ Buna karşı uluslararası aktörlerin yanıtı ise,

⁷ John Rath, *Racism and Migration in Western Europe*, Berg Publishers, Oxford, 1993, s. 221.

⁸ Ole Wver, Barry Buzan, Morten Kelstrup and Pierre Lemaitre, *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, St. Martin Press, Londra, 1993, s. 23.

sınırlarında sıkı kontrol veya toplumsal kimliğini güçlendirmek şeklindedir. Huysmans göre; g olgusu sosyal güvenlik için  tehlikeyi beraberinde getirmektedir: kamu düzeni zarar görebilir; kültürel kimlik zedelenebilir ve yerel işgücü piyasası istikrarsızlaşabilir.⁹

Bu doğrultuda, AB g kontrolünü, Avrupa Komşuluk Politikası (European Neighbourhood Policy-ENP) ve ortak vize ve iltica sistemi, özellikle de Schengen müktesebatının uygulanması ile sağlanmaktadır. Avrupa Komşuluk Politikası, EC 181. Maddesi'nde belirlenmiştir. Avrupa-Akdeniz Ortaklığı gibi mevcut sözleşmeleri takviye etmek yerine, sınır yönetimi, vize ve iltica düzenlemeleri de dahil olmak üzere siyasi ve kurumsal reformlara daha fazla önem vermektedir.

AB'nin iltica ve g konusundaki yeterlilikleri 1992'deki Maastricht Antlaşması ile tanıtılmıştır. Bu konu, Maastricht Antlaşması'nın üçüncü stnnde (Adalet ve İçişleri) belirlenmiştir. Amsterdam Antlaşması kapsamında zgrlk, Güvenlik ve Adalet Alanının (AFSJ) oluşturulmasıyla birçok Şey değişmeye başlamış, ardından Avrupa Komisyonu g ve iltica konusunda öneride bulunma sorumluluğunu üstlenmiştir. Lizbon Antlaşması, iltica ve g politikaları, Avrupa Birliği İşleyişine İlişkin Antlaşmasının (TFEU) 5. maddesinde dile getirilmiştir.¹⁰ G ve iltica ile ilgili genel hükümler, AB'nin ye devletler arasında dayanışma esaslı iltica ve g konularında ortak bir politika yapması¹¹ gerektiğini belirtilmekte ve sığınmacıların zulmedilecekleri bir ülkeye geri gönderilmesi için zorlanmamaktadır.¹² Böylece AB, hem sığınma konusunda ortak bir politika sağlamak, hem de düzenli g yönetimi ve yasadışı gle mücadele konusunda etkili bir politika geliştirmek için bir dizi önlem almaya başlamıştır. Bu bağlamda AB, Ortak Avrupa Sığınma Sistemi (CEAS) ve Dublin Tüzüğü gibi iki önemli araç kullanmaktadır.

⁹ Jef Huysmans, "The European Union and the Securitisation of Migration", *Journal of Common Market Studies*, 38(5), 2000, s.752.

¹⁰ Helen Toner, "The Lisbon Treaty and the Future of European Immigration and Asylum Law", Loic Azoulay and Karin de Vries (Ed.), *EU Migration Law: Legal Complexities and Political Rationales*, Oxford, Oxford University Press, Oxford, 2014, s. 14-40.

¹¹ Madde 67(2) TFEU.

¹² Madde 78(2) TFEU.

AB'nin göç ile ilgili izlediği politikalarla alakalı en dikkat çeken nokta, AB kurumlarının başarısızlığıdır. Lizbon Antlaşması, geri göndermeme ilkesine bağlı kalınarak uyumlu çalışılması ve sorumlulukların paylaşılması gerektiğini vurgular. Dolayısıyla, AB bu doğrultuda ortak bir göç ve iltica düzenlemesi kabul etmek için çalışmalar yapmaya başlamıştır. Ancak Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi sonrası yapılan reformla, üç yeni yönerge ile minimum şartlarla üye ülkeler arasında bir uyum yakalanmak istense de, üye ülkelerin iltica ve göç konusunda farklılıklarını gidermeye yetmemiştir. Böylece, İltica Bilgi Veri Tabanına (AIDA), İtalya mülteci statüsüne 33 günde, Yunanistan 180 günde karar verirken diğer ülkelerde bu süre çok daha kısa olabilmektedir.¹³ Bu yüzden de göçmenlerin kendilerini daha iyi karşılayan ya damülteci statüsünü daha kolay aldıkları durumlarda o ülkeye gitmeleri ile sonuçlanmaktadır. Bu da Birlik içerisinde bir uyum çalışmasını gerekli kılmaktadır.¹⁴ Dublin Tüzüğü, AB üye ülkeleri arasında iltica taleplerinin yönetimi ile ilgili bir anlaşmanın sonucudur. Dublin Tüzüğü ve Ortak Avrupa İltica Sistemi (CEAS)'ın da yetersiz kaldığı göçle mücadelede AB'nin yapmış olduğu reform çalışmalarının Birlik içinde güçlü siyasi bir destekle karşılanmaması üzerine, AB üçüncü ülkelerle çalışmalar yaparak mücadeleyi Birlik dışında yürütmeye karar vermiştir.¹⁵

İltica ve göç politikalarının dışsallaştırılmasına yönelik uygulaması 1999 yılında Tampere Avrupa Konseyi ile başladı. Süreç daha sonra ABD'deki 11 Eylül 2001'deki terörist saldırıların ardından güvenlik yaklaşımına odaklanan Haziran 2002'deki Seville Avrupa Konseyi'nde daha da ileri taşınmıştır. Konsey, "Birliğin üçüncü ülkelerle ilişkilerinde göç politikasının entegrasyonu" gerekliliğini

¹³Caterina Bove, Country Report: Italy, AIDA, April 2019, s. 34, <https://www.asylumineurope.org/node/261>; Alexandros Konstantinou, Athanasia Georgopoulou, Country Report: Greece. AIDA, March 2019, s. 42, <https://www.asylumineurope.org/node/259>, (Erişim Tarihi: 2.11.2019).

¹⁴Alberto Tagliapietra, "The European Migration Crisis: A Pendulum Between the Internal and External Dimensions", <https://www.iai.it/sites/default/files/iaip1912.pdf>, (Erişim Tarihi: 25.11.2019).

¹⁵Alberto Tagliapietra, "The European Migration Crisis: A Pendulum between the Internal and External Dimensions", <https://www.iai.it/sites/default/files/iaip1912.pdf>, (Erişim Tarihi:25.11.2019).

dile getirmiştir.¹⁶ AB'nin göçü konusunda kendi sınırlarının dışına açılmanın bir rneği, AB ve Türkiye arasındaki anlaşmalardır. Bu noktada, düzensiz göçün önlenmesi konusunda yapılan çalışmalar ne çıkmış ve geri kabul anlaşmaları gündeme gelmiştir. Bu anlaşmalar, üçüncü ülkelerle yapılması planlanmıştır.

2011 yılında Göçü ve Hareketliliğe Küresel Yaklaşım (GAMM), dört temel üzerinde kurulmuştur: yasal göçü ve iyi yönetilen hareketliliği teşvik etmek; düzensiz göçün önlenmesi ve insan ticaretinin ortadan kaldırılması; gn kalkınma üzerindeki olumlu etkisini en st düzeye çıkarmak; ve uluslararası korumanın teşvik edilmesi.¹⁷ 2015 yılında göçü krizi Avrupa'yı sert bir şekilde etkilediği vebu yaklaşımın zayıf olduğunu gösterse de, genel olarak GAMM başarılı bir yaklaşım olarak algılanmaktadır.

Arap Baharı olayların ortaya çıkmasıyla birlikte, AB yoğun bir göçmen kriziyle karşı karşıya kalmasına yol açmıştır. Bu sıkıntılı dönem, Schengen Serbest Dolaşım Anlaşmasının bir süre askıya alınmasına neden olmuştur. 2015 yılındaki göçü krizi, Avrupa'yı ‘‘G Gündemi’’ni oluşturmaya itmiştir. Başlangıçta Avrupa G Gündemi'nde yer alan önlemler ve onun uyumlu gelişimini temsil eden müteakip girişimler, ‘‘gn küresel yaklaşımı’’ndan esinlenmiştir. Gn küresel yaklaşımında yer alan; göçü politikasının i boyutundaki eylemler; AB'nin dış sınırındaki faaliyetler ve dış eylemin güçlendirilmesi gibi başlıkları, AB tarafından tekrarlanarak g krizinin öncelikli olduğunu teyit edilmiştir.

G politikasının i boyutu: Avrupa Ortak Sığınma Sisteminin reformu. Avrupa Komisyonu tarafından 2016 yılında sunulan Ortak Avrupa Sığınma Sisteminin reformu, Avrupa yasa kurumları tarafından halen incelenmektedir. Dublin Tüzüğün'deki reformlar ve Akdeniz'deki güvenli limanlara göçmenlerin aranması ve kurtarılması ve karaya konması ile ilgili konular, Haziran, Ekim ve Aralık 2018'de Avrupa Konseyi'nde tartışılmıştır. 28-29 Haziran 2018 tarihli Avrupa

¹⁶ European Council, Presidency Conclusions, Seville European Council, 21-22 Haziran 2002, paragraf 33-36, <https://www.consilium.europa.eu/media/20928/72638.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.10.2019).

¹⁷ European Commission, ‘‘The Global Approach to Migration and Mobility’’ (COM/2011/743), 18 Kasım 2011, s. 3, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0743>, (Erişim Tarihi: 2.11.2019).

Konseyi, AB topraklarında, uluslararası hukuka uygun olarak tasarruf edilenlerin ortak bir çaba temelinde sorumlu tutulmaları ve ye devletlerde kurulan denetimli merkezlere gönüllü olarak aktarılması gerektiğini belirlemiştir.

AB'nin g konusundaki i eylemine dayanan girişimler, diğerlerinin yanı sıra, *hotspot* (kriz bölgeleri/noktaları) tabanlı sistemini içeren, daha fazla baskı altında bulunan dış sınırlarındaki ye devletlere yardım etmeyi amaçlamaktadır. En çok g akımlarına maruz kalan ye devletleri desteklemek için, AB, özellikle 2015'ten bu yana, insani kaygılarla dayatılan misyonlar ile sonuçlanan dış sınırların gözetleme eylemini güçlendirmiştir.

2018 yılında Akdeniz'de dört operasyon aktif olmuştur: Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı'nın (Frontex)¹⁸ Poseidon (Yunanistan ile), Themis (İtalya ile) ve Indalo (İspanya ile) misyonları; ve Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası bağlamında Avrupa Birliği Akdeniz Gücü (EUNAVFOR MED) Sophia operasyonu.¹⁹ şubat 2018'den itibaren Themis operasyonu, Triton misyonun yerine geçti. Özellikle Cezayir, Tunus, Libya, Mısır, Türkiye ve Arnavutluk'tan gelen göçmenlerin akışlarıyla ilgili olarak, Orta Akdeniz'de İtalya'ya yardım etmektedir. 2014'te başlatılan önceki görevle karşılaştırıldığında, Themis'in daha geniş bir görevi vardır. Böylece, operasyon denizdeki göçmenlerin aranması ve kurtarılması ile ilgilenmeye devam ederken dış sınırlarda istihbarat faaliyetleri yürüterek terörist tehditlerine yönelik daha fazla odaklanmıştır. İtalyan hükümeti, misyonun yerine getirilmesinde en önemli yeniliğin, kurtarılan göçmenlerin kurtarmanın gerçekleştirildiği noktaya en yakın limana teslim edilmesi gerektiğini açıklamıştır.

AB Konseyi 22 Haziran 2015 tarihli kararıyla, Akdeniz'de göçmen ve insan kaçakçılığı şebekelerinin sökülmesine katkıda bulunmayı amaçlayan askeri deniz misyonu EUNAVFOR MED Sophia'yı başlatmıştır. Misyon, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (UNCLOS) ve BM Güvenlik Konseyi kararlarını içeren

¹⁸ European Border And Coast Agency (Frontex), https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_en, (Erişim Tarihi: 12.11.2019).

¹⁹“AB'den Sophia Operasyonu Açıklaması”, Yeni Akit Gazetesi, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/abden-sophia-operasyonu-aciklamasi-594407.html>, (Erişim Tarihi:10.11.2019).

yürürlükteki uluslararası yasalara uygun olarak, kaçakçılar veya insan tacirleri tarafından kullanılan veya kullanılmaya Şüpheli olan tekneleri ve araçları tanımlamak, durdurmak ve ortadan kaldırmak için sistematik önlemler almak suretiyle gerçekleştirilmektedir.

Avrupa Komisyonu, özellikle 2020'ye kadar 10 bin sınır muhafızlık daimi bir organın kurulması yoluyla Ajans'ın daha da güçlendirilmesini önermiŐtir. Frontex ve ye devletlerden uzun ve kısa vadede görev yapan operasyonel personelin yanı sıra, üçüncü devletlerle işbirliğini güçlendirme çabaları ve düzensiz göçmenler için geri dönüş faaliyetleri için yetkilerini arttırmaya hedeflemektedir (bu, Komisyon'un (2018) 631 teklifidir).²⁰

AB'nin Dış Sınırındaki Faaliyetler: 2015 yılından bu yana, AB g politikasının dış boyutu, düzensiz akışları azaltma hedefiyle ilgili olarak üçüncü menşe ve transit ülkeleriyle daha büyük bir işbirliği düzeyi bulmaya odaklanmıŐtır. Bu politika, bir yandan, ekonomik, sosyal ve politik istikrarsızlığın temel faktörlerinin ortadan kaldırılması için Afrika devletlerinin desteklenmesinde; öte yandan da, üçüncü devletlerin, kendi sınırlarının daha iyi kontrol etmek suretiyle işbirliği yapmalarını ve düzensiz göçmenlerin geri kabul ve geri gönderilme yükümlülüklerini etkin bir Şekilde yerine getirmelerine yol açmıştır.

Avrupa Birliği 2016 yılından beri altı kabul anlaşması imzaladı (Afganistan, Gine, Bangladeş, Etiyopya, Gambiya ve FildiŐi Sahili). Yürürlükte toplam 23 anlaşma vardır (belirtilen üçüncü ülkelere ek olarak, Hong Kong, Makao, Sri Lanka, Arnavutluk, Rusya, Ukrayna, Kuzey Makedonya, Bosna Hersek, Karadağ, Sırbistan, Moldovya, Pakistan, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan, Türkiye ve Cape Verde).²¹

Bu Şekilde, Türkiye ile yapılan Geri Kabul Anlaşması, Türkiye'den Yunanistan'a giden Suriyeli göçmen akışını durdurmak üzere yapılmıştır. Ancak, AB Bakanlar Konseyi'nin yaptığı açıklamaya göre bu durum, Türk Hükümeti ile AB ye ülkeleri arasında yapılan hükümetler arası bir diyalog ve taahhüt olarak

²⁰ “Le politiche dell'Unione Europea in Materia di Migrazione”, *Documentazione per l'Assamblea. Attivita per l'Unione Europea*, 2019, s. 10, <https://www.senato.it/service/PDF/PDFServer/BGT/01105820.pdf>, (Erişim Tarihi: 30/11/2019).

²¹ “Le politiche dell'Unione Europea in Materia di Migrazione”, *a.g.m.*, s. 7.

belirtilmiştir. Yapılan çalışmaların önceliği kısa vadede Akdeniz'deki gmenlerin yaşamını kurtarmak, kaynak ülkelere dnüşü artırmak, uzun vadede düzensiz gnün nedenlerini belirlemek ve kaynak ülkenin fırsatlarını artırmaktır. Bu amaçla AB dış politikası kapsamına mali yardım konusunu eklemiştir. Bylece, kaynak ülkelerin sınır güvenliğinin artırılması ve ge neden olan sıkıntuların üzülmesi amaçlanmıştır.

Bu alışmalarla, AB Komisyonu düzenli olarak ilerleme raporları üretmeye başlamıştır. Netice itibariyle, düzenli g ve mültecilerin yerleşmesi gibi konularda AB ilerleme tam anlamıyla gerçekleşmemiştir. Durum byle olunca, AB olumsuz güdüleme yoluna gidip yardımları kesme kararı alınca, her Şey daha da ktye gitmiştir. Bu yüzden, AB gü ynetmek için daha kapsamlı çalışmalar üretmeli ve bu konuyu sadece güvenlikle ilişkilendirmemelidir. Bunun yanı sıra, gn altındaki nedenleri de belirlemeli, gmenlerin çıkarlarını, kaynak ülkeleri ve AB'nin kendi çıkarlarını aynı anda hesap etmelidir.

AB'nin Bir Kimlik Oluşturma abaları

Uluslararası aktrlerin kimlikleri tarihsel, kültürel, politik ve sosyal açıdan oluşturulmuş değişkenler olarak incelenmiştir. Kimliği tarihsel bir bağlamda ampirik bir soru olarak kabul etmek, verilen gibi değil, farklı devletlerin kimliklerini her iki tarafın da farklı eylemlerin üretken olduğu anlamına gelir. Kimlik kavramının işlevsel bir tanımını sunmaya çalışarak, "idem" Latince terimin dilbilimsel kklerini "aynı" olarak belirtmekte fayda vardır. Kimlik aslında doğada esasen karşılaştırmalıdır ve başlangıçta dahil etme ya da hariç tutma dinamikleri ile bağlantılı olduğu anlaşılmalıdır.²²

²² MariaCaterina La Barbera, "Identity and Migration: An Introduction", *Identity and Migration in Europe: Multidisciplinary Perspectives*, file:///C:/Users/Pc/Downloads/IdentityandMigration-AnIntroduction.pdf, (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

Kimlikler genellikle, size kim olduğunuzu ve başkalarının kim olduğunu syler²³; belirli alanlardaki eylem seçimlerine ve belirli aktörlere ilişkin olarak belirli bir çıkarlara işaret eder bir devlet başkalarını kendilerine atfettiği kimliğe göre anlar, aynı zamanda “kendi kimliğini günlük sosyal pratikle yeniden üretir”.²⁴ Genellikle karmaşık bir tanım olarak kabul edilen kimlik kavramından sanatın ve diğer entelektüel başarıların rafine edilmiş anlamı olarak bahsedilmektedir. Kimlikler sosyal süreçler içerisinde oluşturulmaktadır.²⁵ Mit, dil, sanat, din ile ifade edilen sembolik anlamlar; değerler, inançlar ve gelenekler dünyasının asimile edilmiş halidir. Kimlik; sosyal, kültürel ve jeopolitik çevrelerden etkilenir ve sabit değildir. Ek olarak, kimlikler kendimizi nasıl gördüğümüz ve ne olmadığımızı düşündüğümüz algılar üzerine kuruludur. Bilimsel literatürde bu süreç diğerlerini tanımlama ve bu tanım üzerinden kendinin ne olduğunu belirlenmesidir.²⁶ Kimlikler, çıkarlar ve eylemler arasındaki bağlantı bu nedenlerden dolayı somut ve kesindir. Genel olarak söylemler, aktörlerin kimliklerini şekillendirmektedir. Aynı zamanda söylemler, göze çarpan meseleler ve söylemleri karakterize eden belli kimlikleri, buldukları sosyal evre ile ilişkilerini ortaya koymak için yansıtılmaktadır.²⁷

Bu doğrultuda, 2016 yılında yayınlanan AB Küresel Strateji belgesi, amacı ve kapsamı doğrultusunda birçok tartışmaya ilham vermiştir. Dış politika stratejisi en genel anlamda önceliklerin ifadesidir ve AB Küresel Stratejisi kimlik oluşturması aşaması olarak değerlendirilebilmektedir. AB dış politika kimliğinin ne olduğu belirlenmesi uluslararası ilişkiler disiplini açısından çok önemlidir.

²³ John Turner, Michael Hogg, Penelope Oakes, Stephan Reicher ve Margaret Wetherell, *Rediscovering the Social Group: A Self-Categorization Theory*, Blackwell, Basil, 1987.

²⁴ Jean-François Staszak, “Other/otherness”, 2008, s. 5, <http://www.unige.ch/ses/geo/collaborateurs/publicationsJFS/OtherOtherness.pdf>, Erişim Tarihi: (20.11.2019).

²⁵ Peter Berger ve Thomas Luckman, *The social construction of reality*, Penguin, Londra, 1966, s. 194.

²⁶ Georgiana Ciceo, “The Difficult Path Towards Europeanness. Assessing the Politics of Culture and Identity in the European Union”, *On-Line Journal of Modelling the Europe*, 19, 2016, s. 10.

²⁷ Kateryna Pishchikova ve Elisa Piras; “The European Union Global Strategy: What Kind of Foreign Policy Identity”, *The International Spectator Italian Journal of International Affairs*, 52(3), 2017, s.7.

Kimlik, toplumların ve bireylerin, politikanın yapılarıyla nasıl özdeşleştiğiyle ilgilidir, ancak AB kimliğindeki açık ve bu açığın kendisi tarafından kabulü, AB'nin politik kimliğinin gücünü etkilemektedir. Bir “anayasal” anlaşmanın sembolizminin tanınmaması, Mayıs ve Haziran 2005'te Fransa ve Hollanda'daki referandumların reddi bu varsayımı güçlendirmektedir. Fransa Başbakanı Dominique de Villepin, Avrupa'nın şu anki kimlik krizi, sürekli genişleyen bir AB, belirsizlikten başka bir şey getirmediğini vurgulamıştır.²⁸ Başka bir deyişle, AB entegrasyonunun güçlü bir kimlik duygusuna ihtiyacı varsa, bu durum sürekli genişleyen bir Avrupa'da gerçekleştirilmesi zor görünmektedir. AB gibi ulus ötesi kurumlar etno-kültürel bir kimliği paylaşmamakta bu yüzden de farklı bir vatandaşlık modeline ihtiyacı bulunmaktadır.

AB Küresel Strateji belgesi, AB'nin dış politika kimliğini yansıtması açısından incelenmesi oldukça önemlidir. AB'nin eylemleri ve görünümü onun kendine özgü kimliğini yansıtmaktadır. Kimlik, aktörlük ve dış politika arasındaki ilişki son yirmi yıl boyunca uluslararası ilişkiler düşünürleri tarafından tartışılmıştır. Bir yandan, kimlik genellikle “motivasyon ve davranışsal eğilimler üreten uluslararası aktörlerin özelliği”olarak anlaşılırken; öte yandan, aktörlük, kimlik ve dış politika boyutlarının bir orta yolu olarak tanımlanmıştır.²⁹

AB Küresel Stratejisi bir kimlik oluşturma alıştırmasıdır. En önemli görevi ise benliğin doğasını ve sınırlarını anlatmaktır. Benliğin ifade edilmesi yapısal olarak ortaya çıkmaktadır. Aslında benliğin özellikleri ötekiler üzerinden belirlenmektedir. Bu süreç “ben ve öteki” arasında bir karşılaştırma yapılarak ilerlemektedir.

“Öteki” kavramı kimlik oluşumun ayrılmaz bir parçasıdır. İki taraflı bir oluşum olan kimlik; hem benzerliği hem de farklılığı aynı anda gösteren bir kavramdır. Kimlik, toplumsal etkileşimin ürünü olarak ortaya çıktığı için, ait olma ihtiyacını içermektedir. Ötekini tanımlamadan veya kendi ile öteki arasındaki farkı ortaya koymadan

²⁸BBC News, “French PM urges EU Border Clarity”, 27 Ocak 2006, Erişim Tarihi: 10.11.2019.

²⁹Kateryna Pishchikova and Elisa Piras; “The European Union Global Strategy: What Kind of Foreign Policy Identity”, *The International Spectator Italian Journal of International Affairs*, 52(3), 2017.

z-benliği tanımlamak mümkün değildir. Bu yüzden kimlik, öteki ile bağlantılı bir kavramdır.

Genel anlamda ötekilik söylemsel bir sürecin sonucudur. Söylem, tekinin inşa edilmesini mümkün kılmaktadır. Söylemsel süreçte öz benlik kendini değerlerini diğer gruba empoze etmeye çalışır ve ötekinin değerlerini düşürmektedir. Öteki, aşağılayıcı terimlerle ve damgalayıcı klişelerle kolayca tanımlanabilmektedir.³⁰ Uluslararası ilişkiler alanında da, AB kimliğini tanımlamak için farklı ötekiler gereklidir. AB, yalnızca uluslararası politikada belirli bir aktör türü olarak tanımlanan bir yapıya sahip değil, aynı zamanda diğerleri ile olan ilişkilerin niteliğini belirleyen bir yapıyı temsil etmektedir.

Avrupa kimliğinin inşası, Avrupa'nın ötekileri nasıl anladığı konusu ile bağlantılıdır. Genel olarak bütünleşme ve Avrupalılaşma süreçleri AB'nin i sınırlarını yeniden yapılandıran, kültürel dönüşümleri gerektirmektedir. Ayrıca AB'nin değerlen sınırlarını Schengen Anlaşması daha da karmaşıklaştırmaktadır. Aslında, Birliğe dahil etme veya Birlik'ten hariç tutma kavramları; benliğin ve öteki kavramlarının AB içerisindeki ifade bulma şeklidir. AB'nin kurulduğu ilk zamanlarda öteki kavramı bir anlamda kendi geçmişini ifade ederken, Soğuk Savaşın sona ermesi ile birlikte genişleme süreçleri bu kavramın tanımlanmasını daha da zorlaştırmıştır.³¹

Birliğin yeni benlik anlayışı, bildiğimiz AB dış politikasından çok farklı bir eylemi ifade etmektedir. Hem uluslarüstü hem de hükümetlerarası düzeyde, tam olarak farklı aktörlerin eylemlerini yeni stratejiye kabul etmelerinin ne kadar kesin olacağını okumak imkansız olsa da, Avrupa Komşuluk Politikası kapsamında teşvik edilen entegrasyona dayalı politikaların azaltılmasına yönelik bir algı ortaya çıkmıştır. Birliğin sınırları içerisindeki bir i güvenlik açığı ve güvensizlik duygusu kaçınılmaz olarak daha ie dönük eylemlere sebep olacaktır. Aynı zamanda, komşular ya da daha uzaktaki lkeler

³⁰ European Comission, "The Develelopment of European Identity/Identities:

Unfinished Business", s. 12, https://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy_reviews/development-of-european-identity-identities_en.pdf

³¹ Kateryna Pishchikova ve Elisa Piras; "The European Union Global Strategy: What Kind of Foreign Policy Identity", *The International Spectator Italian Journal of International Affairs*, 52(3), 2017, s. 6.

ile ilişkilerin daha pragmatik ve konuya dayalı olması muhtemeldir ve güvenlik işbirliği listenin en üstünde yer almaktadır.³²

Avrupa kimliğinin desteklenmesi için başka bir faktör de kültürdür. Avrupa kültürünün potansiyel tanımı, 1980li yıllardan itibaren başlanmış ve AB seviyesinde kültürel girişimler başlatmıştır. Logo, bayrak, marş gibi kavramların belirlenmesiyle birlikte Maastricht Antlaşması'nda alınan kararlar kültür politikasının ilk adımını oluşturmuştur. Bu antlaşmada alınan kararlar ortak kültür, kimlik oluşturma sürecinde önemli bir adım olmuştur.

Kültür, insanlığın gelişiminde temel rol oynar ve kimliklerin dokusu, bireylerin ve toplulukların alışkanlıklarını belirler. Avrupa kendisi bir kültürdür. Kültür, en önemli amaçtır ve kendi içinde bir son değildir. Kültür siyasal yaşamın ve ekonomin anlamını ifade eden bir kavramdır. Bu yüzden Avrupa kimliğini tanımlamada kültür, birincil konumdadır. Kültür, Avrupa projesinin kalbinde yatan bir kavramdır; farklılık ise, birliğin kurulmasına destek olmaktadır.

Kültür ve kimlik arasındaki bağ, bir varsayım olmasına rağmen AB'nin resmi belgelerinde kimlik ve kültür arasındaki doğrudan bağın izi sürülebilmektedir. Bu sebeple Avrupa bağlamında kültürel politika, kimliğin güçlenmesine nasıl yardımcı olabilir sorusu oldukça önemlidir. Avrupa kimliğinin post-ulusal inşası, paylaşılan hatıralara değil, Avrupa ile bir Şekilde ilişkili kültürel formlara dayanan bir aidiyet hissi gerektirecektir.

AB kültürel politikasının en önemli farkı, ortak para birimidir. Genel olarak ortak para birimi Avrupa milletlerinin kültürel olarak tanımlanmasına yardım etmektedir. Paylaşılan ortak değerler "büyümekte olan Avrupalılaşma" kavramına uyum sağlama hissi verir. Kültürel birleşmeyi zaten gelişmiş ekonomik ve politik birleşme ile uyumlu hale getirme çabaları arkasındaki ana motivasyon Avrupa bilincidir. Bu bilinci Avrupa halklarının zihinlerine yerleştirme her zaman önemli olmuştur.

Lizbon Antlaşması'nın ilgili maddelerinin de desteklediği gibi, AB'nin kültürel sektör ile ilgili eylemleri bağlayıcı olmayan, hükümetler arası bir alana uygun olarak ervelenebilmektedir. Ancak bu sistem ye devletler tarafından ortaklaşa kabul edilmeyi

³²Pishchikova ve Piras; *a.g.m.*, s.7.

gerektirecektir. 2007 yılından beri Avrupa kültür ajandası altında, komisyonun ulusal yetkilileri desteklemesi, AB kurumlarını dış ilişkilerde kültürel çeşitliliğini ve diyalogu desteklemiştir. Bu bakımdan komisyon bir yandan kültürler arası diyalogu diğer yandan da yetenekleri ve hareketliliği destekleyerek iki yönde ilerleme kaydetmiştir.

Avrupa kültür politikası, yıllar içinde, ye devletler arasında ulusal yeterlilikler ve AB kurumlarının yetkinliklerini arttırma konusunda istekli oldukları zaman bir rekabet alanı olarak ortaya çıkmıştır. Başlangıçtan itibaren, AB'nin kültürel politikası kapsayıcı bir Avrupalılık anlayışı için düzenlenmiştir. Ortak bir değerler dizisine ait olmak, hiçbir Şekilde AB'nin üyelerini kültürel eşitliliklerinden mahrum bırakmaya çalıştığı anlamına gelmemiştir. AB, çok kültürlü ve “eşitlilik birliği” fikrine dayanmaktan gurur duymuş ve bu fikri mevzuat ve kültür alanında gerçekleştirdiği eylemlerle pekişirmiştir.³³

İtalya'nın Gc Politikası

Gc olgusu; birkaç aşamadan oluşan, göçmenler için haklar ve yükümlülükler içeren, kaynak ve varış ülkeleri arasındaki karmaşık ilişkilerin yapısını nitelemektedir. Bu noktada, kapsamlı ve işbirliği temelinde yapılan gc yönetimi yaklaşımı öncelikle, her ülke ulusal bir gc poltikası geliştirmesi gerekmektedir. Bunu yaparken de, düzenli gc fırsatları, etkili sınır yönetimi, sağlık ve gc arasındaki ilişki, evsahibi toplumla bütünleşme, mülteci ve gc hakları, güce neden olan temel nedenler ve benzeri konular üzerinde durulmalıdır. Uluslararası aktörler çok kapsamlı bir gc yönetim yaklaşımı benimsemekte zorlanmaktadır. Ancak, bazı kilit unsurlar belirlenebilmektedir. Mesela, hükümet kurumları arasındaki koordinasyon, uluslararası işbirliği, politika oluşturma sürecinde tüm aktörlerin yer alması, gc ile ilgili bilgilere erişim, istatiksel bilgiler gibi kilit unsurları dđerlendirmek gerekmektedir.

Diğer Avrupa lkelerinde olduğu gibi İtalya'daki gc politikaları da son on yılda ortaya çıkan krizler bağlamında gelişti. 2008 yılında başlayan finansal krizin ardından, 2011 yılında Arap

³³ Georgiana Udrea ve Nicoleta Corbu, “Cultural Adaptive Patterns in European Contexts”, Adrian Lesenciuc (Ed.), *Redefining Community in Intercultural Context*, International Conference Volume, Brasov, 2011, s.157-162.

Baharı olaylarının patlak vermesiyle, Avrupa ülkeleri yoğun bir şekilde göç almış ve bu durum İtalya'yı ciddi bir şekilde etkilemiştir. Özellikle kamuoyundaki acil durum algısı İtalya'da oldukça garip bir konjonktür oluşturmuştur. Göç uzmanlarına göre, demokratik ülkelerdeki göç politikaları, belirtilen hedefler ve sonuçları arasındaki yapısal boşlukları gidermek için oluşturulmuştur.

Devletlerin sınırlayıcı politikalarının gerekçesi, liberal devletlerin sınırlarını kontrol etme ve kimlerin kabul edileceğini seçme hakkına sahip olma ilkesine dayanırken; devletin egemenliğine en azından iki şekilde itiraz edilmektedir. Birincisi, “müşteri politikası” hipotezine göre, özellikle işverenlerin ve göçten yararlanan kuruluşların uyguladıkları baskılar, göç akışlarını kontrol etmemenin itici gücünü oluşturmaktadır.³⁴ İkincisi ise, “yerleşikliberalizmin” hipotezine dayanmaktadır. Bu hipoteze göre, liberal devletlerin göç politikalarını benimseme kapasiteleri; liberal anayasalarıyla, uluslararası anlaşmalarla ve tabi oldukları ulus-ötesi kurumların dayattığı kurallara bağlı kalarak kısıtlanabilmektedir.³⁵

Brochmann ve Hammar'a (1999) göre göç politikaları iki tür kontrol içermektedir: ev sahipliği yapan ülkede yapılan iç kontroller ile sınırda veya göçmenlerin varışından önce faaliyet gösteren dış kontrollerdir.³⁶ Ekonomik kriz, diğer Avrupa ülkelerinin aksine İtalya'da göç politikalarında bir değişim yaratmaktadır. 2007-2011 döneminde, iç kontroller iki yönde gelişti: belgesiz göçmenlerin cezalandırılması ve daha seçici afların uygulanması. İlk husus, Dördüncü Berlusconi Hükümeti'nin eyleminde yer almaktadır (2008-2011). “Güvenlik Yasaları” (Pacchetto Sicurezza) olarak bilinen 125/2008 ve 94/2009 yasaları, düzensiz göçmenlerin³⁷ sınır dışı edilmesine yönelik tedbirleri artırdı.

³⁴Gary P. Freeman, “Models of Immigration Politics in Liberal Democratic State”, *International Migration Review*, 29(4), 1995, s. 881-902.

³⁵Hollifield, “Migration and the ‘New’ International Order. The Missing Regime”, B. Ghosh (Ed.), *Managing Migration: Time for a New Interantional Regime*, 2000, s. 79.

³⁶Grete Brochmann ve Tomas Hammar, *Media of Mechanisms of Immigration Control: A Comparative Analysis of European Regulation Policies*, Berg Publishers, Oxford, 1999, s. 56.

³⁷Anna Triandafyllidou ve Maurizio Ambrosini, “Irregular Immigration Control in Italy and Greece: Strong Fencing and Weak Gate-Keeping Serving the Labour Market”, *European Journal of Migration and Law*, 13(3), 2011, s. 258.

1990'lı yıllarda ve 2000'li yılların başında İtalya'ya gc eden insanlar; dşk vasıflı, perakende ve toptan ticaret yapan, ev ve kişisel bakım, tarım, inşaat, otel ve yiyecek-içecek hizmetleri gibi sektörlerde, yani gayrı resmi işlerde çalışmaktadır.³⁸ 1990'ların sonundan 2000'li yılların başına kadar, İtalya'da yaşayan gcmen sayısı önemli ölçüde arttı ve İtalya'nın büyüme oranını Avrupa'nın en yüksek oranlarından biri haline getirmiştir. 2008 yılından bu yana ise, gcmenlerin hangi şartlarda İtalya'ya kabul edilebileceğine dair kısıtlayıcı yeni kararlar alınmıştır. Bununla beraber, Ocak 2011'de Tunus'taki Zine El-Abidine Ben Ali rejiminin ve aynı yılın Mart ayında Kaddafi'nin düşmesiyle birlikte, dış kontrol sistemi kmştr. Dış kontroller, 2004'ten beri Sicilya Boğazı'nda devriye gezen İtalyan Sürekli İntibak operasyonları ve 2013 yılında başlayan, hem güvenlik hem de insani hedefleri izleyen Mare Nostrum operasyonları ile devam etti.³⁹ Mare Nostrum, Kasım 2014'te sona erdi ve AB ajansı Frontex (Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı) daha az bir fonla 29 ülkenin desteklediği Triton'u başlattı. Ancak, Nisan 2015'te, bir ticari gemi tarafından gerçekleştirilen kurtarma operasyonunda 700 gcmenin ölümünden sonra AB, Triton'in btcesini e katlamıştır.⁴⁰

İnsani kriz, i kontrolleri de etkileyerek, gcmen işçiler üzerindeki kısıtlamalar dikkatin yetkisiz gcmenlere ve sığınmacılara yönelmesine neden oldu. 1990'daki Dublin Konvansiyonu'na ve daha sonra Dublin II (2003) ve Dublin III (2013) yönetmeliklerine göre, gcmenlerin parmak izi alınma ve iltica başvurusunun incelenmesi ilk giriş yaptıkları ülkeye aittir. Bu yönetmeliklerin İtalya ve Yunanistan'da uygulanmasını denetlemek ve güçlendirmek için, Mayıs 2015'te AB Komisyonu tarafından kabul edilen "Avrupa Gc Gündemi" (COM2015/240)'ne göre, tespit prosedürleri ve parmak izlerinin alındığı ilk yardım ve kabul merkezlerinde yeni gelen gcmenlerin yanı sıra mülteci statüsü kazanabilecek kişilerin de n değerlendirmesi yapılacaktır. Frontex, Easo (Avrupa Sığınma Destek

³⁸ Emilio Reyneri, "Italy, in Permanent or Circular Migration? Policy Choices to Address Demographic Decline and Labour Shortages in Europe", E. Honekopp, H. Mattila (Ed.) *International Organization for Migration*, 2008, s.113.

³⁹ Paolo Cuttitta, "Repolicization Through Search and Rescue? Humanitarian NGOs and Migration Management in the Central Mediterranean", *Geopolitics*, 23(3), 2017, s. 30.

⁴⁰ Cuttitta 2017, *a.g.m.*, s. 7.

Ofisi), Europol (Avrupa Polis Ofisi) ve Eurojust (AB Adli İşbirliği Birimi) yetkilileri İtalyan polisi ile birlikte çalışacaktır.

2008 yılında başlayan ekonomik kriz sırasında, İtalyan göç politikaları başarıyla yeni göç girişlerini engellerken, 2011'deki insani kriz ve dış kontrol sisteminin çöküşü ile belgesiz göçmenlerin sayısı tekrar yükselişe geçti. Netice itibariyle, "yerleşik liberalizm" hipotezi ile ulus-üstü kurumların ulusal hükümetler için sadece "liberal bir kısıtlamayı" temsil etmediğini, aynı zamanda İtalya'daki insani krizler sırasında AB kurumlarının müdahalesinin gösterdiği gibi kısıtlayıcı politikaları da destekleyebileceğini göstermektedir. Siyasi kurumların, (göç politikasına karar verme sorumluluğundaki aktörlerin) kriz zamanlarında ne kadar önemli olduğu dikkat çekiyor. Böylece, İtalyan hükümeti siyasileşmekten kaçınmak için "gözü kapalı" bir yaklaşım seçtiğinde, AB kurumları (Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyi) Schengen Anlaşması'na uymayıp, göçmenlerle dayanışmayı bir kenara bırakarak kısıtlayıcı önlemlerin getirilmesinde ısrar ettiler. Bu çatışmalı senaryoda, göçmenlere yönelik tutumlarda bozulma gösteren kamuoyu yoklamaları konunun politikleşmesine yol açmaktadır.

İtalya'ya Göç Eden Arnavutların Kimlik Sorunu

Şu anda Avrupa'da ekonomik olarak en fakir olan ülke Arnavutluktur, dünyadaki nüfusunun en yüksek göç oranlarından birine sahip ve bu olgunun sebebi her şeyden önce ülkenin tarihi olaylarıyla bağlantılıdır.⁴¹ 1990'lardan beri göç Arnavutluk için sosyal ve ekonomik değişikliklerin temelini oluşturmaktadır. Totaliter komünist rejim, Arnavut devletini, yıllarca diğer ülkelerin siyasi ve ekonomik olaylarına mutlak bir tecrit ve sızdırmazlık durumunda tutarak göç olgusunu da engellemiştir. 1990'ların başında komünist rejimin çökmesiyle birlikte demokratik ve serbest piyasa sistemine

⁴¹Anastasia B., Disarò M., Fincati V., Gambuzza M., Maurizio D., Rasera M., "Gli Immigranti Albanesi in Italia e in Veneto", 2007, s. 4, http://bancadati.italialavoro.it/bdds/download?fileName=C_21_Strumento_5449_documento_itemName_0_documento.pdf&uid=f7cbef63-8cee-45a3-9b97-10da7e4437ea, (Erişim Tarihi: 17.11.2019).

geçiş yapılmış ve bu durum toplum için birkaç sonucu beraberinde getirmiştir. Ülkenin ekonomik durumu, Avrupa Birliği'nin güven verici ülkelerine yakınlığı, toplum için gerçek bir çıkış noktası olmuştur. Böylece, Arnavutların g etmelerindeki en belirgin nedenler, gelir seviyelerindeki eşiitsizlikler, işsizlik olasılıkları, bölgeler ya da ülkeler arasındaki sosyal refah seviyesi arasındaki farklılıklardır. Arnavutların yaklaşık %20'sinden fazlasının ülkenin dışında olduğu bilinmektedir (oğunlukla komşu olan İtalya ve Yunanistan'da).⁴² Arnavutluk'tan göç eden göçmen akışları düzenli olarak ve bilinçli bir şekilde kaydedilmediği için tam sayı bilinmemesine rağmen, 1990 yılından beri 710.000 ile 1.000.000 arasında kişinin geçici ya da kalıcı olarak g ettiği bilinmektedir.⁴³

Arnavutluk, komünist rejimin yıkılmasından bugüne kronolojik olarak dört büyük güç vermiştir:

1. 1990'da "Elçilik göçmenleri": 5.000 Arnavut, İtalyan Büyükelçiliği başta olmak üzere, Batı lkelerinin Tiran'daki elçiliklerine sığınarak ülkelerini terk etmek üzere gerekli izinleri almaya çalıştı. Genel olarak, bu dönemde 20.000 civarında Arnavut vatandaşı ülkeden ayrıldı.⁴⁴

2. Mart-Ağustos 1991'de kitlesel göç: Arnavutluk'ta ilk demokratik seçimlerin yarattığı kaotik durum, Arnavutluk'tan İtalya'ya deniz yoluyla giden ilk büyük g gerçekleşti. Bu vesileyle, İtalya'ya yaklaşık 25.000 Arnavut mülteci vararak siyasi mülteci statüsünü aldı. Genel olarak, 1991-1993 yılları arasında yaklaşık 300.000 Arnavut (nüfusun 1/10'u) lkeden ayrıldı ve çoğunlukla İtalya ve Yunanistan'a yöneldi.

3. 1997'de "finansal piramitlerin" kş: Özel yatırımların yapıldığı piramit düzeninin kmesi, ülkede iç savaş durumunu etkiledi. Bu vesileyle, bir diğer g dalgası

⁴² Lois Labrianidis ve Antigone Lyberaki, "Back and Forth and in-Between: Albanian Return-Migrants From Greece and Italy", *Journal of International Migration and Integration / Revue de l'Integration et de la Migration Internationale*, 5(1), 2004, s. 87.

⁴³ Lois Labrianidis ve Antigone Lyberaki, *Albanian immigrants in Thessaloniki: Paths of Prosperity and Oversights of Their Public Image*, Thessaloniki, 2001.

⁴⁴ Anastasia v.d., *a.g.m.*, s. 4.

İtalya'ya yöneldi ve ilk 10.600 kişinin kabulünden sonra müteakip girişler reddedildi.

4. 1999'daki Kosova krizi: Arnavutluk, ülkeye gelen yaklaşık 500 bin Kosovalı Arnavut mülteciyi ağırladı. Kosova krizi, Arnavutluk'un halihazırda kırılğan olan ekonomik ve demografik durumunu etkiledi ve özellikle de ülkenin kuzey bölgelerinin istikrarsızlaştırılmasına neden oldu. Bu vesileyle, birçok Arnavut, Kosovalı Arnavutlar'ın siyasi sığınmacı olarak kabul eden Avrupa ülkelerine göç ederken bu mültecilere katıldı.

2000 yılından sonra da Arnavutluk'tan İtalya'ya göç eden göçmenlerin akışı belirli bir canlılığı sürdürmeye devam ediyor. Ortalama olarak yılda 39.000 Arnavut vatandaşı İtalya'ya göç ediyor.⁴⁵ Bu noktada, g alan, veren ve geçiş yolları üzerinde bulunan ülkelerin, mevcut ve gelecek glerin nedenleri konusunda tahminde bulunabilmeleri, bu ülkelerin daha etkili planlar yapmalarına ve glerin sonuçlarını tahmin edebilmelerine yardımcı olur.

İtalya'ya göç eden Arnavutlar, lke ile bütünleşmiş görünmelerine rağmen, en çok dışlanan ve asimile edilen toplumdur. Güney İtalya kıyılarından gelen göçmenler, sonrasında ülkenin çeşitli yerlerine dağılmışlardır. Göçmenlerin g öncesi eğitim seviyesinin yüksek olması dikkat çekerken, erkeklerin oranının kadınlardan fazla olduğu belirlenmiştir.⁴⁶

Yukarıda da belirtildiği gibi, Arnavutlar daha yoğun bir şekilde komşu ülkelere (İtalya, Yunanistan) göç etmiştir. Bu ülkelere göç eden kesimlerin eğitim seviyeleri kıyaslandığında; g ncesi İtalya'ya gitmeye karar veren göçmenlerin eğitim seviyesinin Yunanistan'ı tercih edenlerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Yunanistan ile kıyaslandığında 1990'larda İtalya'daki Arnavut her 3 gmenden ikisi düzenli biri düzensiz göçmendir. Yunanistan'da ise durum çok daha farklıdır ve düzensiz göçmen sayısı daha fazladır.⁴⁷

⁴⁵ Anastasia v.d., *a.g.m.*, s. 9.

⁴⁶ Labrianidis, *a.g.m.*, s. 88.

⁴⁷ Lois Labrianidis ve Antigone Lyberaki, "Back and Forth and in-Between: Albanian Return-Migrants From Greece and Italy", *Journal of International*

Mesleki durumlarına bakıldığında ise, bu kişilerin %54'nn tam zamanlı işlerde, yaklaşık %30'unun mevsimsel işlerde çalıştığı sadece %14,5'inin işsiz olduğu görülmüştür. Bu açıdan, işsiz, fakir ve cahil kişilerin göç ettiği düşüncesi ortadan kalkmıştır. Sadece İtalya ve Yunanistan kıyaslandığında, Yunanistan'ın daha az donanımlı kişiler tarafından tercih edildiği görülmüştür.⁴⁸

İlk gte, yaşanan sorunlar dolayısıyla mülteci olarak kabul edilmeleri, iş imknının verilmesi ve ikamet izni gibi özel bir kanun oluşturulmuştur. Ancak aynı yıl Ağustos ayında gerçekleşen g dalgasında, Arnavutluk'ta demokratik seçimlerin yapılmış olması dolayısıyla bu kişilerin mülteci olarak kabul edilmesine gerek olmadığı tartışılmıştır. Benzer bir senaryo, 1997'de ekonomik krizin patlak verdiğinde de yaşanmıştır. Böylece, Arnavutlar İtalya'ya 1991'den 2005 yılının sonuna kadar en fazla g eden ülke vatandaşı olmuştur. Bu durumun asıl nedeni, Arnavutların 45 yıl süren komünist yönetime sahip olması ile İtalyanların buna paralel olarak 45 yıl süren Hristiyan demokrasisinin aynı dönemde kş yaşamasıdır. Aynı zamanda, İtalya'nın bir AB yesi olarak dış politikada daha fazla sorumluluk üstlenmek istemiştir. Bununla birlikte, İtalya'daki Arnavut göçmenleri rahatsız eden iki durum vardır: birincisi, hem İtalyan toplumu hem de basını tarafından suçlu ve istenmeyen olarak damgalanmış olmalarıdır. İkinicisi ise, İtalyan halkının yaşayış biçimine çok benzemelerine rağmen, onlar gibi gibi yaşamalarına izin verilmemesidir.

G çalışmalarında değinmesi gereken husus: göç eden toplumların yapısal ve kimliksel asimilasyonudur. Yapısal asimilasyon toplumun yapılarına, kurumlarına uyum sağlamakken, kimliksel asimilasyon aslında kültürler arası etkileşim anlamına gelen entegrasyondur. Hatta yapısal asimilasyondan sonra kaçınılmaz olarak entegrasyon gelmektedir. Ancak, tam bu noktada bir paradoks ifade etmek gerekir: İtalya'daki Arnavutlar için asimilasyon olmadan entegrasyonun gerçekleşmesidir. Bu noktada İtalyan ulusal kimliğinin "etkili", "Avrupalı", "küresel" olarak kaşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan da İtalya, Arnavutlar için bir güç alanı haline gelmiştir. Bunun

Migration and Integration / Revue de l'Integration et de la Migration Internationale, 5(1), 2004, s. 87.

⁴⁸Labrinadis, *a.g.m.*, s. 88.

en önemli nedenlerden birisi ise, 1970'lerden itibaren İtalyan TV kanallarının Arnavutlar tarafından özellikle gençler tarafından izlenerek, komünizmden çok farklı bir dünyaya ışık tutmuştur. Bu durum da, istemeden de olsa Arnavutların özellikle gençlerin İtalya'ya göç etme isteğini harekete geçirmiştir.

Başlangıçta, komünizmin karanlığından gelen bu kişiiler çok hoş karşılınsa da, sonrasında on binlerce kişinin İtalya'ya gelmesi ile durum değişmiş ve medyada yapılan haberlerde, aşağılayıcı, iğneleyici ve hatta ölümcül nitelikte kampanyalar yürütülmüştür. Bu olay öyle bir hale gelmiştir ki, Arnavutlar artık çocuklarının İtalyanca öğrenmesine tek bir kelime dahi kendi dillerinde konuşmamasına dikkat ederek asimilasyonu tetiklemişlerdir. Bunun yanı sıra, İtalya'da hangi diplomaya sahip olursan ol, yabancılardan diplomalarını tanımadıklarını ve niversite mezunu bile olsan İtalyanların da işsiz oldukları belirtilerek Arnavutlara iş imkânı tanınmamaktadır. Bunun yanı sıra, İtalyanca bilmemek de sosyal ve ekonomik bütünleşmenin önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Irkçılığa maruz kalan pek çok Arnavut da bu yüzden kendi kökenlerini gizlerken bir taraftan da önceden bu dili öğrenerek İtalya'ya gelmektedir. Asimilasyon-entegrasyon süreci içerisinde en dikkat çeken, İtalya'da yaşayan kişiilerle ilgili verilerin olmamasıdır. Bu da, Arnavutların İtalya'daki demografik yapısına hızlı bütünleştiğinin bir göstergesidir.

Asimilasyonun bir diğer faktörü, İtalyanlarla yapılan evliliklerdir. Bu evliliklerin sayısı hızla artmıştır. Hatta 2005 yılında İtalyanlar tarafından yapılan her on evlilikten biri yabancı uyruklu bir kişiile yapılmıştır. İtalyanların ırkçı, küçümseyici davranışları İtalya'ya göç eden Arnavutları kendi kimliklerinden uzaklaştırmış ve asimile etmiştir.

Arnavutluk ve İtalya Arasında G Politikaları

İtalya ve Arnavutluk arasındaki ilişkileri özellikle 1990'lı yıllardaki kontrolsüz güç akışına karşılık İtalya'nın endişelerini şekillendirmiştir, çünkü bu süreçte Arnavutlar İtalya'daki ana g gruplarından birini oluşturmuştur. Ancak, Arnavutların İtalya'ya yaptıkları sığınma taleplerinin çok azı mülteci statüsü verilmesi ile sonuçlanmıştır. Buna rağmen, her geçen yıl İtalya'ya yapılan glerin sayısı 2000'li yılların başına kadar giderek artmıştır. Sonraki yıllarda Arnavut yetkililerle İtalyanlar arasında artan yakın ilişkiler, deniz

yoluyla İtalya'ya ulaşan gmenlerin sayısının azalmasında etkili olmuştur. Fakat yine de, kayıt dışı gmenlerin sayısında azalma yaşanmamıştır. Bunun yanı sıra veriler gstemiştir ki, Arnavutlar İtalya'nın her yerine yayılmış hatta artan nüfus oranlarıyla dikkat çekmişlerdir.

İtalyanlarla Arnavutların ilişkisine bakıldığında ise, kayıt dışı gmelerin hareketlerini sınırlandırmak için işbirliği içinde olmanın nemi İtalyan hükümeti tarafından bilindiği için, 1992-2005 yılları arasında Arnavutluk'ta siyasi ve sosyal istikrarın sağlanması için yardımlarda bulunulmuş ve askeri ve polisiye işbirliği yapılmıştır.

1997 yılının Kasım ayında ise, Geri Kabul Anlaşması ile birlikte iş g anlaşması da imzalanmıştır. Bu durum İtalya için, Arnavutluktan gelecek olan g sınırlandırmayı ve düzensiz gmenleri yargılamayı amaçlamıştır. Bu alışmalar sonrasında İtalya, Arnavutluk'tan gelen gmen sayısının azaldığını ve eskisi kadar sorun oluşturmadığını belirtmiştir.

Arnavutluk ve İtalya'nın g politikaları değerlendirildiğinde ise, Arnavutların g kanununun İtalyanlara gre daha temel ilkelerden oluştuğu ve gmenler hizmet ve destek sz verdiği aynı zamanda da g ve geri dnş haklarının düzenlendiği grlmektedir. Bunun yanı sıra, iş g için Arnavutluk'un ikili anlaşma ve konsolosluk hizmetleri yoluyla g eden Arnavutların kültürünü, temel haklarını korumaya çalışan bir yasal ereve ilkesi oluşturmaya çalıştığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra, İtalya'nın g politikası da çoğunlukla İtalyan işverenlerin kısa dnem kotalarına bağlıdır. Başka bir deyişle, İtalya uzun süre kendisine iş bulamayan gmenlerin geri gnderilmesini gerektiren bir politika izlemektedir.

Bunun yanı sıra, halkın ge ve gmenlere bakışı çoğunlukla güvenlikle ilişkilendirildiği için g politikasının geliştirilmesini güçleştirmekte ve sınırlandırmaktadır. G konusuna ynelik İtalya'nın yapmış olduğu kalkınma yardımlarına bakıldığında ise, İtalya'nın OECD lkeleri arasında en az yardımı yapan ülke olduğu bilinmektedir. Ancak, Arnavutluk bu az miktarda yardımın çoğunu almaktadır. Her ne kadar g politikasının kalkınma poltikası üzerinde çok az bir etkisi olsa da, kalkınma politikasını g politikası üzerindeki etkisi çok daha fazladır. Bu açıdan, İtalya'nın kalkınma yardımı özellikle ge iten nedenlerden olan fakirlik ve istikrarsızlığı azaltacak niteliktedir.

Bölgesel girişimlere bakıldığında ise, İtalya'nın konumu dolayısıyla AB'nin dış sınırı olması itibariyle, bazı bölgelere yönelik acil önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu bağlamda, İtalya'nın yapmış olduğu çalışmalar, geri gönderim, iş gücü eğitimi, ge iten nedenlerin azaltılması ve istihdamın sağlanması, işçi dövizlerinin uygun kullanılması için projelerin oluşturulmasıdır. Bununla birlikte İtalya g politikası kapsamında ortak kalkınma programlarında Adriatik denizinin ötesindeki komşuları ile uluslar ötesi bir işbirliği yürütmektedir.

Sonuç

Özellikle son yirmi yıldır, göç eden toplumlar, göç ettiği ülkelerin kültürel kimliklerine meydan okuduğu ve güvenliklerini tehdit ettikleri iddia edilmektedir. G; ticaret, kalkınma, güvenlik, evre, sağlık ve ekonomik gibi önemli politika alanlarına da bağlı olduğu için, g yönetimi söz konusu olduğunda ulusal, bölgesel ve küresel sonuçları açısından tüm aktörlerin iletişimde ve yakın işbirliği içinde olmasına itilmiştir.

G, devletlerin ulusal kimliklerini aşındırıcı etkisi bulunmaktadır. Bu durum aynı zamanda hükümetlerin eski g yönetimi modellerinden daha modern modellere geçmelerini gerekli kılmaktadır. Devletler ulusal güvenliklerini korumak için farklı kimliklerin kendi ulusal kimlikleri içerisinde erimesi veya entegre olmasını sağlamaya dönük politika izlemektedir. Sağlıklı g politikasına sahip olmayan ülkelerde, iç siyasi istikrarın olumsuz etkilendiği görülmektedir. İş gücünün paylaşımı, göçmenlerin siyasi temsili gibi hususlar, Avrupa'da aşırı sağın yükselişine neden olan etkenler olduğu bilinmektedir. AB de son dönemde yükselen aşırı sağcı akımların temel motivasyonu göçmen sorunudur. Birçok aşırı sağ akım yabancı ve göçmen karşıtı siyasetleri ile taraftar toplayabilmektedirler.

Neticede, göç hareketleri sağlıklı işleyen demokrasiler için bir zenginlik kaynağı olabileceği gibi, toplumdaki aşırı sağcı unsurların

g kazanmasına da neden olabilmektedir. Demokrasisi kurumsallaşmış ülkeler farklı kimlikleri zengilik olarak görüp, ülkelerinin ulusal gücünün bir parçası haline getirebilmektedirler.

Avrupa'daki aşırı sağcı partilerin, göçmen karşıtı politikaları ülkelerin istihbarat örgütleri tarafından desteklendiğine yönelik emareler de mevcuttur. Entegrasyon ve sağlıklı g politikaları ile farklı kimlikleri ulusal kimliğe entegre edemeyen ülkeler aşırı sağcı örgütleri göçmenleri baskı altına alınmasında araç olarak kullanmaktadır.

Bu çalışmada birçok uluslararası aktörün g olgusundan etkilendiği gibi, AB'nin de g akımlarına ne tür politikalar izlediğini değerlendirilmiştir. G kontrolü ve kimlik, sosyal güvenlik bütününün ayrılmaz bir parçasıdır. Dolayısıyla, AB'de g olgusu, açık bir şekilde toplumsal güvenliği politik ve ekonomik güvenlikle ilişkilendirilmektedir. Kendi meşruiyetiyle ilgili ciddi zorluklarla karşı karşıya kalan AB, Avrupa sivil toplumunun politika oluşturma ve uygulamadaki rolünü arttırma yönünde kararlı çabalar sarf etmektedir. Böylece, AB sınırlarında g kontrolü konusundaki vurgu, insan haklarını baltaladığını ve yeni bir toplumsal güvenlik konusu yarattığı söylenebilmektedir. AB göçmenlerin birlik ülkelerine girmesi zorlaştırılırken, insanın temel hakları ve kimlik sorunlarını görmezden gelmektedir. AB kendisini insan hakları savunucusu olarak nitelendirirken, gle ilgili sorunları kabul etmediği için kendi kimliğini baltalamaktadır. AB'nin güç kontrol girişimleri, zmek istediği güvenlik probleminden daha zararlı olmaktadır. Bu yüzden, yasal göçmenleri kendi yapısına entegre ederek ve kendi kimlik inşasını güçlendirerek bu durumu dengeleyebileceği öngörülmektedir.

Kaynakça

ALİ, Ayaan Hirsi, “The Possibilities of a European Identity”, *The Brown Journal of World Affairs*, 12(1), 2005, s. 51-64.

ARADAU, Claudia, *Migration: The Spiral of (In)Security*, Rubikon International Forum of Electronic Publications, 2001.

BBC News, “French PM urges EU Border Clarity”, 27 Ocak 2006, Erişim Tarihi: 10.11.2019.

BERGER, Peter Ludwig- Thomas Luckmann, *The Social Construction Of Reality*, Londra, Penguin, 1996.

BOVE, Caterina, *Country Report: Italy*, AIDA, <https://www.asylumineurope.org/node/261>.

BROCHMANN, Grete- Tomas Hammar, *Media of Mechanisms of Immigration Control: A Comparative Analysis of European Regulation Policies*, Berg Publishers, Oxford, 1999.

CAPORASO, James A., “The Possibilities of a European Identity”, *The Brown Journal of World Affairs*, 12(1), 2005, s. 65-75.

CİCEO, Georgiana, “The Difficult Path Towards Europeanness. Assessing the Politics of Culture and Identity in the European Union”, *On-Line Journal of Modelling the Europe*, (19), 2016, s. 6-17.

CUTTİTTA, Paolo, “Repolicization Through Search and Rescue? Humanitarian NGOs and Migration Management in the Central Mediterranean”, *Geopolitics*, 23(3), 2017, s. 632-660.

European Border And Coast Agency (Frontex),
https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_en,
(Erişim Tarihi: 12.11.2019).

European Comission, “The Develeopment of European Identity/Identities: Unfinished Business”,
https://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy_reviews/development-of-european-identity-identities_en.pdf

European Commission, The Global Approach to Migration and Mobility (COM/2011/743), 18 Kasım 2011, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0743>,
(Erişim Tarihi: 2.11.2019).

European Council, Presidency Conclusions, Seville European Council, 21-22 Haziran 2002, parağraf 33- 36,
<https://www.consilium.europa.eu/media/20928/72638.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.10.2019).

FİNCATİ Veronika vd., “Gli Immigranti Albanesi in Italia e in Veneto”, 2007,
http://bancadati.italialavoro.it/bdds/download?fileName=C_21_Strumento_5449_documenti_itemName_0_documento.pdf&uid=f7cbef63-8cee-45a3-9b97-10da7e4437ea, (Erişim Tarihi: 17.11.2019).

FREEMAN, Garry P., “Models of Immigration Politics in Liberal Democratic State”, International Migration Review, 29(4), 1995, s. 881-902.

HOLLİFIELD, James F., “Migration and the ‘New’ International Order. The Missing Regime”, B. Ghosh (Ed.), Managing Migration. Time for a New Interantional Regime, Oxford University Press, Oxford, 2000.

HUYSMANS, Jef, "The European Union and the Securitisation of Migration", *Journal of Common Market Studies* 38(5), 2000, s. 751-777.

KİCİNGER, Anna, "International Migration as a Non-traditional Security Threat and the EU Responses to this Phenomenon", *Central European Forum for Migration Research Working Paper*, 2, 2004.

KONSTANTİNOU, Alexandros-Athanasia Georgopoulou, Country Report: Greece. AIDA, <https://www.asylumineurope.org/node/259>, (Erişim Tarihi: 2.11.2019).

LA BARBERA, Maria Caterina, "Identity and Migration: An Introduction", *Identity and Migration in Europe: Multidisciplinary Perspectives*, file:///C:/Users/Pc/Downloads/IdentityandMigration-AnIntroduction.pdf, (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

LABRİANİDİS, Lois- Antigone Lyberaki, "Back and Forth and in-Between: Albanian Return-Migrants From Greece and Italy", *Journal of International Migration and Integration / Revue de l'Integration et de la Migration Internationale*, 5(1), 2004, s. 77-106.

Le politiche dell'Unione Europea in Materia di Migrazione, <https://www.senato.it/service/PDF/PDFServer/BGT/01105820.pdf>, (Erişim Tarihi: 30/11/2019).

PİSHCHİKOVA, Kateryna- Elisa Piras, "The European Union Global Strategy: What Kind of Foreign Policy Identity", *The International Spectator Italian Journal of International Affairs*, 52(3), 2017, s. 103-120.

RAF, Wing Commander P.O'Neill, "The European Union And Migration: Security Versus Identity", *Defence Studies*, 6(3), 2006, s.322-350,

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14702430601060149>, (Erişim Tarihi: 14.11.2019).

REYNERİ, Emilio, "Italy in Permanent or Circular Migration? Policy Choices to Address Demographic Decline and Labour Shortages in Europe", Permanent or Circular Migration, E. Honekopp, H. Mattila (Ed.), International Organization for Migration, Budapeşte, 2008.

SHORE, Cris, "Whither European Citizenship? Eros and Civilisation Revisited", European Journal of Social Theory, 7(1), 2014, s. 27-44.

STASZAK, Jean-François, "Other/otherness", 2008, <http://www.unige.ch/ses/geo/collaborateurs/publicationsJFS/OtherOtherness.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.11.2019).

TAGLIAPİETRA, Alberto, "The European Migration Crisis: A Pendulum Between the Internal and External Dimensions", 2019, <https://www.iai.it/sites/default/files/iaip1912.pdf>, (Erişim Tarihi: 25.11.2019).

TONER, Helen, "The Lisbon Treaty and the Future of European Immigration and Asylum Law", Loic Azoulay and Karin de Vries (Ed.), EU Migration Law: Legal Complexities and Political Rationales, Oxford, Oxford University Press, 2014.

TRIANDAFYLLİDOU, Anna- Ambrosini Maurizio, "Irregular Immigration Control in Italy and Greece: Strong Fencing and Weak Gate-Keeping Serving the Labour Market", European Journal of Migration and Law, 13(3), 2013, s. 251-273.

TURNER, John- Michael Hogg- Penelope Oakes- Stephan Reicher, ve Margaret Wetherell, Rediscovering the Social Group: A Self-Categorization Theory, Blackwell, Oxford, 1997.

UDREA, Georgiana- Nicoleta Corbu, (2011), "Cultural Adaptive Patterns in European Contexts", Adrian Lesenciuc (Ed.), Redefining Community in Intercultural Context, International Conference Volume, Brasov.

WÆVER, Ole-Barry Buzan-Morten Kelstrup ve Pierre Lemaitre, Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe, St. Martin's Press, Londra, 1993.

Yeni Akit Gazetesi, "AB'den Sophia Operasyonu Açıklaması", <https://www.yeniakit.com.tr/haber/abden-sophia-operasyonu-aciklamasi-594407.html>, (Erişim Tarihi:10.11.2019).

Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinde Gç Sorunu ve Balkanlar

MSc. Joana RUÇI*

Özet

İkinci Dünya Savaşından sonra Almanya ve Fransa işbirliği ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulmuştur. Zamanla yeni üyeler katılarak AB genişlemiştir. Balkan ülkeler ise Soğuk Savaş bittikten sonra AB entegrasyon sürecini başlatmışlardır. Bu süreç iç ve dış faktörlerden etkilenmiştir. Arap Baharı ve Suriye savaşından binlerce kişi göç etmiştir. Göç edenler savaş ve zulümden kaçmak için Türkiye ve Balkanlar üzerine geçip AB'ye gitmeye çalışmışlardır. Türkiye ve Yunanistan bu durumdan etkilenmiştir. Türkiye ve Yunanistan göç sorunu ile ilgili duruşunu, Yunanistan'ın aldığı tedbirler, tepkisini ve AB Yunanistan'a verdiği desteği değerlendirmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: *AB, Türkiye, Balkanlar, Gç sorunu, Mülteciler*

* Türkiye Maarif Vakfı Arnavutluk Temsilciliği Asistanı, Tiran-Arnavutluk, joana.ruci@yahoo.com.

Migration Problem In Turkey-Eu Relations And The Balkans

Abstract

After the Second World War, with cooperation of Germany and France was established the European Steel and Coal Community. During the years new members joined the EU. Balkan countries started the EU integration process after the end of the Cold War. This process was affected by internal and external factors. Thousands emigrated because of the Arab Spring and the Syrian war. Migrants trying to escape from war and persecution passed from Turkey and Balkans to the EU. Turkey and Greece were affected by this situation. We will discuss about the Turkey and Greece political views on immigration issue, the measures taken by Greece, and the EU support for Greece.

Key Words: *EU, Turkey, Balkans, Migration Problem, Refugees*

Giriş

Balkanlar ve Türkiye ortak bir geçmişe sahiptir. XV. asırdan itibaren Balkan ülkeleri Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyetinin altına girmişlerdir. Fransız Devrimi'nden sonra milliyetçi akımına dayanarak Balkanlar ülkeleri Osmanlı İmparatorluğu'ndan tek tek ayrılmaya başlamıştır. Böylece yeni devletler kurulmuştur. Türkiye ise Osmanlı İmparatorluğu'ndan en son çıkan devlettir. 23 Ekim 1923 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk önliderliğinde Türkiye Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Atatürk yeni kurulan Türk devletinde modernleşme ve demokratikleşme politikaları takip etmiştir. “Yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesine dayanarak komşu devletleri ile iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır. İkinci Dünya Savaşında Balkanlar savaş sahneye dönüştürdü. Türkiye ise savaşa katılmamıştır.

İİ. Dünya Savaşı biter bitmez Soğuk Savaş başlayıp dünya ikiye ayrılmıştır. Bir tarafta Komünist devletleri Sovyetler Birliği (SB) liderliğinde ve diğer tarafta Batı ülkeleri Amerika Birleşik Devletleri (ABD) liderliğinde birleştirilmiştir. NATO, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Varşova Paktı, Komintern gibi uluslararası örgütler ortaya çıktı. Böyle bir ortamda Türkiye Batı Bloğuna bir parçası olmuştur. Türkiye, 18 Şubat 1952 tarihinde Yunanistan'la birlikte NATO ittifakına dâhil olmuştur.¹

1. Avrupa Birliği ve Türkiye

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu bugünkü Avrupa Birliği'nin temeliydi. Türk hükümeti Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye olmak için çabalamıştır. Böylece 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara Anlaşması imzalanmıştır. Bu Anlaşmaya göre;

“Tarafları ekonomik ve ticari konularda bir araya getirmek amacıyla bir Gümrük Birliği kurulmasını öngörmüştür. Bu arada, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), Türkiye'ye finansal yardım verecekti. 1963-1970 dönemini kapsayan İlk Mali Protokol

¹ Nur Bilge Criss, “Türkiye-NATO İttifakının Tarihsel Boyutu”, *Uluslararası İlişkiler*, 9(34), Yaz 2012, s. 1-28.

uyarınca, AET Türkiye'ye 175 milyon ECU değerinde kredi verdi. AET'in Türkiye'ye vermiş olduğu ticaret imtiyazları beklendiği kadar etkili olmadığını kanıtlamıştır. Bununla birlikte, 1963 yılında AET'nin Türkiye ithalatı % 29'dayken 1972'de ise % 42'ye kadar yükseltti.”²

Türkiye'nin AB'ye entegrasyon süreci uzun ve zor olmuştur. Demokraside iç istikrarsızlık, darbeler, ekonomik sorunları, Yunanistan-Türkiye ilişkileri, AB ve üye ülkelerinde gelişmelerinden dolayı AB-Türkiye ilişkilerinde iniş ve çıkışlar vardır. Gelecek yıllarda da böyle devam edecektir. AB ile Türkiye arasındaki ilişkilerin 1963'ten bu yana başlamasına rağmen, Türkiye henüz Avrupa Birliği üyesi değildir. Entegrasyon süreci devam etmektedir. Arap Baharı, Suriye'deki iç savaş ve teröre karşı savaş Türkiye-AB ilişkilerine etkilemiştir. 15 Temmuz 2016 tarihinde başarısız darbe girişiminden sonra AB-Türkiye ilişkileri kötüleşmiştir. Türk hükümeti olağanüstü hali ilan etmiştir. AB, Türkiye devleti olağanüstü hal alınan önlemleri eleştirmiştir. 13 Aralık 2016 tarihinde yapılan Genel İşler Konseyi toplantısında Slovak Cumhurbaşkanlığı, “Türkiye'deki mevcut durum devam ettiği sürece katılım müzakereleri yeni fasıllarının açılması imkânsız olduğunu” dile getirmiştir.³

2. Avrupa Birliği ve Balkanlar

Balkan yarımadası batısında İtalya yarımadası ve doğuda Küçük Asya yarımadası arasında yer almaktadır. Avrupa kıtasının güneydoğu kısmında bir bölgedir. Bu nedenle bazı yayınlarda Güneydoğu Avrupa ismi ile de tanınmaktadır. Balkanlar'da Yunanistan, Arnavutluk, Kuzey Makedonya, Kosova, Karadağ, Sırbistan, Romanya, Bulgaristan, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Slovenya devletleri bulunmaktadır. Aşağıdaki Balkan Devletleri hakkında genel bilgiler verilmektedir.

²*History of Turkey-EU Relations*, Republic of Turkey Minister for EU Affairs, at: <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=111&l=2>, (Erişim Tarihi: 26.11.2019).

³AB Nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliği, *AB ve Üyelik Sürecimiz*, Temmuz 2018, s. 58.

Ülke	Yüzölçümü	Başkenti	Nüfus
Arnavutluk	28.748 km ²	Tiran	2.880.917
Bulgaristan	110.910 km ²	Sofya	7.000.119
Romanya	237.500 km ²	Bükreş	19.364.557
Bosna-Hersek	51.209 km ²	Saraybosnya	3.301.000
Sırbistan	77.474 km ²	Belgrad	8.772.235
Karadağ	13.812 km ²	Podgorica	627.987
Kosova	10.887 km ²	Priştina	1.809.280
Hırvatistan	56.542 km ²	Zagreb	4.130.304
Slovenya	20.273 km ²	Ljubljana	2.078.654
Kuzey Makedonya	25.333 km ²	Üsküp	2.083.459
Yunanistan	131.940 km ²	Atina	10.473.455

Tablo 1: Balkan Ülkelerinin Yüzölçümleri ve Nüfus⁴

“Balkanlar Avrupa kıtasının daima jeopolitik öneme sahip bir bölgesi olmuştur. Tarih boyunca Balkanlar’ı yönetmek “Batı” ve “Doğu” güçlerini kontrol edebilecek üstünlüklere sahip olunabileceği anlamını taşımıştır. Genellikle Balkanların coğrafyasını ifade ederken sıklıkla bahsedilen ‘Her yandan esen rüzgârlara açık yarımada’ ifadesi aslında Balkanların siyasi olarak da kaderini yansıtmaktadır. Nitekim Balkanlar Avrupa, Asya ve Afrika arasında geçiş yolları üzerinde yer aldığı için tarihte sayısız istilalara uğramıştır. Bu ilginin ve çıkan karışıklıkların, Avrupa büyük devletlerinin Asya’nın, Doğu Akdeniz’in, Afrika’nın, güneydeki sıcak denizlerin zenginliklerine ulaşabilmek ve kendi güvenliklerini güvence altına alabilmek rekabetinden doğduğu görülmektedir. Balkanlar hâkimiyeti Karadeniz, Akdeniz, Kızıldeniz, Hint Okyanusu güzergâhındaki ticaret yolları hâkimiyetinin tamamlayıcısıdır. Balkan güvenliğini tehdit eden gücün, Akdeniz ve Avrupa’nın da güvenliğini tehdit edeceği

⁴ World Population Review, Total Population by Country 2019, <http://worldpopulationreview.com/countries/>, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

açıktır. Hatta “Balkanların dışında Balkanlar’ı yöneten, batıda Avrupa’yı, doğuda Rusya’yı tehdit edecek güce sahiptir” stratejik anlayışı bölgeye bakış açısından önemlidir. Günümüzde ise enerji yolları önem kazanmıştır. Bu yolların hâkimiyetinde Balkanlar önemlidir.”⁵

Ayrıca, Balkan yarımadası geçmişteki gibi günümüzde petrol yataklarına yakın ve askeri operasyonlar için destek bir bölgedir. İki dünya savaşı sırasında ve sonrasında Avrupa Büyük Devletleri Balkan kendini hâkimiyeti altına almaya çalışmıştır. Dünyada diğer bölgelerdeki gibi Balkan ülkeleri de Doğu ve Batı kamplar arasında ayrılmıştır. Yunanistan hariç diğer devletler komünist bloğuna üye olmuşlardır.

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulduktan sonra Constantinos Karamanlis hükümeti Haziran 1959 yılında AET’ye başvurma yapmaya karar vermiştir. 9 Haziran 1960 tarihinde Atina’da Avrupa Topluluğu İşbirliği Antlaşması imzalanmıştır.⁶ Fransa ve Almanya desteğine dayanarak Yunanistan ile katılım müzakereleri resmen 27 Temmuz 1976’da başlamıştır. Müzakereler 23 Mayıs 1979 tarihinde tamamlanmıştır. 28 Mayıs 1979’da Atina’da Katılım Antlaşması imzalanmıştır. Yunan Parlamentosu, 28 Haziran 1979 yılında Katılım Yasasını onaylanmıştır. Böylece, 1 Ocak 1981 tarihinde Yunanistan Avrupa Topluluğu onuncu üyesi olmuştur.⁷ Bu süreçte AB-Yunanistan arasındaki ilişkiler inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Yunanistan’daki

⁵Muhammet Kaçmaz, Balkan Coğrafyası, *Türk Tarihinde Balkanlar*, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, 1, s. 16 11-37. https://www.academia.edu/20803695/BALKAN_CO%C4%9ERAFYASI, (Erişim Tarihi 29.11.2019).

⁶*Agreement establishing an association between the European Economic Community and Greece (9 July 1961)*, https://www.cvce.eu/en/obj/agreement_establishing_an_association_between_the_european_economic_community_and_greece_9_july_1961-en-ea36b530-f7ee-46f3-a26b-5dc4ea1a5508.html, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

⁷CVCE. European Navigator. Etienne Deschamps. Christian Lekl., *The Accession of Greece*, https://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/61a2a7a5-39a9-4b06-91f8-69ae77b41515/publishable_en.pdf, (Erişim Tarihi: 30.11.2019).

darbeler, iç istikrarsızlık, Yunanistan-Türkiye ilişkileri ve 2011 yılında başlayan Yunan ekonomik krizi AB-Yunanistan ilişkileri etkilemiştir.

“Yunanistan iflasın eşiğine gelen ekonomisini kurtarmak için AB'den son 8 yılda 273 milyar euro'dan fazla yardım aldı. 3 kurtarma paketi halinde verilen bu yardımlar 450 reforma, 10'a yakın hükümete ve Yunan halkını oldukça zorlayan kemer sıkma politikalarına mal oldu. Yunanistan'ın aldığı bu borçları 2060 yılına kadar ödenmesi gerekiyor.”⁸

Komünizm çöküşüyle Balkanlar'da siyasi değişiklikleri olmuştur. Yunanistan hariç diğer devletlerde rejim değişimi ve parçalanma süreci başlamıştır. Yugoslavya savaşlarından Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Karadağ, Kuzey Makedonya, Kosova ve Sırbistan devletleri ortaya çıkmıştır. XX. yüzyılın sonunda AB üyeleri ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Yugoslavya savaşları yakından takip etmişlerdir. Ayrıca NATO aracılığıyla Bosna-Hersek ve Kosova'da Sırbistan'a müdahale etmişlerdir.

“1997'de, AB Genel İşler Konseyi, bölge ülkeleri arasında işbirliğini geliştirerek bölgede güvenliği ve istikrarı sağlamanın yanı sıra, bölgedeki ülkelerin Avrupa değerleri olarak bilinen demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları gibi ilkeleri benimsemesini amaçlayan “Bölgesel Yaklaşım”ı kabul etmiştir. Bu yaklaşım, Kopenhag Kriterleri'ni yerine getiren ülkelere yönelik birtakım ticari imtiyazlar, finansal destek ve AB ile ekonomik işbirliği gibi vaatler içerirse de üyelik konusunda kesin bir taahhüt verilmemesi sebebiyle Balkan ülkelerini tam anlamıyla tatmin etmemiştir. Görüldüğü üzere AB'nin bu stratejisi, özellikle Batı Balkan ülkelerinin bölgeye entegrasyonunu değil, bölgede istikrarı ve düzeni sağlamaya yöneliktir. Bu dönemde ayrıca, Romanya ve Bulgaristan gibi ülkeler genişleme sürecine

⁸İsmail Cıtak, AB'den son kredidilimini de alan Yunanistan ekonomik istikrarını sağlayabilecek mi?, *Euronews.*, 07.08.2018, <https://tr.euronews.com/2018/08/07/ab-den-son-kredi-dilimini-de-alan-yunanistan-ekonomik-istikrarini-saglayabilecek-mi->, (Erişim Tarihi: 30.11.2019).

dahiledilmiş, 1999'daki Helsinki Zirvesi'nde AB Konseyi, bu ülkelerle katılım müzakerelerini başlatma kararı almıştı.”⁹

Kosova savaşıdan sonra AB, Batı Balkan devletleri için Kopenhagen Kriterleri'ni gerçekleştirmesiyle birlikte “İstikrar ve Ortaklık” Antlaşmasını imzalayarak AB ile bütünleşmelerini amaçlamaktaydı. 2000'de AB-Batı Balkan Zirvesi'nde Batı ülkeler “potansiyel aday” olarak öngörülmüştür. Bölge ülkeleri siyasi ve ekonomik reformları devam etmek için Yeniden Yapılanma, Kalkınma ve İstikrara Yönelik Topluluk Yardımı(CARDS) uygulamaya başlamıştır.

“Avrupa Komisyonunun 2007 yılında kira raporuna göre, 2000-2006 yıllarını kapsayan CARDS'ın bu dönem için ayrılan bütçesi 4.2 milyar Avro olarak belirlenirken, taahhüt edilen miktarın 3.7 milyar Avro'su ödenmiştir. 2007 yılına gelindiğinde ise, CARDS'ın yerini Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) almıştır. IPA, Batı Balkan ülkeleriyle birlikte Türkiye ve İzlanda gibi ülkeleri de kapsamı içine almış, önceki yardım planlarının amaçlarının yanı sıra insan kaynağı gelişimi ve kırsal kalkınma gibi yeni elementleri de amaçları arasında eklemiştir. 2014 yılına gelindiğinde ise IPA'nın yerini IPA II alacak ve 2020 yılına kadar olan mali dönemi kapsayacaktır.”¹⁰

Selanik Zirvesinde AB temsilcileri Batı Balkanlar üyelik konusunda her devletin durumuna dayanarak bir eylem planı hazırlayacağını ifade etmişlerdir. 2004 yılında eski Doğu Bloğun üyeleri Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Letonya, Slovakya, Slovenya, Estonya, Litvanya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Malta AB'ne girdiler. 2007'de Balkan'ın iki devlet Bulgaristan ve Romanya AB'nin yeni

9

Mustafa Kanat Özgen, *Avrupa Birliği'nin Batı Balkanlar Stratejisi ve Türkiye'nin Perspektifi*, s. 3, https://www.researchgate.net/publication/326507071_AVRUPA_BIRLIGI_NIN_BATI_BALKANLAR_STRATEJISI_ve_TURKIYE_NIN_PERSPEKTIFI, (Erişim tarihi: 01.12.2019).

¹⁰Özgen, *a.g.m.*, s. 7.

üyeleri oldular. 2008 yılında başlayan ekonomik krizi AB devletleri de etkilemiştir.

“Buna karşın Avrupa Komisyonu, 2013 yılında, Batı Balkan ülkelerinin AB öncülüğünde tasarlanan ve Avrupa ekonomisini düzeltmeyi amaçlayan ekonomik reformların gerisinde kalmaması adına yeni stratejiler geliştirmiş; ‘potansiyel aday’ ülkelerden makroekonomik, mali ve rekabetçi bir reform programı hazırlamalarını istemiştir. Bu bağlamda Komisyon, 2013-2014 Genişleme Stratejisi’ni açıklamış, bu stratejinin temasını hukukun üstünlüğü, ekonomik iş birliğinin ve demokrasinin güçlendirilmesi, temel hakların korunması gibi değerleri ön plana çıkaran ‘temel konuların önceliği’ olarak belirlemiştir.”¹¹

Hırvatistan 2013 yılında AB’nin en yeni üyesi olmuştur. 2014 yılından itibaren AB ve Batı Balkan devletleri Arnavutluk, Kuzey Makedonya, Kosova, Sırbistan, Karadağ ve Bosna-Hersek en üst temsilcileri ile her yıl zirveler gerçekleştirilmiştir. Sırbistan ve Karadağ ile üyelik müzakereleri başlamış. Avrupa Komisyonu, Kuzey Makedonya ve Arnavutluk üyelik müzakereleri başlamasını tavsiye etmiştir. Henüz üyelik müzakereleri başlamamıştır. Bosna-Hersek ve Kosova ise “potansiyel aday” statüsünü vardır.

3. Göç Sorununun Bir Parçası Olan Mülteci Krizi ve Balkanlar

AB birliği son 10 yılda zor bir dönem geçirmektedir. Yunan ekonomik krizi, Arap baharı, mülteci ve göçmen sorunu, Birleşik Krallık AB’den ayrılması, aşırı milliyetçiliğin yükselişi, İslamofobi vs. Batı Balkanların entegrasyon sürecine etkileyen faktörlerdir. Aşağıda Balkan ülkelerin son 10 yılda göç soruna karşı izleyen politika ve aldığı tedbirleri ele alınacaktır. Bu konuya geçmeden önce göç, sorun, göç sorunu, göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramlar üzerinde durulacaktır.

¹¹Özgen, *a.g.m.*, s. 9.

Türkiye Dil Kurumu'na göre göç “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret”¹² anlamına gelmektedir. Sorun kavramı ise “araştırılıp öğrenilmesi, düşünülüp çözümlenmesi, bir sonuca bağlanması gereken durum, mesele, problem”¹³ demektir. Böyle göç sorunu ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işinden kaynaklanan problemidir. Göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramları göç terimine bağlıdır.

UNHCR'ya göre göçmen ve mülteci arasında farklıklar bulunmaktadır.

“Mülteciler silahlı çatışma ve zulümden kaçan insanlardır. Durumları çoğu zaman o denli tehlikeli ve tahammül edilemez ki yakın olan ülkelerde güvenliğe ulaşabilmek için ulusal sınırları aşılıyor, böylece uluslararası olarak mülteci olarak tanınıyorlar ve ülkeler, UNHCR ve diğer kuruluşlar tarafından sağlanan yardıma erişiyorlar. Aslında tam olarak, kendileri için evlerine dönmek çok tehlikeli olduğu ve başka bir yerde sığınma ihtiyacı içinde oldukları için bu şekilde tanınıyorlar. Bu insanlar, kendilerine sığınma imkânı verilmemesinin potansiyel olarak ölümcül sonuçlar getirebileceği insanlar.”¹⁴

Mülteciler terimi uluslararası hukukta de yer almaktadır. Mülteciler korumak için 1951 Mülteci Sözleşmesi gibi birkaç uluslararası anlaşmaları bulunmaktadır.

¹²Türk Dili Kurumu Sözlükleri, *Güncel Türkçe Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

¹³Türk Dili Kurumu Sözlükleri, *Güncel Türkçe Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

¹⁴Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi, *UNHCR'nin Bakış Açısı: 'Mülteci' ya da 'Göçmen' – Kelime seçimi önem taşır*, <http://www.bmdergi.org/tr/unhcrnin-bakis-acisi-multeci-ya-da-gocmen-kelime-secimi-onem-tasir/>, (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

“Göçmenler ise doğrudan bir zulüm ya da ölüm tehdidi sebebiyle değil, temel olarak iş bularak hayatlarını iyileştirmek ya da bazı durumlarda eğitim, aile birleşimi ya da diğer nedenlerle ülkelerinden ayrılmayı seçerler. Evlerine güvenli bir şekilde dönmeyen mültecilerin aksine, göçmenlerin evlerine dönmelerinde karşı karşıya oldukları böyle bir engel yoktur. Eğer eve dönmeyi seçerlerse, kendi ülkelerinin sağladığı korumadan faydalanmaya devam edeceklerdir.”¹⁵

“Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı’nın (bundan sonra T.C.İ.B.) ifade ettiği gibi: “Uluslararası ölçekte, evrensel olarak kabul edilmiş bir “göçmen” tanımı bulunmamaktadır. Genel anlamda, kendi menşe ülkesinden, birçok nedenden dolayı, başka ülkeye göç eden kimseler göçmen olarak tanımlanmaktadır. Göç nedenleri iki ana kategoriye ayrılmaktadır: itici faktörler (push factors) ve çekici faktörler (pull factors). İtici faktörler, bireyi kendi menşe ülkesinden göç etmeye ‘iten’ olumsuz koşullardır. Çekici faktörler ise göçmenin gideceği ülkedeki ‘çekici’ yani olumlu koşullardır. Göç nedenlerinin hem sosyal, hem ekonomik, hem insancıl, hem de çevresel boyutları vardır.

Sonuç olarak, göçmen kavramı çok geniş kapsamlıdır ve her türlü göç hareketi kavramın içine dâhil etmektedir. Göç kavramı, kısa süreli, uzun süreli veya kalıcı göç; ekonomik, siyasal, çevresel veya sosyal göç; gönüllü veya gönülsüz göç; uluslararası veya ulusal göç gibi farklı çeşitler içermektedir. Dolayısıyla, göçmen kavramı mültecileri ve sığınmacıları da kapsamaktadır.”¹⁶

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmeye dayanarak mülteci kavramı;

¹⁵Birleşmiş Milletler Türkiye Dergesi, *UNHCR’nin Bakış Açısı: ‘Mülteci’ ya da ‘Göçmen’ – Kelime seçimi önem taşır*, <http://www.bmdergi.org/tr/unhcrnin-bakis-acisi-multeci-ya-da-gocmen-kelime-secimi-onem-tasir/>, (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

¹⁶Şebnem Çakran, Veysel Eren, Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(39), 2017, s. 30-31. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/355090>, (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

“ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ilkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır.”¹⁷

Sığınmacı kavramı ise:

“1951 Sözleşmesi’nin 1. maddesinin (A) fıkrasının 2. bendinde belirtilmiş nedenlerden dolayı, başka bir ülkeye—ilgili ulusal ve uluslararası belgeler çerçevesinde—korunmak için yetkili bir makama başvuran ve yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kimselerdir. Sığınmacı, mültecilik statüsüne uygun olmadığı tespit edilirse, insani veya diğer ilgili gerekçelerle kalmak için izin sağlanmadıkça, bu kişiler ülkeyi terk etmelidir ya da sınır dışı edilebilmektedir.”¹⁸

AB son yıllarda karşıladığı göç sorunu kapsayan mülteci sorunu ele alınacaktır. Bu konu ile ilgili Yunanistan’ın aldığı tedbirler, tepkisi ve AB’nin Yunanistan’a verdiği desteği üzerinde durulacaktır.

3.1 Mülteci Krizi

Arap Baharı başlamasıyla birlikte Suriye de bu olaylardan etkilendi. Mart 2011’den sonra olaylar hızlı bir şekilde değişmiştir. Muhalefet kendi korumak için silahları alıp Bashar al-Assad hükümetine karşı direnmeye başlamıştır. Böylece Suriye savaş haline döndü. 2011 yılından itibaren başlayan Suriye savaşına yeni uluslararası aktörler AB, ABD, Rusya, İran, Türkiye, terörist örgütleri gibi katılmıştır. Bu savaştan kaçmak ve kurtulmak isteyen kişiler Türkiye üzerinden Balkanlar’a geçip

¹⁷Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, s. 2, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.12.2019).

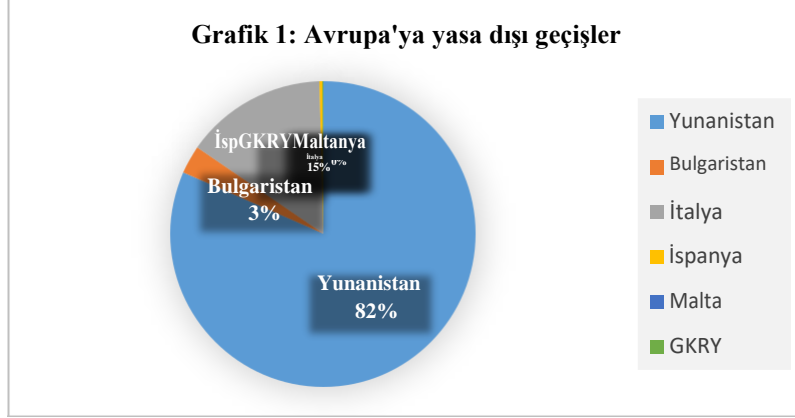
¹⁸Şebnem Çakran, Veysel Eren, a.g.m., s. 6.

AB ülkelerine gitmişlerdir. Balkanlar ve Akdeniz mültecilerin geçiş yolu haline gelmiştir.

“Akdeniz’in güneyinden Avrupa’ya göçmen akışı dört ana güzergâh üzerinden gerçekleşiyor. Göçmen ve mülteciler 2014 yılına kadar Libya üzerinden İtalya ve Malta’ya ulaşmak istedikleri için Orta Akdeniz en yoğun güzergâh konumundadır. Ancak bu güzergâhta yaşanan büyük çaplı kazalar sonrası yolculuğun daha kısa ve dolayısıyla daha güvenli olduğu Doğu Akdeniz güzergâhı tercih edilmeye başlandı. Nitekim 2015’te Yunanistan’a illegal geçiş yapan mülteci sayısı neredeyse İtalya’nın altı katı fazla iken, Ege Denizi’ndeki ölüm oranı da Akdeniz’dekinden yaklaşık dört kat daha az.

Bir yıl içerisinde düzensiz göçmenlerin sayısı üçten fazlaya katlanarak 2015 yılında 2,13 milyona yükselmiştir. 2015 yılında düzensiz göçmenlerin en çok buldukları ülke ise yaklaşık 911 bin ile Yunanistan olurken onu Macaristan (424 bin), Almanya (376 bin), Fransa (109 bin) ve Avusturya (86 bin) ile takip etmektedir. AB genelinde tespit edilen kayıt dışı göçmenlerin yüzde 89’u bu beş ülkede bulunmaktadır. Ancak asıl mülteci akını 2015 yılında yaşandı. 22 Aralık 2015 itibarıyla Avrupa’ya yasa dışı yollardan yaşanan göçmen ve mülteci sayısı bir milyonu aştı.”¹⁹

¹⁹Sümevra Yıldız Yücel, *Avrupa’nın Mültecilere İmtihanı*, SETA, s.13-15.

Yukarıdaki grafikte gördüğümüz gibi Yunanistan'a göç eden kişilerin yüksekti.²⁰ UNHCR istatistiklerine göre Yunanistan'a 2019 yılında 67.240 kişi gelmişlerdir²¹. Bunlardan 53.718 kişi karayollarından geldiler. 13.522 ise su yollarına kullanarak Yunanistan'a girmişler. Aşağıdaki son 4 senede Yunanistan'a göç eden kişiler hakkında bazı bilgileri yer almaktadır.

Yıl	Tekne ile gelişler	Karayollarından gelişler	Ölü ve Bulunmayan kişiler
2018	32.494	18.014	174
2017	29.718	6.592	59
2016	173.450	3.784	441
2015	856.723	4.907	799
2014	41.038	2.280	405

Tablo 2: Yunanistan'da göç edenler²²

Türkiye'den tekne kullanarak Evros, Lesbos, Chios, Samos, Leros, Kos, Symi, Rhodes, Kastellorizo gibi mülteciler adalarına

²⁰Yücel, *a.g.e.*, s. 14.

²¹UNHCR, <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>, (Erişim Tarihi: 03.12.2019).

²²UNHCR, <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>, (Erişim Tarihi: 03.12.2019).

gelmektedir. Gelenlerin bir kısmı kamplarda oturuyor. Diğer kısmı ise kamp dışında çadırlarda hayatını sürdürmektedir. Mesela: Moria'da durum çok iyi değildir.²³ Normalde 3.000 kişilik bir şehirdir. Fakat 13.000'den daha fazla kişi bulunmaktadır. Çoğu kamp dışında çadırlarda su ve elektrik olmadan yaşamaktadırlar. STK'ler su, yemek ve basit yaşama şartları sürekliliğini sağlamaya çalışmaktadırlar. Fakat yemek sıralarda kavgalar normal bir durumdur. Mültecileri talepleri değerlendirmesinde zamanı alır ve aynı anda çok bürokrasi var. Böylece mültecilerin durumuna etkilenmektedir.

“Ne var ki Yunanistan'daki mülteci kampları ağzına kadar dolu. Mültecilere ücretsiz danışma hizmeti veren sivil toplum kuruluşu Mülteciler Konseyi'nden Avukat Alexia Vassilo, mültecilerin çoğunun sokaklarda yaşamak zorunda kaldığını belirtiyor: “Mültecileri kabul etme olanağımız yok. Yunanistan'da her yıl ortalama 800 kişilik yer için toplam 20 bin başvuru alıyoruz. Rakamlar da sorunun ne kadar büyük olduğunu ortaya koyuyor. Dublin vakaları da buna tuz biber ekliyor. Onlara ayrıcalıklı davranılmıyor. Bu aile yaklaşık bir aydır bir yer için bekliyor. Kural bu, bu bir istisna değil.”²⁴

Yunanistan ekonomik krizi ile karşılaşırken mülteci sorunla doğrudan ilgilenmek zorunda kalmıştır.

“2016'da Çıpras tarafından yapılan açıklamada, “bugün yüzleştiğimiz mülteci krizi küresel bir meydan okumadır. Ya birlikte ve uluslararası hukuka göre bu sorunu ele alacağız ya da başarısız olacağız.” şeklinde sorunun sadece Yunanistan ile ilgili olmadığı vurgusu yinelenmiştir (ANA-MPA, 2016). Sorunun Yunanistan'ı aşan boyutunu ise, “bugün dünyanın imtihanından geçen yerlerinden biri Yunanistan, altı aydan az bir zamanda 1,2

²³Rachel Donadio, Welcome to Europe. Now go Home., *The Atlantic*, 15 November 2019, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/11/greeces-moria-refugee-camp-a-european-failure/601132/>, (Erişim Tarihi: 4.12.2019).

²⁴Ruth Reichstein, Yunanistan'da mülteci sorunu, *DeutscheWelle Türkçe*, 16 Aralık 2009, <https://www.dw.com/tr/yunanistanda-m%C3%BClteci-sorunu/a-5017721-0>, (Erişim Tarihi: 04.12.2019).

milyon mülteci ve göçmenle ilgilenmek zorunda kalan bir ülke olmuştur. Yaklaşık 60.000 mülteci ve göçmen kuzey sınırımızın diğer ülkelerin tek yanlı kararlarından dolayı kapalı olduğu için köşeye sıkışmış bir şekilde kalmıştır.” şeklinde vurgulamıştı.”²⁵

Bu konuda Yunanistan hükümeti AB’de yardımı istemiştir. AB ise, Komisyon aracılığıyla mülteci ve insani krizlerini yönetmek için Yunanistan’da faaliyet gösteren uluslararası STK’ler ve Yunan makamlarına 2015 yılın başından beri 816,4 milyon Euro’nun üzerinde acil yardım sağlamıştır. 2014-2020 ulusal programı aracılığıyla 613,5 milyon € Yunanistan’a verilmiştir. Bunlardan 328,3 milyon € miktarında Sığınma, Göç ve Entegrasyon Fonu (AMIF) verdi. 285,2 milyon €’nu ise İç Güvenlik Fonu (ISF) sağlamıştır.²⁶ Mülteciler konusunda Yunanistan AB’den gelen mali desteğin yeterli olmadığını düşünmektedir.

“Yunanistan Finans Bakanı da, Yunanistan’ın AB üye devletlerindeki dayanışma eksikliğinden dolayı olumsuz etkilendiğini, göç konusunda Yunanistan’ı destekleyen tek Avrupa devletinin Almanya olduğunu ifade etmiştir.”²⁷

Mülteci krizi Yunanistan ve Türkiye’yi doğrudan etkileyen bir konudur. Kasım 2015’te Çıpras Türkiye’yi ziyaret etmiştir. Dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu ile görüşülen konulardan arasında mülteci sorunu yer almaktadır. İki başbakan ortak hareket etmesi mesajlarını vermişlerdir.²⁸ Mülteci krizini çözmek için 18 Mart 2016 tarihinde AB ve

²⁵ İlhan Aras ve Akın Sarioğlu, “Yunanistan ve Suriyeli Mülteciler: Avrupa’nın Kapısını Zorlamak”, *International Journal of Political Studies*, 3(3), December 2017, 20-28.

²⁶ European Commission, *Managing Migration EU Financial Support to Greece*, February 2019, s. 1, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/201902_managing-migration-eu-financial-support-to-greece_en.pdf, (Erişim Tarihi: 05.12.2019).

²⁷ Aras ve Sarioğlu, *a.g.m.*, s. 25.

²⁸ Hilal Köylü, *Tsipras’ın önceliği mülteci krizi*, 2015, <http://p.dw.com/p/1H8hE>, (Erişim Tarihi: 05.12.2019); Rıza Özel, *Mülteciler konusunda Türkiye ve Yunanistan ortak mağdur*, 2015, <http://www.hurriyet.com.tr/multeciler-konusunda-turkiye-ve-yunanistan-ortak-magdur-40015890>, (Erişim Tarihi: 05.12.2019).

Türkiye arasında, Yunanistan ve Türkiye'yi etkileyen Geri Kabul Anlaşması imzalanmıştır.²⁹ Anlaşmaya göre:

“AB, Türkiye’ye anında ve sürekli insani yardım vermeyi sürdürecektir. Genel mali desteğini de önemli ölçüde artıracaktır. Türkiye’de Avrupa Komisyonu tarafından açılan mülteci tesisi, Türkiye’de geçici sığınma altında olan Suriyelilere etkili ve tamamlayıcı destek vermek için finanse edilen faaliyetleri koordine edecek ve yürütecektir. AB, 3 milyar avro ek kaynak vermeyi kabul etmiştir. Finansman ihtiyacı ve finansmanın doğası, gelişen olayların ışığı altında yeniden gözden geçirilecektir. Türkiye 2.2 milyonun üzerinde Suriyeliye ev sahipliği yaptığı ve 8 milyar dolar harcadığı için, AB, Türkiye-AB işbirliği çerçevesinde bu yükü paylaşmasının önemini altını çizmektedir. Bu bağlamda, üye ülkelerin ve var olan AB yerleştirme planları ve programlarının katkısı vurgulanmıştır.

... AB ve Türkiye, göçmen akışına düzen getirecek ve düzensiz göçü durduracak Ortak Eylem Planı'nı uygulamaya karar vermiştir. Bunun sonucu olarak, iki taraf da kabul edildiği gibi, anında uluslararası korunmaya ihtiyaç duymayan göçmenler için etkin işbirliğini artıracak, Türkiye ve AB'ye seyahatlerini engelleyecek, üzerinde anlaşılmış karşılıklı geri kabul koşullarının uygulandığından emin olacak ve uluslararası korunmaya ihtiyaç duymayan sığınmacıları geldikleri ülkelere geri döndüreceklerdir. Türkiye'nin geçici korunma altındaki Suriyelilerin sosyo-ekonomik durumunu daha da geliştirmek için adım atma niyeti de iki tarafın da desteğine sahiptir. İki taraf da kararlı ve hızlı hareket

²⁹European Commission, *EU-Turkey Statement two years on April 2018*, https://ec.europa.eu/homeaffairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20180314_eu-turkeytwo-years-on_en.pdf, (Erişim Tarihi: 05.12.2019).

ederek kaçakçılarının suç şebekeleriyle savaşı artırma kararını vurgulamaktadır.”³⁰

2017 verilerine göre Yunanistan’dan Türkiye’ye gönderilen sığınmacıların sayısı 1.360 kişidir.³¹ AB-Türkiye arasında imzalanan anlaşması sayende göç eden kişilerin sayısı azalmıştır. Fakat Suriye Savaşı bitiğine kadar göç sorunu devam edecektir. Eğer Türkiye kapıları açarsa Yunanistan AB ile birlikte büyük bir problem içinde olacaklardır. Göç sorununun çözülmesi adına yeni çözümler bulunmalıdır.

Sonuç

Balkanlar ve Türkiye ortak bir geçmişe sahiptir. XV. asırdan itibaren Balkan ülkeleri Osmanlı İmparatorluğu’nun hâkimiyetinin altına girmiştir. Fransız Devrimi’nden sonra milliyetçi akımından etkilenerek Balkanlardaki ülkeler Osmanlı İmparatorluğu’ndan tek tek ayrılmış ve yeni devletler sahneye çıkmıştır. Bugünkü Balkanlar’da Yunanistan, Arnavutluk, Kuzey Makedonya, Kosova, Karadağ, Sırbistan, Romanya, Bulgaristan, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Slovenya devletleri bulunmaktadır.

Soğuk Savaşı döneminde Yunanistan’a hariç Balkanlar’daki ülkeler başında komünist hükümetleri bulunuyordu. 1990’dan sonrasında Balkanlar devletleri demokratik sistemine geçmiştir. Bu ülkeler AB’ye girmek için siyasi adamları atmaya başlamışlardır. Yunanistan 1981 yılında AET’un üyesi olmuştur. Türkiye ise Yunanistan ile birlikte AB’ne entegrasyon sürecini aynı anda başladığına rağmen AB’nin üyesi olamamıştır.

³⁰AB-Türkiye mülteci anlaşmasının tam metni, *Haber Sol*, <https://haber.sol.org.tr/turkiye/ab-turkiye-multeci-anlasmasinin-tam-metni-137886>, (Erişim Tarihi: 04.12.2019).

³¹Yunanistan bin 360 sığınmacıyı Türkiye’ye iade etti, *AA*, <http://aa.com.tr/tr/dunya/yunanistan-bin-360-siginmaciyi-turkiyeye-iade-etti/929069>, (Erişim Tarihi: 04.12.2019)

Kosova savaşından sonra AB Balkanlar ile yakından ilgilemeye başladı. Hırvatistan 2013 yılında AB'nin en yeni üyesi olmuştur. Sırbistan ve Karadağ ile üyelik müzakereleri başlamıştır. Avrupa Komisyonu, Kuzey Makedonya ve Arnavutluk üyelik müzakereleri başlamasını tavsiye etmişlerdir. Henüz üyelik müzakereleri başlamamıştır. Bosna-Hersek ve Kosova ise "potansiyel aday" statüsüne sahiptir. Bu süreç Arap Baharı, Suriye savaşı, göç sorunu gibi sebeplerden etkilenmiştir.

Göç ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret anlamına gelmektedir. Göç sorunu ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işinden kaynaklanan problemdir. Göçmen kavramı mültecileri ve sığınmacıları da kapsamaktadır.

Arap Baharı başlamasıyla birlikte Suriye de bu olaylardan etkilenmiştir. Mart 2011'den sonra olaylar hızlı bir şekilde değişmiştir. Muhalefet kendi korumak için silahları alıp Bashar al-Assad hükümetine karşı direnmeye başlamıştır. Böylece Suriye savaş başlamıştır. 2011 yılından itibaren başlayan Suriye savaşına yeni uluslararası aktörler AB, ABD, Rusya, İran, Türkiye, terörist örgütleri gibi katılmıştır. Bu savaştan kaçmak ve kurtulmak isteyen kişiler Türkiye üzerinden Balkanlar'a geçip AB ülkelerine gitmeye başlamışlardır. Balkanlar ve Akdeniz mültecilerin geçiş bir yolu haline gelmiştir.

Mülteci krizi Yunanistan ve Türkiye'yi doğrudan etkileyen bir konudur. Kasım 2015'te Çıpras Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu ile görüşülen konulardan arasında mülteci sorunu yer almaktaydı. İki başbakan ortak hareket etmesi mesajlarını vermişlerdir. Mülteci krizini çözmek için 18 Mart 2016 tarihinde AB ve Türkiye arasında, Yunanistan ve Türkiye'yi etkileyen Geri Kabul Anlaşması imzalanmıştır. AB-Türkiye arasında imzalanan anlaşması sayesinde göç eden kişilerin sayısı azalmıştır. Fakat Suriye Savaşı bitiğine kadar göç sorunu devam edecektir. Eğer Türkiye kapıları açarsa bu durum

Yunanistan ve AB açısından büyük bir problem olmaya devam edecektir. Bu nedenle, göç sorununun çözülmesi adına yeni çözümler bulunmalıdır

Kaynakça

AB Nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliği, *AB ve Üyelik Sürecimiz*, Temmuz 2018.

AB-Türkiye mülteci anlaşmasının tam metni, *Haber Sol*, <https://haber.sol.org.tr/turkiye/ab-turkiye-multeci-anlasmasinin-tam-metni-137886>, (Erişim Tarihi: 04.12.2019).

Agreement establishing an association between the European Economic Community and Greece (9 July 1961), https://www.cvce.eu/en/obj/agreement_establishing_an_association_between_the_european_economic_community_and_greece_9_july_1961-en-ea36b530-f7ee-46f3-a26b-5dc4ea1a5508.html, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

ARAS, İlhan -Akın Sarıoğlu, “Yunanistan ve Suriyeli Mülteciler: Avrupa’nın Kapısını Zorlamak”, *International Journal of Political Studies*, 3(3), December 2017, s. 20-28.

BİLGE-CRISS, Nur, “Türkiye-NATO İttifakının Tarihsel Boyutu”, *Uluslararası İlişkiler*, 9 (34), Yaz 2012, s. 1-28.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.12.2019).

Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi, *UNHCR'nin Bakış Açısı: 'Mülteci' ya da 'Göçmen' – Kelime seçimi önem taşır*, <http://www.bmdergi.org/tr/unhcrnin-bakis-acisi-multeci-ya-da-gocmen-kelime-secimi-onem-tasir/>, (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

CİTAK, İsmail, “AB'den son kredi dilimini de alan Yunanistan ekonomik istikrarını sağlayabilecek mi?”, *Euronews.*, 07.08.2018, <https://tr.euronews.com/2018/08/07/ab-den-son-kredi-dilimini-de-alan-yunanistan-ekonomik-istikrarini-saglayabilecek-mi->, (Erişim Tarihi: 30.11.2019).

CVCE, European Navigator, The Accession of Greece, https://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/61a2a7a5-39a9-4b06-91f8-69ae77b41515/publishable_en.pdf, (Erişim Tarihi: 30.11.2019).

ÇAKRAN, Şebnem-EREN, Veysel, Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(39), 2017, s. 1-30. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/355090>, (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

DONADIO, Rachel, Welcome to Europe Now go Home., *The Atlantic*, 15 November 2019, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/11/greeces-moria-refugee-camp-a-european-failure/601132/>, (Erişim Tarihi: 4.12.2019).

European Commission, *EU-Turkey Statement two years on April 2018*, https://ec.europa.eu/homeaffairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20180314_eu-turkeytwo-years-on_en.pdf, (Erişim Tarihi: 05.12.2019).

European Commission, *Managing Migration EU Financial Support to Greece*, February 2019, s. 1, <https://ec.europa.eu/homeaffairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda->

migration/201902_managing-migration-eu-financial-support-to-greece_en.pdf, (Erişim Tarihi: 05.12.2019).

History of Turkey-EU Relations, Republic of Turkey Minister for EU Affairs, <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=111&l=2>, (Erişim Tarihi: 26.11.2019).

KAÇMAZ Muhammet, “Balkan Coğrafyası”, *Türk Tarihinde Balkanlar*, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Cilt 1, s. 11-37. https://www.academia.edu/20803695/BALKAN_CO%C4%9ERAFYASI, (Erişim Tarihi 29.11.2019).

KÖYLÜ, Hilal, *Tsipras'ın önceliği mülteci krizi*, 2015, <http://p.dw.com/p/1H8hE>, (Erişim Tarihi: 05.12.2019).

ÖZEL, Rıza, *Mülteciler konusunda Türkiye ve Yunanistan ortak mağdur*, 2015, <http://www.hurriyet.com.tr/multeciler-konusunda-turkiye-ve-yunanistan-ortak-magdur-40015890>, (Erişim Tarihi: 05.12.2019).

ÖZGEN, Mustafa Kanat, *Avrupa Birliği'nin Batı Balkanlar Stratejisi ve Türkiye'nin Perspektifi*, https://www.researchgate.net/publication/326507071_AVRUPA_BIRLIGI_NIN_BATI_BALKANLAR_STRATEJISI_ve_TURKIYE_NIN_PERSPEKTIFI, (Erişim Tarihi: 01.12.2019).

REICHSTEIN, Ruth, Yunanistan'da mülteci sorunu, *Deutsche Welle Türkçe*, 16 Aralık 2009, <https://www.dw.com/tr/yunanistanda-m%C3%BClteci-sorunu/a-5017721-0>, (Erişim Tarihi: 04.12.2019).

Türk Dili Kurumu Sözlükleri, *Güncel Türkçe Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

UNHCR,
<https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>, (Erişim Tarihi: 03.12.2019).

World Population Review, *Total Population by Country 2019*,
<http://worldpopulationreview.com/countries/>, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

Yunanistan bin 360 sığınmacıyı Türkiye'ye iade etti, AA,
<http://aa.com.tr/tr/dunya/yunanistan-bin-360-siginmaciyi-turkiyeye-iade-etti/929069> ; (Erişim Tarihi: 04.12.2019).

YÜCEL, Sümeyra Yıldız, *Avrupa'nın Mültecilere İmtihanı*, SETA.

Makedonya'nın Göç Sorununa İlişkin Politika ve Stratejileri

*Flamur İSMAİLİ**

Özet

Tarihsel olarak Batı Balkanlar devletleri, günümüze kadar sürdüğü acı verici göç geçmişlerine sahiptir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun parçası ve ardından Yugoslavya'nın bir parçası olduğu göz önüne alındığında, göç her zaman siyasallaştırılmış ve farklı rejimler tarafından çeşitli siyasi nedenler için kullanılmıştır. Genellikle bu politikalar, farklı rejimlerin dönemlerinde demografik değişim ile ilgiliydi. Göçün tarihsel açıdan incelenmesi, Balkan ülkelerinde göçün özelliği olarak, devletin bazı azınlıkların çeşitli siyasi nedenlerle göç etmeye zorlayan büyük bir aktör olduğu sonucuna varılabilir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, çok etnikli, çok kültürlü ve çok dinli bir devlet olduğu ve bu nedenlerden göç ülkenin en büyük sorunlardan biridir. Bu yazıda insanları göç etmeye zorlayan nedenler değerlendirilmiştir. Altyapı, sağlık sisteminde, uygun eğitim sisteminde, geleceğe dair beklentilerde, yolsuzlukla, artan suç, ve diğer sorunlar, insanları Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nden göç etmeye zorlayan en güçlü nedenlerdir. Öte yandan, Avrupa ülkelerindeki her bakımdan olağanüstü gelişme, Batı Balkan için özellikle Kuzey Makedonya Cumhuriyeti nüfusu için cazip bir yer haline getirmiştir. Ayrıca, Avrupa ülkelerinde çeşitli istihdam prosedürlerinin kolaylaştırılması, istihdam imkânı ve daha konforlu bir yaşam birçok insanın göç etmesine neden olmuştur. Nüfusun Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nden göç etmesi, ekonomik alanda olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Kuzey Makedonya geliştirmeye çalıştığı göç politikaları son derece başarısızdır ve son 5 yıl nüfusun Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nden ayrılmasını önlemede hiçbir şekilde durduramamıştır. Bu makalede ayrıca, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, mülteciler tarafından geçiş yolu kullanılması sorunuyla ilgili AB ülkelerinin verdiği tavsiyelere göre Makedon makamları tarafından alınan farklı tedbirler incelenmektedir.

Anahtar Kelime: *Balkanlar, Göç, Politikalar, Strateji, AB.*

* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi. E-posta adresi: flamur.ismaili1992@gmail.com

Policies and Strategies on the Migration Problem in the Republic of North Macedonia

Abstract

Historically the Western Balkan states have had painful migration histories that the consequences continue to this day. Taking into consideration that the Republic of North Macedonia was the first part of the Ottoman Empire then as part of Yugoslavia, migration has always been politicized and used by different regimes for various political reasons. Usually, these policies have had to do with demographic change during periods of different regimes. Analyzing migration from the historical aspect it can be concluded that as a characteristic of migration in the Balkan countries is that the state was a major actor pushing certain parts of minorities to migrate for various political reasons. The Republic of North Macedonia is a multiethnic, multicultural, and multireligious state in which migration is one of the major problems. In this article are evaluated reasons that push people to migrate. Lack of infrastructure, lack of health system, lack of proper education system, lack of prospects for the future and other problems related to corruption, increased crime, etc. are strongest causes that forcing people to migrate from the Republic of North Macedonia. On the other hand, the extraordinary development in all respects in European countries has made the European Union a very attractive place for the population of Western Balkan particularly for the population of the Republic of North Macedonia. Also, the facilitation of various employment procedures in European countries, the possibility of employment and more comfortable life has driven many people to migrate. The migration of the population from the Republic of North Macedonia has brought extraordinary consequences in the economic sphere. Migration policies are extremely weak, and the last 5 years have had no impact on preventing the population from leaving the Republic of North Macedonia. This article also elaborates measures that were taken by Macedonian authorities according to EU recommendations regarding the problem of refugees that used the Republic of North Macedonia as a transit route to reach European Countries.

Keywords: *Balkans, Migration, Policy, Strategy, EU*

Introduction

As it is explained in the article roots of the Migration movements in the Balkan region are deepening with the wars of the empires and their interests in the Balkans. Historically is widely known that migration movements were common in the 16th century and above. From this aspect, it can be concluded that migration in Balkan states has gone through several periods. Analyzing migration, we need to deeply analyze the political history of the region and the influence of the major empires. From this perspective we can elaborate on two aspects of migration; the first aspect is forced migration and the second is labor migration resulting from economic problems in the region.

Another problem that appears in this aspect has to do with extremely difficult to get accurate data when it comes to migration in different periods after World War II. Western Balkan region particularly the Republic of North Macedonia is a multiethnic, multicultural, and multireligious state. Inter-ethnic problems in the Balkan region have hampered our ability to obtain accurate data on the history of migration in the Republic of North Macedonia. Also, as a reason for the lack of data, it appears to be the different regimes that ruled Western Balkan after World War II in which they attempted demographic change that has its impact up to this day.

This article will briefly explain the history of migration in the Western Balkans with a focus on the Republic of North Macedonia. Starting with a brief history of migration and the Balkan states, the forced migration done to the various minorities who lived in the region will be elaborated. Within this respect, the greater focus will be on the Yugoslav regime, the policies and methods then used to force different minorities to migrate to European countries for different purposes such as the attempts for a demographic change of certain regions.

The second part deals with the current state of migration in the Republic of North Macedonia, with much attention to the causes that motivate certain citizens of RNM to migrate and the focus is again on the different minorities and their problems. Data on migration from various sources have also been provided in this section, data which are not fully

validated and that the number of persons living outside the Macedonian state is believed to be much higher.

Given the fact that the Republic of Macedonia was one of the main routes through which refugees have reached the European Union countries. The third part of this article elaborates on the way refugees used the Republic of North Macedonia as a transfer-corridor to arrive at their destination, as well as measures taken by the Republic of North Macedonia and their harmonization with the measures of the European Union.

The fourth part deals with the policies that the Republic of North Macedonia has undertaken regarding migration problems. This section elaborates measures the state has taken about migration problems as well as the harmonization of the legislation with the European Union recommendations concerning the asylum seekers and the stay of foreigners.

1.Past Trends of Migration in Balkans

The history of Balkan countries is accompanied by very painful moments. Moments that reflects its impact in the present time. From the perspective of the history of Balkan countries, we can easily conclude that there is hardly another region of the world where the current situation of migrations is still considerably influenced by the past history as in the Balkans. For centuries, invasions, wars, military defeats, and victories have been a more or less direct cause of population movements, in a continuous and still ongoing transformation of the distribution and the overlapping of religions, languages, ethnic groups and cultures.¹Roots of the Migration movements in the Balkan region are deepening with the wars of the empires and their interests in the Balkan region. Historically is widely known that migration movements were common in the 16th century and above.

Great migration movements occurred later under the command of the Austro-Hungarian Empire when tens of thousands of Germans, Austrians, and Hungarians settled in the Balkans. These movements were later reversed after the 1912 First Balkan War of the Balkan League against

¹ Corrado Bonifazive and Marija Mamolo, (2004) "Past and Current Trends of Balkan Migrations", Rome; *Istituto di Ricerche sulla Popolazione e le Politiche Sociali IRPPS*, p.519

the Ottoman Empire and World War I which led to the disintegration of both Ottoman and Austro-Hungarian Empires.² The end of World War II and changes related to the new post-war arrangements in Europe triggered mass departures of several ethnic minorities from the territory of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia. The establishment of a socialist regime in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia further prompted large-scale movements of about 300,000 persons of Turkish origin and Slav Muslims, to Turkey. These movements continued, albeit at a slower pace, until the early 1990s. This legacy of migration was relevant, particularly in Bosnia and Kosovo wars. The forced migrations from Kosovo are the most significant examples, although certainly not the only ones. Long-term historical factors still seem to enhance the specific and particular aspects of the Balkans affecting their specific nature also with regard to migration. At the same time, in the 1960s and 1970s, the SFRY became a significant country of origin of labor migrants. Contrary to other socialist countries at that time nationals of the SFRY enjoyed the freedom of movement and labor migration was to a certain extent encouraged by the authorities, including through framework agreements with selected countries of destination.³ In terms of migration Balkan states have gone through several periods. Analyzing migration we need to deeply analyze the political history of the region and the influence of the major empires. From this perspective we can elaborate on two aspects of migration; the first aspect is forced migration and the second is labor migration resulting from economic problems in the region.

Focusing for the moment on the most recent period, together with the forced migrations caused by the ethnic conflicts in the former Yugoslavia and the ethnic migrations followed by the collapse of the regimes we find both forms of labor migration and transit migration. Therefore, the Balkans is also characterized by many of the typical elements of the current forms of mobility in Eastern and Central Europe.⁴ The data starting from 1954 on the flow of the Turks from

² Kristina Zitnanova, (2014) "Refugee Protection and International Migration in the Western Balkans", *UNCHR*, <http://www.unhcr.org>. Last access; 28.10.2019, p.10-11

³ Kristina Zitnanova, (2014) a.g.e. p.11-12

⁴ Corrado Bonifazi and Marija Mamolo. a.g.e. p.519

Yugoslavia to Turkey are considered to be more accurate. The creation of a socialist State was not welcomed neither by the population of Turkish origin nor by the Moslems in general, so that after relations were restored between the two countries, a population flow started, around 151,000 people between 1954 and 1960, with 30,000 in the subsequent decade and just over 4,000 between 1970 and 1990. These figures, besides the Turks, also include many Albanians and Moslems from Bosnia and Sandjak who declared a different national origin in order to be able to immigrate to Turkey.⁵ When it comes to migration in different periods after World War II it is extremely difficult to get accurate data. It is widely known in the region that the number of different ethnical people migrating to Turkey and other countries is much larger than the numbers given above. Different regimes after World War II have attempted demographic change across the region for political purposes that are not objective of this article.

Regarding Yugoslavia, starting from the 1960s, migrations were also due to strong economic motives. Between the 1960s and 1970s, the country became one of the major sources of the labor force, thus contributing to the industrial development of North-Central Europe. Germany, Switzerland, and Austria were the main host countries. Yugoslav researchers estimate a continuous growth in the stock of migrant workers living in Western Europe between 1964 and 1973, the year when the figure of 850,000 people should be recorded. In the last five years of the 1980s, the values grew once more, also due to the effect of the profound economic, social and political crisis underway in Yugoslavia, with a stock of 550,000 emigrant workers being estimated in 1990.⁶ Yugoslavian socialist – regime promoted and tolerated emigration until the point that resulted in the demographic changes in the Balkan peninsula. Also, the trend of emigration escalated after the decline of the socialist regime in Yugoslavia particularly after the Serbian Nationalists came to power. Above mentioned numbers of forced and labor migration generally, are consisted of ethnical Albanians living in the territories of Yugoslavia.

⁵ A.g.e., p.520

⁶ A.g.e., p.521

Ethnic tensions among the republics and nations of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia erupted when Slovenia and Croatia declared independence in 1991 and further intensified with the secession of Bosnia and Herzegovina in 1992. The war broke out in Bosnia and Herzegovina when the Yugoslav People's Army and the Serbian paramilitary forces moved into the eastern part of the country following the declaration of independence in March 1992. By the end of April 1992, 95% of the Muslim and Croat populations in the main urban areas in eastern Bosnia had to leave their homes. Between 1989 and the beginning of 1998, an estimated 350,000 Kosovo Albanians left Kosovo, either to escape human rights violations and discrimination in access to rights and services or to seek better opportunities in Western Europe. The situation in the province further exacerbated in February 1998, when the Serbian forces intensified their operations against Kosovo Albanians. As a result, by March 1999 there were about 260,000 IDPs (internationally displaced people) in Kosovo, and more than 170,000 persons sought refuge in other countries.⁷ The coming of the Serbian regime in Yugoslavia not only pushed the migration of people but also the killing and genocide in Bosnia and Kosovo wars. This has been one of the most difficult times that have fatal consequences for the whole region up to this day.

The socialist regime of Yugoslavia also used other methods that led to the migration of minority populations that lived within the territory of Yugoslavia. Usually, these methods have been used in regions with a majority Albanian like Kosovo or other parts of Macedonia where the Albanian population was living or other minorities like the Turkish population. In this region, there have usually been various problems – not prevented by state institutions - that have forced people to migrate. In the regions inhabited by Albanians, Turkish or even Muslim population, violence, conflicts, human right violations, weaken the institution, lack of infrastructure and technology, lack of education provided by state institutions, lack of migration policies, are some of the methods that regime used to force population in this area to migrate. But the major and most influential methods that the regime used have been economic restrictions

⁷ Kristina Zitnanova, (2014), a.g.e., p.12-14.

to the region and Kosovo problem. Kosovo Albanians' desire for an independent state has continued throughout history. But contrary the Yugoslav regime continued its discriminatory policies that ended with the Balkan Wars after the 1990s that caused major population movements.

1.1. Historical background of Migration in the Republic of North Macedonia

Analyzing important issues such as migration in the Republic of Macedonia is very difficult due to the historical fact of events in the Balkans. The Republic of Macedonia became independent in 1992 and was formerly part of Yugoslavia, and earlier the whole Balkans was part of the Ottoman Empire this fact makes it difficult to analyze the historical issue of migration in the Republic of North Macedonia.

The Republic of Macedonia in its history experienced different patterns of migration - from seasonal emigration of men, through waves of refugees, to family migration to Europe and beyond. There are at least two issues important in the analysis of migration in Macedonia: the first one is that it is a multiethnic country, secondly, earlier statistics inhabitants of Macedonia can hide under the name 'Yugoslavs' or 'Turks'.⁸ It should be noted that in the very Republic of Macedonia live only 2,000,000 people. During its history, Macedonia has always been a multiethnic, multifaith and multinational country. Nowadays, according to the latest census from 2002, Orthodox Macedonians constitute 64.2% of the population, while Albanians – 25.2%, Turks – 3.9%, Roma – 2.7%, Serbs – 1.8%, and others – 2.4%. From the current dates, it is estimated that from 350,000 to 700,000 Macedonians live abroad. Therefore, talking about the migration of Macedonians, It means all Macedonian citizens in general, regardless of their ethnicity or nationality.⁹

After World War II, people from today's Macedonia – which belonged to Yugoslavia in that time – migrated because of ethnic reasons, a natural catastrophe, and economic problems. From 1948 until 1959 a considerable number of ethnic Turks left Macedonia to settle in Turkey.

⁸ Karolina Bielenin-Lenczowska, (2010), "From Pechalbari to Iselenici: Migration history of Macedonians", University of Warsaw, p.12.

⁹ A.g.e., p.1.

Also, the earthquake in Skopje in 1963 made 100,000 people homeless as three-quarters of the city were destroyed, promoted emigration from the region. Macedonians also took part in guest worker movements to Western European destinations, above all to Switzerland, Germany, and Austria. Most labor migrants in that period were male and a sizeable part belonged to the Albanians. Furthermore, internal migration took place within the borders of former Yugoslavia, reflecting economic as well as family-related motivations.¹⁰ If we analyze the issue of migration in terms of reasons, we can conclude that the Republic of Macedonia was not affected much from natural disasters while ethnic and economic problems have been identified as major causes for people to migrate. This situation was particularly evident for the minorities living within the borders of the Yugoslavian regime. The ethnic and economic persecutions have been so high that they even pushed up the demographic diversity in certain regions.

2. Current Trend of Migration in North Macedonia

Economic stagnation and unemployment have triggered waves of labor migration. While substantive progress has been achieved over the past years, some of the complex challenges of the transition period are still relevant today. These continue to trigger outward movements. The majority of persons leave in search of better economic, social and educational opportunities, to escape poverty, unemployment, social exclusion, and low living standards.¹¹ Lack of infrastructure, lack of health system, lack of proper education system, lack of prospects for the future and other problems related to corruption, increased crime, etc. are strongest causes forcing people to migrate. On the other hand, the extraordinary development in all respects in European countries has made the European Union a very attractive place for the population of Western Balkan particularly for the population of the Republic of North Macedonia. Also, the facilitation of various employment procedures in European countries,

¹⁰ Barabara Dietz, (2010) : Migration and remittances in Macedonia: A review, *Arbeitsaus dem Osteuropa-Institut Regensburg*, No. 281, Osteuropa-Institut Regensburg, p.12-13.

¹¹ Kristina Zitnanova (2014), a.g.e. p.15-16.

the possibility of employment and more comfortable life has driven many people to migrate.

One of the reasons that have facilitated the migration has to do with the introduction of the visa-free regime for nationals of Western Balkans countries in 2009 and 2010 that has facilitated legal travel to the EU. However, at the same time, only very limited legal migration channels are available for those Western Balkan nationals who are leaving the region with the intention to seek employment or better social opportunities in one of the EU Member States. In order to continue their stay beyond the three months period for which no visa is necessary, many opt to apply for asylum.¹² After 2015 some European countries particularly Germany in order to reduce the asylum seekers from Western Balkan Countries issued legal ways of employment for Western Balkan citizens with an easy procedure. The main condition of this program is to find a legal job and to apply in the German Embassy for a work visa that later will follow with a work permit by the German authorities. Last 4 to 5 years many people from Western Balkan particularly from North Macedonia migrated to Germany seeking a better life. In this trend of migration that occurred last 5 years the focus is on the highly educated people that migrate from the region.

According to the world bank report (2011), 29.1 percent of the people who migrated from the Republic of North Macedonia is with an education degree.¹³ Opportunities offered by European countries caused this number to be far greater, almost every student sees European countries as an offer of the best opportunities for their carrier. But as it is stated above lack of official numbers of brain drain migration makes it difficult to analyze.

2.1. Causes of Emigration from North Macedonia

There is broad agreement in the literature that violence and conflict are the main drivers that lead people to move from their homes.

¹² Kristina Zitnanova (2014), a.g.e.13

¹³ The World Bank Report, (2011), "Migration and Remittances Factbook" (2.Baskı), Washington; The International Bank for Reconstruction and Development, <http://siteresources.worldbank.org/INTLAC/Resources/Factbook2011-Ebook.pdf> Last Access; 05.11.2019

Exposure to violence has been found to be a major determinant with respect to international as well as internal movements. Also, the lack of human and political rights particularly ethnic discriminations. Well-functioning institutions at the place of destination can act as an incentive to migrate, particularly for highly educated migrants, while bad governance at home pushes people to leave their homes. Differences in economic opportunities, particularly employment and wage differentials, have traditionally been the primary drivers of migratory movements. Overall, better economic opportunities elsewhere and/or the lack of them in the region or country of origin have been shown to be important driving factors for any type of migration movements.¹⁴ Several factors may be temporary, but the main push factor to migration, the decline in positive expectations, fueled by high levels of unemployment and poverty will remain non-current. People who migrated to the stage from 2000 to the latest wave of illegal migration left the country for three reasons: 1. migration for the purpose of family reunification; 2. Legal migration for the purpose of education and temporary work, and 3. encourage illegal migration due to widespread poverty, corruption, high unemployment, and lack of prospects for the future.¹⁵ The causes of migration in the third reason are more widespread in the Republic of Northern Macedonia.

Some of the various academics also see migration as an opportunity through which different Diasporas can be created from which the state can have economic profits. But looking at past practices it can be concluded that it is extremely difficult for the state through migrants to create different economic profits.

In this aspect, one of the examples can be Socialist Yugoslavia which designed various mechanisms to channel money from the migrants in “productive” investments that later failed. Today, national governments, the World Bank and other development agencies attempt to stimulate

¹⁴ Jana Kuhnt, (2019), “Literature review: drivers of migration. Why do people leave their homes? Is there an easy answer? A structured overview of migratory determinants”, Bon: Deutsche National bibliotheca, The German Development Institute, p.6-11.

¹⁵ Eva Teqja, (2015), “History of Illegal Immigration in the Western Balkans Associated with Socio-Economic and Political Developments in the Region”, MCSER Publishing; Rome-Italy, *Academic Journal of Interdisciplinary Studies* Vol; 4 No; 3, p.467.

migrants to invest savings in business operations and local development.¹⁶ It is true that returning migrants for summer vacation to the Republic of North Macedonia does little to help small businesses to survive, and it can be concluded that migrants have helped to improve the living conditions of their relatives in the Republic of North Macedonia. But as for the pretends that migrants can help to develop the state are unfounded and cannot be argued at all.

2.2. Current Migration Numbers of the Republic of North Macedonia

The State Statistical Office of the Republic of North Macedonia defines migration as one of the main trends affecting the natural growth of the country's population.¹⁷ The migration of the population from the Republic of North Macedonia has brought extraordinary consequences in the economic sphere. The numerous complaints come from various companies for a significant reduction in the number of workers. The professional class but also the non-professional class of workers leave the country massively. The main cause is the low salaries and the extraordinary opportunities offered to them in European countries.

The National Resolution of the Migration Policy of the Republic of Macedonia 2015-2020, the major strategic document in this area, estimates that in 2010 there were approximately 553,000 citizens of Macedonia abroad, implying an emigration ratio of 26.8%. This figure was derived from the World Bank's data on bilateral estimates of migrant stocks, which recorded 447,138 citizens of Macedonia abroad, implying an emigration ratio of 21.8%, as well as available official statistical data from the US, Canada, Australia and New Zealand, which shows an additional

¹⁶ Ulf Brunnbauer, (2012), "Labour Migration and Transnationalism in the Balkans. A Historical Perspective", e *Bavarian Research Network Migration and Knowledge (ForMig)*, p.4. <http://www.kakanien-revisited.at/digant/labourmigration/UBrunnbauer1.pdf> Last access: 07.11.2019.

¹⁷ The State Statistical Office of the Republic of North Macedonia see; http://www.stat.gov.mk/Default_en.aspx Last Access; 07.11.2019.

105,707 citizens of Macedonia, registered in these countries. More recent World Bank bilateral migrant stock data estimate 626,312 emigrants from Macedonia in 2013 or 30.2% of the population. This is roughly in line with a 2013 UNICEF estimate, which showed 327,787 emigrants in Germany, Italy, Serbia, Switzerland, and Australia.¹⁸

Department of Economic and Social Affairs of the United Nations (2019) estimates that the total number of Migration from the Republic of North Macedonia is resulting to be around 658.300.¹⁹ A very frightening number given the fact that the population of the Republic of Macedonia consists of about 2 million. According to data obtained by various non-governmental organizations, the number of migrants turns out to be much higher and is constantly increasing.

Generally, small states such as the Western Balkans are the main losers from the migration especially from brain drain migration because of the easily negative impact on their small country size. The magnitude of this negative situation that is present in Western Balkans is difficult to estimate without reliable data. Weak governance and lack of opportunities push brain drain migration to a high number. The drain of the young and skilled individuals is likely to reduce private sector activity and productivity, as well as the overall competitiveness of the region. As a consequence, this emigration of the skilled appears to have slowed income convergence of the Western Balkans with the rest of Europe.²⁰

18 Internet; The Economist, “Macedonianemigrantsestimated at morethan 30% of

population”, see; <http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=285169212&Country=Macedonia&topic=Economy&subtopic=Forecast&subsubtopic=Economic+growth#> Last access; 08.11.2019.

¹⁹ Department of Economic and Social Affairs of the United Nation; <https://migrationdataportal.org/data?i=netnumbermig&t=2020&cm49=807> Less Access 18.11.2019.

²⁰The globalist; “Migration, Brain Drainandthe Western Balkans” *TheGlobalist*Retrieved 27 July 2017 from; <https://www.theglobalist.com/european-union-migration-brain-drain-and-the-western-balkans/> Last access; 09.11.2019.

3. North Macedonia; Rout of Migrants to EU

The number of asylum applications in the Republic of North Macedonia in 2008, was around 50 following by increases in the numbers in 2009- 90, then 2010 with 180 asylum applications. In 2011, 740 asylum applications were submitted in front of the Section for asylum at the Ministry of Interior as a first-instance authority. The vast majority of these applications were from Afghanistan (427 applications), Pakistan (172) and Somalia (53) asylum applications. This means that the annual change 2010-2011 is 311 percent. In 2015 the biggest number of refugees and migrants who entered Europe was registered, reaching one million before the end of December In the middle of the so-called largest refugee crisis in the world. Refugees traveling from Turkey through Greece arrived at the Macedonian southern borders. Relations between states within the EU and outside have been tested greatly while attempting to either blame the neighbor for the poor management of refugees or by arguing on the distribution of quotas to equally share the burden.²¹ Some European states automatically close borders by preventing refugees from using their state either as transit or as a place of residence for a specific period. The Republic of Macedonia has been used as one of the main corridors that refugees have used to reach their destination, namely the European Union. After a short period of time, the European Union states continued negotiations with the Republic of Turkey on the deportation of Syrian state refugees to the Republic of Turkey and at the same time ordered Western Balkan states to close the borders.

Starting in Turkey, the route heads west into Greece and then into the Western Balkans, at present primarily via the Republic of North Macedonia and Serbia. Increasing migrant flows from outside Europe, however, have shifted the trend, turning the region into a transit one.²² Following a European Union agreement with the Republic of Turkey regarding the Syrian refugees, the number of refugees decreased significantly. According to EU academics, migration still remains one of

²¹ Marina Andeva, (2017), "Migration Movements and Their Implications for Republic of Macedonia" *International Journal of Social Science Research*, Vol. 5, No. 2, p.4-5.

²² Velina Lilyanova, (2016), "The Western Balkans Frontline of the migrant crisis" European Parliamentary Research Service Author: EU Parliament Report; (2016), p.2.

the threats that threaten the Western Balkans and especially the European Union.

The reduction of refugees it's obvious. During the first three months of 2019, the authorities registered 327 newly arrived refugees and migrants in North Macedonia, of whom 81% were adults and 19% were children. The data shows that 8% of registered children traveled alone. The data suggests that the migration route through North Macedonia is mainly used as a corridor between Greece and Serbia. Refugees and migrants enter North Macedonia from Greece and most of them head north trying to cross the border with Serbia.²³ The European Union through various funds is professionalizing the Macedonian authorities on how to act in cases of migrant flows.

4. Policies Concerning Migration in the Republic of North Macedonia

The Republic of North Macedonia has a long experience with the migration flows. North Macedonia accepted a huge number of migrants from Kosovo in 1999 after the Milosevic regime war crimes against

²³ Report; Balkans Migration and Displacement Hub,(2019), “Refugees and Migrants at the Western Balkans Route”Belgrade; Published by; *Save the Children in North West Balkans*, p.16.<https://nwb.savethechildren.net>Last Access; 11.11.2019.

Kosovo Albanians. However, it still can be stated that the emigration flow that was coming from the Republic of Turkey through Greece was a huge test for Macedonian authorities. Although Syrian refugees didn't attempt to reside in the Republic of North Macedonia and the latter it was just a transit country, still, there was a huge threat that the flow of refugees could end in Western Balkan Countries if eventually, European countries close their borders.

The Republic of North Macedonia has set up several measures through which have been developing different policies regarding asylum seekers in Macedonia, as well as different policies developed to prevent emigration from Macedonia.

In this context, "Institutions responsible for immigration regulations and laws, immigration quotas by nationality of origin, types of visas available for immigrants, types of occupations in which immigrants are allowed, institutions responsible for emigration, restrictions on emigration, dual citizenship policies, institutions responsible for monitoring and regulating remittances, types of private sector firms allowed to perform inward and outward remittance transactions, reporting requirement for remittances data by commercial banks and other types of remittance service providers, and restrictions on inward/outward transfers" are some of the major steps taken by the Republic of North Macedonia regarding immigration and migration.²⁴

In order to more successfully control migration from and immigration in the Republic of Macedonia, relevant institutions are also involved. Ministry of Internal Affairs, Ministry of Foreign Affairs, Ministry in Charge of Macedonian Diaspora, State office of Statistics, etc. Ministry of interior affairs is in charge for asylum seekers and other migration policies, Ministry of foreign affairs deals with visa issues entry and exit of migrants, Ministry of Diaspora provides assistance for the cultural development of Macedonian Diaspora, State office for statistics collects dates on migration flows. The Republic of North Macedonia has formally

²⁴ Report: Worldbank, (2012), "Profile of Migration and Remittances: Macedonia", p.6 <http://siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/Macedonia.pdf> Last Access; 15.11.2019.

adopted the Law on Foreigners. The new law regulates and develops the EU minimum standards on entry and admission; stay and residence; expulsion and voluntary return; irregular migration; trafficking in human beings and migration statistics and data protection. Also new Law on Employment of Foreigners that enforced the act is in line with the EU Acquits and follows the Migration Strategy. As for the attraction of people that migrated from North Macedonia, it can easily be concluded that there is no policy of returning assistance.²⁵ After Germany introduced a law in its legislation that ensures employment of people emigrated from Western Balkan countries and having into a considerable lack of job opportunities and other major problems that people of Western Balkan countries are facing it can be concluded that it is almost impossible efficiently to create returning strategy for migration.

In 2015, Germany created legal pathways in the form of access to the German labor market is a little known, and almost accidental migration policy experiment. The regulation essentially opened the labor market for nationals from the six Western Balkan countries, without, more surprisingly, including any minimum skill or qualification requirements. The only pre-requisite was a valid job offer by an employer in Germany, subject to a standard priority check for third-country nationals.²⁶ This regulation has been one of the possibilities that the last 5 years have been exploited by all categories of persons, and Germany has been the final destination.

A legal framework is largely harmonized with the EU acquits, the legislative and institutional frameworks for migration management need further adjustment. North Macedonia adopted three types of relevant laws regulating: 1) foreigners/aliens, 2) state border control, and 3) the revision of the criminal code so as to criminalize migrant smuggling and to assign penalties. However, a 2015 UNHCR analysis noted shortcomings as

²⁵IOM Report; (2007), “The Former Yugoslav Republic of Macedonia Migration Profile”, OM International Organization for Migration, Published; Ljubljana; *Ministry of the Interior of the Republic of Slovenia*, p.29-31.

²⁶Jessica Bither and Astrid Ziebarth, (2018),” Creating Legal Pathways to Reduce Irregular Migration? What We Can Learn From Germany’s “Western Balkan Regulation”, *German Marshall Found of US*, p.6.

regards implementation. After the refugee crises in the region particularly in the republic of North Macedonia, asylum-seeking procedures allowed people to register their intention at the border. Therefore, in seeking solutions, the EU has attached high priority to working with these third countries. It has recently stepped up efforts for better cooperation with its neighbors involved in the crisis, especially Turkey and the Western Balkan countries.²⁷ It should be borne in mind that migration is a general problem that needs to be resolved with extraordinary relations between states and that the final destination of migrants are more developed countries.

It is impossible for a state like the Republic of North Macedonia to make policies and take various measures on migration without first consulting with European states and harmonizing positions. Western Balkan countries including the Republic of Turkey have been a buffer zone for the European Union, any problem without access to the borders of the Schengen area has been prevented either by the Republic of Turkey or the Western Balkan states. Therefore, it is almost impossible for the Republic of North Macedonia to develop independent policies on migration, and in this case, European recommendation policies will also be implemented in the Republic of North Macedonia.

Conclusion

It is understandable that the issue of migration in the Balkan countries is quite complicated. In this case on one side, we have certain regimes that ruled Western Balkan that historically have had the intention to do different demographic changes in certain regions. Violence, conflicts, human rights violations, weaken the institution, lack of infrastructure and technology, lack of education provided by state institutions, lack of migration policies, are some of the methods that regime used to force population in this area to migrate. But the major and most influential methods that the regime used have been economic restrictions to the region and Kosovo problem. Kosovo Albanians' desire for an independent state has continued throughout history. But the Yugoslav regime decided to

²⁷Velina Lilyanova, (2016), a.g.e., p.3-8.

continue its discriminatory policies that ended with the Balkan Wars after the 1990s that caused major population movements.

It can be concluded that the causes that led to the migration of the population from the Republic of North Macedonia are the same as they were in the Yugoslav era, except the economic aspect that nowadays plays a vital role in migration. Reforms that globalization brought to the world were used in maximum by citizens of undeveloped countries to migrate, also the high development of European Countries and on the other hand the elementary problems that the Republic of North Macedonia is facing have forced the population to migrate in masse.

Policies concerning the prevention of migration from the state of Macedonia are unsuccessful given the fact that European states provide extremely favorable living conditions. The most frequent policies that the state of North Macedonia is trying to implement have to do with improving the living conditions, starting with the justice system, hospitals, education system, the fight against crime and corruption, as well as continued promises of economic growth with a view to preventing young people from leaving the country. According to the Macedonian authorities, the solution to many problems would be with Macedonia's accession to the European Union, which is an irreplaceable policy of the Republic of North Macedonia. However, having in mind the example of Bulgaria and Romania, it is too early to think for resolving problems solely through membership in the European Union.

References:

BARABARA Dietz, (2010): Migration and remittances in Macedonia: A review, *Arbeiten aus dem Osteuropa-Institut Regensburg*, No. 281, Osteuropa-Institut Regensburg.

CORRADO Bonifazive and Marija Mamolo, (2004) “Past and Current Trends of Balkan Migrations”, Rome; Istituto di Ricerche sulla Popolazione e le Politiche Sociali IRPPS.

EVA Teqja, (2015), “History of Illegal Immigration in the Western Balkans Associated with Socio-Economic and Political Developments in the Region”, MCSER Publishing; Rome-Italy, *Academic Journal of Interdisciplinary Studies* Vol; 4 No; 3.

Internet; The Economist, “Macedonian migrants estimated at more than 30% of the population”, see; <http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=285169212&Country=Macedonia&topic=Economy&subtopic=Forecast&subsubtopic=Economic+growth#> Last access; 08.11.2019.

IOM Report; (2007), “The Former Yugoslav Republic of Macedonia Migration Profile”, IOM International Organization for Migration, Published; Ljubljana; *Ministry of the Interior of the Republic of Slovenia*.

JANA Kuhnt, (2019), “Literature review: drivers of migration. Why do people leave their homes? Is there an easy answer? A structured overview of migratory determinants”, Bonn: Deutsche Nationalbibliothek, The German Development Institute.

JESSICA Bither and Astrid Ziebarth, (2018),” Creating Legal Pathways to Reduce Irregular Migration? What We Can Learn From Germany’s “Western Balkan Regulation”, *German Marshall Found of US*.

KAROLINA Bielenin-Lenczowska, (2010), “From Pechalbari to Iselenici: Migration history of Macedonians”, University of Warsaw.

KRISTINA Zitnanova,(2014)“Refugee Protection and International Migration in the Western Balkans”, *UNCHR*,<http://www.unhcr.org>. Last access; 28.10.2019.

MARINA Andeva, (2017), “Migration Movements and Their Implications for Republic of Macedonia” *International Journal of Social Science Research*, Vol. 5, No. 2.

Report; Balkans Migration and Displacement Hub,(2019), “Refugees and Migrants at the Western Balkans Route” Belgrade; Published by; *Save the Children in North West Balkans*.
<https://nwb.savethechildren.net> Last Access; 11.11.2019.

The globalist; “Migration, Brain Drainandthe Western Balkans”
*TheGlobalist*Retrieved 27 July 2017 from;
<https://www.theglobalist.com/european-union-migration-brain-drain-and-the-western-balkans/> Last access; 09.11.2019.

The State Statistical Office of the Republic of North Macedonia see; http://www.stat.gov.mk/Default_en.aspx Last Access; 07.11.2019.

The World Bank Report, (2011), “Migrationand Remittances Factbook” (2.Baskı), Washington; The International Bank for Reconstruction and Development,

<http://siteresources.worldbank.org/INTLAC/Resources/Factbook2011-Ebook.pdf> Last Access; 05.11.2019

ULF Brunnbauer, (2012), “Labour Migration and Transnationalism in the Balkans. A Historical Perspective”, e *Bavarian Research Network Migration and Knowledge (ForMig)*, <http://www.kakanien-revisited.at/digant/labourmigration/UBrunnbauer1.pdf> Last access: 07.11.2019.

VELINA Lilyanova, (2016), “The Western Balkans Frontline of the migrant crisis” European Parliament Report; European Parliamentary Research Service, (EPRS).

Department of Economic and Social Affairs of the United Nation; <https://migrationdataportal.org/data?i=netnumbermig&t=2020&cm49=807> Less Access 18.11.2019.

Report: Worldbank, (2012), “*Profile of Migration and Remittances: Macedonia*”, <http://siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/Macedonia.pdf> Last Access; 15.11.2019.

V. OTURUM Göç ve Kimlik Sorunlarına İlişkin Bölgesel ve Ülkesel Yaklaşımlar

Sabah Oturumu 18 Aralık 2019 – Saat: 10.00-12.00

Türkiye'nin Göç ve Kimlik İnşa Politikalarında Dil

Özge CAN*
Umut YOZGAT**

Özet

Göç, bireyin doğduğu ya da yaşadığı topraklardan savaş, zulüm, korku, din, mezhep gibi zorunlu nedenlerle ya da ekonomik ve toplumsal açıdan daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak için gerçekleştirdiği yer değiştirme etkinliğidir. Göç eden birey göç ettiği ülkenin kültürüne, değer ve yargılarına, yaşam koşullarına uyum sağlamaya ve yeni bir kimlik oluşturmaya çalışmaktadır. Bu süreçte göç edenin sekteye uğrayan sağlık, barınma ve eğitim gibi insani gereksinimleri göç ettiği ülkenin kendi yasalarıyla uyumlu olarak düzenlediği göç politikaları çerçevesinde giderilmektedir. Yüzyıllar boyunca farklı dönemlerde yoğun göç dalgasına maruz kalan Türkiye de, gelen yoğun göç nedeniyle yeni göç politikaları oluşturmaktadır. Göç eden bireyin daha iyi yaşam koşullarında toplumla tam uyumlu biçimde yaşayabilmesi iyi bir iletişim ile gerçekleşebilmektedir. Bu noktada göç eden bireyin göç ettiği ülkenin dilini öğrenmesi hem uyum aşamasında hem de yeni bir kimlik oluşturmada etkilidir. Bu çalışmada toplumsal birer olgu olan göç, kimlik ve dil olgularının kesişim noktası olarak değerlendirebileceğimiz toplumdilbilim temelinde göç eden bireyin uyum süreci ve kimlik inşasında dil olgusunun rolü, Türkiye'nin göç politikaları ve bu politikalarda dile yönelik yapılan uygulamaların betimlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle Türkiye'nin göç politikaları betimlenmiş; daha sonrasında göç eden bireyin topluma uyum sürecinde ve kimlik inşasında dil olgusunun rolü değerlendirilmiştir.

Anahtar sözcükler: *Türkiye, Göç, Göç Politikaları, Suriyeli Göç Edenler, Dil*

* Doçent Doktor, Dokuz Eylül Üniversitesi, ozge.can@deu.edu.tr

** Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Dilbilim Doktora Programı y.umutyozgat@gmail.com

Language In Migration And Identity Construction Policies Of Turkey

Abstract

Migration is a displacement activity of an individual from the land where he was born or lived, for compulsory reasons such as war, oppression, fear, religion and sect or to achieve better economic and social living conditions. The migrant both tries to adapt to the culture, values and judgements, living conditions of the country he is migrating and to create a new identity. In this process, the humanitarian needs of migrants, such as health, housing and education, are met within the framework of the migration policies of the country in which they migrate in line with their laws. Turkey which is exposed to intense waves of migration over the centuries in different periods, constitutes new migration policies due to intense migration. It is possible for the migrant to live fully in harmony with the society in better living conditions through good communication. Hence, the migrant's learning the language of the host country is effective both in the adaptation phase and in creating a new identity. In present study, it is aimed to describe the harmonization process of migrant and the role of language phenomenon in the construction of Identity, Turkey's migration policy and the applications of language made on these policies based on sociolinguistics which is a junction point of social phenomena such as migration, identity and language. To that end, firstly migration policies of Turkey have been depicted; then, the role of language phenomenon has been evaluated in the adaptation process to society and in creating identity of the migrant.

Keywords: *Turkey, Migration Policies, Migration, Syrian Migrants, Language*

1.Giriş

Büyüyen dünya ile birlikte bireylerin daha iyi ürünlere, daha iyi çalışma koşullarına, daha iyi yaşam şartlarına ulaşma çabası bireyin doğup büyüdüğü yerlerden uzakta bir hayata başlamasına ve göç kavramının oluşmasına neden olmuştur. Göç olgusu bireyin sadece

iyiye ulaşma noktasında gerçekleştirdiği bir eylem olmanın yanı sıra, zorunlu hallerden dolayı da gerçekleşebilen bir eylemdir. İnsanlığın var olduğu eski dönemlerden bu yana iklim, savaş ya da kıtlık gibi koşullar nedeniyle gerçekleşen göç eylemi, günümüzde toplumsal, kültürel, politik ve eğitim temellidir¹ ; ancak son dönemde büyük devletlerin yaşamsal gereksinimlerini karşılamak için yüzölçümü açısından daha küçük ancak maden, petrol ve su gibi kaynaklar açısından zengin olan ülkeleri işgal etmeleri; demokrasiyi getirme, faşizme son verme gibi politik nedenler; ülke içinde yaşayan farklı grupların anlaşmazlıkları gibi mezhep ve din kaynaklı çatışmalar göçü zorunlu hale getirmektedir. 2015 yılında yayınlanan rapora göre tüm dünyada 65 milyon birey zorunlu olarak göç etmekte, bunların 20 milyonun göç serüveni savaş ve işkence kaynaklı olarak gerçekleşmektedir². Türkiye de bulunduğu coğrafi konum itibarıyla doğu ve batı arasında bir köprü görevi gördüğünden, zorunlu göç dalgasından en çok etkilenen ülkelerden birisidir. Özellikle son dönemde sınır komşumuz Suriye'de yaşanan savaş, bu ülkede yaşayan bireylerin topluca ya da bireysel olarak daha iyi yaşam koşulları bulma adına yoğun bir biçimde Türkiye'ye göç etmesine ve yeni bir göç dalgasının başlamasına neden olmuştur.

Göç, bireyin kendisini etkilediği gibi göç ettiği ülkeyi ve kendi ülkesini de çeşitli açılardan etkilemektedir³. Sözelimi, ekonomi, nüfus artışı, kültür çatışması, farklı değerler ve normlarla yüzleşme gibi sorunlar, göçün neden olduğu en temel sorunlardır. Ne var ki bireyin

¹Canan Öykü Dönmez Kara, *Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları*, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2015, s. 11.

²UNHCR, International Migration and Displacement Trends and Policies Report to the G20, <https://www.oecd.org/migration/mig/G20-migration-and-displacement-trends-and-policies-report-2019.pdf>, 2015, s. 13.

³Gareth Lewis, *Human Migration: A Geographical Perspective*, Canberra, London, 1982, s. 25.

göç ettiği toplumda kişisel gereksinimlerini karşılama, duygu ve düşüncelerini aktarma kısacası iletişim kurmada yaşadığı en önemli sorun dil sorunu ve buna bağlı olarak karşılaşılan engellerdir. Göç edenlerin tanıdık söylem topluluğu düzlemlerinden ayrılıp belki de yeni bir söylem topluluğuna girmek zorunda olmaları toplumsal olguların dil ile olan ilişkisini ele alan *toplumdilbilim* (sociolinguistics) tarafından incelenmektedir. Bu çalışmada da son dönemde Türkiye'ye gerçekleştirilen yoğun göç dalgasının bir sonucu olarak göç eden bireyin göç ettiği ülkede yeni bir kimlik oluşturmada dil olgusunun ne derece etkili olduğunu, Türkiye'nin göç politikaları ve bu politikalarda dile yönelik yapılan uygulamalar temelinde betimlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle yoğun göçe maruz kalan ülkelerin ve Türkiye'nin göç politikaları ele alınacak; toplumsal birer olgu olarak kabul edilen göç, kimlik ve dil arasındaki ilişkiyi inceleme nesnelereinden biri olarak değerlendiren *toplumdilbilim* alanı betimlenecek, daha sonrasında göç eden bireyin uyum süreci ve kimlik inşasında dil ile ilgili yapılan çalışmalar değerlendirilecektir.

2. Yeni Bir Başlangıç: Göç

Duygular, kendini temsil etme, toplumsal etkileşim ve kendi yaşam yollarını hayal etme ve yaratma yeteneği gibi bireylerin yaşamını büyük ölçüde değiştiren bir eylem olarak değerlendirebileceğimiz göç⁴, toplumsal bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle göç, ulusal veya ulusal sınırların ötesinde insan hareketliliğini ifade eden ve bir ülkeden bir ülkeye ya da bir bölgeden bir başka bölgeye gelme sürecini içermektedir⁵. Çok farklı nedenlerle gerçekleştirilmiş olsalar da genel anlamda göç etkinliği toplumsal, ekonomik ve siyasi gelişmelerle doğru orantılıdır. Öyle ki,

⁴Roberto Solone Boccardi, Processes of Constructing and Deconstructing Gender Identities, *Contemporary Migrations, Identity and Migration in Europe: Multidisciplinary Perspectives, International Perspectives on Migration*, Ed, MariaCaterina La Barbera, 13, 2015, s. 99.

⁵Yusuf Akan-İbrahim Arslan, *Göç Ekonomisi*, Ekin Basım Yayın, Bursa, 2008, s.3.

gelişen teknoloji ve sanayileşme ile birlikte belli bölgeler daha hızlı gelişmekte ve iş olanakları sağlamaktadır. Özellikle tarımda makine kullanımının artması bireyleri kırsal kesimden kentlere göç etmek zorunda bırakmıştır⁶. Böylelikle farklı etmenler temelinde göç; gönüllü, mecburi, devamlı ya da geçici, yasal olmayan, iç ve dış göç olarak sınıflandırılmaktadır⁷. Sözü ettiğimiz bu sınıflandırmalar farklı nedenlerden dolayı göçe maruz kalan bireyler için de farklı kavramların oluşmasına neden olmuş ve bir terim karmaşası ortaya çıkmıştır. Göç eylemine katılan birey *Göçmen*, *Mülteci*, *Sığınmacı* gibi aslında her biri farklı anlamlar taşıyan sözcüklerle ifade edilmeye çalışılmıştır. Buna göre, *göçmen* (migrant) sözcüğü kendi uyruğu ya da yaşadığı topraklardan başka bir ülkeye giden ve gittiği yeri yeni ülkesi ya da yaşam alanı olarak kabul eden kimse; *Mülteci* (refugee) kavramı ırk, din, milliyet, belirli bir toplumsal gruba üyelik veya siyasi görüş nedeniyle bastırılan, zulüm gören ya da bu tür baskılardan dolayı vatandaşı olduğu ülkeden ayrılan ve geri dönemeyen kişi; *Sığınmacı* (asylum seeker) ise uluslararası korunmaya gereksinimi olan kimse olarak tanımlanmaktadır.⁸

Türkiye'de ise yukarıda sözü ettiğimiz kavramlara benzer tanımlamalar gerçekleştirilmiş olsa da göç eden bireyler farklı konumlara sahip olmaktadır. Sözelimi, *Göçmen*; ekonomik ve toplumsal koşullarını iyileştirmek ve kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek üzere başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler; *Mülteci*; ırkı, dini, kökeni, belli bir toplumsal gruba ait olma veya siyasi düşüncelerinden dolayı baskıya uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve

⁶Serdar Sağlam, Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 5, 2006, s. 35.

⁷Sevcan Topçu-Ayşe Beşer, Göç ve Sağlık, *Çukurova Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(3), 2006, s. 38.

⁸International Organization For Migration, *Glossary on Migration*, International Organization for Migration, İsviçre, 2019, s. 11, 38.

bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişi olarak tanımlanmaktadır. *Sığınmacı* kavramı ise farklı açılardan ele alınmaktadır. Buna göre, Avrupa ülkeleri dışından gelen ve üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de kalmasına izin verilen kişi *Şartlı Mülteci*; Mülteci veya Şartlı Mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak kendi ülkesine veya ikamet ülkesine geri dönmesi durumunda ölüm cezasına çarptırılacak veya ölüm cezası infaz edilecek; işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak; uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle kendisine yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle kendi ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye verilen hak ise *İkincil Koruma* olarak adlandırılmaktadır.⁹

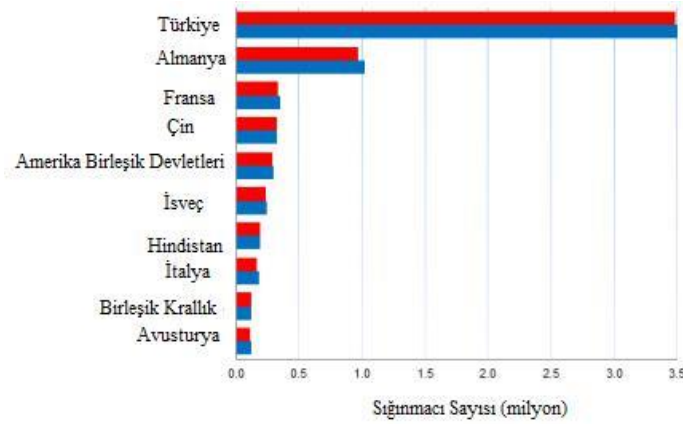
Görüldüğü üzere hem uluslararası alanda hem de ulusal temelde farklı açılardan ele alınarak farklı kavramlarla adlandırmaların yapılması göç eden birey açısından toplumsal, kültürel ve hukuki açılardan olası sorunlar yaratabilmektedir. Bu nedenle, çalışmada yukarıda sözünü ettiğimiz tanım ve kavramlardan vazgeçerek şemsiye bir terim olarak *Göç Eden* kavramının kullanılması yeğlenmiştir; çünkü sonuç olarak birey her ne nedenle olursa olsun bir göç etme etkinliğinin öznesi konumundadır.

Küreselleşmenin bir sonucu olarak özellikle 21. yüzyılın ilk döneminde bireylerin ve toplulukların daha özgür, daha iyi ekonomik şartlarda yaşama ve çalışma gibi istekleri artmaya başlamış, bunun sonucunda da otoritelerle karşı karşıya kalınmıştır. 2010 yılında Mısır, Tunus ve Libya gibi ülkelerde başlayan Arap Baharı, Ortadoğu'da yer alan diğer ülkelere de sıçramış ve büyük gösterilerin

9 Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi), <https://www.goc.gov.tr/yillik-goc-raporlari>, 11.11.2019.

ve çatışmaların çıkmasına neden olmuştur. Bu süreçten etkilenen Suriye'de hükümet karşıtı gösteriler yerini iç savaşa bırakmış ve milyonlarca birey kendi ülkelerinden göç etmeye zorlanmıştır. Suriye'de yaşanan bu durum sınır komşusu olan Türkiye'nin göç konusunda açık kapı politikası gütmemesine neden olmuştur¹⁰. Yayınlanan son raporlara göre Türkiye en çok göç edilen ülke konumundadır. *Şekil 1*, G20 ülkelerinde yaşayan göçmenleri göstermektedir;

Şekil 1. G20 Ülkelerinde Yaşayan Göçmen Sayıları

UNHCR, International Migration and Displacement Trends and Policies Report to the G20, <https://www.oecd.org/migration/mig/G20-migration-and-displacement-trends-and-policies-report-2019.pdf>, S. 8'den uyarlanmıştır.

Şekil 1'de de sunulduğu üzere Türkiye G20 ülkeleri içerisinde en çok göç edenin bulunduğu ülkedir. Türkiye'yi AB'nin iki büyük üyesi olan Almanya ve Fransa izlemektedir. Yine bir AB üyesi olan Avusturya ise birlik içerisindeki en az göç eden kabul eden ülke olma özelliği göstermektedir.

¹⁰ Aslı Çakı, Geçmişten bugüne Türkiye'nin göç politikası ve Suriyeli göçmenler bağlamında göç yönetişimi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 3.

Yoğun bir göç dalgası ile karşı karşıya kalan Türkiye, 1999 yılında Avrupa Birliği'ne (AB) aday ülke olmasıyla birlikte birçok konuda olduğu gibi göç politikaları konusunda da AB yasalarıyla uyumlu hareket edilmesi konusunda adımlar atmıştır ¹¹ ; ancak Türkiye'nin göç politikası 2013 yılında resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile biçimlenmiştir ¹² . Söz konusu kanun ile çerçevelenen Türkiye'nin göç politikası ve bu politikaların uygulanma alanlarını detaylandırmadan önce başta AB olmak üzere diğer ülkelerin göç üzerine yaptıkları çalışmaları ve politikaları ele alalım.

2.1. Göç Politikaları

Göç eden olarak bir başka ülkeye göç etmek, oranın yaşam koşullarına alışmak, çalışmak, yeni bir düzen oturtmak birey için olduğu kadar göç edilen ülke için de nüfus artışı, barınma gibi bir takım zorlukları ortaya çıkarmaktadır. Ülkeler de bu zorlukları en aza indirmek, yaşanan/yaşanacak olumsuzluklara yönelik önlemler almak amacıyla kendi kanunları çerçevesinde göç politikaları düzenlemektedir.

Küresel bir güç olarak adlandırabileceğimiz Amerika Birleşik Devletleri (ABD), uzun yıllar boyunca daha iyi yaşam koşulları bulma ümidiyle farklı ırk, din, köken ve cinsiyetten bireyin göç ettiği bir ülke olmuştur. ABD göç politikası, ilk olarak 1952'de yayınlanan ve o zamandan bu yana birkaç kez önemli ölçüde değiştirilen *Göç ve Vatandaşlık Yasası* tarafından yönetilmektedir. ABD göç politikası iki temel üzerine inşa edilmiştir. İlk temel, gerçekleşecek göçün ulusal çıkarılara dayanan ilkelerini içermektedir. Bu ilkeler, aile birleşimi, işgücü piyasası katkısı, insani yardım ve göç edilen ülke çeşitliliğine göre biçimlenmektedir. İkinci temelde ise, ülkede ikamet etme

¹¹Özge Bozyaka- Ali Kıncal, Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Suriyeli Yerinden Edilmiş Kişiler Bağlamında Türkiye'nin Göç Politikasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), Güz 2018, s. 92.

¹²Çakı, a.g. t., s. 3.

yetkisine sahip olmayan, suçlu yabancılar olarak tanımlanan veya ABD'de bulunmadığı kabul edilen kişilerin ABD'ye giriş ve çıkışlarının kısıtlandığını vurgulamaktadır.¹³ ABD'nin göç ve vatandaşlık yasasında mülteciler ve sığınmacılar, ırk, din, milliyet, belirli bir toplumsal gruba üyelik veya siyasi görüş nedeniyle, zulüm veya köklü bir zulüm korkusuyla ülkelerinden kaçan kişileri ifade etmektedir. Mülteciler ve sığınmacılar, yasa kapsamında göçmenler olarak sınıflandırılmamaktadır. Mültecilerin ülkeye girişleri sayısal olarak sınıflandırılmışken, sığınmacılar için böylesi bir uygulama söz konusu değildir¹⁴ ; ancak 2017 Ocak itibarıyla ABD başkanlığına seçilen Donald Trump ile birlikte ABD'nin göçmenliğe bakış açısı da değişmiş; göçmen, mülteci ya da sığınmacı ne olursa olsun göç eden bireyin ABD'nin güvenliğine ve ekonomisine bir tehdit oluşturduğu düşüncesi egemen olmuştur¹⁵.

Son dönemlerde yaşanan yoğun göç hareketlerinden en çok etkilenen bölgelerden birisi de Avrupa'dır. İlk olarak II. Dünya savaşı sonrasında görülmeye başlanan göç dalgaları, Avrupa'nın yetersiz işgücünü karşılamak amacıyla yabancı işçi kavramı altında denetimli göç eden kabulü olarak gerçekleştirilmiştir; ancak 1980'li yıllara gelindiğinde yabancı işçi olarak Avrupa'yı oluşturan ülkelerde yaşayan göç edenlerin sayısı artmış, bu da işçi alımına yönelik bazı kısıtlamaları içeren kanunların yürürlüğe girmesine yol açmıştır¹⁶.

¹³William Kandell, A Primer on U.S. Immigration Policy, *Congressional Research Service*, <https://fas.org/sgp/crs/homsec/R45020.pdf>, 2018, s. 5.

¹⁴a.g.e., s. 8.

¹⁵Sarah Pierce-Jessica Bolter- Andrew Selee, U.S. Immigration Policy Under Trump: Deep Changes and Lasting Impacts, *Migration Policy Institute*, www.migrationpolicy.org/research/us-immigration-policy-trump-deep-changes-impacts, 2018, s. 1.

¹⁶Orhan Koçak-R.Demet Gündüz, Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(12) Bahar 2016, s. 68.

Avrupa Birliği'ni oluşturan her ülke kendi kanunları çerçevesinde bir göç politikası izlemeyi uygun bulmuş; ancak artan göç dalgalarının birlik içindeki tüm ülkeleri etkilemesiyle birlikte ülkeler göç konusunda ortak hareket etme kararı vermişlerdir. Bunun bir sonucu olarak da Avrupa Komisyonu önceliğinde birliğin tüm ülkelerini kapsayan bir göç politikası izlenmesine karar verilmiştir. AB üyesi ülkeler Avrupa Komisyonu önderliğinde oluşturulan ve göç politikalarını etkileyen anlaşmalar aracılığıyla günümüz göç politikası biçimlenmiştir. Söz konusu anlaşmalardan bazıları şunlardır; Schengen Antlaşması (1985, 1999); Temel Haklar Şartı (2000, 2009); Avrupa Anayasası Antlaşması (2004); Avrupa Göç ve Mülteci Paketi (2008) ve Lizbon Antlaşması (2009).

Yukarıda sözünü ettiğimiz anlaşmalar AB üyesi ülkelerin göç politikalarının belirlenmesinde etkili olmuş olsa da günümüzde göç olgusu hem devam eden bir sorun hem de bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Öyle ki, AB üyesi ülkelerde göç ve göç eden olguları ekonomik, siyasi ve kültürel açıdan bir tehdit olarak algılanmaktadır; çünkü AB üyesi ülkeler kültürel, dini ve toplumsal açıdan farklı olan göç edenlerin ülkelerine uyum sağlaması konusunda çekincelere sahiptirler. AB üyesi ülkelerin kendi vatandaşları artan işsizlik ve suç oranlarını göç edenlerle ilişkilendirmekte, onlara karşı bir önyargı beslemekte ve bunun sonucunda da ırkçılık gittikçe yaygınlaşmaktadır. Öte yandan, göç ile birlikte gelen genç nüfus gittikçe yaşlanan AB üyesi ülkelerde bir fırsat olarak da değerlendirilmektedir¹⁷. Söz konusu bu ikilem 2017 yılında Avrupa Birliği Komisyonu tarafından yayımlanan Avrupa Birliği ve Göç Krizi raporuna da yansımıştır. Bu raporda göç olgusu bir kriz olarak değerlendirilmiş ve göçün ekonomik ve güvenlik boyutu üzerine daha

¹⁷Gamze Değirmenci, Avrupa Birliği Göç Politikası Kapsamında Fransa'nın Göç Politikası, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011, s. 20-21.

fazla odaklanılmıştır¹⁸. Böylesi bir yaklaşım AB üyesi ülkelerde göçün ekonomik yük ve güvenlik sorunu oluşturan bir olgu olarak değerlendirildiği biçiminde yorumlanabilmektedir.

Sonuç olarak, özgürlüğün ve demokrasinin yanı sıra bir fırsatlar ülkesi olarak nitelendirebileceğimiz ABD, Trump ile birlikte göç, göçmenlik, mülteci ya da sığınmacı gibi kavramlara olan bakış açısını değiştirmiş, göç edenleri birer tehdit olarak görmeye başlamıştır. Benzer bir biçimde sürekli değişen ve katılan yeni ülkelerle birlikte büyüyen bir yapıya sahip olan AB, göç konusundaki politikalarını birlik üyesi ülkelerin katılımıyla oluşan Avrupa Komisyonu çerçevesinde biçimlendirmekte ve göç edenlerin ülkeye girişlerinden ülkede yaşama koşullarına kadar olan durumları yasalar çerçevesinde belirlemektedir; ancak son zamanlarda birlik içinden yükselen sesler göç eden bireylerin ekonomik ve güvenlik açısından tehlike yaratabileceğini dile getirmekte; bu durum da AB üye ülkelerin vatandaşları arasında ırkçılığı artırmaktadır.

ABD ve AB ile yakın ilişkiler içerisinde bulunan Türkiye de AB aday ülke olmasıyla birlikte kendi göç politikasını AB yasaları uyum çerçevesinde güncellemiş ve yeni politikalar üretmiştir. Şimdi Türkiye'nin göç politikasının geçtiği aşamaları detaylandıralım.

2.2 Türkiye'nin Göç Politikası

Cumhuriyet döneminin ilk yılları itibariyle başlayan Türkiye'nin göç serüveninde aynı coğrafyada yaşadığımız birçok ülkeden Türkiye'ye göç gerçekleşmiştir. I. Dünya Savaşı sonrası Balkan ülkeleriyle başlayan ilk toplu göç hareketleri 1990'lı yıllarda yaşanan Körfez Savaşı nedeniyle Irak ile devam etmiş, son olarak da Suriye'deki iç karışıklıklar nedeniyle toplu göçlerin yaşandığı

¹⁸Sühal Şemşit, Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış, *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 2018, s. 271.

gözlemlenmiştir¹⁹. İçişleri Bakanlığına bağlı olarak hizmet veren Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) tarafından yayınlanan son raporda Türkiye devleti sınırları içerisinde Ekim 2019 itibariyle 63.013'ü geçici barınma merkezinde olmak üzere toplamda 3.676.288 geçici koruma kapsamında olan Suriye vatandaşı yaşamaktadır.²⁰

Göç dalgalarına yoğun bir biçimde maruz kaldığı görülen Türkiye göç politikasını ilk olarak 1951 yılında düzenlenen ancak 1961 yılında Resmi Gazete'de yayınlanarak kabul edilen Birleşmiş Milletler Cenevre Antlaşması ile belirlemektedir. Söz konusu anlaşma coğrafi alan ilkelerine göre oluşturulmuş; bu bağlamda Avrupa ülkelerinden gelenler mülteci; diğer ülkelerden gelen birey ya da topluluklar geçici sığınmacı olarak kabul edilmiştir²¹. Buna göre, 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonrasında siyasi görüşü, dini, ırkı ve bağlı olduğu topluluk nedeniyle, haklı sebeplere dayanarak, baskı ve zulme uğrayacakları düşüncesiyle yaşadığı ülkenin dışında bulunan, yaşanan olumsuz olaylar sebebiyle ülkesine dönemeyen kişilere mültecilik kanunlarını uygulanacağı belirtilmiştir²². 1994 yılında Cenevre Anlaşması yükümlülükleri kaldırılarak serbest bir politika izleyen Türkiye²³, daha sonraları AB aday üyeliği çerçevesinde AB yasalarına uyumlu politikalar üzerinde çalışmalar gerçekleştirmiştir. 2013 yılında resmi niteliğe bürünen kanun, göç edenlerin sağlık, eğitim, barınma ve diğer toplumsal gereksinimlerinin giderilmesi konusunda hükümetin ve

¹⁹Dönmez Kara, a.g.t., s. 135.

²⁰ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi), <https://www.goc.gov.tr/yillik-goc-raporlari>, 29.10.2019.

²¹Dilek Canyurt, Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye'de Riskler, *Akademik Bakış Dergisi*, 48, Bahar 2015. s. 130.

²²Çakı, a.g.t., s. 44.

²³Keriman Yıldız- Ümmühan Ünlü-Metin Sezer, Mülteci- Sığınmacı Cinnetleri ve Toplum, Her İnsanın Huzur İçinde, Kendi Evinde, Sevdiği İnsanların İçinde ve Vatanında Ölme Hakkı Vardır, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 2014, s. 43.

Kızılay, AFAD gibi kamu kurumlarının görev ve sorumluluklarını netleştirmektedir. Bu kanun ile birlikte ilk olarak İçişleri Bakanlığı tarafından 81 il ve 148 ilçede GİGM merkezleri oluşturulmuştur²⁴

2.3. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)

YUKK, 2011 sonrasında gerçekleşen Suriye vatandaşlarının yoğun göçünün bir etkisi olarak 2013 yılında Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanun 5 bölüm 126 maddeden oluşmakta; amaç ve kapsamın dışında Türkiye'ye göç eden ya da yaşayan yabancıların hak ve yükümlülüklerine yer vermektedir²⁵. 1951 Cenevre Antlaşması'nda tanımlanan mülteci kavramı YUKK'ta *ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılar* (Md. 91)²⁶ olarak tanımlanmakta, dahası Türkiye'ye gelen yabancıların temel gereksinimlerini karşılamının yanı sıra güvenlik konusunda da destek verileceği belirtilmektedir (Md.63)²⁷.

Diğer kanunlardan farklı olarak YUKK'ta, göç politikalarının ele alındığı Göç Politikaları Kurulu kurulmuştur. Söz konusu kurulu oluşturan birimler ve kurulun görevleri şu biçimdedir²⁸;

(1) Göç Politikaları Kurulu, İçişleri Bakanının başkanlığında, Aile ve Sosyal Politikalar, Avrupa Birliği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Dışişleri, İçişleri, Kültür ve Turizm, Maliye, Millî Eğitim, Sağlık ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme bakanlıkları müsteşarları ile Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı ve Göç İdaresi Genel Müdüründen oluşur.

²⁴Çakı, a.g.t., s. 4.

²⁵A.g.t., s. 46.

²⁶T.C, Resmi Gazete, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 04.04.2013,Sayı:28615, Başbakanlık Basımevi, Ankara, s.12047.

²⁷A.g.e, s. 12037.

²⁸Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi), <https://www.goc.gov.tr/yabancilar-ve-uluslararasi-koruma-kanununda-gecici-koruma>, 11.11.2019.

(2) Kurul, Kurul Başkanının çağrısı üzerine her yıl en az bir kez toplanır. Gerekli görüldüğü hâllerde Kurul Başkanının çağrısıyla olağanüstü toplanabilir. Toplantı gündemi, üyelerin görüşü alınarak Başkan tarafından belirlenir. Kurulun sekretarya hizmetleri, Genel Müdürlük tarafından yerine getirilir.

Göç Politikaları Kurulu'nun görevleri ise şu biçimde belirtilmektedir²⁹;

- a) Türkiye'nin göç politika ve stratejilerini belirlemek, uygulanmasını takip etmek.
- b) Göç alanında strateji belgeleri ile program ve uygulama belgelerini hazırlamak.
- c) Kitleli akın durumunda uygulanacak yöntem ve tedbirleri belirlemek.
- ç) İnsani mülahazalarla toplu hâlde Türkiye'ye kabul edilecek yabancılar ile bu yabancıların ülkeye giriş ve ülkede kalışlarıyla ilgili usul ve esasları belirlemek.
- d) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının önerileri çerçevesinde, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu yabancı iş gücü ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının da görüşleri doğrultusunda tarım alanlarındaki mevsimlik işler için gelecek yabancılarla ilişkin esasları belirlemek.
- e) Yabancılara verilecek uzun dönem ikamet iznine ilişkin şartları belirlemek.
- f) Göç alanında yabancı ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla etkin iş birliği ve bu alandaki çalışmaların çerçevesini belirlemek.
- g) Göç alanında görev yapan kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonun sağlanmasına yönelik kararlar almak.

Geçici koruma altında olan birey ya da topluluklar GİGM tarafından belirlenmiş olan başkanlıklar ve merkezlerce denetim altına alınmaktadır. Buna göre sığınma evleri kurmak, işletmek veya işlettirmek Destek Hizmetleri; yabancıların toplumla olan karşılıklı uyumlarına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek Uyum ve İletişim ve eğitim ile ilgili etkinlikleri planlamak ve uygulamak, bilimsel yayınlar yapmak Eğitim daire başkanlığınca gerçekleştirilmektedir. GİGM koruma,

²⁹Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi), <https://www.goc.gov.tr/yabancilar-ve-uluslararasi-koruma-kanununda-gecici-koruma>, 11.11.2019.

uyum, iletişim, destek ve eğitim gibi alanlarda başkanlıklar ve merkezler temelinde temsil edilmekte ve göç politikaları bu çerçevede belirlenmektedir.

Kendi ülkelerinden her ne sebeple olursa olsun başka bir ülkeye göç etmek zorunda kalan bireylere zorlu yaşam şartlarına alışmaya çalışırken göç ettikleri ülkelerin hükümet yetkilileri, idari yöneticileri, özel kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri göç eden kişinin yaşamını kolaylaştırma ve özellikle temel ihtiyaçların giderilmesi noktasında birçok uygulama gerçekleştirmektedir. Bu noktada göç eden bireyin göç ettiği ülkenin dilini öğrenmesi, barınma ve sağlık gibi en önemli temel gereksinimlerden birisidir. Türkiye gibi yoğun göç dalgasından etkilenen ülkeler de belli uygulamalarla göç edenlerin göç edilen ülkenin dilini öğrenmeleri konusunda düzenlemeler gerçekleştirmektedir. Göç edenlerin Türkiye'de Türkçeyi öğrenmesi ve ilk, orta ve yükseköğretime katılmaları için ne tür çalışmalar yapıldığı çalışmanın bir sonraki bölümünde detaylandırılacaktır; ancak öncelikle bireyin dil kullanımından yola çıkarak dil ve toplum arasındaki ilişkiyi inceleme nesnesi olarak kabul eden *Toplumdilbilimin* göç etkinliğinde ve göç eden bireyin kimlik inşasında hangi noktada yer aldığını değerlendirelim.

3. Bir Kesişme Noktası Olarak Toplumdilbilim

Toplum, belli bir amaç için bir araya gelmiş olan insanlar bütünü olarak tanımlanmaktadır³⁰. Bu bütün içerisinde yaşayan bireyler yazılı ya da sözlü olarak iletişim kurmak, duygu düşünce ve istek belirtmek amacıyla belli kodlardan oluşan ve dil olarak tanımlayabileceğimiz bir dizge kullanmaktadır. Bireyin, dolayısıyla da toplumun dil ile olan ilişkisi de dilbilimin bir altalan olan *Toplumdilbilim* çerçevesinde incelenmektedir. *Toplumdilbilim*, toplumsal yapı ve dilsel yapı arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak ve

³⁰Ronald Wardhaugh, *An Introduction to Sociolinguistics*, Blackwell Publishing, USA, 2006, s. 1.

toplum içinde meydana gelen değişiklikleri gözlemek amacı gütmektedir³¹. Bir başka deyişle *Toplumdilbilim*, dilin toplumsal olarak kullanımını ele almaktadır³². *Toplumdilbilim* dil ve toplum arasındaki ilişkiyi güç, sınıf, kimlik, dayanışma ve cinsiyet gibi kavramlar temelinde tartışmakta ve yorumlamaktadır. Toplumu oluşturan bireyler ölçünlü bir dil kullanımını çerçevesinde birleşebilirken belli bir gruba ait olan dili de kullanabilmektedir. Bu durum, yani belli bir dili kullanmak bireye belli bir gruba ait olma hissi, en önemlisi de bir kimlik kazandırmakta; toplumsal, politik, dini ve etnik bir bağ yaratmasına olanak sağlamaktadır; ancak bu noktada en güçlü bağ ortak dil ile kurulmaktadır³³. Kültür, özellikle de dil kullanımını aracılığıyla oluşan kimlik duygusu, bireyin üyesi olduğu topluluğa karşı olan hisleri, topluluğa yönelik kurduğu güçlü ya da zayıf bağlılığı ve topluluğa yönelik başarı ya da başarısızlığı ile yakından ilgilidir; bu noktada bireyin kod kullanımındaki seçimleri kimliğini nasıl yansıtmak istediğini ve diğerlerinin kendisini nasıl görmesini istediğini belirlemektedir³⁴; dolayısıyla bireyin kimlik olgusunu inşa etmede ve toplum-kültürel yapılarda kendisini konumlandırmasında ya da diğerleri tarafından konumlandırılmasında dil aracılık etmektedir³⁵.

Toplumsal bir süreç olarak değerlendirebileceğimiz göçte de bireyin kimlik inşasında dil etkeni önemli bir yer tutmaktadır; çünkü birey yeni bir ülkeye göç ettiğinde sadece deneyimini, umutlarını ve hayallerini, değerli eşyalarını ve bilgisini değil aynı zamanda anne, öğretmen, eczacı, işsiz gibi kendi kimliğini tanımlamakta kullandığı kavramları da beraberinde getirmektedir. Bu noktada göç ettiği ülkenin dilini bilmesi göç edeninin kimliğini oluşturmada, o yere ait olmayı

³¹John Gumperz, *Language in Social Groups: Essays*, Stanford University Press, Stanford, 1971, s. 223.

³²John Chambers, *Sociolinguistic Theory*, Blackwell, Oxford, 2002, s.3.

³³Wardhaugh, a.g.e., s. 18.

³⁴A.g.e., s. 120.

³⁵Tope Omoniyi-Goodith White, *the Sociolinguistics of Identity*. London: Continuum, 2007, s. 1.

hissetmede ve yeni bir kültüre alışıp toplumsal ilişkiler kurmasında önemli etkileri su götürmez bir gerçekliktir³⁶. Dil toplumsallaşması olarak adlandırılan bu süreçte biliş ve toplum birlikte bir bağ oluşturmaktadır³⁷; yani, dil öğrenimi sadece o dilin özelliklerini öğrenmekle değil, o dilin konuşulduğu toplumda işlevsel olma ve o toplumun yeterli bir üyesi olmakla bağlantılıdır³⁸. Göç eden, etrafındaki toplumsal, kültürel ve dilsel bilgileri emen basit bir sünger değil, aynı zamanda sürece etken olarak katılan bir katılımcıdır. Dil toplumsallaşması daha büyük toplumsallaşma sürecinin bir parçasıdır; çünkü insani gelişmeyi bir toplumsallaşma süreci olarak kavramsallaştırmak, bağlam, içselleştirilmiş deneyim ve bilişsel gelişim arasındaki bağlantıyı incelememize izin vermektedir. Böylelikle birey kişisel, toplumsal ve kültürel öz kavramların kısacası kimliğinin oluşumunu gerçekleştirebilmektedir³⁹.

Dil öğrenenler iletişim esnasında yalnızca hedef dil konuşucuları ile bilgi alışverişinde bulunmazlar, aynı zamanda kim olduklarını ve toplumsal dünyayla nasıl ilişki kurulduğunu algılamayı sürekli inşa edip yeniden düzenlemektedir⁴⁰. Öte yandan, dil yeterliliği eksikliği, yeni ülkesinde kimliğini geliştiren bir kişiye engel teşkil

³⁶Mary Shirah Ennemoser, Language Learning, Social Identity, and the Possible Selves of Skilled Women Immigrants, Florida State University, College of Education, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014, s. 1.

³⁷Caroline Vickers, Second Language Socialization Through Team Interaction Among Electrical and Computer Engineering Students, *Modern Language Journal*, 91(4), 2007, s. 624

³⁸Santoi Leung, Language Socialization: Themes and Advances in Research, Teachers College Columbia University Working Papers in TESOL and Applied Linguistics, (1), 2001, s. 4.

³⁹Seth Schwartz -Marilyn Montgomery-Ervin Briones, The Role of Identity in Acculturation Among Immigrant People: Theoretical Propositions, Empirical Questions, and Applied Recommendations, *Human Development*, 49, 2006, s. 6.

⁴⁰Bonny Norton Peirce, Social Identity, Investment and Language Learning, *TESOL Quarterly*, 29(1), 1995, s. 6.

edebilmekte ve göç edenlerin topluma, işe veya kültürel fırsatlara katılımlarını engelleyebilmektedir⁴¹.

Özetlemek gerekirse, bireyin kendi öz kimliğini oluşturmada, toplumdaki konumunu ve başkaları tarafından nasıl ve nerede konumlandırıldığını belirlemede soyut bir kavram olan dilin etkisi yadırganamayacak ölçüde önemlidir. Bu noktada dil olgusu, göç eden bireyin de hem yeni bir kimlik oluşturmada hem de toplumsal ağlara dahil olma, dolayısıyla yeni bir yaşam alanı oluşturmada tetikleyici rolü üstlenmektedir. Bu noktadan hareketle, göç edilen ülkenin izlediği farklı politikalar dil öğrenim sürecine ve bireyin yeni kimliğini oluşturmaya katkı sağlamaktadır. Çalışmamızın bir sonraki bölümünde Türkiye'nin göç politikalarında dil olgusu ve göçe maruz kalan diğer dünya ülkelerinin dil öğretimi ile ilişkili politikaları karşılaştırılacak ve Türkiye'de göç eden olarak yaşayan bireylerin dil öğrenim süreçleri ele alınacaktır.

4. Göç Politikalarında Dil

Dil, üzerinde çalışılacak bir şey olmaktan öte, dünyayı görmenin, anlamının ve iletişim kurmanın bir yoludur ve her dil kullanıcısı bunu farklı biçimlerde hayata geçirmektedir. Birey, iletişim için dili kullanır, başka bir dil öğrenmek de, öğrenilen dilin konuşucularıyla iletişim kurmak için o dilin sözcüklerini, dilbilgisi kurallarını vb. türden bilgilerin nasıl kullanılacağını öğrenmekle ilişkilidir. Bu ilişki, bireyin bir dili sadece öğrenilecek bir bilgi kaynağı olarak değil aynı zamanda katılacağı bir toplumsal uygulama olarak görmesini sağlamaktadır⁴². Dil, insanların günlük yaşamlarında anlam

⁴¹Maria Adamuti-Trache, Language Acquisition Among Adult Immigrants in Canada: The Effect of Premigration Capital", *Adult Education Quarterly*, 63(2), 2012, s. 108.

⁴²Claire Kramersch, Foreign Languages For A Global Age, *ADFL Bulletin*, 25(1), 1994, s. 7

üretmek ve onları ifade etmek, oluşturmak ve yorumlamak, toplumsal ve kişilerarası ilişkiler kurmak ve sürdürmek için kullandıkları bir araçtır⁴³; dolayısıyla, dil, dil öğrenimi gibi süreçler göçen bireyin yeni bir kimlik oluşturmasındaki en önemli etkenlerden biri olması nedeniyle hemen hemen her ülkenin göç politikalarında yer alan bir başlıktır. Bu noktada Türkiye'nin göç politikalarında dil başlığını ayrıntılandırmadan önce AB politikalarında dil olgusunun nasıl ele alındığını ve göç eden bireyin dil öğrenimine ilişkin ne tür olanaklar sağlandığını ele alalım.

AB, kabul, barınma, sağlık gibi belli başlıkların ele alındığı ve Avrupa Komisyonu'nun bir araya gelerek oluşturduğu bir göç politikası izlemektedir. Eğitim de AB göç politikalarında ele alınan başlıklardan birisidir. Buna göre, Avrupa 2020 stratejisinde eğitim, özellikle öncü girişimcilerden biri olan Avrupa Yoksullukla Mücadele Platformu, dışlanmışların, göçmen topluluklarının ve engelli kişilerin topluma dahil edilmesine yardımcı olmak amacıyla yenilikçi eğitim, öğretim ve istihdam olanakları uygulayarak eşitsizliğin giderilmesine yönelik bir araç olarak düzenlenmiş, genel olarak, strateji, eğitime katılımın artırılması ve eğitimde yıpranmanın azaltılması için izlenmesi gereken adımlara dikkat çekilmektedir⁴⁴; ancak göç eden çocukları eğitime dahil etmek için yapılması gerekenler konusunda ülkeler arasında geniş görüşlülük açısından farklılıklar da söz konusudur. Sözgelimi, İsveç'te göç eden öğrencilere, İsveçli çocuklarla aynı oranda eğitime ulaşma konusunda eşit bir şans verilmesi amaçlanmaktadır. Buradaki bir diğer amaç, göç eden çocuklar için, aşamalı bir biçimde onların yetenekleri doğrultusunda uygun seviyeden başlayarak, yükseköğretime ulaşmalarını sağlamaktır. Öte yandan, Almanya ve Hollanda'da amaç çok daha sınırlı ve kısa vadeli. Bu ülkelerin dil politikaları daha çok

⁴³ Angela Scarino–Anthony Liddicoat, *Teaching and Learning Languages: A Guide, Curriculum Corporation, Avustralya, 2009, s. 16.*

⁴⁴ Emma Harte–Facundo Herrera–Martin Stepanek, *Education of EU Migrant Children in EU Member States, Research Report, RAND, Santa Monica Corporation, 2016, s.7.*

geçiş sürecine yöneliktir. İki ülkenin karakteristik özelliği olan erken takip ile birlikte, göç eden öğrenciler çoğunlukla (en düşük) mesleki eğitimlere yönlendirilmektedirler. Okul sistemine giriş sağlanmakla birlikte, göç eden çocukların dahil edilme yöntemleri, yerli öğrencilere kıyasla, başarı için eşit bir şans sağlamamaktadır⁴⁵.

Göç edenin göç ettiği ülkeye uyumunun ana unsuru olarak eğitim büyük ölçüde dil aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu noktada, yetişkin göç eden nüfusun uyumu için en önemli etken ekonomik istikrarken, çocuk göç eden nüfusu için en önemli etken “dil yeterliliği”dir; çünkü yetersiz “dil yeterliliği”, akademik performansın zayıf olmasının ana nedeni olarak görülmektedir⁴⁶. AB'nde, tüm ülkelerde eğitim dilini öğrenmeye destek verilmektedir. Dil öğrenimini gerçekleştirmek üzere iki ana yöntem belirlenmiştir. Bu yöntemlerin ilkinde öğrencilerin ek dil desteği aldıkları yaş gruplarına karşılık gelen sınıf içerisine doğrudan katılmakta; ikinci yöntemde ise sınırlı bir süre için ayrı bir grupta ders almaları sağlanmaktadır. Bu her iki yöntem de hem ilköğretim hem de ortaöğretim düzeylerinde baskın olmasına karşın, doğrudan katılım ilköğretim seviyesinde biraz daha yaygın olarak kullanılmaktadır⁴⁷. Şekil 2, AB üyesi ülkelerde kullanılan dil eğitim yöntemlerini göstermektedir;

Şekil 2. AB Üyesi Ülkelerde Kullanılan Dil Eğitimi Yöntemleri

⁴⁵ Maurice Crul, Refugee Children in Education in Europe. How to Prevent a Lost Generation?, *SIRIUS Network Policy Brief Series, Issue 7*, 2017, s. 4.

⁴⁶ Katsorova, a.g.m., s. 7.

⁴⁷ A.g.m, s. 8.

Katsorava, Ivana, Integration of Migrants: The Education Dimension, European Parliamentary Research Service, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/583847/EPRS_BRI\(2016\)583847_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/583847/EPRS_BRI(2016)583847_EN.pdf), s. 8'den uyarlanmıştır.

Şekil 2'de de sunulduğu üzere AB üyesi ülkeler dil eğitimi konusunda hem birinci yöntemi, yani ek dil desteği olarak kendi yaş gruplarında dil öğrendikleri hem de iki yöntemin de aynı anda uygulandığı karışık yöntemi kullanmaktadır. Söz konusu yöntemlerin dışında AB üyesi ülkelerde göç edenlerin dil engelini aşmaları için genellikle okul ortamında dil eğitimi merkezli geçici sınıflar oluşturulmaktadır. Dahası, bazı sivil toplum kuruluşları, belediyeler ve bireysel gönüllüler okul sonrası etkinlikler düzenleyerek göç edenin dil engelini en kısa sürede aşması için çalışmalar yürütmektedir⁴⁸.

⁴⁸Katsorova, a.g.m, s. 9.

Sonuç olarak, AB göç politikalarında dil önemli bir başlık olarak değerlendirilse de her ülkenin eğitim sisteminin farklı olması farklı yöntem ve ilkelerin uygulanmasını beraberinde getirmektedir. Yine de yapılan projeler ve oluşturulan politikalarla özellikle göç eden çocukların dil engelini aşmak ve kendi seviyelerine uygun bir eğitim almaları için sadece ilgili kamu kurumları değil gönüllüler ve sivil toplum kuruluşları temelinde de çalışmalar yürütülmektedir. Şimdi Türkiye'nin göç politikalarında dil ve dil eğitimine yönelik yapılan çalışmaları değerlendirelim.

4.1. Türkiye Göç Politikalarında Dil

Toplumsal yaşamın devamlılığı olarak tanımlayabileceğimiz eğitim⁴⁹ bireyi düşünme, sorgulama, eleştirme, araştırma, merak etme ve topluma ayak uydurma gibi çeşitli süreçlere hazırlamaktadır. Türkiye'de anadil eğitimi Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde gerçekleştirilmekte olup 2011 yılında yayınlanan 652 sayılı Kanun Hükmünde Kararname⁵⁰ ile Bakanlık yapısı ve 2012'de yayınlanan 6287 sayılı kanunla⁵¹ eğitim sistemine yönelik köklü değişiklikler yapılmış, kamuoyunda 4+4+4 olarak bilinen eğitim sistemine geçilmiştir. Bu noktada 1.sınıfta başlayan Türkçe derslerinde anadili Türkçe olan öğrencilere ilk olarak ABECE'de yer alan seslerin öğretilmesiyle dil öğrenim süreci başlamaktadır.

Birey, dil becerilerini doğduğu ve büyüdüğü yere göre anadil olarak ya da daha sonra farklı bir kültür ve ülke bağlamında edinebilmektedir. Bu nedenle, ikinci (yabancı) bir dil öğrenme kavramı

⁴⁹John Dewey, Democracy and Education, Free Press, New York, 1997, s. 3.

⁵⁰T.C, Resmi Gazete, Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 14.09.2011,Sayı:28054, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

⁵¹T.C. Resmi Gazete, İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 11.04.2012,Sayı:28261, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

önemlidir. İkinci dil, anadilinden sonra veya anadilin yanında bir iletişim aracı olarak kullanılan, toplumsal bir ortamda edinilen ve konuşulan dildir⁵². Öte yandan, yabancı dil, daha sonra ve planlı bir şekilde bireyin öğrendiği tüm dilleri içermekte ve günlük yaşamda kullanılmaktadır. Anadili Türkçe dışında bir dil olan, Türkiye'de yerleşik bulunanların Türkçe eğitimi, alanyazında “İkinci Dil olarak Türkçe (TSL)” ya da “Yabancı Dil olarak Türkçe (YOT)” olarak adlandırılmaktadır⁵³.

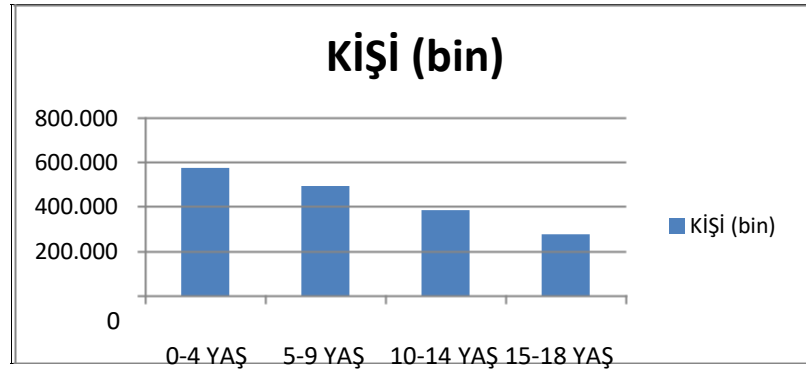
Türkiye Cumhuriyeti Devleti daha önce de sözünü ettiğimiz üzere kurulduğu dönemden bu yana içinde bulunduğu coğrafyanın da etkisiyle dönem dönem çok yoğun göçlerin gerçekleştirildiği bir ülkedir. Son dönemde Ortadoğu'da baş gösteren iç savaşlar ve karışıklıklar nedeniyle yeni bir göç dalgasına maruz kalan Türkiye, göç edenlerin daha iyi yaşam koşullarında yaşayabilmesini sağlamak, böylece uyum sürecini daha da hızlandırmak için yeni kanunlar çıkarmakta ve göç politikalarını zamanın koşullarına yanıt verebilecek biçimde güncellemektedir. Değişen ve gelişen göç politikalarında yapılan çalışmaları dil olgusu açısından değerlendirdiğimiz bu çalışmada da özellikle son dönemde yoğun göç aldığımız Suriyelilerin dil öğrenme süreçlerine odaklanılmıştır; çünkü 2011 yılı itibariyle başlayan yoğun Suriyeli göçü ile birlikte Türkiye'nin izlediği göç politikaları kökten bir değişime uğramış, barınma ve sağlık gibi insani gereksinimlere yönelik alınan önlemlerin yanı sıra, göç edenlerin büyük çoğunluğunun okul çağındaki çocuk ve genç nüfustan oluşması daha öncesinde sadece yabancı uyruklu bireylerin dil öğrenimini temel alan uygulamalarda da yeni politikaların

⁵²Wolfgang Klein, Language acquisition at different ages, *Individual development over the Lifespan: Biological and Psychosocial Perspectives*, Ed. David Magnusson, Cambridge University Press, Cambridge, 1996, s. 88.

⁵³Şerife Dilek, Belet Boyacı, Ecmel Yaşar, Teaching Turkish as a Second Language to Syrian Refugees, *Academic Journals*, 13(18), 2018, s. 646.

belirlenmesine olanak sağlamıştır⁵⁴. Birçok farklı kurumun iç içe çalıştığı bir başlık olan ve bireyin kimlik oluşturmada ve uyum sürecinde önemli bir basamak olan dil öğrenimine yönelik yapılan uygulamaları ayrıntılandırmadan önce Suriye'den göç eden okul çağı çocuk ve gençler ile Suriye'nin eğitim sisteminden söz edelim. *Grafik 1*, Suriye'den göç edenlerin yaş aralığını sunmaktadır;

Grafik 1. Suriyeli Göç Eden Genç Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi), <https://www.goc.gov.tr/yillik-goc-raporlari>, 31.10.2019.

Grafik 1'de de sunulduğu üzere 31.10.2019 tarihi itibarıyla Suriye'den göç eden toplam 3.680.603 göçmenin 2.280.914'ü genç nüfusu oluşturmaktadır. Genç nüfusun %51,2'si ise okul çağında olan çocuk ve genç bireylerden oluşmaktadır. Eğitim dili olarak Arapçayı

⁵⁴. İpek Coşkun-Müberra Nur Emin, Türkiye'de Göçmenlerin Eğitimi: Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri (Politika Notu No. 2018/03), İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği, 2018, s. 4.

kullanan Suriye'de 2002 yılı itibariyle ilk ve temel eğitim ücretsiz ve zorunludur. İlk ve orta düzey olarak sınıflandırılan eğitimde, 1-6. sınıflar ilköğretimi kapsamakta, burada 1-4 sınıflar birinci aşama, 5. ve 6. sınıflar ise ikinci aşamayı oluşturmaktadır. 7-12. sınıflar ise ortaöğretimi tanımlarken 7-9 arasındaki sınıflar ortaöğretim birinci aşama; 10-12. sınıflar ise ortaöğretim ikinci aşama olarak değerlendirilmektedir. Öğrenciler 9. sınıfa geldiklerinde bir bitirme sınavına girmektedir. Alınan sonuçlara göre ya ortaöğretim ikinci aşamaya, yani genel liselere ya da meslek lisesine devam edilmektedir. Genel liselerde eğitim Fen ya da Edebiyat olarak ayrılmış sınıflarda toplamda 3 yılda verilmektedir. 12. Sınıfta üniversite sınavı olarak adlandırılan *Bakelorya* sınavına giren öğrenciler okumak istedikleri alana *mufaddalah* adı verilen bir süreç sonrasında kabul edilmektedir. Üniversitelerde lisans eğitimi bölüme göre 4-6 yıl; Lisansüstü eğitim 1-2 yıl ve doktora eğitimi 3-5 yıl arasında sürmektedir⁵⁵.

Okul çağındaki Suriyeli göç edenlerin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri Türkçeyi bilmemeleri, yani dil engelidir. Yukarıda sözü edilen insani gereksinimlerin en önemlilerinden biri olan eğitim hakkı, yabancı çocukların ve genç yetişkinlerin, öğretmenleri ve yaşlılarıyla iletişim kurabilmeleri için Türkçe öğrenmelerini gerektirir. Öğrenme ve öğretme, iletişimden ayrı tutulamayacak etkinliklerdir ve öğrenmenin büyük ölçüde dil becerilerine dayandığı düşünüldüğünde, zayıf dil becerisine sahip bir öğrencinin derslerde başarılı olması olasılık dahilinde değildir⁵⁶. Bu engeli aşmak ve Suriyelilerin Türkçe öğrenip hem eğitimlerine devam etmelerini hem de toplumla uyumlu hale gelmesini sağlamak amacıyla birçok farklı proje yapılmaktadır.

Suriye'den göç ederek ülkemizde yaşamaya başlayan nüfusa yönelik dil eğitimi temelli olmayan genel eğitim hizmetleri ile ilgili ilk

⁵⁵ Ali Fuat Sağıroğlu, Geçici Koruma Bünyesindeki Bireyler, *Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Özel Eğitim Hizmetleri Kılavuz Kitabı*, MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ed. Mustafa Baloğlu, Ertan Göv, Turgut Bağrıaçık, 2017, s. 61.

⁵⁶ Şerife Dilek, Belet Boyacı, Ecmel Yaşar, a. g. m., s. 646.

düzenlemeler 2013 yılında *Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatandaşlarına Yönelik Tedbirler* ve 2014 yılında AFAD tarafından yayınlanan *Geçici Koruma Altındaki Yabancılara İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi* genelgeleri aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Bu genelgeler göç edenlere yönelik nasıl bir eğitim sağlanacağı, eğitimlerin düzenlenmesinde hangi kurumların yetkilendirileceği, ders programlarının nasıl yönetileceği gibi konularda alınan kararları içermektedir⁵⁷.

6203 sayılı *Geçici Koruma Yönetmeliği*'nde⁵⁸ ise eğitim programlarının amacı, eğitim-öğretim programı ve ders verecek öğretmenlerin belirlenmesi gibi konular karara bağlanmış ve Suriyeli göç edenlerin dil temelinde eğitimlerinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmesine karar verilmiştir⁵⁹. Alınan kararlar madde 28'de belirtilmektedir;

(1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancıların eğitim faaliyetleri, geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Millî Eğitim Bakanlığının kontrolünde ve sorumluluğunda yürütülür. Bu kapsamda;

a) 54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara, okul öncesi eğitim hizmeti verilebilir.

b) İlköğretim ve ortaöğretim çağındakilerin eğitim ve öğretim faaliyetleri, Millî Eğitim Bakanlığının ilgili mevzuatı çerçevesinde yürütülür.

c) Her yaş grubuna yönelik dil eğitimi, meslek edindirme, beceri ve hobi kursları talebe bağlı olarak düzenlenebilir.

(2) Geçici korunanların ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimleriyle ilgili usul ve esaslar Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenir.

⁵⁷Handan Ertaş -Fatma Çiftçi Kiraç, Türkiye'de Suriyeli Göçmenlere Yönelik Yapılan Eğitim Çalışmaları, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 13, Bahar 2017, s. 104.

⁵⁸ T.C, Resmi Gazete, Geçici Koruma Yönetmeliği, 22.10.2014, Sayı:29153, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

⁵⁹Handan Ertaş -Fatma Çiftçi Kiraç, a.g.m., s. 104.

(3) Bu Yönetmelik kapsamında ülkemizde eğitim alan yabancılara, aldıkları eğitimin içeriğini ve süresini gösteren belge verilir. Farklı müfredatta eğitim alınmış ve belgelendirme yapılmış ise bu belgeler, Millî Eğitim Bakanlığı veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının ilgili birimleri tarafından değerlendirilir ve uygun bulunan seviyelere denklikleri yapılır.

(4) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancıların eğitim faaliyetleriyle ilgili diğer usul ve esaslar, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenir.

Geçici Koruma Yönetmeliği ile ortaya konulan Suriyeli göç edenlerin hukuki durumlarına ek olarak 2014/21 sayılı *Yabancılara Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri*⁶⁰ genelgesi ile yabancı kimlik numarasına sahip olan göç eden öğrencilerin eğitimlerini MEB'e bağlı olan ve örgün eğitim hizmeti veren kurumlarda; yabancı kimlik numarası olmayan göç edenlerin ise Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) almalarına olanak sağlanmıştır. Yine aynı yıl içerisinde *Yabancı Öğrenci Bilgi Sistemi (YÖBİS)* adı altında hizmete açılan ve İngilizce, Arapça ve Türkçe olarak hizmet sunan sistem, Suriyeli öğrencilerin kayıt altına alınarak derslere devamlılığının takip edilmesini kolaylaştırmıştır.

Suriyeli göç edenlerin misafir olarak kalmayıp uzun süre Türkiye'de yerleşik bulunacakları düşünüldüğünden *PICTES* olarak adlandırılan Suriyeli okul çağındaki göç edenlerin eğitim sistemine dahil olmaları için yapılacak uygulamaları desteklemeyi amaçlayan bir anlaşma MEB ve AB arasında imzalanmıştır. Söz konusu anlaşmanın etkinlik programında dil eğitiminin, yani Türkçe eğitiminin ön planda olduğu gözlemlenmektedir; çünkü bireyin bir eğitim sistemine dahil olabilmesi ancak o eğitim sisteminin dilini bilmesi ile gerçekleşebilmektedir. *PICTES* ile birlikte Türkçe öğretmek üzere ilgili alanlardan mezun öğretmenler görevlendirilmiş; böylelikle hem devlet

⁶⁰ T.C, Millî Eğitim Bakanlığı, (Çevrimiçi), http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html, 03.11.2019.

okullarında hem de GEM'de farklı yaş gruplarında olan Suriyeli göç edenlere 6 farklı seviyede Türkçe öğretilmesi amaçlanmıştır.⁶¹

Sonuç olarak, Suriyeli göç edenlerin eğitimleri barınma merkezlerinin içindeki GEM'de, barınma merkezlerinin dışında ise hem GEM hem de kamu ve özel okullarda yürütülmektedir. Şimdi GEM'de dil eğitiminin nasıl gerçekleştirildiğini detaylandıralım.

4.2.1. GEM

GEM ilk olarak bir acil durum modeli olarak tasarlanmıştır. Göçün sürekli olarak artması, göç edenlerin büyük çoğunluğunun okul yaşındaki çocuk ve gençlerden oluşması sonucunda bu çocuk ve gençlerin sisteme dahil edilmesi GEM aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Okul çağındaki öğrenciler Suriyeli öğretmenler eşliğinde derslere GEM çatısı altında başlamış, belli bir süre boyunca Libya eğitim sisteminin ders programları takip edilmiş, ancak MEB ve Suriye Geçiş Hükümeti ile birlikte oluşturulan ideolojiden bağımsız yeni ders programı ile eğitim-öğretime devam edilmiştir⁶².

Dil olgusunun uyum sağlamadaki öneminden yola çıkarak başlangıçta haftada 5 saat olan Türkçe dersleri 15 saate çıkarılmış; 6-12 yaş arasındaki öğrencilere yönelik yabancılar için Türkçe öğretimi ders programı hazırlanmış ve dil öğreniminin gerçekleştirilebilmesi için toplamda 5.468 öğretmen görevlendirilmiştir⁶³. GEM'de İlkokul seviyesinde 28 saati zorunlu olmak üzere haftada toplam 30 saat; Ortaokul seviyesinde ise 30 saati zorunlu olmak üzere, toplam 35 saat haftalık ders verilmektedir. GEM'de Türkçe dışında Arapça, Matematik, Fen bilimleri gibi dersler de zorunlu ders olarak öğrencilere verilmektedir. İlerleyen dönemlerde MEB'e bağlı hale getirilen toplamda 404 adet GEM bulunmaktadır. Bunlardan 228'i MEB'e doğrudan bağlıyken geri kalanları AFAD, STK ve Belediyeler

⁶¹ Gürkan Moralı, Suriyeli Mülteci Çocuklara Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 8(15), 2018, s. 1429.

⁶² Coşkun-Emin, a.g.m., s.

⁶³ A.g.m., s. 6.

tarafından idare edilmektedir⁶⁴; ancak artan göç GEM'in gereksinimleri karşılayamamasına neden olmuş, bu nedenle 2014 yılında çıkarılan genelge ile okul çağındaki Suriyeli göç eden çocukların MEB'e bağlı devlet okullarında eğitim-öğretime devam etmesi uygun görülmüştür.

2017-2018 eğitim-öğretim yılında devlet okullarında ve GEM'de eğitim alan öğrenci sayıları *Şekil 3*'te sunulmaktadır.

Şekil 3. Devlet Okulları ve GEM'lerde Eğitim Gören Suriyeli Göç Eden Sayıları

	Devlet Okulları	Geçici Eğitim Merkezi	Toplam
Okul Öncesi	27.028	7.300	34.328
1. Sınıf	95.632	16.140	111.772
2. Sınıf	67.744	15.807	83.551
3. Sınıf	36.936	66.465	103.401
4. Sınıf	28.867	48.619	77.486
5. Sınıf	42.127	10.111	52.238
6. Sınıf	20.136	14.518	34.654
7. Sınıf	10.381	18.966	29.347
8. Sınıf	7.034	16.491	23.525
9. Sınıf	14.367	3.216	17.583
10. Sınıf	5.991	5.544	11.535
11. Sınıf	2.664	6.493	9.157
12. Sınıf	1.667	8.606	10.273
Lise Hazırlık Sınıfı	4	41	45
Destekleme Sınıfı	0	576	576
Yetiştirme Sınıfı	0	62	62
Açık Öğretim	8.602	0	8.602
TOPLAM	369.180	238.955	608.135

⁶⁴Sağiroğlu, a.g.m., s. 57.

Coşkun, İpek-Müberra Nur Emin, Türkiye'de Göçmenlerin Eğitimi: Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri (Politika Notu No. 2018/03), İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği, İstanbul, S. 3'ten alınmıştır.

Şekil 3'ten de anlaşılacağı üzere devlet okullarına giden okul çağındaki Suriyeli göç edenlerin sayısı özellikle de ilkokul çağındaki çocukların okullaşmaları hızla artmaktadır. Söz konusu bu artış MEB'in GEM'in yapısında bir değişiklik yapmasına ve bu kurumların Geçiş Eğitim Merkezleri (GeEM) olarak düzenlenip devlet okullarında okumak isteyen öğrenciler için bir uyumlanma merkezi olarak hizmet vermelerine olanak sağlamıştır⁶⁵. *Şekil 3*'te yer alan verilere bakıldığında özellikle ara sınıf olarak adlandırılan 3, 4, 6, 7 ve 8. Sınıf çağındaki öğrencilerin devlet okulunda eğitim almaktansa GeEM'de eğitimlerini devam ettirdikleri görülmektedir; çünkü zorunlu göç nedeniyle eğitimlerine ara vermek zorunda kalan öğrencilerin hem dil sorunu yaşamaları hem de yaşlarıyla uyum içinde olamamaları gibi nedenler bu öğrencilerin GeEM'de eğitimlerine devam etmelerine neden olabilmektedir⁶⁶.

Suriyeli göç edenlerin Türkçe öğrenmesi için gerçekleştirilen bir diğer uygulamada ise 2016 yılında MEB'e bağlı olarak kurulan Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (HBÖGM) Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı çatısı altında halk eğitim merkezlerinde (HEM) Suriyeli göç edenlere yönelik Türkçe dil kursları açılmış ve topluma uyumun hızlandırılması amaçlanmıştır⁶⁷.

HEM'de açılan Türkçe dil kurslarında 6-12, 13-17 yaş gruplarına ve yetişkinlere yönelik A1, A2 ve B1 seviyelerinde 2014-2018 yılları arasında genel toplamı 258.260 kursiyer Yabancılara Türkçe Öğretimi kurslarından faydalanmıştır. Türkçe dil derslerinin dışında okuma-yazma, kişisel gelişim ve eğitim, spor, sosyal hizmetler gibi farklı alanlarda da dersler verilmektedir. Bu derslere katılan toplam Suriyeli göç eden sayısı 345.927'dir. HEM'de Suriyeli göç edenlere

⁶⁵Coşkun ve Emin, a.g.m., s. 6.

⁶⁶Coşkun ve Emin, a.g.m., s. 8.

⁶⁷A.g.m., s. 8.

yönelik mesleki ve teknik kurslar da bulunmaktadır. Bu kurslar el sanatlarından güzellik ve saç bakımına kadar birçok farklı alanı kapsamaktadır. Bu kurslardan faydalananların sayısı ise 66.000'dir; ancak, Suriyelilerin eğitimlerine yönelik yapılan bu çalışmalara karşın okullaşma, dolayısıyla Türkçeyi öğrenebilme oranı henüz istenilen boyutlarda değildir⁶⁸. Öyle ki, Suriye'deki savaş ve çatışma ortamından kaçarak Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan okul çağındaki çocuk ve gençlerin eğitim-öğretime katılması gereken nüfusun sadece belli bir bölümü okula gitmektedir. Sözgelimi, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında 1.047.536 okul çağındaki çocuk ve gencin okula gitmesi gerekirken sadece %61.92'si, yani 648.592'si eğitim-öğretimde kayıtlı olduğu gözlemlenmektedir⁶⁹. Yayınlanan bu rapor Suriyeli göç eden çocukların ciddi bir bölümünün ikinci dil eğitiminden yoksun kaldığını göstermektedir. Bu durum özellikle gelecekte toplumla tam olarak uyum sağlayamamış ve kimliğini tam olarak oluşturamamış bireylerin oluşmasına neden olacaktır. Dahası, çocuk dilini hiç bilmediği bir ülkenin eğitim sistemine dahil olmaya çalışmakta, bu da uyum konusunda ciddi sorunları beraberinde getirmektedir. Bu sorunlar sadece okul çağındaki göç eden çocuk ve gençler için değil, sınıflarında bu özelliklere sahip olan öğretmenler için de geçerlidir. İletişimsizlik ortamında çocuk okula devam etmeyi istememekte, bu sebeple de hem Türkçe hem de diğer derslerden geri kalmaktadır. Öğrencilerin yaşadığı bu dil engeli sorununu aşmaları için MEB tarafından Eylül, 2019'da yayınlanan 2019/15⁷⁰ sayılı genelge ile MEB bünyesindeki okullarda okul çağındaki Suriyeli göç edenlere Türk eğitim sistemine uyumlarını

⁶⁸Mesut Gün, Yüksel Baldık, Türkiye'de Kamp Dışında Misafir Edilen Suriyeli Sığınmacı Gençlere Yönelik Eğitim Hizmetleri (Kayseri Örneği), *Route Educational and Social Science Journal*, 4(2), Bahar 2017, s. 290.

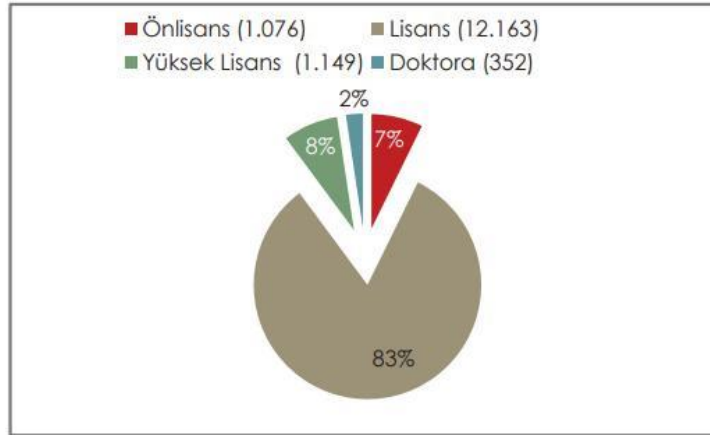
⁶⁹ T.C, Milli Eğitim Bakanlığı, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi), https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/03175027_03-12-2018__Ynternet_BYlteni.pdf

⁷⁰ T. C, Milli Eğitim Bakanlığı, (Çevrimiçi), <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/2022.pdf>, 03.11.2019.

sağlayabilmek adına uyum sınıfları açılması kararlaştırılarak Türkçe dil engeli ile karşılaşan öğrencilerin bu sınıflara alınması ve dil eğitimi almaları sağlanmıştır.

Ülkemizde ilk ve ortaöğretim çağında daha fazla çocuk ve genç Suriyeli göç eden bulunsa da Yükseköğretim çağında olanların sayıları da giderek artmaktadır. Öyle ki, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında sadece 9. 689 Suriyeli göç eden üniversite eğitimi almaktayken 2017-2018 eğitim-öğretim döneminde bu sayı 15.000'i aşmış bulunmaktadır⁷¹. 2016-2017 eğitim-öğretim yılındaki verilere göre yükseköğretime katılan Suriyeli göç eden sayısı *Grafik 2*'de sunulmaktadır.

Grafik 2. Yükseköğretime Katılan Suriyeli Göç Edenler

YÖK, Türk Yükseköğretim Sisteminde Suriyeli Öğrenciler Uluslararası Konferansı Konferans Raporu, 2017, S. 9'dan alınmıştır.

⁷¹ Sağiroğlu, a.g.m., s. 60.

Grafik 2'de de sunulduğu üzere Suriyeli göç eden yükseköğrenim çağındaki bireylerin %82,5'i lisans eğitimine devam etmektedir. Türkiye'de bulunan yükseköğretim çağındaki Suriyeli göç edenlerin Türk yükseköğretim sistemine dâhil edilme süreçlerini kolaylaştırmak amacıyla diploma denkliği, yatay geçiş, özel öğrencilik, yabancı dilde düzenlenen programlar ve Suriye'ye komşu olan bölgelerdeki sekiz üniversiteye özel görev yüklenmesi gibi bir dizi yeni uygulama gerçekleştirilmektedir⁷².

Özetlemek gerekirse, savaş, baskı ve zulümden kaçarak Türkiye'ye sığınmak zorunda kalan Suriyeliler yeni bir kimlik oluşturma aşamasında Türk toplumuyla uyum sağlayabilmek için Türkiye devletinin oluşturduğu göç politikaları çerçevesinde sağlık, barınma ve eğitim gibi alanlarda çeşitli destekler görmektedir. Göç edenlerin yarısından fazlasının çocuk ve genç nüfus olduğu gerçeğinden hareketle Türkiye oluşturduğu göç politikalarında eğitime yönelik her yaş grubunu içine alacak çözümler ve politikalar üretmektedir. Bu amaçla MEB temelinde gerçekleştirilen eğitim-öğretim programlarına her yıl daha fazla okul çağındaki Suriyeli göç eden katılmakta ve okullaşma oranı artmaktadır.

5. Sonuç

Özellikle 2011 yılından sonra Suriyelilerin kendi topraklarında yaşanan iç savaş ve karışıklıklar nedeniyle Türkiye'ye yoğun olarak göç etmeleri sonucunda köklü bir değişim gösteren Türkiye'nin göç politikalarını göç edenlerin dil öğrenimi temelinde incelemeyi amaçlayan bu çalışmada öncelikle Türkiye'nin geçmiş dönemlerden bu yana oluşturduğu göç politikaları betimlenmiş, AB ve diğer ülkelerin göç politikalarıyla karşılaştırmalar yapılmış ve dil öğreniminin göç politikalarında nasıl ele alındığı göç, kimlik ve dil

⁷²YÖK, Türk Yükseköğretim Sisteminde Suriyeli Öğrenciler Uluslararası Konferansı Konferans Raporu, 2017, s. 33.

olgularının kesişim noktası olan toplumdilbilim temelinde ayrıntılandırılmıştır.

Toplumsal bir olgu olarak değerlendirilen göç olgusu bireyin savaş, zulüm, korku gibi zorunlu nedenlerle ya da daha iyi yaşam koşullarına kavuşma, ekonomik açıdan iyileşme, insani ihtiyaçlarını giderebilme gereksinimi ile bulunduğu bölge ya da ülkeden başka bir bölge ya da ülkeye yer değiştirme etkinliği olarak tanımlanmaktadır. Göç etkinliğinde bulunan birey eski yaşamını geride bırakmakta, gittiği yerde yeni bir hayat kurma ve kimlik oluşturma amacını gütmektedir. Bu amaç toplumla uyum sağlaması ile gerçekleşebilmektedir. Bu noktada göç edenin göç ettiği topluma ayak uydurabilmek için o toplumdaki diğer bireylerle iletişim kurması, yani dilini bilmesi gerekmektedir. Göç ettiği yerin dilini öğrenmesi göç edenin sadece iletişim kurabilir olmasına değil aynı zamanda o toplumun kültürünü, değer yargılarını ve yaşam biçimini de öğrenmesini sağlamaktadır; çünkü dil olgusu bireyin hem toplumdaki diğer insanlarla ilişki kurmasını hem de dil kullanımı ile bireyin kendisini konumlandırması ya da başkalarınınca nerede konumlandırıldığını görmesini de sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında dil öğrenimi göç ve kimlik olgularının tam da merkezinde yer alarak uyum sürecinin önemli bir basamağını oluşturmaktadır.

Çalışmamızın odak noktasını oluşturan göç politikalarının köklü bir değişime uğramasını sağlayan Suriyeli göç edenlerin dil öğrenimi başta olmak üzere genel eğitim sistemine dahil olabilmesi amacıyla hem kamu kurum ve kuruluşları hem de özel sektör temsilcileri, STK'lar, Birleşmiş Milletler, UNESCO gibi oluşumlar tarafından önemli adımlar atılmıştır. İlk olarak hem barınma merkezlerinde hem de barınma merkezlerinin dışında oluşturulan eğitim merkezlerinde okul çağındaki çocuk ve gençlere yönelik dil öğretimi gerçekleştirilmiştir. Göçün artmasıyla birlikte bu merkezler de dahil olmak üzere dil eğitiminin nasıl gerçekleştirileceği, ders programlarının nasıl oluşturulacağı, Türkçe dil derslerinin nasıl yürütüleceği gibi konular MEB'e devredilmiş ve süreç tek bir elden kontrol edilir biçime dönüşmüştür. MEB dil öğreniminin gerçekleşebilmesi amacıyla birçok proje oluşturulmuş, ayrıca hem kanun hükmünde kararname hem de genelgelerle politikalar

desteklenmiştir. Yükseköğrenim alanında da Yüksek Öğretim Kurumu nezdinde çalışmalar yürütülmektedir.

Oluşturulan politikalar dil öğreniminin önemine odaklanmış olsa da uygulamada durum farklılıklar göstermektedir. Sözelimi, Türkçe bilmeyen ya da öğrenemeyen öğrenciler okula ya da merkezlere devam etmemektedir. Bu, gelecekte hem Türk vatandaşlarını hem de göç eden olarak yerleşik yaşayan Suriyelileri etkileyecek boyutlarda bir durumdur; çünkü Suriyeli göç edenlerin geçmişte yaşadığı ve ilerleyen dönemlerde yaşayacağı toplumsal, ekonomik ve kültürel sorunların hemen hepsinin kaynağında dil bilmeme yani iletişim kuramama yer almaktadır. Bu sorunların ortadan kaldırılabilmesi için dil öğrenimi ve dil öğretimi göç politikalarında eğitim başlığı içinde değil de ayrı bir başlık olarak değerlendirilmelidir; çünkü Türkçenin ve diğer derslerin öğretilmesi çok farklı süreçler olup farklı yöntem ve yaklaşımlar izlemektedir. Dikkat edilmesi gereken bir diğer konu eğitimin temel bir hak olduğu; eğitimin herkesçe eşit bir biçimde erişilebilir olduğu ve eğitimin her ne düzeyde olursa olsun ilk önce dil öğrenmekten geçtiği gerçekliklerine yönelik hem göç edenlerde hem de göç ettiği ülkedeki yönetici, öğretmen, kamu kurumları çalışanlarında bir farkındalık oluşturulmalıdır. Bir diğer konu dil öğretimidir. Dil öğretiminin her düzeye uygun olarak, uygun koşullarda ve uygun kaynaklarla gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Dil öğretimini gerçekleştirecek olan öğretmenlerin sadece belli lisans programlarından mezun olmuş kişilerden seçilmemesi gerekmektedir. Mevcut durumda Türkçe dersleri Türkçe ya da Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri tarafından verilmektedir; ancak Suriyeliler Türkçeyi ikinci yabancı dil olarak öğrenmektedir. Söz konusu öğretmenlerin aldıkları eğitim Türkçeyi anadil olarak öğrenen öğrencilere yöneliktir. Anadil ve yabancı dil eğitimlerinin farklı alanlar olması nedeniyle bu konuda görevlendirilecek öğretmenlerde yabancı dil öğretim yöntem ve yaklaşımlarını biliyor olmak koşulu aranmalıdır. Bu noktada ülkemizde birçok üniversitede hem lisansüstü düzeyinde hem de üniversitelerin dil merkezlerinde açılan Yabancı Dil olarak Türkçe programlarında eğitim almış kişilerin görevlendirilmesi sürecin daha sağlıklı olarak işlenmesini sağlayacaktır.

Kaynakça

ADAMUTI-TRACHE, Maria, "Language Acquisition Among Adult Immigrants in Canada: The Effect of Premigration Capital", *Adult Education Quarterly*, 63(2), 2012, s. 103-126.

AKAN, Yusuf-İbrahim Arslan, *Göç Ekonomisi*, Ekin Basım Yayın, Bursa, 2008.

BOCCARDI, Roberto Solone, *Processes of Constructing and Deconstructing Gender Identities in Contemporary Migrations, Identity and Migration in Europe: Multidisciplinary Perspectives, International Perspectives on Migration*, Editör: MariaCaterina La Barbera, 13, 2015, s. 97-119.

BOZKAYA, Özge- Ali Kıncal, "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Suriyeli Yerinden Edilmiş Kişiler Bağlamında Türkiye'nin Göç Politikasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi", *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), Güz 2018, s. 90-126.

CANYURT, Dilek, "Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye'de Riskler", *Akademik Bakış Dergisi*, 48, Bahar 2015. s. 127-146.

CHAMBERS, John, *Sociolinguistic Theory*, Blackwell, Oxford, 2002.

COŞKUN, İpek-Müberra Nur Emin, *Türkiye'de Göçmenlerin Eğitimi: Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri (Politika Notu No. 2018/03)*, İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği, İstanbul, https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/turkiyede_gocmenlerin_egitimi_mevcut_durum_ve_cozum_onerileri.pdf, (Erişim Tarihi: 08.11.2019).

CRUL, Maurice, Refugee Children in Education in Europe. How to Prevent a Lost Generation?, (SIRIUS network policy brief series, issue no. 7), <http://www.sirius-migrationeducation.org/wp-content/uploads/2018/10/Refugee-children-in-education-in-Europe.-How-to-prevent-a-lost-generation.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.11.2019).

ÇAKI, Aslı, Geçmişten bugüne Türkiye'nin göç politikası ve Suriyeli göçmenler bağlamında göç yönetimi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

DEĞİRMENCİ, Gamze, Avrupa Birliği Göç Politikası Kapsamında Fransa'nın Göç Politikası, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

DEWEY, John, Democracy and Education, Free Press, New York, 1997.

DİLEK, Şerife-Belet Boyacı- Ecmel Yaşar, Teaching Turkish as a Second Language to Syrian Refugees, Academic Journals, 13(18), 2018, s. 645-653.

DÖNMEZ KARA, Canan Öykü, Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2015.

ENNEMOSER, Mary Shirah, Language Learning, Social Identity, and the Possible Selves of Skilled Women Immigrants, Florida State University, College of Education, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

ERTAŞ, Handan-Fatma Çiftçi Kiraç, “Türkiye’de Suriyeli Göçmenlere Yönelik Yapılan Eğitim Çalışmaları”, Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, 13, Bahar 2017, s. 99-110.

GENCER, Tahir Emre, “Göç ve Eğitim İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli Çocukların Eğitim Gereksinimi ve Okullaşma Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 10(54), 2017, s. 838-851.

GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, Geçici Koruma, Güncel Veriler, <https://www.goc.gov.tr/yillik-goc-raporlari>, (Erişim Tarihi: 29.10.2019).

GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, Türkiye Göç Raporu, <https://www.goc.gov.tr/yillik-goc-raporlari>, (Erişim Tarihi: 29.10.2019).

GUMPERZ, John, Language in Social Groups: Essays, Stanford University Press, Stanford, 1971.

GÜN, Mesut-Yüksel Baldık, “Türkiye’de Kamp Dışında Misafir Edilen Suriyeli Sığınmacı Gençlere Yönelik Eğitim Hizmetleri (Kayseri Örneği)”, Route Educational and Social Science Journal, 4(2), Bahar 2017, s. 287-299.

HARTE, Emma-Facundo Herrera-Martin Stepanek, Education of EU Migrant Children in EU Member States, Research Report, RAND, Santa Monica Corporation,

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1700/RR1715/RAND_RR1715.pdf, (Erişim Tarihi: 01.11.2019).

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION, Glossary on Migration, International Organization for Migration, İsviçre, 2019.

KANDELL, William, A Primer on U.S. Immigration Policy, Congressional Research Service,

<https://fas.org/sgp/crs/homsec/R45020.pdf>, (Erişim Tarihi: 29.10.2019).

KATSORAVA, Ivana, Integration of Migrants: The Education Dimension, European Parliamentary Research Service, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/583847/EPRS_BRI\(2016\)583847_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/583847/EPRS_BRI(2016)583847_EN.pdf), (Erişim Tarihi: 28.10.2019).

KLEIN Wolfgang, Language acquisition at different ages, Individual development over the Life span: Biological and Psychosocial Perspectives. Cambridge University Press, Cambridge, Editör: DavidMagnusson, 1996, s. 88-108.

KOÇAK, Orhan-R. Demet Gündüz, “Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi”, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 7(12) Bahar 2016, s. 66-91.

KRAMSCH, Claire, ‘Foreign Languages For A Global Age’, ADFL Bulletin, 25(1), 1994, s. 5–12.

LEUNG, Santoi, “Language Socialization: Themes and Advances in Research”, Teachers College Columbia University Working Papers in TESOL and Applied Linguistics, (1), 2001, s.1-18.

LEWIS, Gareth, Human Migration: A Geographical Perspective, Canberra, London, 1982.

MORALI, Gürkan, Suriyeli Mülteci Çocuklara Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 8(15), 2018, s. 1426-1449.

NORTON PEIRCE, Bonny, “Social Identity, Investment and Language Learning”, TESOL Quarterly, 29(1), 1995, s. 9–31.

OMONİYİ, Tope-Goodith White, The Sociolinguistics of Identity. Continuum, London, 2007.

PIERCE, Sarah-Jessica Bolter- Andrew Selee, U.S. Immigration Policy Under Trump: Deep Changes and Lasting Impacts, Migration Policy Institute, www.migrationpolicy.org/research/us-immigration-policy-trump-deep-changes-impacts, (Erişim Tarihi: 03.11.2019).

SAĞIROĞLU, Ali Fuat, Geçici Koruma Bünyesindeki Bireyler, Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Özel Eğitim Hizmetleri Kılavuz Kitabı, MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Editör: Mustafa Baloğlu, Ertan Göv, Turgut Bağrıaçık, 2017.

SAĞLAM, Serdar, “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme”, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 5, 2006, s. 31-45.

SAYIN, Yusuf-Ahmet Usanmaz-Fırat Aslangiri, “Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 18(31), 2016, s. 1-13.

SCARINO, Angela- Anthony Liddicoat, Teaching and Learning Languages: A Guide, Curriculum Corporation, Avustralya, 2009.

SCHWARTZ, Seth-Marilyn Montgomery-Ervin Briones, “The Role of Identity in Acculturation Among Immigrant People: Theoretical Propositions, Empirical Questions, and Applied Recommendations”, *Human Development*, 49, 2006, s. 1–30.

ŞEMŞİT, Sühal, “Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış”, *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 2018, s. 269–289.

TOPÇU, Sevcan-Ayşe Beşer, Göç ve Sağlık, Çukurova Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 10(3), 2006, s. 37-42.

T.C, Millî Eğitim Bakanlığı, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, 24.10.2014, 2014/21 Sayılı Genelge, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html, (Erişim Tarihi: 03.11.2019).

T. C, Milli Eğitim Bakanlığı, Yabancı Öğrenciler Uyum Sınıfı, 06.09.2019, 2019/15 Sayılı Genelge, <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/2022.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.11.2019).

T.C, Resmi Gazete, Geçici Koruma Yönetmeliği, 22.10.2014, Sayı:29153, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 11.04.2012, Sayı:28261, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C, Resmi Gazete, Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 14.09.2011, Sayı:28054, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C, Resmi Gazete, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 04.04.2013,Sayı:28615, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

UNHCR, International Migration and Displacement Trends and Policies Report to the G20, <https://www.oecd.org/migration/mig/G20-migration-and-displacement-trends-and-policies-report-2019.pdf>, (Erişim Tarihi: 04.11.2019).

VICKERS, Caroline, “Second Language Socialization Through Team Interaction Among Electrical and Computer Engineering Students” *Modern Language Journal*, 91(4), 2007, s. 621–640.

YILDIZ, Keriman- Ümmühan Ünlü-Metin Sezer, “Mülteci-Sığınmacı Cinnetleri ve Toplum, Her İnsanın Huzur İçinde, Kendi Evinde, Sevdiği İnsanların İçinde ve Vatanında Ölme Hakkı Vardır”, *Kmü Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 2014, s. 42-50.

YÖK, Türk Yükseköğretim Sisteminde Suriyeli Öğrenciler Uluslararası Konferansı Konferans Raporu, https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/turk_yukse_kogretiminde_suriyeli_ogrenciler_uluslararasi_konferansi_hatay.pdf, (Erişim Tarihi: 06.11.2019).

YÖK, Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi-2018-2022, <http://www.yok.gov.tr/web/guest/yuksekogretimde-uluslararasilasma-strateji-belgesi-2018-2022>, (Erişim Tarihi: 06.11.2019).

WARDHAUGH, Ronald, *An Introduction to Sociolinguistics*, Blackwell Publishing, USA, 2006.

Kırgızistan'ın Göç Sorunları ve Kırgızistan Ulusal Kimliğine Etkileri

*Abdrasul İSAKOV**

Özet

Kırgız Cumhuriyeti bağımsızlığının ilk yıllarından itibaren göç veren ülke konumundadır. Bu göçler daha çok ekonomik gerekçelerle gerçekleşmektedir. Göçmenlerin gönderdiği paranın miktarı ülke GSMH'nin üçte birine denk geliyor. Kırgız toplumu ve ülke ekonomisindeki göç meselesinin yeri bunu açıkça ortaya koymaktadır. Kırgızistan'ın göç sorunu ülke ulusal kimliğini hem olumlu hem olumsuz yönde etkilemektedir. Göçün ulusal kimliğe etkisini ölçtüğümüzde, olumsuz yönünün şimdilik ağır bastığı görülmektedir. Göç sorununu çözmek veya fırsata çevirmek için Kırgız yönetimi ve toplumunun uzun vadeli göç politikası geliştirmesi ve uygulaması gereklidir.

Anahtar kelimeler: *Kırgızistan, Göç Sorunu, Ulusal Kimlik, Hibrit Kimlik, Göçün Ulusal Kimliğe Etkisi.*

Migration Problems of Kyrgyzstan and It's Effects on National Identity of Kyrgyzstan

Abstract

The Kyrgyz Republic has been a country from where the migrants outflow since the first years of its independence. These migrations are mostly for economic reasons. The amount of money sent by immigrants corresponds to one third of the country's GNP. The position of the Kyrgyz society and the migration issue in the national economy clearly demonstrates this. Kyrgyzstan's immigration problem affects the national identity of the country positively and negatively. When we measure the impact of migration on national identity, it is

□ Dr. ANKASAM, mail: rasulaali@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2015-7772>.

seen that the negative side of the migration prevails for now. Kyrgyz administration and society must develop and implement long-term migration policy in order to solve the migration problem or turn it into an opportunity.

Keywords: *Kyrgyzstan, the Problem of Migration, National Identity, Hybrid Identity, Impact of Migration on National Identity.*

Giriş

Kırgızlar 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar tarih boyunca konar-göçer olarak yaşadıklarından, göç olgusu onlar için yabancı değildir. Merkezi Asya'nın geniş topraklarında göç ederek yaşayan Kırgızlar 5-12. yüzyıllarda ağırlıklı olarak Yenisey, Altay ve Moğolistan'da yaşarken, 13. yüzyıldan sonra Tanrı Dağları bölgesine göç etmişlerdir. Günümüz Kırgızistan toprakları ve civarını mesken edinen Kırgızları 17-18. yüzyıllarda Cungarlar Fergana Vadisi ve Doğu Türkistan içlerine sürmüştür. Çarlık Rusya'nın işgalinden sonra Kırgız topraklarına Slav köylülerinin göçü söz konusudur. 1916 yılındaki Türkistan Ayaklanması Kırgızistan'ın kuzeyindeki halkı toplu halde Doğu Türkistan'a göç etmeye zorlamıştır.¹

1917 yılında yönetime gelen Bolşeviklerin 1930'lardaki zorunlu yerleştirme politikası sonucunda Kırgızlar yerleşik hayata geçmişlerdir. Bolşevikler ayrıca rejim için zararlı olarak gördükleri kesimleri (aydınlar, zenginler vs.) SSCB'nin diğer bölgelerine sürgün etmiş, Sovyet rejiminde yaşamak istemeyen Kırgızların bir kısmı Çin, Afganistan, Pakistan, Türkiye gibi ülkelere sığınmıştır.² 2. Dünya Savaşı yıllarında Stalin'in emriyle Kuzey Kafkasya'dan Ahıska, Karaçay, Balkarlar başta olmak üzere onlarca halkın temsilcileri Kırgızistan'a zorla göç ettirilmiştir. SSCB yıllarında nitelikli eleman

¹ Tölöbek Abdırhmanov, Gülzada Abdaliyeva, *Erkindik, Tengdik, Egemendүүлүк Күрөштөрү Cana "Ürkündör"*, Editör: Tınçtıkbek Çorotegin, Bişkek 2016.

² Zuhra Altımuşova, "1930'lu Yıllarda Kırgızistan'dan Çin'e Göç Hareketleri", *Turkish Studies*, Sayı: 8(11), 2013, s. 17-29.

sıfatıyla Slav kökenli halkın ülkeye göçü devam etmiştir. 1990 yılına gelindiğinde Ruslar ülke kalkının %21,5'ini oluşturuyorlardı.³

Kırgızlar kendilerini hür yaşamayı seven (demokrat), konar-göçer olduğu için hayvanları ve doğayı iyi tanıyan (çevreci), zengin folklore sahip (Manas Destanı), misafirperver kadim bir halk olarak tanımlıyorlar. Dağlar Kırgız kimliğinin bir parçasıdır. Dağ zirvelerindeki buzullar Kırgızların ak kalpağında simge olarak kendine yer bulmuştur.

Kırgız kimliğinin bu geleneksel özellikleri küreselleşen dünyada bazı değişimlere maruz kalmaktadır. En büyük değişim de, 1 milyon civarında Kırgız'ın yurtdışında bulunmasına sebep olan göç sorunu sebebiyle yaşanmaktadır. Bundan ötürü, göçün Kırgız kimliğine etkisinin tartışılması gerekmektedir. Öncelikle ülkedeki göç sorunu üzerinde duralım.

Kırgızistan'ın Göç Sorunu

SSCB'nin dağılması ülkedeki Slav kökenli halkların anavatanlarına göç etmesine sebep olmuştur. Bu demografik göçler ağırlıklı olarak 1991-1999 yıllarında gerçekleşmiştir.⁴ Bu yıllarda ülkeden en çok Rus, Ukraynalı, Alman ve Yahudilerin göç ettiği görülmüştür. Dönemin Cumhurbaşkanı Askar Akayev bu göçleri azaltmak için “Kırgızistan hepimizin evimiz” sloganı ortaya atmasına karşılık, dış göçün azaltılmasında başarılı olamamıştır. Ülkede yaşanan demografik göçler Kırgızistan'ın etnik yapısına da etki etmiştir. 2017 yılı verilerine göre, ülke halkının %73,3'ü (4 milyon, 587 bin) Kırgızlar, %14,7'si (918 bin) Özbekler ve %5,6'sı (353 bin) Ruslardan oluşmaktadır.⁵ Verilerde en çok göze batan 1989 yılında %21,5 olan Rusların sayısının %5,6'ya kadar gerilemesidir.

2000'li yıllardan itibaren Kırgızların yurtdışına göçlerinde artış yaşanmaya başlamıştır. Bu göçler işsizlik, düşük maaş ve geçim sıkıntısı yani ekonomik nedenlerle yaşandığından zorunlu değil, iradi

³ *Kırgız Respublikasında Eldin Birimdigin Cana Etnostor Aralık Mamilelerdi Çingdoo Kontseptsiyası*, Bişkek 2013, s. 22.

⁴ Burulça Sulaymanova, “Kırgızstandın Tışkı Migratsiyasının Dinamikasi Cana Anın Sebepterinin Analizi”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(4), 2017, s. 305.

⁵ *Demografıçeskiy Ejegodnik Kırgızskoy Respubliki 2013-2017. Godovaya Publikatsiya*, Bişkek 2018, s. 7.

göçtür. Vatandaş kendi rızasıyla daha iyi yaşam şartları için başka ülkelere çalışmak için gitmektedir.

Kırgızistan'daki halkın sayısı Devlet İstatistik Kurumu'nun 1 Ocak 2019 tarihli verisine göre, 6 milyon 389 bin 500 kişidir. Ülke halkının ortalama yaşı 27,6'dır. Halkın %22,4'ü yoksulluk içinde yaşamaktadır.⁶ Ortalama yaşı genç olan ve daha iyi yaşam şartları isteyen Kırgız halkı çareyi yurtdışında çalışmakta buluyor. Son 28 yılda Kırgızistan'dan en az 1 milyon kişi çıkış yaparak yurtdışında bulunmaktadır.

Tablo 1. Yıllara ve İllere Göre Son Yıllarda Yurtdışına Göç Edenlerin Sayısı. Kırgız Cumhuriyeti Milli İstatistik Kurumu Verileri.⁷

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kırgız Cumhuriyeti	-7,203	-7,757	-4,229	-3,965	-3,925	-5,390
Batken İli	-200	-350	-114	-69	-68	-228
Calalabad İli	-556	-694	-249	-232	-320	-458
Isık Göl İli	-559	-571	-333	-259	-216	-323
Narın İli	-64	-46	-28	-30	-33	-29
Oş İli	-694	-601	-373	-309	-426	-724
Talas İli	-339	-289	-215	-162	-137	-112
Çüy İli	-2,574	-2,559	-1,389	-1,194	-1,145	-1,263
Bişkek Şehri	-2,108	-2,273	-1,365	-1,487	-1,407	-2,009
Oş şehri	-109	-374	-163	-223	-173	-244

Yurtdışındaki vatandaşların illere göre dağılımının son 5 yıldaki rakamları bizi yanıltmamalıdır. Bu göçlerin bağımsızlığın ilk yıllarında başlayıp 2000'li yıllarda hız kazandığı akıllarda tutulmalıdır. Çoğu ilgili çalışmalarda belirtildiği üzere, yurtdışına ülkenin güneyinden

⁶ “Statistika”, *Kırgız Respublikasının Uluttuk Statistika Komiteti*, <http://stat.kg/kg/statistics/naselenie/>, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

⁷ “Migratsiyalık Ösüü, Tışkı Migratsiya Boyunça Çıgıp Ketüü”, *Kırgız Respublikasının Uluttuk Statistika Komiteti*, <http://stat.kg/kg/opendata/category/41/>, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

daha fazla göç yaşanmıştır. Kaba hesaba göre, yurtdışında çalışanların %35'ini Batken, %27'si Calalabad, %22'si Oş illeri vatandaşlarıdır.⁸ Tablo 1'de en çok göç veren olarak görülen Çüy ili ve başkent Bişkek şehrinin SSCB'nin son yıllarından itibaren göç yani iç göç aldığı hesaba katılmalıdır. Gerek iç gerek dış göç taşıradaki vatandaşların işsizlik ve daha iyi yaşam için doğduğu yerlerinden göç etmelerine sebep olmaktadır.

Tablo 2. Kırgızistan'da İç Göçün İllere Göre Son Durumu.
Kırgız Cumhuriyeti Milli İstatistik Kurumu Verileri.⁹

	2018			2019		
	Gelenler	Gidenler	Göç akımı (+, -)	Gelenler	Gidenler	Göç akımı (+, -)
Kırgız Cumhuriyeti	14 187	14 187	-	12 141	12 141	-
Batken	560	1 042	-482	656	888	-232
Calalabad	1 102	2 010	-908	955	1 623	-668

⁸ Topçugül Narmamatova, "Migratsiya Maselesinin Kırgız Gezitterinde Çağıldırılışı", *Uluslararası Orta Asya Sempozyumu Bildiriler Kitabı "Göç, Yoksulluk ve Kimlik"*, Bişkek 2018, s. 231.

⁹ "2019-Cıldın I Carım Cıldığında Kalktın İçki Migratsiyasının Cıyıntıkları Çıgarıldı", *Kırgız Respublikasının Uluttuk Statistika Komiteti*, <http://stat.kg/kg/news/podvedeny-itogi-vnutrennej-migracii-naseleniya-respubliki-v-i-polugodii-2019-goda/>, (Erişim Tarihi: 03.12.2019).

Isık Göl	866	1 356	-490	843	1 027	-184
Narın	606	1 389	-783	474	1 142	-668
Oş	1 542	2 531	-989	1 522	2 588	-1 066
Talas	435	667	-232	283	516	-233
Çüy	4 163	2 511	1 652	2 979	2 107	872
Bişkek	4 104	2 077	2 027	3 357	1 756	1 601
Oş şehri	809	604	205	1 072	494	578

Vatandaşın çalışmak için yurt dışına göç etme kararı almasında akraba ve yakınlarının benzer tecrübeye sahip olması önemli rol oynamaktadır. “Göç zinciri” diyebileceğimiz bu olgu Kırgızların ezici çoğunluğunun yurtdışına çıkma kararı almasında etkili olmaktadır.¹⁰

Yurtdışına göçün ana sebebi ekonomik olmakla birlikte, Kırgızların mikro çevresinde çalışmak için göç edenlerin artması geride

¹⁰ Aziza Ergeshkyzy, “Bağımsızlık Sonrası Kırgızistan’dan Göç ve Göçmen Sorunları”, *Gelecek Vizyonlar Dergisi*, 2(2), 2018, s. 41-42.

kalanların da rekabete girmesi, göçmenin gurbette tecrübe edinme veya kendini ailesi ve akrabalarına ispatlaması amacı da gütmektedir.

Tablo 3. Dış Göçün Ülkelere ve Yıllara Göre Dağılımı. Kırgız Cumhuriyeti Milli İstatistik Kurumu Verileri.¹¹

	2014	2015	2016	2017	2018
Göç artışı (-)	-7 757	-4 229	-3 965	-3 925	-5 390
BDT ülkeleri:	-7 808	-4 318	-3 855	-3 901	-5 180
Azerbaycan	-20	1	-1	-	-7
Belarus	-43	-24	-13	-12	-16
Kazakistan	-1 340	-936	-808	-817	-1 043
Rusya	-6 847	-3 943	-3 631	-3 237	-4 335
Tacikistan	237	229	299	69	412
Türkmenistan	-3	7	6	-	2
Özbekistan	206	331	282	101	-191

¹¹ “Migratsiyalık Ösüü, Ketüü Agımı”, *Kırgız Respublikasının Uluttuk Statistika Komiteti*, <http://stat.kg/kg/opendata/category/2475/>, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

	2014	2015	2016	2017	2018
Ukrayna	-	15	11	-3	-3
BDT dışındaki ülkeler	49	95	-107	-24	-210
Almanya	-60	-78	-107	-54	-128
İsrail	-	-8	-8	-4	-
ABD	-40	-42	-51	-16	-38

Kırgız Hükümeti Devlet Göç Hizmeti'nin verilerine göre, yurt dışında resmi kayıt yaptıran vatandaşların ülkelere göre dağılımı şu şekildedir: Rusya 640 bin, Kazakistan 35 bin, Türkiye 30 bin, ABD 15 bin, İtalya 5,5 bin, Güney Kore 5 bin, Almanya 5 bin, Birleşik Arap Emirliği 3 bin, İngiltere 2 bin.¹² Başka ülke vatandaşlığını alan Kırgızlar bu rakamlara dahil değildir. Örneğin, Rusya vatandaşlığı alan Kırgızların sayısı 150 bindir.¹³

Resmi verilerin gerçek verilerin altında kaldığı ortadadır. Tahmini verilere göre, Rusya'da 600-800 bin, Kazakistan'da 100 binden fazla, Türkiye'de 40 bin, ABD'de 15 bin, Güney Kore'de 14 bin, diğer ülkelerde de en az 30 bin Kırgız vatandaşı yaşıyor.¹⁴ Resmi

¹² "Statistika", *Gosudarstvennaya Slujba Migratsii Pri Pravitel'stve Kırgızskoy Respubliki*, <https://www.kisa.link/Muz2>, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

¹³ Rusya vatandaşlığını alan Kırgızların sayısınının 340-400 bin olduğunu bildirenler de yok değildir: Aida Kasımalıyeva, "Kırgız Pasport vs Orus Pasport", *Azattyk*, https://www.azattyk.org/a/kyrgyz_russian_migrants/24313790.html, (Erişim Tarihi: 3. 12.2019).

¹⁴ Uran Ergeşbayev, Sagın Eşenova, Çolponay Muratova, "Sovremennaya Vneşnyaya Trudovaya Migratsiya Naseleniya Kırgızstana", *Vestnik Tadjikskogo*

verilere şüpheyle yaklaşmamızı gerektiren en önemli neden, kaçak durumuna düşen vatandaşların çok olmasıdır. Tabii, ilgili resmi görevlilerin sorumluluklarının hakkını tam olarak veremediğini de buraya ekleyebiliriz. Son yıllarda geleneksel göç ülkeleri haricinde Polonya, İtalya, Japonya gibi ülkelere çalışmak için gidenlerin sayısında artış görülmektedir.

Tablo 4. Göç Edenlerin Milliyetine Göre Dağılımı. Kırgız Cumhuriyeti Milli İstatistik Kurumu Verileri.¹⁵

	2014	2015	2016	2017	2018
Gidenlerin sayısı (-)	-7 757	-4 229	-3 965	-3 925	-5 390
Kırgızlar	-1 674	-493	-217	-883	-989
Ruslar	-3 958	-2 606	-2 496	-1 973	-2 482
Ukraynalılar	-291	-218	-201	-148	-183
Özbekler	-634	-290	-377	-373	-881
Kazaklar	-207	-146	-82	-91	-112
Azerbaycanlılar	-79	-40	-37	-20	-31

Gosudarstvennogo Universiteta Prava, Biznesa i Politiki, 1(66), 2016, s. 40; Sulaymanova, a.g.m., s. 309.

¹⁵ “Migratsiyalık Ösüü, Kettüü Ağımı”, *Kırgız Respublikasının Uluttuk Statistika Komiteti*, <http://stat.kg/kg/opendata/category/2478/>, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

	2014	2015	2016	2017	2018
Tacikler	-8	3	-7	-	-47
Tatarlar	-267	-214	-111	-135	-144
Almanlar	-155	-119	-133	-93	-121
Uygurlar	-9	13	-54	-22	-67
Döngenler	-126	-64	-60	-54	-109
Koreliler	-65	12	-7	-26	-36

Göçmenlerin yurtdışında uyum sorunu yaşadıkları, çeşitli haksızlıklara maruz kaldıkları, nihayetinde çeşitli olayların yaşandığı, suçların işlendiği görülmektedir. 1 Ağustos 2017 tarihine kadar Rusya'da 105,195 Kırgız vatandaşı adli suç işlemiş, 3690 kişi sınır dışı edilmiştir.¹⁶ Devlet Göç Hizmeti'nin verilerine göre, yurtdışındaki hapisanelerde 1804 kişi cezalarını çekmektedir. Bunların ezici çoğunluğu Rusya'dadır.¹⁷

Yapılan bir araştırmaya göre, Kırgız medyasında göç konusuyla ilgili çıkan haberlerin %82'si kaza ve suçlarla ilgilidir.¹⁸ Bu durum göç sorununun halkın ilgili kısmını psikolojik olarak nasıl etkilemekte olduğunu da ortaya koymaktadır. Zaten her sene ortalama 250 kişinin cesedi yurtdışından memleketlerine ulaştırılmaktadır.

¹⁶Ergeshkyzy, a.g.m., s. 43.

¹⁷ "Statistika", Gosudarstvennaya Slujba Migratsii Pri Pravitel'stve Kirgizskoy Respubliki, <https://www.kisa.link/Muz1>, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

¹⁸Narmamatova, a.g.m., s. 234-252.

Yurtdışında çalışanların Kırgızistan'a gönderdiği paralar ülke ekonomisinin önemli gelir kaynağıdır. 2017 yılında yurtdışında çalışanlar 2,5 milyar dolar göndermiştir ve bu gönderilen paraların miktarı ortalama yıllık %25 artmaktadır.¹⁹

Yine 2017 yılı verilerine göre, yurt dışında çalışan vatandaşların ülkeye gönderdiği para GSMH'in %37'sine denk gelmiştir.²⁰ Yurtdışındaki Kırgızların kazandıkları ülke ekonomisinin önemli geliri haline geldiği ortadadır.

Ekonomik nedenler haricinde öğrenim, manevi arayış (uluslararası terör örgütlerine katılım dahil), siyasi sığınma gibi nedenlerle Kırgızistan'dan ayrılan ve göçmenlerin sayısını arttıran nedenler söz konusudur. Fakat bunların sayısı birincilere kıyasla oldukça azdır. Yurtdışına öğrenim için çıkan binlerce Kırgız vatandaşı da mezuniyetten sonra yurtdışında çalışmayı tercih ederek²¹ çalışmak için yurtdışına çıkanlar kategorisine dahil oluyolar.

İşsizlik sorununu çözüme kavuşturamayan ülke yönetimi, yurtdışındaki vatandaşlarına daha iyi hizmet verebilmek için bazı adımlar atmaktadır. Örneğin, Rusya'nın Moskova, Habarovsk, Tümen ve Novosibisk şehirlerinde Kırgız Cumhuriyeti Devlet Göç Temsilcilikleri açılmıştır.²² Cumhurbaşkanlığı bünyesinde yurtdışında yaşayan vatandaşların temsilcilerinden oluşan kurul oluşturulmuştur. Diaspora temsilcilerinin kurultayları her sene Kırgızistan'da düzenlenmektedir.

Meselenin Türkiye'yi ilgilendiren kısmıyla ilgili olarak, Kırgızların Türkiye'ye son yıllarda daha fazla göç etmeye başladığını söyleyebiliriz. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi

¹⁹ Altınay Esengeldi Kızı, B.A. Sultanaliyeva, "Vliyaniye Denezhnykh Perevodov Trudovykh Migrantov Na Ekonomiku Kyrgyzstana", *İzvestiya İssık-Kul'skogo Foruma Buhgalterov i Auditorov Stran Tsentral'noy Azii*, 4-2(23), 2018, s. 136-141.

²⁰ Roza Otunbayeva, "Tret' VVP Ot Migratsii-Eto Tol'ko Nachalo!", *Akipress*, http://mnienie.akipress.org/unews/un_post:12247, (Erişim Tarihi: 29.11.2019); Başka çalışmalarda bu rakam %30-32 olarak geçmektedir. Burulça Sulaymanova, Galip Aşın Ravanoğlu, "Kırgızistan ve Tacikistan'da Uluslararası Göç", *Reforma*, 2(78), 2018, s. 32-33; Esengeldi Kızı, Sultanaliyeva, a.g.m., s. 136-141.

²¹ Carkın Samançına, Aynura Elebayeva, "Perspektivı Uçebnoy Migratsii İz Kırgızstana v Turtsiyu", *Tsentral'naya Aziya i Kavkaz*, 18(1), 2015, s. 164.

²² "Uluslararası Göçmenler Günü: Yaklaşık 700 Bin Kırgız Yurt Dışında Çalışıyor", *Kabar*, <http://kabar.kg/tur/news/uluslararası-gocmenler-gunu-yakla-k-700-bin-k-rg-z-yurt-d-nda-cal-yor/>, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre, 2014 yılında 2383 Kırgızistanlı çalışma izni almışken, 2018 yılında bu rakam 7441'e yükselmiştir.²³ Yine 2018 yılında 25645 Kırgız vatandaşı Türkiye'de kalmak için ikamet izni almıştır.²⁴ Bunun böyle olmasında karşılıklı vizelerin kaldırılması kadar Rusya'da rublenin değer kaybetmesi, turizm sektörüne anlaşmalı mevsimlik Kırgız işçilerinin gruplar halinde alınmaya, Kırgızların Türkiye'yi daha iyi tanımaya başlaması önemli rol oynamıştır. Türkiye'deki ekonomik kriz ve liranın değer kaybetmesi Kırgızistan'dan gelenlerin azalmasını sağlamasına karşılık durduramamıştır. Çünkü Türkiye'de yaşamak isteyen Kırgızların sayısı artmaktadır.

Kırgızistan'da yapılan bir ankette, çoğunluğun ülkede yaşamak istediği vurgulanmasına karşılık, yurtdışında yaşamak isteyenler de azımsanmayacak derecededir. Anket katılımcılarının Kırgızistan dışında yaşamak istedikleri ülkeler sıralamasında; Rusya, ABD-Kanada ve Türkiye'nin ilk üç sırada olduğu görülmektedir. Katılımcılar arasında Rusya 32,5 oranında yaşamak için en fazla seçilen ülkedir. İkinci sırada %22,8 ile ABD-Kanada, üçüncü sırada %16,5 oranı ile Türkiye yer almaktadır.²⁵

Göç Sorununun Ulusal Kimliğe Etkisi

Kırgızistan'ın göç sorunuyla ilgili Rusça ağırlıklı olmak üzere yüzlerce araştırma, makale bulmak mümkündür.²⁶ Fakat göçün ulusal kimliğe etkisi konusunda araştırmalar yok denecek kadar azdır. Bundan ötürü göçün Kırgız ulusal kimliğine etkisinin araştırılması, bu mesele üzerinde çalışılması gerekmektedir.

Geride kalan 29 yıl zarfında, yurtdışında yaşayan Kırgızların çoğunun dönsek mi, kalsak mı ikilemi yaşadığı rahatlıkla söylenebilir.

²³ Murad Khashimov, "Kırgız Emek Göçmenlerin Kırgızistan Ekonomisine Etkisi", *Göç Araştırmalar Vakfı*, <https://www.gocvakfi.org/2019/09/13/kirgiz-emek-gocmenlerin-kirgizistan-ekonomisine-etkisi/>, (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

²⁴ "Turizmde Kaçak Yabancı İşçi Krizi Kapıda", *Turizmdays.com*, <https://turizmdays.com/tr/news/turizmde-kacak-yabanci-isci-krizi-kapida-4864.html>, (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

²⁵ Hayati Beşirli, Ali Ünal, "Kırgızistan'da Göç Olgusu ve Göçün Dinamikleri", *15. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, Tebliğler Kitabı*, 11-12 Eylül 2017, İstanbul: TDAV Yay., 2017, s. 435.

²⁶ *Nauçnaya Elektromaya Biblioteka elibrary.ru*, https://elibrary.ru/query_results.asp, (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

Bu durum onların ve gelecek neslin kimlik tanımlamasını doğrudan etkilemektedir.

Göçün Ulusal Kimliğe Olumsuz Etkileri

Göçmen açısından gittiği yere uyum sağlaması pek çok ekonomik, sosyal ve hukuki avantajları beraberinde getirdiğinden, bu geçişkenlik göçmenlerin kimliğinde değişimlere zemin hazırlamaktadır. Memleketinden daha iyi şartlarda yaşamaya başlayan göçmen zamanla ailesini buraya getiriyor veya burada evlenerek yerleşiyor. Bu ailenin çocukları veya göçün ikinci kuşağı için anayurtları hatıralarda yaşatılan bir yer olarak kalmaya, ortaya yeni bir karma kimlik çıkmaya başlamaktadır. Bu durum kaynak ülke, yani Kırgızistan ulusal kimliği için bir kayıptır. Kırgızistan'ın nüfusunun az olması, genç bir devlet olması hasebiyle ulusal kimlik unsurlarının yeniden oluşuyor olması gibi nedenler göçün genel olarak ulusal kimliğe olumsuz etkisinin olduğunu söylememize olanak sağlamaktadır.

Kırgız Hükümeti, Jogorku Keneş, genel olarak karar verici mercilerde bulunanların açıklamaları ve icraatlarına bakarak nitelikli şahısların yurtdışına göç etmekte olduğunu varsayabiliriz. Sadece insan değil, beyin göçü de veren Kırgızistan'da göç sebebiyle ülke geleceğini düşünecek ve faydası dokunacak kimselerin sayısı her geçen gün azalmaktadır. Bu durum ulusal kimliğin pekiştirilmesine olumsuz etki etmektedir. Kimlik konusunda yeni düşünce ve öneriler sunabilecek kimseler yurtdışına göç ederek başka veya başkalarının meseleleriyle uğraşmaktadır.

Kırgız göçünün bir başka özelliği, yurtdışına çalışmak için gidenlerde cinsiyet ayrımının olmamasıdır. Komşu milletler olan Özbek, Taciklerden farklı olarak Kırgızlarda hem erkekler hem de kadınlar eşit oranda yurtdışında çalışmaktadır. Hatta son yıllarda kadın çalışanların yüzdesi erkekleri geçmiş vaziyettedir. Örneğin, 2016 yılında kaydedilen 7100 göçmenin 4500'ü kadınlardan oluşmuştur ve bunların çoğu refakatçisiz göçmen konumundadır.²⁷ Bu durum cinsiyet eşitliği açısından olumlu olarak görülmesine karşılık, ailenin korunması, çocukların eğitimi, ülke demografik yapısının korunması gibi ulusal kimliği doğrudan ilgilendiren meselelerde olumsuz bir

²⁷ Ergeshkyzy, a.g.m., s. 45.

göstergedir. Ülke ulusal kimliğinin güçlendirilmesine etki edecek bu meseleler bugünlerde küçük görülmesine karşılık ilerleyen yıllarda kar topu gibi büyüyerek büyük sorunlara yol açabilir.

Yüksek göç oranından ötürü, Kırgızistan'da normal veya bütün aile profili bozulmaktadır. Hemen her dört aileden birinde çalışmak için yurtdışına giden bireyler söz konusu olduğundan anne-babasız, kardeşsiz büyüyen çocuklar, birbirinden ayrı büyüyen kardeşler, çocuklarını yıllardır göremeyen ebeveynler, nüfusu azalmaya başlayan köyler ortaya çıkmaktadır. Kırgızistan'da bazı araştırmalara göre 60 bin, başka araştırmaya göre 70 bin çocuk ebeveynleri yurt dışında çalıştığı için anne-babasız büyümektedir.²⁸ 2017 yılında yapılan bir anket çalışmasında, katılımcıların %46,1'nin birinci derecede, %43'nün ikinci derecede, %10,1'inin üçüncü dereceden yakının çalışmak için ailesinden uzağa gittiği görülmüştür.²⁹ Anne-baba eğitimi görmeyen çocuklar daha sonra topluma katılmakta ve ebeveynleriyle anlaşmakta zorluklar yaşamakta, suça meyilli kimselere dönüşmektedir.

Göç nedeniyle ailede oluşan sorunlar boşanmalarda artışın yaşandığını ortaya koymaktadır. Kırgızistan'da 2000'li yıllarda 5-6 bin olan boşanma sayısı,³⁰ son yıllarda 8-10 bin arasındadır.³¹ Bütün bu olumsuzluklar ulusal kimliğin pekişmesine olumsuz etki etmektedir.

18 yaşını doldurmamış kimseler başta olmak üzere gençlerin göç akımına kapılarak yurtdışına çalışmak için gitmeleri onların evliliği sürekli ertelemesine neden olmaktadır. Bu ertelemeler de ülkedeki doğum oranını olumsuz etkilemektedir.

Kırgız kimliğinin temel yaşatılma alanı olan ailenin göç sebebiyle bozulması veya eksilmesi, veya yeni yaşam alanı, yeni değerlere kucak açması geçmişten gelen mirasın gelecek nesillere aktarılmasında kesinti yaşanmasına sebep olmaktadır.

Ulusal kimliğin olmazsa olmaz dayanaklarından biri ana dildir. Yüksek göç Kırgızların yabancı dil bilmelerini zorunlu kıldığından ana

²⁸Ergeshkyzy, a.g.m., s. 44.

²⁹ Hayati Beşirli vd., "Kırgızistan'da Göç ve Göçün Nedenleri Üzerine Değerlendirmeler", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 2017, s. 235.

³⁰ R.U. Amiraev, "Gendernyye Aspekty v Protsesse Trudovoy Migratsii v Kyrgyzstane", *Nauka i Novye Tehnologii*, 2, 2010, s. 243.

³¹ "Ajıraşuulardın Sanı", *Kırgız Respublikasının Uluttuk Statistika Komiteti*, <http://stat.kg/kg/opendata/category/2490/>, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

dilin geliştirilmesi ikinci plana itilmektedir. Yurtdışında değil ülke içinde de aileler çocuklarının öncelikle yabancı dil öğrenmesini arzulamaktadır. Ülkedeki Rusların oranına kıyasla oldukça fazla olan ve rağbet gören Rus dilli okulların sayısı bunun açık göstergesidir. Ülkedeki yurtdışı göç oranının fazlalığı ana dilin gelişmesine dolayısıyla ulusal kimliğin pekişmesine olumsuz etki etmektedir.

Yurtdışından geçici veya kalıcı olarak memleketine dönen işçiler yurtdışından edindikleri alışkanlıklarını, yenilikleri kendileriyle birlikte getirmekte ve bunların bazıları zamanla onun çevresi ve toplumunda benimsenmektedir. Başka kütürlere has bu tür şeylerin yaygınlaşması çoğu zaman yerel kültür ve kimliğin aleyhine bir gelişme olmaktadır. Örneğin, içkinin Kırgızlar arasında yaygınlaşarak adete dönüşmesi Rusların eseridir.

Kırgızların en çok göç ettiği Rusya, Kazakistan ve Türkiye pek çok açıdan onların kolay adaptasyon olması ve kimliklerini daha iyi muhafaza etmesine imkan tanımaktadır. Kazakistan ve Türkiye kardeş, dindaş ülke olması açısından hiçbir sorun teşkil etmezken, Rusların ırk, din ve kültür farkı uzun vadede Kırgız ulusal kimliği için zarar verici ülke konumuna dönüşebilir. Sovyet geçmişi ve toplamda 170 yılı bulan ortak geçmiş Kırgızların Rusya'da daha kolay iş bulma ve yaşamasını sağlamasına karşılık, gelecekte Kırgız ulusal kimliğinin zarar görmesine neden olacaktır. Rusya'daki güçlü milliyetçi politikalar ve Kırgızların kendi kültürlerini dolu dolu yaşama isteklerinin engellenmesi girişimleri bunun açık göstergesidir. Örneğin, Rusya Kırgız göçmenlerinin Moskova yakınlarında arsa satın alma yoluyla kendi köylerini kurma girişimini engellemiştir.³²

DEAŞ'a veya genel olarak uluslararası terör örgütlerine katılmak için göç konusu diğer ülkeler gibi Kırgızistan ulusal kimliğinin de meselesi konumundadır. Uluslararası terör örgütlerine katılan veya onlarla temasa geçenlerin çoğu yurtdışında çalışan kimseler arasından çıktıkları tespit edilmiştir. Bunların kimlik konusunda diğer hemşehrilerinden farklı düşündükleri kesindir.

Kırgız ulusal kimliği, sadece yurtdışına giden vatandaşları değil, ülkeye gelen yabancı uyruklulardan da etkilenmektedir. Rusların 90'lı yıllardaki göçleri Kırgız kimliğinin pekişmesine hizmet ettiğini daha

³² “Jiteli ‘Kırgızskoy Dereveni’ v Rossii Obratilis Za Pomoş’yu k Putinu i Ceenbekovu”, *Fergana*, <https://fergana.agency/news/106146/>, (Erişim Tarihi: 03.12.2019).

önce belirtmiştik. Şimdilerde ulusal kimliğe etki eden en önemli neden olarak ülkede her geçen gün sayıları artmakta olan Çinlilerin sayısı veya bu konudaki yerel halkın refleksleri gösterilebilir.

Çinlilerin Kırgızistan'a göç etmesiyle ulusal kimliğin erozyona uğrayacağı endişesinin Kırgız halkında artmakta olduğu gözlemlenmektedir. Oysa resmi rakamlar şimdilik durumun o kadar da kötü olmadığını söylememize olanak sağlamaktadır. 2017 yılında Kırgızistan'da çalışma izni alan 14768 yabancı uyrukunun 11593'ü Çin vatandaşlarıydı. Genel olarak 27566 Çin vatandaşı 2017 yılında Kırgızistan'da yaşamak için ikamet almıştır.³³ 2018 yılında 35 bin Çinli Kırgızistan'da ikamet etmiştir. Gayri resmi rakamlar ise bunun onlarca katı fazlasına işaret etmektedir. Halk arasında dolaşan dedikoduya göre ülkede yüzlerce bin Çinli çalışmaktadır. Çinliler tarafından ülkede kurulan şirket sayısı 400 olarak gösterilmesine karşılık, bunların gerçek sayısı bine ulaşmıştır.³⁴

2017 yılında Kırgız yönetimi vatandaşların nüfus cüzdanlarındaki milletini gösteren kısmın çıkartılması yönünde karar almıştı. Bu karar halkın “Yönetim böylelikle Çinlilere verilen vatandaşlığın asıl sayısını gizlemek istiyor” düşüncesine kapılmasına sebep olmuştur. Halen ülkede yapılan Çin karşıtı mitinglerde pasaportlarda milleti kısmının geri getirilmesi talep edilmektedir. Bu durum ülkede yaşayan halkın henüz “bir millet, bir devlet” olmaya hazır olmadığına işaret etmektedir. Ülkede zaman zaman meydana gelmekte olan ufak ve büyük etnik çatışmalar da bu görüşümüzü desteklemektedir.

Hatta, komşu ülkelere anavatanlarına göç ederek gelen Kırgızların yerel halk tarafından bağrına basılması konusunda da bazı sıkıntıların yaşandığı biliniyor. İline, boyuna göre kendi aralarında ayrışma olgusu da canlılığını korumaktadır ve ulusal kimliğin pekişmesine olumsuz etki etmektedir.

Göçün Ulusal Kimliğe Olumlu Etkileri

³³“Skolko Vse-Taki v KR Kitaytsev i Çem Oni Zanimayutsya? Dannie Gosorganov”, *Sputnik Kırgızistan*, <https://ru.sputnik.kg/society/20180405/1038522494/china-kyrgyzstan-migraciya-rabota.html>, (Erişim Tarihi: 03.12.2019).

³⁴Kanışay Nurdinova, “K Voprosu o Kitayskoy Migratsii v Kırgızstane: Problemi Bezopasnosti”, *Aktual'nie Problemi Sovremennosti: Nauka i Obşestvo*, 2, 2018, s. 22.

Göçün ulusal kimliğe olumsuz etkilerini sayarken, durumun o kadar da kötü olmadığı, henüz herşeyin kaybedilmediği vurgulanmalıdır. Mesela “Göç zinciri” olgusunun,³⁵ Kırgızların yurtdışında kendi kimliklerini koruma ve yaşatmasına olumlu etki ettiği söylenebilir.

Kırgızların yurtdışına kalıcı olmak için değil, para kazanmak için gidiyor olması Kırgızistan ulusal kimliği için artı bir durumdur. Şimdilik Kırgızistan vatandaşlarını kaybetmiş değildir ve Kırgız kimliği şimdilik yurtdışındaki vatandaşları tarafından güçlü şekilde yaşatılmaktadır. Çünkü bunlar halen kendilerini fikren memleketlerine ait olarak görmektedir. Başka ülke vatandaşlığına geçmiş ama çeşitli sebeplerle vefat eden eski Kırgız vatandaşlarının Kırgızistan'da defnedilmek istemeleri buna örnek olarak verilebilir.

Kırgız göçmenlerinin çoğuna ait olan bir başka özellik onların hareketli olmalarıdır. Göçmenlerin çoğu yılda bir veya birkaç defa memleketlerine ziyaret etmekte, oradaki gelişmelere (cenaze, düğün vs.) yakınlık durumuna göre aktif katılım sağlamaya çalışmakta, çalıştığı ülkede de hemşehrileriyle birlikte hareket etmektedir. Bütün bunlar Kırgız ulusal kimliğinin korunması ve geliştirilmesi açısından artı değer olarak sayılabilir.

Türkiye'de olduğu gibi Kırgız göçmenlerinin kendi aralarında örgütlenmeye, dernekleşmeye başladığı ve dernek bünyesinde memleketlerinin meselelerini çözmeye aktif katılım sağladıkları görülmektedir. Şüphesiz bu girişimler göçmenlerin memleket sevgileri dolayısıyla ulusal kimlikleriyle olan bağıni pekiştiren bir durumdur.

Kırgızların kimlik simgesi olan unsurları yurtdışında sergilemeye meyilli olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin, Profesör Sergey Abaşin, Saint Petersburg, Moskova şehirlerinden diğer yabancı milletlere kıyasla Kırgızların daha fazla milli şapkaları olan kalpakı, “Kırgızistan” yazılı ve Kırgızistan bayrağı düşürülen tişörtleri giydiklerine, arabalarını milli unsurlarla süslediklerine şahit olduğunu bildirmiştir.³⁶ Ulusal kimliğin yaşatılması açısından bu iyi bir gelişmedir.

³⁵ Ergeshkyzy, a.g.m., s. 41-42.

³⁶ “Sergey Abaşin: Migrantı-Eto Lyudi s Podvijnim Vzglyadom Na Buduşee...”, *Azattık*, <https://rus.azattyk.org/a/kyrgyzstan-abashin-interview/29568487.html>, (Erişim Tarihi: 03.12.2019).

Günümüzde hibrit kimlik, ulusötesi göçmenler kavramları yaygınlaşmaktadır. Her altıncı vatandaşı bir şekilde yurtdışına çıkmış veya göç etmiş olan Kırgızistan'ın ulusal kimliğine bu durumun nasıl etki edeceği derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Kimliği, şahsın yaşadığı yeni toplumda kendini var edebilmesi gereken donanımlara sahip olması şeklinde düşünülecek olursak, hibrit kimliğin kaçınılmaz olduğunu varsayabiliriz.

Göçmenin hedef ülkeyle kaynak ülke arasında git gel yaşayarak kültür, kimlik bunalımı yaşamayı kaçınılmazdır. Eski konum ve durumunun değişime uğraması onun zamanla kim olduğunu sorgulamasını gerektirmektedir. Göçmenlerin kimlik belirsizliği yaşamaması için yeni topluma uyum sağlaması önem arz etmektedir.

Kırgızlar arasında “Kırgız yeni şartlara çabuk adapte olur”, “Kırgız çabuk dil öğrenir” anlayışı hakimdir. Buna karşılık milli geleneklerin yaşatılması açısından toplumda katı kurallar yaşatılmaktadır. Kırgız toplumu ve yönetimi hibrit kimlik devrine girilirken, oluşan yeni şartları hesaba katarak bazı ön çalışmalar yapması gerekmektedir. Aksi takdirde yurtdışındaki vatandaşlarının azımsanmayacak kısmını kaybetme riskiyle karşı karşıya kalacaktır.

Sonuç ve Öneriler

Daha iyi yaşam için yurtdışına göç etmeleri nedeniyle farklı kültürlerle iç içe yaşamak Kırgızları değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Bundan sonra Kırgız göçmenleriyle ilgili karma kültür, kimliğin çok boyutluluğu konuları gündeme gelecektir. Bu sebeple Kırgızistan'ın sağlıklı ve uzun soluklu göç politikası geliştirmesi gerekmektedir. Bu bağlamda ayrı bir Göç Bakanlığı'nın kurulması yerinde olacaktır.

Küreselleşen dünyada vatandaşların yurtdışına göç etme istediği zorla dizginlemek imkansız olduğundan, onların kalmasına olanak sağlayacak adımların ilgili merciler tarafından atılması lazımdır.

Din-devlet ilişkilerinin sağlıklı yürütülmesi ulusal kimliğin manevi yönden iyi beslenmesini sağlayacak ve bu konuda aykırı düşünen ve devletin ulusal kimlik politikasına zarar verecek girişimler asgariye indirilecektir.

Gerek ulusal kimliğin korunması ve yaşatılması için kafa yoracak kimselerin memlekete dönüşünü sağlamak, gerek genel olarak beyin göçünün yaşanmasını minimize etmek için, yurtdışından alınan diplomaların, özellikle PhD derecesinin koşulsuz tanınmasının sağlanması gerekmektedir.

Kaynakça

“2019-Cıldın I Carım Cıldığında Kalktın İçki Migratsiyasının Cıyıntıkları Çıgarıldı”, *Kırgız Respublikasının Uluttuk Statistika Komiteti*, <http://stat.kg/kg/news/podvedeny-itogi-vnutrennej-migracii-naseleniya-respubliki-v-i-polugodii-2019-goda/>, (Erişim Tarihi: 03.12.2019).

“Ajıraşuulardın Sanı”, *Kırgız Respublikasının Uluttuk Statistika Komiteti*, <http://stat.kg/kg/opendata/category/2490/>, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

“Jiteli ‘Kırgızskoy Derevni’ v Rossii Obratilis Za Pomoş’yu k Putinu i Ceenbekovu”, *Fergana*, <https://fergana.agency/news/106146/>, (Erişim Tarihi: 03.12.2019).

“Migratsiyalık Ösüü, Ketüü Agımı”, *Kırgız Respublikasının Uluttuk Statistika Komiteti*, <http://stat.kg/kg/opendata/category/2475/>, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

“Migratsiyalık Ösüü, Tışkı Migratsiya Boyunça Çıgıp Ketüü”, *Kırgız Respublikasının Uluttuk Statistika Komiteti*, <http://stat.kg/kg/opendata/category/41/>, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

“Sergey Abaşın: Migranti-Eto Lyudi s Podvijnim Vzglyadom Na Buduşee...”, *Azattık*, <https://rus.azattyk.org/a/kyrgyzstan-abashin-interview/29568487.html>, (Erişim Tarihi: 03.12.2019).

“Skolko Vse-Taki v KR Kitaytsev i Çem Oni Zanimayutsya? Danne Gosorganov”, *Sputnik Kırgızistan*,

<https://ru.sputnik.kg/society/20180405/1038522494/china-kyrgyzstan-migraciya-rabota.html>, (Erişim Tarihi: 03.12.2019).

“Statistika”, *Gosudarstvennaya Slujba Migratsii Pri Pravitel'stve Kırgızskoy Respubliki*, <http://ssm.gov.kg/%d0%bf%d0%be%d0%bb%d0%b5%d0%b7%d0%bd%d0%b0%d1%8f-%d0%b8%d0%bd%d1%84%d0%be%d1%80%d0%bc%d0%b0%d1%86%d0%b8%d1%8f/%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d0%b8%d1%81%d1%82%d0%b8%d0%ba%d0%b0/>, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

“Statistika”, *Kırgız Respublikasının Uluttuk Statistika Komiteti*, <http://stat.kg/kg/statistics/naselenie/>, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

“Turizmde Kaçak Yabancı İşçi Krizi Kapıda”, *Turizmdays.com*, <https://turizmdays.com/tr/news/turizmde-kacak-yabanci-isci-krizi-kapida-4864.html>, (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

“Uluslararası Göçmenler Günü: Yaklaşık 700 Bin Kırgız Yurt Dışında Çalışıyor”, *Kabar*, <http://kabar.kg/tur/news/uluslararası-gocmenler-gunu-yakla-k-700-bin-k-rg-z-yurt-d-nda-cal-yor/>, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

ABDIRAHMANOV, Tölöbek, Abdaliyeva, Gülzada, *Erkindik, Tengdik, Egemendüülük Küröştörü Cana “Ürkündör”*, Editör: Tınçtıkbek Çorotegin, Bişkek 2016, 364 s.

ALTIMIŞOVA, Zuhra “1930’lu Yıllarda Kırgızistan’dan Çin’e Göç Hareketleri”, *Turkish Studies*, Sayı: 8(11), 2013, s. 17-29.

AMİRAEV, R.U., “Gendernyye Aspekty v Protsesse Trudovoy Migratsii v Kyrgyzstane”, *Nauka i Novie Tehnologii*, 2, 2010, s. 243-245.

BEŞİRLİ, Hayati, Geri, Serdar, Ünal, Ali, Aksoy, Erdal, “Kırgızistan’da Göç ve Göçün Nedenleri Üzerine Değerlendirmeler”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 2017, s. 227-240.

BEŞİRLİ, Hayati, Ünal, Ali, “Kırgızistan’da Göç Olgusu ve Göçün Dinamikleri”, *15. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, Tebliğler Kitabı*, 11-12 Eylül 2017, İstanbul: TDAV Yay., 2017, s. 428-437.

Demografiçeskiy Ejegodnik Kırgızskoy Respubliki 2013-2017. Godovaya Publikatsiya, Bişkek 2018, s. 7.

ERGEŞBAYEV, Uran, Eşenova, Sagın, Muratova, Çolponay, “Sovremennaya Vneşnyaya Trudovaya Migratsiya Naseleniya Kırgızstana”, *Vestnik Tadjikskogo Gosudarstvennogo Universiteta Prava, Biznesa i Politiki*, 1(66), 2016, s. 38-47.

ERGESHKYZY, Aziza, “Bağımsızlık Sonrası Kırgızistan'dan Göç ve Göçmen Sorunları”, *Gelecek Vizyonlar Dergisi*, 2(2), 2018, s. 39-48.

ESENGELDİ KIZI, Altınay, Sultanaliyeva, B.A., “Vliyaniye Denezhnykh Perevodov Trudovykh Migrantov Na Ekonomiku Kyrgyzstana”, *İzvestiya İssık-Kul'skogo Foruma Buhgalterov i Auditorov Stran Tsentral'noy Azii*, 4-2(23), 2018, s. 136-141.

KHASHİMOV, Murad, “Kırgız Emek Göçmenlerin Kırgızistan Ekonomisine Etkisi”, *Göç Araştırmalar Vakfı*, <https://www.gocvakfi.org/2019/09/13/kirgiz-emek-gocmenlerin-kirgizistan-ekonomisine-etkisi/>, (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

KASIMALİYEVA, Aida, “Kırgız Pasport vs Orus Pasport”, *Azattyk*, https://www.azattyk.org/a/kyrgyz_russian_migrants/24313790.html, (Erişim Tarihi: 03.12.2019).

Kırgız Respublikasında Eldin Birimdigin Cana Etnostor Aralık Mamilelerdi Çingdoo Kontseptsiyası, Bişkek 2013, http://www.president.kg/files/docs/krda_eldin_birimdigin_jana_etnost_or_aralyik_mamilelerdi_chyindoo_kontseptsiyasy.pdf, (Erişim Tarihi: 01.12.2019).

NARMAMATOVA, Topçugül, “Migratsiya Maselesinin Kırgız Gezitlerinde Çağıldırılışı”, *Uluslararası Orta Asya Sempozyumu Bildiriler Kitabı “Göç, Yoksulluk Ve Kimlik”*, Bişkek 2018, s. 223-252.

Nauçnaya Elektronnyaya Biblioteka elibrary.ru, https://elibrary.ru/query_results.asp, (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

NURDİNOVA, Kanışay, “K Voprosu o Kitayskoy Migratsii v Kırgızstane: Problemi Bezopasnosti”, *Aktual'ne Problemi Sovremennosti: Nauka i Obşestvo*, 2, 2018, s. 19-23.

OTUNBAYEVA, Roza, “Tret' VVP Ot Migratsii-Eto Tol'ko Nachalo!”, *Akipress*, http://mnenie.akipress.org/unews/un_post:12247, (Erişim Tarihi: 29.11.2019).

SAMANÇINA, Carkın, Elebayeva, Aynura, “Perspektivı Uçebnoy Migratsii İz Kırgızstana v Turtsiyu”, *Tsentral'naya Aziya i Kavkaz*, 18(1), 2015, s. 154-168.

SULAYMANOVA, Burulça, “Kırgızstandın Tışkı Migratsiyasının Dinamikası Cana Anın Sebepterinin Analizi”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(4), 2017, s. 303-331.

SULAYMANOVA, Burulça, Ravanoğlu, Galip Afşin, “Kırgızistan ve Tacikistan'da Uluslararası Göç”, *Reforma*, 2(78), 2018, s. 30-41.

Uzak Doğu'da Göç Hareketleri: Tayland Örneği

*Suristeya SANGUANSAT**

Özet

Göç, günümüzde şüphesizce geniş çapta tartışılmaktadır, çünkü bu fenomen sürekli olarak çeşitli haber ve medya kaynaklarında yansıtılmaktadır. Bu makale, Uzak Doğu'da meydana gelen göç fenomenini Tayland vurgusu ile ele almaya çalışmaktadır. Birinci bölüm, alanla ilgili terimlerin tanımlarına ilişkin açıklamaları sunar ve dikkatle kullanılmasını önerir çünkü hatalı kullanım her iki uçta (kullanıcılar ve bu terimlere tabi olanlar) da istenmeyen sonuçlara yol açma potansiyele sahiptir. Daha sonra makale, İnsanlar Neden Göç Ediyor? sorusu sormakla devam eder ve bu soruyu, Timmerman, Heyse ve Van Mol tarafından önerilen ve üç seviyeye dayanarak (makro-, meso-, ve mikro-düzeyi) göçü yapılandıran bir çerçeveye fenomene yaklaşılarak cevap vermeye çalışır. Uzak Doğu'da hem 1850'lere kadar uzanan bir tarih hem de son gelişme bağlamında göç hakkında genel bilgi veren bir sonraki bölüme geçmeden önce, bir arka planı göstermek için son iki ya da üç asırdaki bir dizi büyük uluslararası göçün altı farklı döneme ayrıldığına dair kısa bir uluslararası göç öyküsü daha sonraki bölümde sunulmaktadır. Son bölüm, Tayland durumunu dört farklı bağlamda göç açısından değerlendirir. Birincisi, Tayland'da uluslararası göçe katkıda bulunan faktörleri incelemeye çalışmakta ve bu faktörler makro düzey yaklaşıma dayalı olarak belirlenmektedir. Daha sonra, Tayland içindeki göç (geliş), göç (çıkış) ve iç göç sırasıyla ve buna göre verilen istatistiksel bilgilerle değerlendirilir. Son olarak, makale ASEAN Topluluğuna ve Tayland'daki göç konusundaki etkilerine hızlı bir şekilde göz atmakta ve ilk beklentileri ve ötesine varmak için daha kapsamlı ve uyumlu politikaların geliştirilmesi gerektiği sonucuna varmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Göç, Tayland, ASEAN, İşgücü, Uzak Doğu.*

* Social Sciences University of Ankara. E-mail: binti.zqn@gmail.com.

Migration Movements in the Far East: The Case of Thailand

Abstract

Migration has undoubtedly been widely discussed nowadays as the phenomenon is constantly being projected on various news and media outlet. This paper seeks to address the phenomenon of migration that has been occurring in the Far East with an emphasis on Thailand. The first section provides clarifications with respect to definitions of terms related to the field, such as migration, immigration, emigration, etc., and suggests that they are used attentively for an erroneous usage can potentially lead to undesirable consequences on both ends – the users and those subject to the terms. The paper then proceeds to ask a question of Why Do People Migrate? It attempts to answer this question by approaching the phenomenon with a framework proposed by Timmerman, Heyse, and Van Mol which structures migration based on three levels: the macro-, meso-, and micro-level. A brief history of international migration is then presented within the following section to serve as a backcloth where a series of major international migration in the last two or three centuries is discerned into six different periods before moving onto the next section where a general overview of migration in the Far East is then elaborated within the contexts of both history dating as far back as the 1850s and recent development. The final section evaluates the case of Thailand in terms of migration within four different contexts. First, it attempts to examine factors that contribute to international migration in Thailand and these factors are determined based on the macro-level approach. Subsequently, immigration, emigration, and internal migration within Thailand are respectively evaluated with statistical information provided accordingly. Lastly, the paper takes a quick glimpse of the ASEAN Community and its implications for migration in Thailand and concludes that more comprehensive and coherent policies should be developed to achieve initial expectations and beyond.

Keywords: *Migration, Thailand, ASEAN, Labor, the Far East.*

Introduction

Migration has gained recent attention due to a number of reasons, mainly because of the high number of refugees and asylum seekers stemming from unrest in different parts of the world. Another reason is the way migration is portrayed in the media that often brings about negative connotations. Thus, it is of vital importance to have a clear understanding of the definitions of the terms related to migration for an erroneous usage can lead to undesirable outcomes for both the users and those subject to the terms. It is also important to identify the causes that lead individuals to decide to migrate to gain a better understanding of the phenomenon as well as the people subject to it. Due to the recent exposure of migration in the media, it is not surprising and rather expected for migration to be thought of as a recent occurrence. However, historical evidence proves against this notion for migration has long been an inseparable part of human society.

In the Far East, migration can historically be traced back to exclusively between 1850 and 1930 where they took place amid political and economic changes that rendered migration possible. Recently, Eastern Asia is witnessing unprecedented demographic change resulting in a reassessment of immigration policies, and migration is being characterized by outward and inward student mobility and it is one of the largest remittance recipients in the world. In South-Eastern Asia, emigration, immigration, and transit migration are driven by factors such as the advanced economies of Malaysia and Singapore; the geographic aspect to migration; intraregional and long-term migration corridors; student migration; as well as forced and irregular migration. Thailand attracts a lot of migrant workers from neighboring countries and its migration flows are rather complex, with migrant workers being the majority, and a wide range of people without citizenship, and internal migration. The AEC Blueprint shows significant prospects for Thailand with its free labor mobility policy, but more efforts are required for it to materialize.

Definitions

There exists a great deal of confusion regarding the definitions of the terms related to migration. Terms such as migration, immigration, and emigration are being used rather interchangeably. Such applications can potentially generate confusion and misinterpretation

amongst individuals outside the academic settings who may be less familiar with the concepts. Thus, the correct conceptual definition of these terms is important both academically and practically in preventing such confusion.

According to the International Organization for Migration, the definitions of the key migration terms are as follows:

*“Migration: the movement of persons away from their place of usual residence, either across an international border or within a State.”*¹

*“Immigration: from the perspective of the country of arrival, the act of moving into a country other than one’s country of nationality or usual residence, so that the country of destination effectively becomes his or her new country of usual residence.”*²

*“Emigration: from the perspective of the country of departure, the act of moving from one’s country of nationality or usual residence to another country, so that the country of destination effectively becomes his or her new country of usual residence.”*³

Simply put, migration is the phenomenon of the movements of persons regardless of the destination; immigration implies the movements into the destination; emigration is the movements out of a country of origin. Not only that the above terms are heedlessly being used interchangeably, terms such as migrants, emigrants, immigrants, refugees, and asylum seekers are also occasionally being used as though they possess identical connotations. As evident in the world’s current developments, the abovementioned usage interchangeability of these terms is highly likely to inflict certain demeanors, often unfavorable, towards individuals who belong to one, or more, of such terms.

¹ IOM. (2019, September 14). Key Migration Terms. Accessed September 14, 2019 from International Organization for Migration: <https://www.iom.int/key-migration-terms>.

² Ibid.

³ Ibid.

According to the International Organization for Migration, the definitions of such terms are as follows:

*“Asylum Seeker: An individual who is seeking international protection. In countries with individualized procedures, an asylum seeker is someone whose claim has not yet been finally decided on by the country in which he or she has submitted it. Not every asylum seeker will ultimately be recognized as a refugee, but every recognized refugee is initially an asylum seeker. Source: United Nations High Commissioner for Refugees, Master Glossary of Terms (2006).”*⁴

*“Emigrant: A person who leaves their own country in order to settle permanently in another.”*⁵

*“Immigrant: From the perspective of the country of arrival, a person who moves into a country other than that of his or her nationality or usual residence, so that the country of destination effectively becomes his or her new country of usual residence.”*⁶

*“Migrant: An umbrella term, not defined under international law, reflecting the common lay understanding of a person who moves away from his or her place of usual residence, whether within a country or across an international border, temporarily or permanently, and for a variety of reasons. The term includes a number of well-defined legal categories of people, such as migrant workers; persons whose particular types of movements are legally-defined, such as smuggled migrants; as well as those whose status or means of movement are not specifically defined under international law, such as international students.”*⁷

⁴ IOM. Key Migration Terms. Accessed September 14, 2019 from International Organization for Migration: <https://www.iom.int/key-migration-terms>.

⁵ Definition of Emigrant. Accessed October 5, 2019 from Lexico.com: <https://www.lexico.com/en/definition/emigrant>.

⁶ IOM. Key Migration Terms. Retrieved on September 14, 2019 from International Organization for Migration: <https://www.iom.int/key-migration-terms>.

⁷ Ibid.

“Refugee (1951 Convention): A person who, owing to a well-founded fear of persecution for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, is outside the country of his nationality and is unable or, owing to such fear, is unwilling to avail himself of the protection of that country; or who, not having a nationality and being outside the country of his former habitual residence as a result of such events, is unable or, owing to such fear, is unwilling to return to it. Source: Adapted from Convention relating to the Status of Refugees ((adopted 28 July 1951, entered into force 22 April 1954) 189 UNTS 137) Art. 1A(2).”⁸

Why Do People Migrate?

Migration is a phenomenon that has been around for as long as the history of mankind. Thus, several approaches have been developed in the hope of deciphering this matter. Post-WWII developments such as globalization, the process decolonization and the creation of a considerable number of the new nation-states, and advancement in technology only add to the complexity. Now that different parts of the world are witnessing tremendous flows of migration, especially due to domestic and international conflicts, migration has again captured the attention of the public and is now one of the ‘hot’ topics being discussed on a wide spectrum ranging from day-to-day conversations to research and studies in academic settings, to endeavors among policymakers on an official governmental/national level, and finally to agenda and cooperation on an international level. Several theoretical frameworks can be found when one attempts to review the existing literature on the study of migration. Neoclassical macroeconomic theory is most likely to first appear. According to this theory, migration is the result of an economic development process and wage differences, mass migration is simply a mechanism of international price equalization, and individuals migrate to regions with higher wages to maximize their

⁸ Ibid.

income.⁹ Another theory worth mentioning is the dual labor market theory which argues against the notion of push factors (i.e. low wages) being the reason for people to migrate and advocates for the notion of pull factors being the actual cause.¹⁰ It can be inferred that such theories tend to over-focus on the economic aspect and fall short in covering other factors that may not fit into the common categorization suggested.

Hence, the framework that has the ability to cover migration in a more comprehensive fashion that accounts for origin, destination factors, as well as their effects on the aspirations of migration, is the one proposed by Timmerman, Heyse, and Van Mol which structures migration based on three levels: the macro-, meso-, and micro-level.¹¹ According to the framework:

“The macro-level refers to factors that are common to all potential migrants in a particular country, such as the socio-economic and political context or migration governance and policies of origin and destination countries, regions or other entities (for instance, EU (European Union) mandates). The meso-level encompasses sub-national or local factors, including networks or cultural reasons. Individual and household characteristics of potential migrants, such as gender, age, educational level, and social status, as well as behavioral factors, such as risk aversion, are part of the micro-level.”¹²

Clearly, this phenomenon makes obtaining a clear-cut categorization a difficult task for it involves many dimensions on different levels and one should take various determinants, such as ones mentioned above, into consideration in order to gain a sensible understanding and to avoid the undesired oversimplification.

A Brief History of International Migration

⁹ Gheasi, Masood, and Peter Nijkamp. 2017. "A Brief Overview of International Migration Motives and Impacts, with Specific Reference to FDI." *Economies*, p. 3.

¹⁰ *Ibid.*, p. 4.

¹¹ Kuhnt, Jana. 2019. Literature review: drivers of migration. *Why do people leave their homes? Is there an easy answer? A structured overview of migratory determinants*. Bonn: German Development Institute., p. 2.

¹² *Ibid.*, p. 5.

With migration being repeatedly mentioned and its constant dominance over most of the news outlets, it is not unusual to witness the notion adopted by some that migration is a new and rather recent phenomenon. However, when we look back into the history of humans, it is obvious that there is innumerable empirical evidence suggesting otherwise. In fact, migration has been an inseparable part of our existence as a species.

Thus, the history of international migration can be traced back to as far as the scientifically proven origins of mankind which occurred in the Rift Valley in Africa from between 1.5 million and 5000 BC and *Homo erectus* and *Homo Sapiens* initially spread into Europe then into other continents. Greek colonization and Roman expansion were also dependent on migration.¹³

Additionally, rather than solely look at the history of international migration from a big-picture perspective, it is possible, in recent history, to examine and determine major migration events in respect of a series.

According to Koser, in the latter part of the history—the last two or three centuries, a series of major international migration can be discerned as follows:

1. *The Forced Transportation of Slaves* in the 18th and 19th centuries is arguably the most prevailing migration event that has ever occurred. The figure of people who were forced from Africa to the New World was approximately 12 million.
2. The movements of indentured labor from China, India, and Japan—with 1.5 million from India alone, to continue working the plantations of the European powers following the slavery abolishment.
3. The voluntary resettlement from Europe to the colonies of settlement, the dominions, and the Americas which was eventually brought to an end towards the end of the 19th century by the anti-colonial movements which would

¹³ Koser, Khalid. 2007. *International Migration: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press Inc., p. 1.

- consequently lead to the reverse flows of migration back to Europe over the next 50 years.
4. The rise of the US as an industrial power. This marked the next period of migration. A stagnant economy and repressive political regimes in many regions caused millions of workers to go to America from the 1850s until the Great Depression of the 1930s.
 5. The Second World War. This was an era of labor migration due to the booming economies of countries in Europe, North America, and Australia. It was an era in which many Turkish migrants went to work in Germany and North Africans to France and Belgium. In addition, it was also an era of decolonization that led to migration impacts in many parts of the world with major events being the partition of India in 1947 and the creation of Israel in 1948 that particularly generated a vast amount of Jewish and Palestinian migrants and refugees.
 6. The compelling increase of asylum seekers, refugees, and irregular migrants across the world in the last 20 years.¹⁴

It is unequivocal now that, contrary to popular beliefs, migration is not an unfamiliar occurrence and that it has always been an important part of the history of mankind. Migration as a phenomenon can be challenging to comprehend since it has complex layers and can be analyzed from different perspectives. For instance, looking at migration at an individual level of analysis, precisely determining the exact motives of an individual may not be an easy task as it may involve economic, social, political, and even psychological factors that require adequate time and effort to assess. Thus, migration is certainly not a phenomenon that can be heedlessly examined and dismissed as something new and of little importance. Various determinants can be considered when one attempts to fathom and identify the causes of this popular phenomenon.

Important and major world events and changes such as wars and revolutions are generally linked to migration. All in all, as Koser noted: “Migration has mattered through history, and continues to matter

¹⁴Ibid., pp. 2-4.

today.”¹⁵ Although, there are a considerable number of other factors that can lead to migration besides major world events and changes as we shall see in the latter part of this paper.

A General Overview of Migration in the Far

East Brief History of Migration in the Far East

Within which more than three-fifths of the world’s population are residing, Asia is the vastest and populous continent. With such figures, it is apparent that the continent is occupied by people of different cultures, languages, and ethnicities resulting in Asia’s rich history that is possible to be dated for centuries back.

Consequently, the migration scale in Asia has been nothing short of great. One can discover that in the heart of most of the important political, economic, and social changes and incidents lie the migrants who take upon themselves all the risk of going abroad to seek a livelihood. Migrations in Asia can be dated as far back to the 1850s. Exclusively between 1850 and 1930 where they took place in the midst of significant political and economic changes which rendered migration possible: a revolution in transport, political crises in India and China, the spreading of imperial control and capitalist investment into Southeast Asia and Manchuria’s frontiers. This is the decade in which most of Asia went under domination and control of European empires. According to Amrith (2011), three significant migration flows were evident during this period, with the first two being a result of the demand for labor that emerged from the expansion of European imperialism and global capitalism, and the third one having the purposes of work in the expanding mining and railway industries, which recruited heavily, and cultivation:

- 1) The movement of up to 30 million people from India to present-day Sri Lanka, Burma, and Malaysia;
- 2) The movement of about 19 million people from China to Southeast Asia (present-day Malaysia, Thailand, Vietnam, Indonesia, and the Philippines);

¹⁵Ibid, p. 4.

- 3) The movement of more than 30 million people from northern China to the north-western region of Manchuria.¹⁶

Asia was dominated by large empires –British, Dutch, French, American, and Japanese in the 1930s and the division of Asia into *nation-states* took place by 1950 when several countries gained their independence. The disintegration of empires, the emergence of new borders, and a new age of global warfare all brought about mass an entirely different kind of migration: the mass migration of refugees seeking refuge from calamitous violence and social collapse. Besides the vast number of refugees in the mid-twentieth century, in Asia as well as elsewhere, the minority populations within the newly created borders were also produced. Three transformations which caused millions of Asians to migrate can be noted: a global economic crisis; the reversal of migrant flows with an intensification in scale and destructiveness of warfare which created refugees, forced laborers, and displaced people; and, as a direct outcome of warfare, an undermining of European imperial rule in Asia.¹⁷

A decline in *international* migration and an increase in *internal* migration new nation-states in Asia were evident during the period between the end of WWII and the 1970s – the post-colonial era. There was an unparalleled and rapid growth in population in Asia, especially in cities like Jakarta, Bangkok, Kuala Lumpur, Delhi, Bombay, and Karachi following the state-led development programs that pursued industrial and social transformations. Formations of new nations meant new borders. These new borders raised the barriers to migration which put tremendous pressures, sometimes resulted in eviction and statelessness, on diasporas and migrant communities. Moreover, *nativism* – a belief that being indigenous to a particular territory accorded special political and economic rights, and a broader sense that migration was a problem – intensified significantly in Asia from the early twentieth century. Regardless, today's great metropolitan centers in Asia were formed by diasporas and the interactions they had with one another and with the colonial state.¹⁸

¹⁶ Amrith, Sunil S. 2011. *Migration and Diaspora in Modern Asia*. Cambridge University Press., pp. 18-19.

¹⁷ *Ibid.*, pp. 89-90, p. 116.

¹⁸ *Ibid.*, pp. 117-118, p. 150.

With cheaper air travel and communications in the 1970s, new migration frontiers were made possible following the economic rise of East and Southeast Asia, and the emerging power of the Middle East nations as a result of oil production. International migration grew again as the post-colonial projects of national development began to fade. The growth economies in Southeast Asia, especially in Malaysia and Singapore, and the Persian Gulf began to lure in migrants from South Asia, Indonesia, and the Philippines. For instance, Dubai was transformed into a metropolis with the labor of construction workers from countries like India, Pakistan, and Bangladesh. Recently, there has also been an increase in the movement of skilled professionals and many students across Asia. The growth of mega-cities in Asia – such as the one seen in China, India, Philippines, and Indonesia – that have become main attractions for new migrants weekly in the hope of a better future was the consequence of an acceleration of internal migration which was made possible by an expansion in international migration that used to be restricted during the post-colonial era of national development. Since the 1970s to 2010s, the globalization of new cultures of consumption and new aspirations via the expanding reach of satellite television and electronic communications are the main drives of both rural-urban migration and overseas migration. In an attempt to depict the experiences of migrant labor in the Middle East and Southeast Asia, a comparison between recent migrations and the system of indentured labor in the nineteenth century has been highlighted and the language of ‘slavery’ has once again made an appearance.¹⁹

With a history dating as far back as to the 1850s, migration has undoubtedly been one of the major factors that have played a crucial role in the forming of Asia. We have seen different dynamics of Asian migrants from being indentured workers to skilled professionals. Nonetheless, there essentially is an occurring migration pattern of Asian migrants – willingly or forcefully being pressured to migrate to become labor workers (slaves and indentured workers in the 1850s-1930s; migrant workers in the recent years) or to seek a better quality of living. Asia has undeniably seen its fair share of exploitation and coercion due to colonization and different political conflicts. Some may say that Asians have been heavily mistreated and victimized, which is not considered an entirely wrong statement, but the fate to which Asians

¹⁹Ibid., pp. 151-152, p. 191.

have faced has also assisted them in becoming consciously aware and vigilant.

Recent Migration in the Far East

Home to over 2 billion people, Eastern Asia and South-eastern Asia account for almost 30% of the current world population of 7.7 billion people.²⁰ Eastern Asia is witnessing unprecedented demographic change with countries like Japan and the Republic of Korea experiencing negative population growth and negative birth rate which result in reassessment of immigration policies, and with respect to migration, it is progressively being characterized by outward and inward student mobility and it is also increasingly turning into a significant destination academically with Japan alone planning on attracting around 300,000 international students by 2020.²¹ Additionally, Eastern Asia is among the largest remittance recipients globally based on the amount of outward labor migration with an emphasis on those from China as China received USD 61 billion out of USD 575 billion of global remittance flows in 2016.²² Internal migration is still a very important characteristic of the Eastern Asian countries with unprecedented migration from rural areas to urban centers.²³

South-eastern Asia, on the other hand, there are considerable levels of emigration, immigration, and transit migration characterized by several factors such as the advanced economies of Malaysia and Singapore; the geographic aspect to migration as levels of migration tend to be higher among countries sharing borders, especially along Thailand's border neighboring Cambodia, Lao People's Democratic Republic, and Myanmar; intraregional and long-term migration corridors dominated by temporary labor migration, student migration, as well as forced migration.²⁴ High numbers of irregular migration related to temporary labor migration are also evident in the subregion, mostly due to the labor market regulation, industry reliance on irregular

²⁰IOM. 2019. Migration Data Portal. Accessed 12 1, 2019.
https://migrationdataportal.org/data?i=flows_abs_immig1&t=2013&m=2&sm49=30.

²¹IOM. 2018. *World Migration Report 2018*. Geneva: IOM., pp. 59-60.

²²Ibid.

²³Ibid., p. 60.

²⁴Ibid., p. 63.

migrants, human trafficking and migrant smuggling which lead to exploitation of migrants resulting from their irregular status despite the countries' attempts to regulate these issues through bilateral cooperation and multilateral mechanisms such as ASEAN.²⁵ South-eastern Asia has been facing the long-term flows associated with systemic persecution and marginalization with the largest number of refugees hosted in Malaysia and Myanmar being the largest origin country of refugees in 2016.²⁶ A migration-related humanitarian crisis in the Bay of Bengal and the Andaman Sea occurred in the subregion in 2015 when around 7,000 migrants were stranded at sea abandoned by smugglers with several having died during the crisis which prompted countries in the region to cooperate in order to respond to the crisis.²⁷

There is tremendous growth in terms of economic growth in East and South-East Asia as these regions tend to pull in migrant workers with the 'tiger' economies of newly industrializing countries (NICs) of East Asia – Japan, Malaysia, Singapore, and Thailand being the major destinations.²⁸ Asian migration is evidently diverse as female migration increased due to jobs in domestic work, entertainment, hospitality, and clothing and electronic assembly lines with the majority of the labor migration being on a contract basis resulting in the prevalent of temporary migration.²⁹

The Case of Thailand

Situated in South-eastern Asia, Thailand borders the Andaman Sea and the Gulf of Thailand, as well as the southeast of Myanmar. In other words, neighboring countries of Thailand consist of Cambodia (east), Malaysia (south), Myanmar (west), and Lao People's Democratic Republic (north). As a result of international treaties signed between Thailand and its neighbor in the early 20th century, the said

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid., pp. 63-64.

²⁸ Koser, Khalid. 2007. *International Migration: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press Inc., pp. 110-111.

²⁹ Ibid., p. 111.

border was established.³⁰ Today, Thailand's population is highly ethnically diverse, including Chinese, Malay, Karen, Shan, Mon, Khmer, Lao, Indian and others because Thailand has long been a migration crossroads in the region for centuries and the establishment of formal systems regulating the movements only materialized after the entrance or resettlement into Thailand's territory of a significant number of people.³¹

Economically, Thailand's Gross Domestic Product is attributed to international trade with a high emphasis on exports (electronics, agricultural commodities, automobiles and parts, and processed foods) which make up to about two-thirds of the GDP and 90% of GDP is the product of service sectors with the agricultural sector contributing to the rest.³² Naturally, due to the location –at the center of the Greater Mekong Sub-region– and a rather more developed economy than its neighbor, Thailand greatly attracts significant amount of migrant workers from neighboring countries along with the broader Asia-Pacific region especially from CML+V (Cambodia, Myanmar, Lao People's Democratic Republic, and Viet Nam).³³ During the 1990s, large-scale labor migration to Thailand from Cambodia, the Lao People's Democratic Republic and Myanmar were evident and it took place around the same period with the economic boom between 1987-1996 which brought Thailand a status of a middle-income country and turned it into a net-receiving nation for labor migration.³⁴ Thailand's migration flows are incredibly complex and heterogenous, despite migrant workers being the majority of Thailand's migrants, with a wide range of people without citizenship, coupled with internal migration of

³⁰ Kiprop, Joseph. 2018. Which Countries Border Thailand? May 8. Accessed December 3, 2019. <https://www.worldatlas.com/articles/what-countries-border-thailand.html>.

³¹ Harkins, Benjamin. 2019. *Thailand Migration Report 2019*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., p. x.

³² CIA. 2019. The World Factbook - Thailand. November 20. Accessed December 3, 2019. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/th.html>.

³³ Harkins, Benjamin. 2019. *Thailand Migration Report 2019*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., p. 9.

³⁴ *Ibid.*, p. x.

Thai nationals due to developmental differences between rural and urban areas.³⁵

Nonetheless, migration contributes greatly to the socio-economic development of Thailand as it is facing an aging workforce and declining birthrate and is in need of migrant workers to compensate for a growing labor shortage in sectors that few Thai nationals are willing to do.³⁶ Apart from labor migrants, Thailand is also characterized by a considerable population of camp-based and urban refugees and asylum seekers as well as Thai emigrants.³⁷

Factors Contributing to International Migration in Thailand

As it is the case with fathoming migration occurring in any other regions, it certainly is not a simple task to comprehend such a complex phenomenon of international migration in Thailand and in attempts to do so, one is required to ensure the coverage of many possible factors involved and to understand that a clear-cut approach of identifying these determinants can hardly be achieved. This paper has pointed out earlier in the section of “Why Do People Migrate?” that approaching migration on the basis of levels can be of tremendous use. Thus, it is rather fitting to attempt to determine the possible factors that have played significant roles in the occurrence of international migration in Thailand on a *macro-level*.

On a macro-level, it is unambiguously clear that there exist a great deal of disparities in terms of economic and social disparities between Thailand and its neighboring countries including the differences in wages and development with the majority of immigrants coming from countries with extreme levels of poverty causing families to secure their income source by diversifying economic risks – having a household member become a migrant worker.³⁸ Thailand’s dual economy with both a capital-intensive sector and a labor-intensive

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid., p. 9.

³⁷ Ibid., p. 10.

³⁸ Rukumnuaykit, Pungpond. 2009. *A Synthesis Report on Labour Migration Policies, Management and Immigration Pressure in Thailand*. Bangkok: International Labour Organization., p. 3.

sector that usually hires low-skilled and temporary workers is another important factor that attracts migrant workers even further.³⁹ Other factors worth noting are Thailand's long compulsory education that results in a decrease in the number of Thais with little education to enter the low-skilled segment of the market and the political instability and administrative inefficiency in the neighboring countries, especially in Myanmar which has been experiencing internal armed conflicts in certain areas and the lack of economic opportunities and jobs resulting from the political unrest.⁴⁰ In the case of Myanmar, according to a study done in 2003, main reasons inducing people to emigrate were (a) low earnings in Myanmar, (b) unemployment in Myanmar, (c) family poverty, (d) traumatic experiences, such as forced labor, and (e) a lack of qualifications for employment.⁴¹

Apart from the abovementioned factors, the globalization process – the intensification and acceleration of flows of information, goods, money, and most importantly, human beings – plays a significant role as well. According to the report by the UN, improved transportation and communication infrastructure also facilitates international migration.⁴² (United Nations, 2002). The institutionalization of migration to Thailand by government policies, local officials, employers, as well as private-sector recruitment agents has also facilitated this process as they can “guarantee” a safe border crossing and transportation to an employer.⁴³

³⁹Ibid., pp. 3-4.

⁴⁰Ibid.

⁴¹Huguet, Jerrold W., and Sureeporn Punpuing. 2005. *International Migration in Thailand*. Bangkok: International Organization for Migration., p. 6.

⁴²UN. 2002. "International Migration Report 2002."

⁴³Huguet, Jerrold W., and Sureeporn Punpuing. 2005. *International Migration in Thailand*. Bangkok: International Organization for Migration., p. 5.

Immigration

Table 1: Estimated non-Thai population residing and working in Thailand, November 2018

Category	Stay	Stay and Work
Professional and Skilled Workers ^a	—	112,834
Low-Skilled Workers from Cambodia, Lao PDR, Myanmar and Viet Nam		
Work permits issued to migrants entering through MOUs ^b	—	850,302
Work permits issued to migrants registered in Thailand ^c	—	2,214,298
Seasonal work permits ^d	—	21,561
Irregular status ^e	—	811,437
Subtotal	—	3,897,598
Temporary Stay ^f		
Stay with Thais	37,822	—
Stay with a resident family	23,640	—
Stay with Thai spouse	16,276	—
Retirement	72,969	—
Special Law – Investment	—	45,882
Special Law – Industrial Estates	—	2,331
Special Law – Petroleum	—	1,190
Subtotal	150,707	49,403
Tertiary Students ^g	31,571	—
Other Populations without Citizenship		
Ethnic minorities and hill tribes ^h	—	66,483
Stateless persons ⁱ	—	486,440
Subtotal	—	552,923
Refugees and Asylum Seekers		
Registered refugees in temporary shelters ^j	48,654	—
Unregistered people in a refugee-like situation in temporary shelters ^k	48,785	—
Urban refugees and asylum-seekers ^l	5,986	—
Subtotal	103,425	—
Total	285,703	4,612,758
Overall Total		4,898,461

Source: Harkins, Benjamin. 2019. *Thailand Migration Report 2019*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., p. 12.

The economy and workforce of Thailand are, for the most part, dependent upon the migrant workers, especially within the sectors that

utilize the low-skilled and laborious workers. This can be attributed to several factors. Thus, it is undeniable that the phenomenon of migration contributes to the country's socio-economic development.

According to UNDESA (2017), in 2017, Thailand is considered to be an ageing society possessing the lowest population growth rate (0.2 per cent per annum) and the second-lowest total fertility rate (1.5 children per woman) in South-east Asia with the proportion of older persons expected to increase from 16% to over 35% of the population by 2050.⁴⁴ As of November 2018, out of the total population of around 69 million people, there are about 4.9 million non-Thai population in Thailand and 3.9 million of which are migrant workers from the CLMV countries making up to over 10% of the labor force of 38.7 million people in Thailand and this is a significant increase from 2014 when the number of foreign people was only 3.7 million and 2.7 million of which were migrant workers.⁴⁵ However, the figures given are merely the estimates and if we were to take into account the approximate number of non-Thai residing within the country, the number can go up to as high as 4.7-5.1 million with the approximate figures of stateless persons and workers with irregular status added.⁴⁶

Departing from such figures, it is evident that Thailand is experiencing a shortage in the labor market. To further illustrate this point, Thailand's unemployment rate is one of the lowest in the world of only 1.3% in 2019⁴⁷ clearly indicates that there are inadequate Thai workers to fill the labor demand and these gaps are filled by the migrant workers who are majorly working in construction, agriculture, manufacturing, domestic work, fishing, seafood processing, and the service sector.⁴⁸ Significant factors such as skills shortages, the continuing urbanization and state infrastructure spending as part of Thailand 4.0 – a development plan of moving the country from the status of middle to high-income, with growth driven by innovation,

⁴⁴ Harkins, Benjamin. 2019. *Thailand Migration Report 2019*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., p. 10.

⁴⁵ Ibid., p. 9.

⁴⁶ Ibid., p. 11.

⁴⁷ IOM. 2019. Migration Data Portal. Accessed December 4, 2019. https://migrationdataportal.org/data?i=flows_abs_immig1&t=2013&m=2&sm49=30.

⁴⁸ Harkins, Benjamin. 2019. *Thailand Migration Report 2019*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., p. 14.

technology, and creativity – will also add to the current demand for migrant workers.⁴⁹

These factors, thus, produce a significant challenge for the state to manage and regulate this high influx of migrant workers. Accordingly, two processes have been initiated and developed as facilitator for the labor migration to Thailand, namely the memoranda of understanding (MOUs) with neighboring CLMV to grant migrants a fully legal channel to access job opportunities in Thailand; and the registration system known as the nationality verification (NV) process that permits undocumented migrants to regularize their status by registering for an ID card at One-Stop Service Centers without them having to return to their home countries.⁵⁰ The former has proven less effective than the latter due to the costly, time-consuming and complex procedures while the latter succeeded in providing over 1 million migrants with working documents.⁵¹

⁴⁹ Ibid., p. 15.

⁵⁰ Ibid., p. 16.

⁵¹ Ibid.

Table 2: *Foreigners holding work permits for professionals and skilled occupations by nationality between 2014-2017*

2014		2015		2016		2017	
Country	Total	Country	Total	Country	Total	Country	Total
Japan	37,301	Japan	36,666	Japan	36,468	Japan	36,550
China	17,860	China	18,811	China	22,162	China	23,633
Philippines	12,780	Philippines	13,416	Philippines	14,374	Philippines	15,196
UK	11,095	UK	10,784	India	12,421	India	13,550
India	11,433	India	11,964	UK	10,601	UK	10,392
USA	9,079	USA	8,775	USA	8,645	USA	8,227
Korea (ROK)	6,100	Korea (ROK)	6,065	Korea (ROK)	5,979	Korea (ROK)	6,035
France	4,445	France	4,685	France	5,011	France	5,136
Taiwan	4,956	Taiwan	5,271	Taiwan	5,463	Taiwan	5,718
Australia	3,551	Australia	3,464	Australia	3,422	Russia	2,962
Other	9,328	Other	8,046	Other	8,746	Other	9,143
Total	127,928	Total	127,947	Total	133,292	Total	136,542

Source: Harkins, Benjamin. 2019. *Thailand Migration Report 2019*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., p. 18.

As indicated in the table above, migrant workers from the neighboring CLMV countries are not the only source of labor workforce in Thailand's labor market. Thanks to its open economy, Thailand continues to attract professional and high-skilled workers from different countries of origins, and in 2017, it attracted a total of 136,542 migrant workers with work permits for professional occupations originating mainly from countries such as Japan, China, and the Philippines.⁵² There are also a considerable number of foreign students in Thailand, for instance, in 2010 there were 20,155 international students enrolled in 103 higher education institutions, and there were a total of 99,933 international students in the Thai

⁵²Ibid., pp. 17-18.

educational system in 2012 (from kindergarten to upper secondary school).⁵³

With respect to immigrants, we need to look at the refugees and asylum seekers' situations as well since Thailand does hold a significant number of refugees and asylum seekers within its borders. In 2019, along the nine temporary shelters on the Thai-Myanmar border, there have been a total of 102,000⁵⁴ refugees confirmed by UNHCR including unregistered people in a refugee-like situation who arrived in Thailand due to conflicts and political unrest.⁵⁵ In the urban areas, however, there are approximately 5,986 urban refugees and asylum seekers as of June 2018 whose essential needs, as well as the legal and protection advice, are being taken care of by UNHCR rather than the state due to the lack of national framework and most of them are arrive in Bangkok with a passport and tourist visa which renders them irregular migrants as soon as the visa expires.⁵⁶

Emigration

It can be proposed that immigrants tend to constitute the majority of migration in Thailand. Although, in fact, emigrants also add up significantly to the complex dynamics of migration in Thailand. In 2019, the total number of emigrants – Thai nationals residing in countries other than Thailand – is around 1 million people⁵⁷ and 93.7% of them went to countries in Asia, Middle East, and Europe for formal deployments with main destinations being Taiwan (China), Israel, Japan, the Republic of Korea, Malaysia, and Singapore.⁵⁸ Besides

⁵³ Huguet, Jerrold W. 2014. *Thailand Migration Report 2014*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., p. 5.

⁵⁴ IOM. 2019. Migration Data Portal. Accessed December 4, 2019. https://migrationdataportal.org/data?i=flows_abs_immig1&t=2013&m=2&sm49=30.

⁵⁵ Harkins, Benjamin. 2019. *Thailand Migration Report 2019*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., p. 18.

⁵⁶ *Ibid.*, p. 19.

⁵⁷ IOM. 2019. Migration Data Portal. Accessed December 4, 2019. https://migrationdataportal.org/data?i=flows_abs_immig1&t=2013&m=2&sm49=30.

⁵⁸ Harkins, Benjamin. 2019. *Thailand Migration Report 2019*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., p. 20.

workers, Thais residing overseas are also students studying at the tertiary level.⁵⁹

Table 3: Thai workers deployed by destination and channel in 2017

Country	Independently		By government		By employer		For training by employer		By recruitment agency		Total newly deployed		Renewed contracts	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
Taiwan (China)	56	30	187	96	76	2	2	—	19,499	3,596	19,820	3,724	9,753	1,902
Israel	68	1	4,475	163	—	—	—	—	—	—	4,543	164	2,676	111
Japan	199	107	284	47	455	147	2,274	1,186	1,389	1,341	4,601	2,828	1,328	439
Korea (ROK)	63	22	4,810	1,024	26	54	28	30	—	—	4,927	1,130	5,731	821
Malaysia	338	89	72	14	422	100	33	14	396	47	1,261	264	3,183	2,433
Singapore	237	29	—	55	97	9	43	10	208	—	585	103	4,541	170
Myanmar	7	1	—	—	351	2	8	1	143	2	509	6	128	4
New Zealand	492	193	—	—	—	—	—	—	—	—	492	193	132	94
Denmark	6	3	—	—	739	—	—	—	—	—	745	3	6	4
UAE	308	96	—	—	38	—	5	1	319	—	670	97	1,827	676
Others	3,777	2,684	—	2	5,517	654	299	316	1,532	428	11,125	4,084	11,536	5,846
Total	5,551	3,255	9,828	1,401	7,721	968	2,692	1,558	23,486	5,414	49,278	12,596	40,841	12,500

Source: Harkins, Benjamin. 2019. *Thailand Migration Report 2019*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., p. 20.

Table 4: Number of Thai workers deployed abroad by occupation, 2012

Occupation	Males	Females	Both sexes
All occupations	108,892	25,209	134,101
Senior officials and managers	1,699	573	2,272
Professionals	3,614	936	4,550
Technicians and associate professionals	3,434	4,193	7,627
Clerks	282	271	553
Service and sales workers	4,756	6,425	11,181
Skilled agricultural and fishery workers	11,884	1,516	13,400
Craft and related trades workers	26,386	562	26,948
Factory and related operators	43,025	8,866	51,891
General labour	13,812	1,867	15,679

⁵⁹ Huguet, Jerrold W. 2014. *Thailand Migration Report 2014*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., p. 8.

Source: Huguet, Jerrold W. 2014. *Thailand Migration Report 2014*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., p. 8.

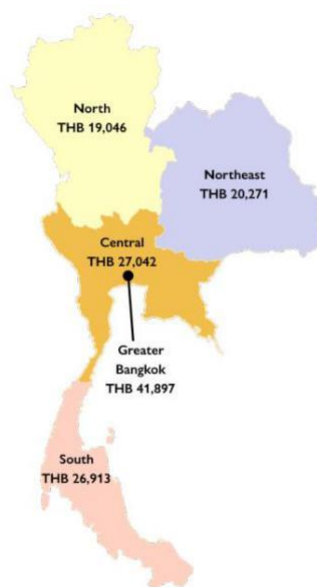
Internal Migration

Internal migration has begun to play a critical role in Thailand since the beginning of the economic boom in the 1980s when Thailand economically transitioned from being agriculture-based to being industrial based, a process that has created a tremendous gap in terms of income and development between rural and urban areas. According to the 2010 Thailand Population and Housing Consensus, overall, 21.8% of the population did not live in their hometown, and as of 2016, more than half of the Thai population lives in urban areas (50.5%).⁶⁰ Historically, internal migration occurs in a rural-to-urban nature from the North and North-Eastern regions to the Central region and Bangkok, again, due to developmental and wage differences with monthly income in the North being 19,046 Baht, Northeast being 20,271 Baht which is less than half of the amount in the Greater Bangkok area of 41,897 Baht in 2017.⁶¹

⁶⁰UNESCO, UNDP, IOM, and UN-Habitat. 2016. "*Overview of Internal Migration in Thailand.*" Accessed December 4, 2019., p. 2.

⁶¹Harkins, Benjamin. 2019. *Thailand Migration Report 2019*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., pp. 20-21.

Figure 1: Average monthly household income by region in Thailand

Source: Harkins, Benjamin. 2019. Thailand Migration Report 2019. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., p. 21.

Another characteristic of internal migration in Thailand is the seasonal migration when movements from the North and North-East regions to Bangkok and the Central region in the time of the dry season and the reverse during the rainy/wet season can be observed.⁶² Although, there was a decline in the rates of internal migration between 2002 and 2009 that can be attributed to several causes such as the government attempts to promote more regionally balanced development (decentralizing the economic growth), the recession in 2008, and the low birth rates from 1970-2000.⁶³ Finally, a number of reasons for internal migration in Thailand are evident as shown in the table below.

⁶²UNESCO, UNDP, IOM, and UN-Habitat. 2016. "Overview of Internal Migration in Thailand." Accessed December 4, 2019., p. 3.

⁶³Ibid.

Table 5: Population who migrated during 2006-2010 by sex and reason for moving (2010)

Reason	Both sexes	Per cent	Males	Per cent	Females	Per cent
Total	6,227,550	100.0	3,205,579	100.0	3,021,972	100.0
To look for work	1,662,991	26.7	901,625	28.1	761,366	25.2
Job assignment	809,525	13.0	453,717	14.2	355,808	11.8
To study	795,616	12.8	311,808	9.7	483,808	16.0
Following persons in household	1,007,647	16.2	416,944	13.0	590,703	19.5
To return home	128,159	2.1	61,535	1.9	66,624	2.2
Change of residence	1,092,504	17.5	538,777	16.8	553,727	18.3
Change to institutional household	394,039	6.3	324,002	10.1	70,036	2.3
Others	52,577	0.8	36,929	1.2	15,649	0.5
Unknown	284,492	4.6	160,241	5.0	124,251	4.1

Source: Huguet, Jerrold W. 2014. *Thailand Migration Report 2014*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., p. 10.

The ASEAN Community and Migration

Possessing three pillars (political-security, economic, and socio-cultural), the ASEAN Community has the potential to generate significant improvements for its member states, especially the economic and socio-cultural pillars that have direct implications for migration.⁶⁴

⁶⁴HUGUET, Jerrold W. 2014. *Thailand Migration Report 2014*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., p. 179.

Table 6: The ASEAN Pillars

Pillar	Action
Economic Community:	<ul style="list-style-type: none"> • Facilitate the issuance of visas and employment passes for ASEAN professionals and skilled labour who are engaged in cross-border trade and investment related activities • Work towards recognition of professional qualifications • Complete negotiations of, develop new, and implement mutual recognition arrangements • Strengthen human resource development and capacity building in the area of services • Develop core competencies and qualifications in priority services occupations • Strengthen active labour market programme capacities in Member States
Socio-Cultural Community:	<ul style="list-style-type: none"> • Invest in human resource development • Promote decent work • Strengthen entrepreneurship skills for women, youth, elderly and persons with disabilities • Protect and promote of the rights of migrant workers • Foster social safety nets and protect workers from the negative impacts of integration and globalization (including strengthening ASEAN cooperation in protecting female migrant workers)
Political-Security Community:	<ul style="list-style-type: none"> • Strengthen criminal justice response to trafficking in persons • Protect victims of trafficking

Source: HUGUET, Jerrold W. 2014. Thailand Migration Report 2014. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand., p. 180.

Regarding the implications for migration, the ASEAN Economic Community (AEC) Blueprint covers issues regarding the free flow of services and skilled labor by focusing mainly on the movement of natural persons and service providers aiming to facilitate cross-border trade and investment.⁶⁵ “Natural Persons” include independent service providers, the self-employed, employees of a foreign company who are sent to fulfill a contract with a host country client (contractual service suppliers) and foreign employees of foreign companies with a commercial presence in the territory of a Member State (intra-corporate transferees).⁶⁶

ASEAN member states have signed Mutual Recognition Arrangements (MRAs) to facilitate the movement of skilled professions

⁶⁵ Ibid., p. 181.

⁶⁶ Ibid., p. 182.

in the region acknowledging eight priority professions/sector: Accountancy, engineering, surveying, architectural, nursing, medical, and dental services; this naturally means that in the case of Thailand low-skilled workers from neighboring countries can still legally enter Thailand for purposes of work and they will not be affected by the AEC because the policies governing the entry and stay of low-skilled workers will still be carried out by the Thai Government, and MOUs with countries of origin.⁶⁷ Thailand, however, still experiences issues with regards to the preparation for the freer labor mobility within the ASEAN Community, namely issues of managing skilled workers and low-skilled workers and the lack of a concrete strategy to develop opportunities for Thai skilled professionals within the AEC with no specific preparations to liberalize the careers of these professionals which indicates the reluctance projected by Thailand (as with most of the member states) resulting in a failure to meet initial expectations envisioned in the AEC Blueprints.⁶⁸ As a suggestion, a comprehensive and coherent migration policy that takes into account the intra-regional movement of workers of all skill levels, forming a key component of Thailand's strategy in preparation for the ASEAN Community should be developed and adopted.⁶⁹

Conclusion

The phenomenon of migration has undoubtedly been on the agenda and gained tremendous attention from the public recently. This paper seeks to address in the Far East with an emphasis on Thailand. It does so by first providing necessary clarifications with respect to definitions of terms related to the field, such as migration, immigration, emigration, asylum seeker, emigrant, immigrant, migrant, and refugees, and suggests that they are used attentively for an erroneous usage can potentially lead to undesirable consequences that are highly likely to inflict certain demeanors, often unfavorable, towards individuals who belong to one, or more, of such terms.

⁶⁷ *Ibid.*, pp. 182-183.

⁶⁸ *Ibid.*, pp. 191-192.

⁶⁹ *Ibid.*, p. 191.

Second, a question of why people migrate is asked and attempted to be answered by approaching the phenomenon with a scheme put forth by Timmerman, Heyse, and Van Mol which structures migration based on three levels: the macro-, meso-, and micro-level. According to the framework, the macro-level refers to factors such as the socio-economic and political context or migration governance and policies of origin and destination countries, regions or other entities. The meso-level encompasses sub-national or local factors, including networks or cultural reasons. The micro-level includes individual and household characteristics of potential migrants, such as gender, age, educational level, and social status, as well as behavioral factors, such as risk aversion.

Third, a brief history of international migration is presented to serve as a backcloth where a series of major international migration in the last two or three centuries is discerned into six different periods: 1) The Forced Transportation of Slaves in the 18th and 19th centuries, 2) The movements of indentured labor from China, India, and Japan to continue working the plantations of the European powers following the slavery abolishment, 3) The voluntary resettlement from Europe to the colonies of settlement, the dominions, and the Americas which ended by the end of 19th century with the anti-colonial movements, 4) The rise of the US as an industrial power and stagnant economy and repressive political regimes in many regions which caused millions of workers to go to America from the 1850s until the Great Depression of the 1930s, 5) The Second World War which was an era of labor migration due to the booming economies of countries in Europe, North America, and Australia. It was also an era of decolonization with major events being the partition of India in 1947 and the creation of Israel in 1948 that generated a vast amount of Jewish and Palestinian migrants and refugees, 6) The compelling increase of asylum seekers, refugees, and irregular migrants across the world in the last 20 years.

Fourth, a general overview of migration in the Far East is elaborated within the contexts of both history that dates as far back as the 1850s and recent development. Historically, three significant migration flows were evident during 1850-1930, with the first two being a result of the demand for labor that emerged from the expansion of European imperialism and global capitalism, and the third one having the purposes of work in the expanding mining and railway industries,

which recruited heavily, and cultivation. Asia was dominated by large empires –British, Dutch, French, American, and Japanese in the 1930s and the division of Asia into *nation-states* took place by 1950 when several countries gained their independence. The disintegration of empires, the emergence of new borders, and a new age of global warfare all brought about mass an entirely different kind of migration: the mass migration of refugees. The minority populations within the newly created borders were also produced. Three transformations which caused millions of Asians to migrate can be noted: a global economic crisis; the reversal of migrant flows with an intensification in scale and destructiveness of warfare which created refugees, forced laborers, and displaced people; and, as a direct outcome of warfare, an undermining of European imperial rule in Asia. A decline in *international* migration and an increase in *internal* migration new nation-states in Asia were evident during the period between the end of WWII and the 1970s – the post-colonial era. With cheaper air travel and communications in the 1970s, new migration frontiers were made possible following the economic rise of East and Southeast Asia, and the emerging power of the Middle East nations as a result of oil production. International migration grew again as the post-colonial projects of national development began to fade. The growth economies in Southeast Asia, especially in Malaysia and Singapore, and the Persian Gulf began to lure in migrants from South Asia, Indonesia, and the Philippines. With regard to recent migration, Eastern Asia is witnessing unprecedented demographic change with countries such as Japan and the Republic of Korea experiencing negative population growth and negative birth rate resulting in reassessment of immigration policies, and migration is being characterized by outward and inward student mobility and it is one of the largest remittance recipients in the world based on the amount of outward labor migration with emphasis on those from China as China received USD 61 billion out of USD 575 billion of global remittance flows in 2016. In South-Eastern Asia, emigration, immigration, and transit migration are driven by factors such as the advanced economies of Malaysia and Singapore; the geographic aspect to migration as levels of migration tend to be higher among countries sharing borders, especially along Thailand's border neighboring Cambodia, Lao People's Democratic Republic, and Myanmar; intraregional and long-term migration corridors; student migration; as well as forced and irregular migration. Asian migration is evidently

diverse as female migration increased due to jobs in domestic work, entertainment, hospitality, and clothing and electronic assembly lines with the majority of the labor migration being on a contract basis resulting in the prevalent of temporary migration.

Finally, the paper evaluates the case of Thailand in terms of migration. Thailand, due to the location –at the center of the Greater Mekong Sub-region– and a rather more developed economy than its neighbors, attracts a lot of migrant workers from neighboring countries along with the broader Asia-Pacific region especially from CML+V (Cambodia, Myanmar, Lao People’s Democratic Republic, and Viet Nam). Its migration flows are rather complex, complex and heterogenous, despite migrant workers being the majority of Thailand’s migrants, with a wide range of people without citizenship, coupled with internal migration of Thai nationals due to developmental differences between rural and urban areas. Migration contributes greatly to the socio-economic development of Thailand as it is facing an aging workforce and declining birthrate and is in need of migrant workers to compensate for a growing labor shortage in sectors that few Thai nationals are willing to do. Thailand is also characterized by a considerable population of camp-based and urban refugees and asylum seekers as well as Thai emigrants. The case of Thailand is evaluated within four different contexts. First, it attempts to examine factors that contribute to international migration in Thailand and these factors are determined based on the macro-level approach. Subsequently, immigration, emigration, and internal migration within Thailand are respectively evaluated with statistical information provided accordingly. Lastly, the paper takes a quick glimpse of the ASEAN Community and its implications for migration in Thailand with its free labor mobility policy and concludes that more comprehensive and coherent policies should be developed to achieve initial expectations and beyond.

References

- AMRITH, Sunil S. 2011. *Migration and Diaspora in Modern Asia*. Cambridge University Press.
- CIA. 2019. *The World Factbook - Thailand*. November 20. Accessed December 3, 2019. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/th.html>.
- GHEASI, Masood, and Peter NIJKAMP. 2017. "A Brief Overview of International Migration Motives and Impacts, with Specific Reference to FDI." *Economies* 1-11.
- HARKINS, Benjamin. 2019. *Thailand Migration Report 2019*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand.
- HUGUET, Jerrold W. 2014. *Thailand Migration Report 2014*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand.
- HUGUET, Jerrold W., and Sureeporn PUNPUING. 2005. *International Migration in Thailand*. Bangkok: International Organization for Migration.
- IOM. *Key Migration Terms*. Accessed September 14, 2019. <https://www.iom.int/key-migration-terms>.
- . 2019. *Migration Data Portal*. Accessed December 1, 2019. https://migrationdataportal.org/data?i=flows_abs_immig1&t=2013&m=2&sm49=30.
- . 2018. *World Migration Report 2018*. Geneva: IOM.
- KIPROP, Joseph. 2018. *Which Countries Border Thailand?* May 8. Accessed December 3, 2019. <https://www.worldatlas.com/articles/what-countries-border-thailand.html>.
- KOSER, Khalid. 2007. *International Migration: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press Inc.

KUHNT, Jana. 2019. *Literature review: drivers of migration. Why do people leave their homes? Is there an easy answer? A structured overview of migratory determinants.* Bonn: German Development Institute.

Lexico. Accessed October 5, 2019.
<https://www.lexico.com/en/definition/emigrant>.

RUKUMNUAYKIT, Pungpond. 2009. *A Synthesis Report on Labour Migration Policies, Management and Immigration Pressure in Thailand.* Bangkok: International Labour Organization.

UN. 2002. "International Migration Report 2002."

UNESCO, UNDP, IOM, and UN-Habitat. 2016. "Overview of Internal Migration in Thailand." Accessed December 4, 2019.

Western Imperialism in East Asia. Accessed October 5, 2019.
<https://www.facinghistory.org/resource-library/teaching-nanjing-atrocities/western-imperialism-east-asia>.

VI. OTURUM Göç ve Kimlik Sorunlarının Medya ve İletişim Boyutu

Öğleden Sonra Oturumu 18 Aralık 2019 – Saat:13.30-15.30

Göç ve Sığınma Hareketlerinde Siyasal İletişim Sorunları

*Zakir AVŞAR**

Günümüzde küreselleşme ile birlikte ülkeler arası etkileşimin artması, iletişim imkânlarının iyileşmesi gibi nedenlerle milyonlarca insan uluslararası göç sürecine dâhil olmaktadır. Birleşmiş Milletler verilerine göre 220 milyon civarında insan yabancı bir ülkede göçmen olarak yaşamaktadır¹.

Dünya yüzünde göçmen, sığınmacı, mülteci gibi farklı hukuki statülerde yerlerinden edilmiş, ülkelerinden ayrılmak durumunda kalmış insanların sayısı son yetmiş yılın rekorunu kırmış ve 70.8 milyona ulaşmış durumda. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) rakamları önemli. Resmi verilere göre, 2018 sonu itibarıyla ülkelerindeki savaşlar, insan hakları ihlalleri, çatışmalar, iç karışıklıklar ve zorlu yaşam şartlarından kaçan insan sayısı dünya genelinde 70.8 milyon. Bu nedenlerle her gün yerinden olan insan sayısı 37 bin. Mülteciler içinde durumu en zor olanlar şüphesiz çocuklar. Güvenli bölgelere kaçmak isterken eğitimsiz bir geleceğe de adım atan çocuklar, zorlu kaçış yollarında aileleriyle birlikte hayatta kalma mücadelesi veriyor. BM'nin raporladığı mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin yüzde 50'den fazlasını 18 yaş altı çocuklar oluşturuyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW) ise, ilkökul çağındaki mülteci çocukların en az yarısının eğitimden mahrum olduğunu belirtiyor. HRW'ye göre, dünya genelinde ülke içinde yer değiştiren insanların (IDP) yüzde 70'lik kesimini kadınlar ve kız çocukları oluşturuyor.

* Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo, Sinema ve Televizyon Bölümü Öğretim Üyesi, zakir.avsar@hbv.edu.tr

¹ İlknur, TUNÇ. *Göçmenlerin Sosyo-Kültürel Uyum Sorunları*, Aralık 2013, aktaran: Seher BİTKAL, "Ulusötesi güçler ve Mülteci Sorunu: Suriye Örneği", Akademik Perspektif, <http://akademikperspektif.com/2014/09/12/ulusotesi-gocler-ve-multeci-sorunu-suriye-ornegi/>, (Erişim Tarihi:14/10/2019)

BM'nin Küresel Eğilimler Raporu'nda, zorla yerlerinden edilen 70,8 milyonun içinde üç ana grup yer alıyor. Bunlardan ilkinin çatışma, savaş veya baskı nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan mülteciler teşkil ediyor. Geçen yıl dünyada mülteci sayısı bir yıl öncekine göre 500 bin artarak 25,9 milyona çıktı. İkinci grupta ise mülteci başvurularının sonucunu bekleyen ve uluslararası koruma altında olan 3,5 milyon sığınmacı, üçüncü ve en büyük grupta da ülke içinde yerinden edilen ve kendi ülkelerinde başka yerlere göç eden 41,3 milyon kişi bulunuyor.

Suriye, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar ve Somali dünyanın en fazla mülteci veren beş ülkesi konumunda bulunuyor. Suriye, 6,7 milyon kişiyle sivilin en fazla yerinden edildiği ülke olarak ön plana çıkıyor. Bu ülkeyi 2,7 milyon ile Afganistan takip ediyor. Raporda dünyanın en büyük mülteci krizinin kaynağının Suriye olduğu vurgulanıyor. Bu rakamın 3.6 milyonunu tek başına Türkiye almış durumda. Raporda ayrıca, Türkiye'de 615 bin resmi, 60 bin gayri resmi olmak üzere toplam 675 bin Suriyelinin eğitim kurumlarında kayıtlı olduğu bilgisine yer veriliyor.

Zorla yerinden edilen milyonlarca insanın ağır yükünü Batılı zengin ülkeler yerine düşük ve orta gelirli gelişmekte olan ülkelerin çekiyor olması da dikkati çeken bir husus olarak öne çıkıyor. Yüksek gelirli ülkeler bin kişi başına ortalama 2,7, orta ve düşük gelirli ülkeler ise 5,8 mülteci barındırıyor. En yoksul ülkeler, dünyadaki tüm mültecilerin üçte birine ev sahipliği yapıyor.

Dünyada en çok göçmen ve sığınmacı ağırlayan ülke, resmi rakamlarla 5 milyon 75 bin ile Türkiye. Türkiye'yi 1.4 milyon ile Pakistan, 1 milyon ile Lübnan, 979 bin ile İran, 940 bin ile Uganda ve 791 bin ile Etiyopya izliyor.

Altı kıtada 123 ülkeye dağılan Suriyeli sığınmacıların yüzde 87'si komşu ülkelerde. 2019 sonu itibarıyla 3.750 bin civarında Suriyeli sığınmacı Türkiye'de yaşıyor. Lübnan'da 1 milyon, Ürdün'de 648 bin 800, Irak'ta 230 bin 800 ve Mısır'da 116 bin Suriyeli var. Bölge dışındaki ülkelerde ise ilk sırada gelen Almanya'da 375 bin 100, İsveç'te 96 bin 900, Avusturya'da 31 bin ve Hollanda'da 28 bin 400 Suriyeli mülteci barınıyor.

En çok sığınmacı veren ülke listesinde ikinci sırada yer alan Afganistan. Komşu Pakistan, 1.4 milyon Afgan mülteciye ev sahipliği yapıyor. İran'da ise 951 in 100 Afgan mülteci yaşıyor. Suriye ve Irak'ta

devam eden savaş ile Katar'a uygulanan Körfez ambargosunun gölgesinde kalan Yemen'de ise tarihi güç bir dram yaşanıyor. Ülkede İran destekli Husiler ile Suudi Arabistan'ın başını çektiği koalisyon arasındaki çatışmalar sürerken, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), 27.4 milyon nüfuslu ülkede 18.8 milyon kişinin yardıma muhtaç hale geldiğini duyurdu. Şiddetlenen çatışmalar nedeniyle yaklaşık 2 milyon kişi ülke içinde yer değiştirdi. BMMYK'e göre evlerini terk edenlerden 900 bini geri dönerken, 280 binden fazla Yemenli ise BM'den sığınma istedi. Acil yardıma muhtaç Yemenlilerin savaş dışında mücadele verdikleri bir başka alan ise sağlık. Yetersiz beslenme ve gıda güvenliğinin olmayışıyla birlikte patlak veren kolera salgını ülkede 124 binden fazla insanı etkisi altına aldı. Bugüne kadar koleradan ölenlerin sayısı ise bine yaklaştı.

Güney ve Orta Amerika ülkelerinden yüz binlerce kişi siyasi baskı, açlık, şiddet ve çatışmalar nedeniyle ABD ve Kanada'ya göç etmenin yollarını denedi. Bu ülkelerden toplu olarak yola çıkan göçmenler ve ABD Başkanı Donald Trump'ın ülkeye alınacak göçmen sayısına sınırlama getirme politikası, ABD sınırının 2018'de göç hareketliliğinin en yoğun yaşanan yerlerden biri olmasına yol açtı. ABD Gümrük ve Sınır Güvenliğinin verilerine göre, 2018'de 396 bin kadar kişi ülkeye hukuksuz şekilde girdikleri için yakalandı. Öte yandan yaklaşık 125 bin kişi Orta ve Güney Amerika ülkelerindeki kötü koşullardan kaçarak sığınma talebiyle ABD sınırına ulaştı ancak yetkililer bu kişilerin ülkeye girişini engelledi.

Bunun yanı sıra büyük kısmı Honduras olmak üzere Guatemala ve El Salvador gibi Orta Amerika ülkelerinden yola çıkarak Meksika'nın sınır kenti Tijuana'ya bu yıl 9 bin kadar kişi ulaştı. Zor koşullar altında yaşam mücadelesi veren bu kişiler, ABD'nin kapılarını kendilerine açacağı günü beklemeye devam ediyor. Ekonomik krizle sarsılan Venezuela'da ciddi ölçüde kitlesel göç hareketliliği yaşandı. IOM'ye göre günde ortalama 6 bin Venezuelalı başta Kolombiya ve Brezilya olmak üzere komşu ülkelere göç etti.

Göç güzergâhlarında yaşanan trajik ölümler insanlığın önemli sorunlarından biri olmaya devam ediyor. 2018'de dünya genelinde 4 bin 476 kişi göç ederken hayatını kaybetti. Göç sırasında yaşanan ölümler en fazla Akdeniz göç güzergâhında gerçekleşti. Akdeniz'den özellikle Avrupa'ya ulaşmaya çalışan 2 bin 217 kişi, ekseriyeti denizde olmak üzere göç ederken yaşamını yitirdi. Güney Amerika'dan Kuzey

Amerika'ya son yıllarda artan göç dalgası bu bölgeyi, göçmen, mülteci ve sığınmacı ölümlerinde ikinci sıraya taşıdı. Amerika kıtasında yaşadıkları kötü koşullar nedeniyle göç etmek zorunda kalan 511 kişi hayatını kaybetti. Öte yandan Afrika'da bin 386, Asya'da 134, Orta Doğu'da 121 ve Avrupa'da da 107 kişi çıktıkları göç yolculuğunda trafik kazası, sandal veya bot gibi ulaşım için kullandıkları vasat araçlarının batması, şiddetli çatışmalara maruz kalma ve sağlık sorunları nedeniyle yaşamını yitirdi.

BMMYK hesaplamalarına göre, 2016 yılında 10 milyon kişi ya “vatansız” kaldı ya da bu riskle yüz yüze geldi. Hükümetlerin BMMYK'ne bildirdiği raporlarda, 75 ülkede 3.2 milyon kişi “vatansız” kabul ediliyor. Bu nokta akla ilk gelen şüphesiz Myanmar'da “vatansız” sayılan Rohingya'lar. Myanmar yönetimi tarafından 1982 yılından bu yana “vatandaş” olarak tanınmayan Rohingya'lar, eğitim, sağlık, iş ve sosyal güvenlik gibi en temel haklardan mahrum bırakılıyor.

Rakamlar böyle diyor. Bu rakamların tamamı Birleşmiş Milletler kaynaklı. Türkiye dünyanın pek çok ülkesinden göçmen ve sığınmacıya ev sahipliği yapıyor. Ev sahipliğini sadece sığınma, barınma ve korunma olarak yapmakla kalmıyor, bu insanların eğitimleri, sağlıkları, geleceğe hazırlanmaları gibi pek çok konuda inanılmaz büyük imkânlar sunuyor.

Batı sürekli bir şekilde Türkiye'nin göçmen ve sığınmacılara tavrını sorguluyor. Ülkelerine kendi vatandaşları bile olsa, DAİŞ terörüne bulaşmış sorunlu insanların dönmesini istemeyen, uluslararası hukuka aykırı bir şekilde vatandaşlıktan çıkarmaya ve dolayısıyla sorundan kurtulmaya uğraşan ülkelerin taahhütlerini yerine getirmemeleri ve işin tüm maddi, manevi yükünü Türkiye'ye bırakmaları ise ayrı bir konu.

Suriyelilere sağlanan imkânlar dünya kamuoyu tarafından artık çok iyi biliniyor. Düşünün ki, 1.3 milyon Suriyeli çocuk eğitim öğretim çağında ve bunların yarısından fazlası değişik düzeylerde Türkiye'de eğitim öğretime devam ediyor. İç savaşın bu ülkenin gelecek nesilleri için tümünden yıkıcı olmaması için muazzam bir önlemdir bu. Sağlık, sosyal yardım şartları ise herhalde bu kadar büyük sayıda sığınmacı için sağlanabilecek en ileri düzeyde. Bu kadar büyük sayıda sığınmacı diyorum, şunun için bizdeki sığınmacı sayısı pek çok AB üyesi ülkenin nüfusundan büyük. Bakınız Litvanya nüfusu 2 milyon 900 bin,

Slovenya 2 milyon 100 bin, Letonya 1 milyon 900 bin, Estonya 1 milyon 300 bin, Lüksemburg 600 bin, Malta 450 bin...

ABD, Türkiye'deki rakamların zekâtı bile sayılamayacak ölçüde bir göçmen dalgasına karşı sınırlarına duvarlar örmeyi çare olarak görüyor. Trump'ın yabancı karşıtı söylemleri ABD kamuoyunda olumlu karşılık buluyor. Batı ülkelerinin hemen hepsi göçmen ve sığınmacılara karşı son derece insanlık dışı, katı bir politika benimsemiş durumda.

Yunanistan bir şekilde sınırlarından içeri girmiş düzensiz göçmenlerden 24 bin kişiyi geri itme yoluyla Türkiye'ye göndermiş, bunu yaparken de telefonlarını, ayakkabılarını, giysilerini, evraklarını dahi almıştır. Yunanistan'daki sığınmacı ve mülteci kamplarından görüntüler sıklıkla yerli ve yabancı medyaya yansımaktadır. Türkiye'deki kamplar, geri gönderme istasyonları ise neredeyse beş yıldızlı otel konforunu taşımaktadır.

Öte yandan Suriyeli sığınmacı olarak Mısır'da 132 bin kişi, Irak'ta 252 bin kişi bulunuyor. Yani dünyanın en fazla sığınma ve göçe maruz kalan ülkelerinden biri ise Türkiye'dir. Ülkelerindeki siyasi veya sosyal şiddet, kriz, çatışma hallerinden kaçan insanların bazen doğrudan hedef ülkesi bazen de başka ülkelere gidebilmek için ilk konaklama ülkesi olarak Türkiye öne çıkmaktadır.

Dünyanın son yıllardaki en karışık ülkelerine olan komşuluğu ve bu ülkelerle tarihi, kültürel, dini bağları da Türkiye'nin yaşanan sorunlara karşı ilgisiz kalmasına ve mağdurlara kapı açmamasına imkân bırakmamaktadır.

Karışıklıkların ve çatışmaların bu ülkelerin nüfusları üzerinde göç baskısı yarattığı, bu göçlerin de sınırdaş olmasının yanı sıra diğer bağlar dolayısıyla da öncelikli olarak Türkiye'ye yönelik olarak gerçekleşmesine yol açtığı da yine bilinen bir gerçektir.

Göçlerin nihai noktasının Türkiye olmadığı hallerde bile güvenli bir göç için Türkiye rotasının tercih edildiği de yine açıktır.

Resmi rakamlarla ifade edilen üç milyona yakın Suriyeli sığınmacının varlığına ek olarak, daha önceki yıllarda Irak'tan, İran'dan, Orta Asya ve Kafkasya, Balkan ülkelerinden, Afrika'nın değişik ülkelerinden gelen bir kısmı kayıtlı, bir kısmı kaça olarak Türkiye'de bulunan insanların sayılarının da bir hayli yüksek olduğu

yine zaman zaman kamuoyu ile paylaşılan kamu yönetimine ait bilgiler arasındadır².

Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından yapılan göç araştırmasında ise Suriyeli sığınmacıların dışında da bir milyon civarında başka ülkelerden sığınmacının halen Türkiye’de yaşadığı belirtilmektedir³. Türkiye’den Avrupa ülkelerine geçmek için yasa dışı yolları kullanan, ölümü göze alarak deniz yoluyla Yunanistan’a, İtalya’ya ve başka ülkelere ulaşmaya uğraşan insanlardan Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından kurtarılanların sayısı dahi yüzbin civarındadır.

Nitekim Suriye’de krizin başlamasından günümüze sığınmacı olarak bulunanların Türkiye’de doğan çocuklarının bile sayısının 500 bini bulduğu da yine yakın zaman içinde yetkililerce ifade edilmiştir.

Türkiye’nin sadece Suriyeli sığınmacılar için kamu kaynaklarından yapmış olduğu harcamaların milyarlarca dolar olarak ilgili kurumlar tarafından ilan edildiği bir süreçte, batılı ülkelerin Türkiye üzerinden kendilerine ulaşmaya uğraşan sığınmacılara yönelik katı, insani olmayan tavırlar takınmaları ve Türkiye ile şarta bağlı olarak yapılan geri aide anlaşmaları ve bu anlaşmaya dahi sadık kalmamaları ise yine hatırlanması gereken bir husustur.

Batı ülkelerinin kendilerine yönelik olarak gerçekleştirebilecek göç ve sığınma hareketlerini önlemek için Türkiye’ye taahhüt ettikleri mali katkı noktasında da yine sözlerinde durmadıkları aşikârdır.

Tüm bu uygulama ve yaklaşımların göç etmek zorunda kalanlara yönelik olarak Türkiye’nin tutum ve davranışlarının aslında ne kadar önemli ve kıymetli olduğunun anlaşılması ve takdir edilmesi gereken bir hakikat olduğunu belirginleştirmesini beklemek elbette ki doğaldır.

Bu beklentinin sadece sayısal olarak bu kadar çok insanı barındırmaktan kaynaklanmadığını, iç savaşla birlikte, ülke nüfusunun neredeyse beşte birini barındıran Türkiye’nin, Suriye’deki olaylardan

²“Türkiye’deki Suriyelilerin %80’i kalacak gibi”, *AlJazeera Turk*, 16/01/2017, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/turkiyedeki-suriyelilerin-yuzde-80i-kalacak-gibi> , Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç’un açıklamaları haber konusu yapılmıştır. (Erişim Tarihi: 14/10/2019)

³ a.g.m.

dolayı Türkiye'ye sığınan kişilere “geçici koruma” adı verilen bir uygulama geliştirdiğini de görmek elzemdir.

Türkiye, bu uygulama ile Suriye'den Türkiye'ye sığınan kişilere yasal olarak Türkiye'de kalma ve bazı hak ve hizmetlerden yararlanma hakkı tanımıştır. Bu kişilerin de Göç İaresi Genel Müdürlüğü'ne kayıt yaptırarak Geçici Koruma Kimlik Belgesi alması gerekmektedir. Mevcut uygulamada, Suriye'den Türkiye'ye sığınan Suriye vatandaşları, vatansızlar ve daha önce Suriye'de ikamet etmekte olan Filistinliler GİGM tarafından bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Diğer yandan, göç alan toplumların mültecilere dönük davranışları incelendiğinde toplumların mültecilere büyük oranda kültürel mesafe koydukları, demografik açıdan kaygı duydukları, özellikle iş kaybetme ve gelir kaybı kaygısı yaşadıklarını, ev fiyatlarının yükselmesine bağlı olarak ekonomik kaygı duydukları görülmekle birlikte, Türk toplumunda göç ve sığınma hareketlerine karşı büyük ölçüde bir olumlu kabulün olduğu da yapılan araştırmalarda görülmektedir.

Toplumlarda, mültecilerin sosyal hizmetlere yük getirdiği ve kamu hizmetlerinde aksamalara neden olduğu düşüncesi hâkim olmaktadır. Bunların dışında sıklıkla hastalıkların ve suçun nedeni olarak görülmekte ve neticede mültecilere karşı güvensizlik duyulmaktadır. Bu bakış açısı mültecilerin toplumsal uyumunu güçleştirmektedir.

Türk Toplumun Suriyelilere bakışına gelince, yapılan araştırma bulguları; Türkiye'de Suriyeliler konusunda zaman zaman olumsuz tavırlara rağmen genelde “toplumsal kabul” düzeyinin olağanüstü yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

“Toplumun Suriyeliler ile arasına çok ciddi bir kültürel mesafe koyduğunu (%45,3), Suriyeli çocukların eğitimi konusuna sıcak bakıldığını (%72,5), Suriyelilerin ekonomiye getirdiği yükün önemsendiği ve ekonominin zarar gördüğü düşüncesinin hakim olduğunu (%70,8), halkın yarıya yakının sürekli çalışma iznine sıcak bakmadığını (%47,4), geçici çalışma izni konusuna nispeten daha sıcak bakıldığını (%32), Suriyelilere vatandaşlık verilmesine sıcak

bakılmadığını (%84,5), Suriyelilerin güvenlik riski oluşturduklarının düşünüldüğünü (%62,3), toplumun yarıya yakınının Suriyelerin ülkelerine geri dönmelerini beklediğini (%45,1), Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlayacaklarına inanmadıklarını (%66,9) ortaya koymaktadır.”⁴

Bu durum elbette ki normaldir. Uzun bir misafirlik süresi içinde pek çok ortak noktaya rağmen insanların hemen her ile yayılmış durumda bulunan Suriyelilere ilişkin olarak olumsuz değerlendirmeler geliştirmeleri biraz da Suriyeli sığınmacıların medyadaki temsillerinden ve yine siyasal çevrelerce konunun ele alınma biçimlerinden de kaynaklanmıştır.

Suriyeli sığınmacılara ilişkin araştırmalarda, medyanın sayısal vurgular yapması bir noktada Türkiye'nin duyarlılığına işaret etmek olarak değerlendirilebileceği gibi, diğer yandan da bu büyüklüğün içinde bir tehlikeyi ve korkutucu bir belirsizliği de içerdiğini görmek gerekmektedir.

Diğer yandan, bu büyük sayı içinde zaman zaman suç işleyen, yasalara aykırı davranan veya kendilerine sunulan imkânları suiistimal eden sığınmacıların ön plana çıkarılması ile sanki her sığınmacının aynı potada ele alınmasına dair bir yanılsama oluşabilmektedir.

Ülkeleri için savaşmadıkları, canlarını kurtarmak için Türkiye'ye geldikleri, kendileri için yapılan kamplarda kalmadıkları, dilencilik yaptıkları, çalışanların ise ucuz iş gücü olarak piyasa dengelerini bozdukları gibi tekil örneklerle yapılan haberler, yorumlar da yine genel olarak Suriyeli sığınmacılar üzerine olumsuz bir algı oluşmasına yol açabilmektedir.

Büyük şehirlerde meydana gelen terör olayları ile ilgili olarak PKK-YPG ve DEAŞ bağlantılı faillerin pek çoğunun Suriye bağlantılı çıkması da yine bu olumsuzlukların artmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Türkiye'nin üstlendiği ekonomik, sosyal ve siyasal yüksek maliyete rağmen sığınmacı politikasını dünyaya tam olarak anlatamadığı da yine yapılan çalışmalarda ortaya çıkmaktadır. Bu

⁴ Ayşe Şebnem TUNÇ; Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin Bir Değerlendirme, Tesam Akademi Dergisi - Temmuz - July 2015. 2 (2). 29 – 63.

bakımdan, etkili bir iletişim sürecinin geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Suriye’de barış sürecinin hızlı gelişmesi için Astana görüşmeleri ile somutlaştırılmaya başlanılan ilişkiler silsilesinin geliştirilmesi ve bu süreçte elde edilen başarıların iç ve dış kamuoyuna çok iyi anlatılması şarttır.

Alınacak her türlü kararın, önlemin, kaydedilen gelişmelerin sığınmacılar, Suriye’de çatışan taraflar, Türkiye kamuoyu ve dünya kamuoyunda kabul görebilmesi için makul, yapıcı, akılcı bir dilin kullanılması, benimsenmesi ve yine medyanın etkin kullanımı önem taşımaktadır.

Suriyeli sığınmacıların medyada temsilinde siyasetçilerin kullandıkları dil ve sergiledikleri yaklaşımlar da etkili olmaktadır. Hükümetin Suriye politikalarını eleştirirken savaşın birinci derece mağdurları olan sığınmacılar hakkında son derece olumsuz intibalar yaratacak cümleler kurmak kesinlikle makul bir yaklaşım değildir.

Ana muhalefet partisi CHP’nin Genel Başkan Yardımcısı’nın ki, eski bir diplomattır, “Suriyeli erkekler Türkiye’de Türk kızları ile eğlenirken El Bab’da Türk askeri şehit oluyor” cümleleri hem Türkiye’nin DAESH ve PKK terörizmine karşı yürüttüğü mücadele noktasında iç kamuoyunda kuşkulara yer açmakta, hem de Suriyeli savaş mağduru sığınmacılara karşı geliştirilen olumsuz stereotipleri kuvvetlendirecek mahiyettedir.⁵ Bu ve benzeri bir siyaset tarzının sorunun çözümüne hiçbir katkısı olmayacağı gibi, tarihsel, kültürel, dinsel bakımdan pek çoğu ile kopmayacak kadar güçlü bağlarımız olan mağdurların sıkıntılarını daha da artıracaktır.

Bu nedenledir ki, bu bağlamda önerilerimiz şu çerçevede olacaktır: Mülteci sayısının azaltılması noktasında yapılacak tüm çalışmalar desteklenmeli, hem Türkiye’ye hem de Türkiye üzerinden başka ülkelere geçiş yerine ülkelerinde barışın temin edilmesiyle evlerine dönmelerine zemin hazırlanmalı ve bu konuda sığınmacılarda umutlu bir atmosfer oluşturulmalıdır. Sığınmacıların barışa olan

⁵“Mehmedimiz El Bab’da şehit olurken, Suriyeliler Türk Kızlarıyla Geziyor”, *Hürriyet*, 31/01/2017, <http://www.hurriyet.com.tr/mehmedimiz-el-babda-sehit-olurken-suriyeliler-turk-kizlariyla-geziyor-40352135>, (Erişim Tarihi:14/10/2019)

inançları korunmalıdır. Barış için inisiyatif üstlenmeleri teşvik edilmelidir.

Sınırlarda daha özenli bir kontrol ve yeni gelenlerin kayıtlarının ve takiplerinin tutularak, terörist eylemlere gireceklerin zamanında tespiti ve önlenmesi gerçekleştirilmelidir.

Tüm sığınmacılara teröre, şiddete, tedhişe başvuracak, potansiyel suçlu gözüyle bakılmasının önüne de ancak bu denetimle geçilebilir. Tekil örneklerden hareketle tüm mültecilere potansiyel suçlu muamelesi barış dönemlerinde ülkelerine dönecek insanlarda dahi çok olumsuz etkiler yaratacaktır.

İllere, ilçelere getirilen sığınmacı kotasına dikkat edilmelidir. Dilencilik ve fuhuş yoluna gidenler derhal sınır dışı edilmeli, İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyükşehirlerde sokakta yaşayan mülteci manzaralarına izin verilmemelidir. Bu görüntüler, insanların sığınmacılara yaklaşımını genel olarak olumsuz etkilemekte ve devletin yaptığı büyük fedakârlık ve katkıları da anlamsız hale getirmektedir.

Devletler etnik çatışmaları önlemek için tedbir alabilirler. Ayrıca devletler ülkedeki etnik gruplar açısından ve cinsiyetler açısından eşitliği sağlamalıdır. Dolayısıyla ülkedeki etnik gruplar kendilerine eşit davranıldığının farkına varır ve bölücü hareketler içerisinde yer almazlar. Mültecilerin korunmasında ve ülkelerin güvenliği için bir tehdit olmasının önüne geçilmesi için sadece devletlere değil uluslararası camiaya da iş düşmektedir. Türkiye'nin Suriye'de rejimin demokratikleşmesi ve insani bir noktaya çekilmesi yönündeki çabalarının da bu bağlamda çok iyi anlatılması esastır.

“Sorun” olduğu kesin olan olgunun çerçevelenmesinde ve medya temsillerinde her şeyden önce bir insanlık dramı olduğuna ve bu dramın birincil mağdurlarının sığınmacı olarak ülkelerini, evlerini, işlerini terk ederek farklı ülkelere, şehirlere dağılmaz ve zor şartlarda yaşamak durumunda kalanlar olduğuna dair kamuoyu duyarlılığını yüksek tutmak lazımdır.

Diğer taraftan, Türkiye'nin bu sorunda üzerine düşeni eksiksiz yapmaya uğraşan tek devlet olduğunun da yine tarihe not düşülmesi siyasal iletişim sürecinin en önemli adımları arasında olmalıdır. Milyarlarca dolar masraf ederek, milyonlarca insanı barındırmak, bu ülkede doğan sistem boşluğundan ötürü pek çok olumsuzluğa, terörist faaliyete maruz kalmak ve tüm dünyanın sorumluluk üstlenmekten kaçtığı bir noktada inisiyatif almak gibi bir tercihte bulunan

Türkiye'nin bu yaklaşımlarının insanlık tarihi içinde takdirle anılması ancak bu iletişim süreci ile mümkündür.

Sonuç olarak, göç ve sığınmacılık tarih boyunca devam eden ve devam edecek olan bir gerçektir. Bu sorun sadece ülkesini terk eden kişiyi etkilememektedir. Hem ülkesini terk eden kişiyi hem de hedef ülkeyi ve vatandaşlarını etkilemektedir. Bu sorun hem kaynak ülkenin, hem ülkesini terk eden kişinin hem de hedef ülke ve vatandaşlarının sorunudur. Dolayısıyla bu sorun ekolojik sorunlar gibi tüm insanların sorunudur. Mültecilik sorunu uluslararası alanda barışı, istikrarı ve güvenliği etkilemektedir. Dolayısıyla sorunun çözümü için politikalar geliştirilmelidir. Yukarıda mülteci hareketlerinin sebepleri açıklanmıştır. Şayet bu hareketlerin sebepleri ortadan kaldırılsa veya minimize edilirse mültecilik sorunu da minimize edilecektir. Elbette ki yukarıda sayılmış olan sebeplerin tamamen ortadan kaldırılması mümkün değildir. Böyle olmasını düşünmek ütopya hayal etmekten öteye geçemez. Ancak bu sebepler minimize edilebilir. Üstelik bu sorunların minimize edilmesi -ki bu ülkelerin daha demokratik hale gelmesini sağlayacaktır- sadece mültecilik sorununun değil demokrasi, hak ve özgürlükler ile alakalı çeşitli sorunların da minimize edilmesini veya ortadan kalkmasını sağlayacaktır. Mültecilik sorununun çözümü için hem kaynak ülkeler hem de hedef ülkeler üzerine düşen görevi yerine getirmelidir. Sadece bu devletler değil bu sorunda etkilenme ihtimali olan tüm ülkeler tabiri caizse elini taşın altına koymalıdır. Daha önce de belirtildiği gibi bu sorunun çözümü için atılacak adımlar sadece bu sorunu değil çeşitli sorunları da etkilemektedir. Dolayısıyla bu sorunları çözülmesi ile dünya daha da yaşanabilir bir hale gelecektir⁶.

Altını çizerek belirtmemiz gereken husus ise daha önce de ifade etsek bile, ülkemizin, devletimizin ve insanlarımızın tarihin bu döneminde göstermiş olduğu erdemli yaklaşımının, büyük fedakârlığının, insani duruşunun mutlaka çok iyi bir şekilde anlatılabilmektedir.

⁶ Oğuzhan TÜRKOĞLU, Mülteciler ve Ulusal/Uluslararası Güvenlik, Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt XXX, Sayı 2, 2011.

Kaynakça

“Mehmedimiz El Bab’da şehit olurken, Suriyeliler Türk Kızlarıyla Geziyor”, *Hürriyet*, 31/01/2017, <http://www.hurriyet.com.tr/mehmedimiz-el-babda-sehit-olurken-suriyeliler-turk-kizlariyla-geziyor-40352135>, (Erişim Tarihi:14/10/2019)

TUNÇ, Ayşe Şebnem; Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin Bir Değerlendirme, *Tesam Akademi Dergisi* -Temmuz - July 2015. 2 (2). s.29 – 63.

TUNÇ, İlknur. Göçmenlerin Sosyo-Kültürel Uyum Sorunları, Aralık 2013, aktaran: Seher BİTKAL, “Ulusötesi güçler ve Mülteci Sorunu: Suriye Örneği”, Akademik Perspektif, <http://akademikperspektif.com/2014/09/12/ulusotesi-gocler-ve-multeci-sorunu-suriye-ornegi/>, (Erişim Tarihi:14/10/2019)

TÜRKOĞLU, Oğuzhan., Mülteciler ve Ulusal/Uluslararası Güvenlik, *Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt XXX, Sayı 2, 2011.

Sosyal Medyanın Göç ve Kimlik Sorunlarındaki Yeri Ve Önemi

*Mehmet Sezai TÜRK**

Özet

Bu çalışmada, sosyal medyanın göç ve kimlik sorunlarındaki yeri ve önemi geçici korunma statüsündeki Suriyeli göçmenler örneğinde ele alınmıştır. Bu bağlamda, Suriyeli göçmenlerin büyük kısmının gençlerden oluştuğu, en çok kullandıkları medyanın sosyal medya olduğu, sosyal medya yoluyla birbiriyle iletişim kurdukları çalışmada vurgulanmaktadır. Sosyal medyanın toplumsal gündemi belirlemede ve toplumsal gerçekliğin kurgulanmasında oldukça önemli bir rol icra ettiği çalışma boyunca ele alınmıştır. Suriyeli göçmenlere yönelik sosyal temsillerinin oluşturulması, yeniden üretilmesi, devam ettirilmesi gibi hususların sosyal medya üzerinden nasıl kurgulandığı bu çalışmada yer verilmiştir. Bu araştırma göstermektedir ki, sosyal medya her alanda olduğu gibi göç alanında da çok etkili bir mecra olarak kullanılma kapasitesine sahiptir.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal Medya, Göç, Kimlik, Dezenformasyon, Manipülasyon*

The Role And Importance Of Social Media In Migration And Identity Problems

Abstract

In this study, the place and importance of social media in migration and identity problems are discussed in the sample of Syrian migrants with temporary protection status. In this context, it is emphasized in the study that most of the Syrian migrants are young people, the media they mostly use are social media and they communicate with each other via social media. It has been discussed throughout the study that social media plays an important role in determining the social agenda and constructing social reality. In the

* Prof. Dr., AHBV Üniversitesi, İletişim Fakültesi, sezai.turk@hbv.edu.tr

framework of this study, how social representations for Syrian migrants are created, reproduced, and maintained on social media are presented. This research shows that social media has the capacity to be used as a very effective medium in the field of migration as in all other fields.

Keywords: *Social Media, Migration, Identity, Disinformation, Manipulation*

Giriş

Dünya üzerindeki siyasal ya da coğrafi değişimler beraberinde büyük göç dalgalarını ya da diğer bir deyişle kitlesel akınları da beraberinde getirebilmektedir. Tarihin her döneminde sosyal, ekonomik, siyasi ve hukuki boyutlarda kitlesel akınları görmek mümkündür. Son yıllarda belirginleşen ve kronik bir hal alan, küresel ve bölgesel istikrarsızlık nedeniyle gelişmekte olan veya gelişmiş ülkelere göç hareketinin olduğu gözlemlenmektedir.

Planlanmayan ya da düzensiz bir şekilde gelen göç dalgalarının olması ve jeopolitik konumunun köprü görevi görmesi dolayısı ile Türkiye, daha önce eşi görülmemiş göç sorunsalı ile karşı karşıya kalmıştır. Göç akımlarının sayısının yüksek düzeyde olması da diğer ülke uygulamalarından ayrılarak kendisine has bir göç yönetim stratejisi geliştirmesine ve alanda yaşanacak problemler ile ilgili pratik çözüm için ciddi büyüklükte ödenek ayrılmasına neden olmuştur.

Özellikle ülkelerinde yaşanan iç karışıklıklardan sonra, Suriyeli sığınmacılar, komşu ülkelere zorunlu olarak kitlesel şekilde göç etmek zorunda kalmışlardır. Ülkelerindeki güvenlik problemleri dolayısı ile plansız bir şekilde Türkiye'ye gelmek zorunda kalan Suriyeliler için çeşitli çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Bu kapsamda şimdi güvenli bölgelere kaydırılmış olan, özellikle sınır ya da sınıra yakın illerde Suriyeli sığınmacıların acil ihtiyaçlarının giderilmesi, yerleşmelerinin sağlanması ve temel ihtiyaçlarının giderilmesi için barınma merkezleri kurulmuştur.

Bu çalışmanın konusunu iyi anlayabilmek için Suriyelileri iki kısımda incelemekte yarar bulunmaktadır. Suriye'deki savaş bölgesinden zarar görmemek ve güvenlik için kaçanlar birinci grubu oluşturmaktadır. İkinci grup ise, Suriye'deki Baas rejimi muhalifleridir. Muhalifler,

işkence görmüş, mahkûm edilmiş çıkmış, hapisten kaçmış ya da haklarında yakalanma kararları olanlar çoğunluğu oluşturmaktadır Bu muhaliflerin savaş bitse dahi Suriye'ye dönmeleri zor gözükmekte. Diğer sığınmacılara nazaran ülkemizdeki geçici koruma statüsündeki Suriyeliler birçok dernek ve yardım kuruluşları ile iyi örgütlenmiş durumda oldukları bilinmektedir. Türkiye'de ikamet eden Suriyeli göçmenler özel bir cep telefonu uygulaması kullanmakta. "Gherbtna" Türkçe adıyla "tehcir" adı verilen uygulamada, Türkiye'den haberler, ülkelerinden uzakta yaşamak zorunda olan kişilerin yaşadıkları sıkıntılar, iş ilanları gibi bilgiler paylaşılmaktadır.¹Sosyal medya paylaşımlarında genel olarak kullandıkları diller çoğunlukla Arapça ve İngilizcedir. Dil sorunu, Türk toplumu ile entegrasyonda en önemli bariyer olarak gözükmektedir.

Türkiye'ye kaçmış olan Suriyeli gazeteci ve televizyoncular tarafından İstanbul'da 'Suriye TV' isimli bir televizyon kanalının yayın yaptığı medyada yer almaktadır. 2 yüz kişinin çalıştığı kanal; Türkiye, Suriye, Ortadoğu, Balkanlar ve Avrupa'daki Suriyelilere yönelik yayın yapmaktadır. Ayrıca Suriyelilerin, İstanbul merkezli olmak üzere 5 farklı radyo kanalı vardır. "Sout Raya" (Raya'nın Sesi) gibi "Radyo El Kul" da en çok bilinenler arasında yer almaktadır. Radyo El Kul'un kurucusu Obi Sukkar yayınlarının internet ağı sayesinde 100 bin kadar kişiye ulaştığını söylemektedir.² Suriyeliler 30'dan fazla gazete de çıkarmaktadırlar.

Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, sayılarının milyonları aşmış³ olması sebebiyle barınma merkezlerinden, iş bulma ya da iş kurma ümidi ile ülke içinde istihdam olasılıklarının yüksek olduğu illere geçiş yapmışlardır. Bunun yanında sınır ülke olması sebebi ile Türkiye'de akrabası bulunan Suriyeli sığınmacıların geçici olarak yakınlarının yanına gittiği de göz önüne alınabilir. Literatürde "İlişkiler

¹"Suriyeli Mülteciler hangi uygulamayı kullanıyor?", *Euronews*, 10/02/2015, <https://tr.euronews.com/2015/02/10/suriyeli-multeciler-hangi-aplikasyonu-kullaniyor>, (Erişim Tarihi:02/12/2019)

² https://www.medyatava.com/haber/istanbulda-suriye-tv-kanali-kuruldu_168411, (Erişim Tarihi:02/12/2019)

³ Türkiye'deki kayıtlı Suriyeli sayısı 21 Kasım 2019 tarihi itibarıyla bir önceki aya göre 6 bin 641 kişi artarak toplam 3 milyon 687 bin 244 kişi oldu. Bu kişilerin 1 milyon 998 bin 221'i (%54,19) erkeklerden, 1 milyon 689 bin 23'ü (%45,81) ise kadınlardan oluşuyor. *Mülteciler Derneği* <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>, 21 Kasım 2019 (Erişim tarihi 02/12/2019)

Ağı Teorisi” ile açıklanan durumda, göç kararının alınmasında bireyin göç edeceği ülkeyle bağlantısının olmasının çok önemli bir rol oynadığıdır. Göç olgusunda önemli olan noktalardan birisi de yakın ilişkileri olan kişilerin desteği ve aynı uyruktan gelen yabancıların birbiriyle dayanışmasıdır. Bu dayanışma bir yönüyle kurumsallaştırmadır. Literatürde “Kurumsal Teori” olarak adlandırılan bu kurama göre; Öncü bir göçmenin öğrendiklerini tüm ağa aktarabildiği böylelikle göç risklerini azaltmada başarı sağladığı ve bu durumun göçün artış oranında etkisi olduğu gerçeğidir. “İlişkiler Ağı Teorisi” ve “Kurumsal Teori”nin her ikisinin sosyal medya ve göç ilişkisini, özellikle “Uluslararası Göç” kavramlarıyla çok yakın bir bağının olduğunu söylemek zor değildir ve göçün gerçekleşmesinin sosyal medya üzerinden yöneltilmesi de bu teoriler açısından izah edilir bir durum halini almaktadır. Özellikle internet üzerinden bilgi platformları ve sosyal medyada bilgi paylaşım sayfalarını kullanarak birbirleriyle iletişimde olduklarını görmek mümkündür.

Aslına bakılırsa sosyal medya ile göç arasındaki ilişkinin araştırma boyutları incelendiğinde bazı durumlardan bahsedilebilir. Bunlar:

1- Sosyal medyanın kullanımı ile göç hareketinin tetiklenmesi ve göçün pozitif (sosyal ağlar) ya da negatif (insan ticareti) çıktılarının belirlenmesi,

2- Sosyal medya ve göçmenin uyumu,

3- Diaspora ilişkisine bağlı olarak sosyal medyanın kullanımı,

4- Göç alanları ile ilgili olarak kullanımı yapılan sosyal medya alanları⁴

Sosyal medya toplumsal gündemi belirlemekte ve toplumsal gerçekliğin kurgulanmasında oldukça önemli bir rol icra etmektedir. Stereo-tiplerin oluşturulması, yeniden üretilmesi, devam ettirilmesi gibi hususlar internet üzerinde yer alan bilgi akışının kontrolünü sağlayan ‘internet bekçileri’ ve sosyal medya sayesinde. Bu nedenle, özellikle göçmen imajlarının yaratılarak ev sahibi topluma sunulmasında “yeni medya” adı verilen internet paylaşım araçları giderek daha önemli bir

⁴ Mc GREGOR Elaine and SIEGEL Melissa, *Social Media and Migration Research*, Maastricht Economic and Social Research Institute on Innovation and Technology, Unu-Merit, December 2013

yer almaktadır.⁵ Bu bağlamda sosyal medyanın her alanda olduğu gibi göç alanında da aktif olarak etkileşim, haberleşme ve bilgilendirme rollerini yerine getirdiğini söylemek mümkün olur.

Yapılan araştırmaların çoğu interneti, sosyal bağları kurmak ve korumak için kullanılan iletişim araçları sağlayıcısı olarak ele almaktadır. Ancak, bugün sosyal medyanın sunabileceği şeyler bunlardan daha fazlasını oluşturmaktadır. Artık sadece ortam değişmemiş, aynı zamanda iletişimin gerçekleştiği ağ yapısı ve erişilebilir bilginin miktarı ve türü de değişmiştir. Sosyal medyanın gelişmesi sosyal medya üzerinden göç organizasyonunu da beraberinde getirmiştir. Artık göçmenler sosyal medya üzerinden gitmeyi düşündükleri yerlerle ilgili bilgi edinmekle kalmaz aynı zamanda bazı işlemlerini de yerine getirebilmektedir.⁶ Aslına bakılırsa göç kapsamında “mekân değiştirme” ve “uyum” kavramlarının sosyal ağlar üzerinden kimlik olgusunu etkilediği söylenilebilir.

Sosyal Medyanın Kimlik Oluşumu Üzerindeki Etkileri ve Suriyeli Tipolojisi

İrk, ortak tarih, kültür, din, dil, görünüş, davranış, iletişim vb. etmenlere dayanan sembolik sınırlar sosyal farklılıkların temelini oluşturmaktadır. Bu sınırlar grup farklılıklarını vurgulamakta ve "biz" ve "onlar" kavramlarının sosyal inşasına yardım etmektedir. Bir başka deyişle, sosyal sınıflandırma süreçleri ile kişiler, birey ve grup kimliklerini oluşturmakta ve sosyal karşılaştırmalar ile "Ben kimim" ve "Biz kimiz" sorularına cevap bulmaktadır.⁷

Bireyin sahip olduğu kimlikleri genel anlamda, verili (doğumla gelen) ve kazanılmış (eğitim sosyal ağlar vb.) kimlikler olarak ikiye ayırmak mümkün olabilmektedir. Aile, kabile, aşiret, ırk, etnik köken, toplum, ulus, cemaat, mezhep, din gibi kimlikler verili kimliklerdir.

⁵ Taştan ve Özkaya, Politika ve Uygulama Boyutlarıyla Göç ve Uyum, Rapor No: 18, Polis Akademisi Yayınları: 58, Birinci Baskı, Ekim 2018

⁶ NAGHİYEVA, Lala (2019), “Azerbaycan’dan Türkiye’ye Göçün Sosyal Medya Üzerinden Organizasyonu: Ankara Örneği”, Kadim Akademi SBD, C. 3, S. 1, s. 65-

⁷ ÖZDEMİR F., ÖNER-ÖZKAN B. ; Türkiye’de Sosyal Medya Kullanıcılarının Suriyeli Mültecilere İlişkin Sosyal Temsilleri, Nesne Psikoloji Dergisi (NPD), Cilt 4, Sayı 8, Volume 4, Issue 8, 2016

Bununla birlikte yaşanan coğrafya odaklı kimliklerin olduğunu söylemek de mümkündür (Onay ve Çağlar, 2015). Buradan yola çıkarak özellikle kazanılmış kimliklerin çeşitli dinamiklerden etkilenecek oluştuğunu söyleyebiliriz. Sosyal medyanın da günümüzde birçok duygu ve düşüncenin inşasında rol aldığı düşünüldüğünde özellikle yeni coğrafyaya gelen ve uyum sağlama sürecinde olan göçmenler üzerinde etkili olduğu bir gerçektir.

Aslına bakılırsa sosyal medya ile göç arasındaki ilişkinin araştırma boyutları incelendiğinde bazı durumlar dikkatleri çekmektedir. Bunlar: Sosyal medyada ve Twitter'da en çok karşılaşılan problem çarpıtılmış bilgi yani dezenformasyondur. Dezenformasyon genellikle manipülasyon ile birlikte kullanılır. Çünkü yanlış bilgi ile kafası karışan bireylerin yönlendirilmiş bilgi ile hedefe ulaştırılması sağlanır. Çoğu zaman sahte hesaplar yoluyla yaygınlaştırılan; kurgulanmış fotoğraflar, videolar, özel hazırlanmış haberler, sahte belgeler, sahte web siteleri bu kapsamda yer almaktadır. Propaganda amaçlı ve yalan temelli bu faaliyetler çoğu zaman bireysel ya da toplumsal infiallere neden olmaktadır⁸.

Sosyal medya ya da yazılı basında yer alan, göçmenlere yönelik çeşitli yanlış anlamaların üzerine gidilmesi ya da algı yönetimi çalışmalarının yapılması da toplumun algısını olumlu ya da olumsuz olarak değiştirebilmektedir. Bu algılarda hiç şüphesiz entrosentrik yaklaşımın etkisi büyüktür. Bu yaklaşıma göre insanlar kendi kültürlerine göre ötekini değerlendirir. Yakın coğrafi yapıda yer alıyor olsak da Suriyeli göçmenlerle; dilsel, davranışsal, iletişim kurma biçimi, giyim tarzı, görgü ve nezaket kuralları gibi birçok yönden yanlış anlaşılmalara neden olacak kadar farklılıklarımız bulunmaktadır. Bu bakış açısı, Suriyelilerle her karşılaşmada Türkiyeliler için; dil, din, tarih(sel anlat), yaşam tarzı, kültürel değerler vb. farklılıklar üzerinden kurgulanan hayali sınırları ve duvarları, hem Suriyelilere hem de bu vesileyle kendilerinden farklı gördükleri Türkiyeli “öteki”lere karşı aşılmaz hale getirmektedir.⁹ Sosyal medya yoluyla bu farklılıklar bilinçli ellerin kurgularıyla daha da derinleştirilebilmektedir. Suriye

⁸ TÜRK, Mehmet Sezai, Suriyeli Mülteciler Sorunu ve Twitter'da Dezenformasyon, *Akademik Bakış ICT Media*,s.70-73, Ankara, Ekim 2019

⁹ Ayşe Çavdar, “Hayaletler Topluluğu: Suriyelilerde yansıyan Türkiyeliler”, *Saha*, Ocak 2016, s.32, https://www.hyd.org.tr/attachments/article/184/HYD_saha2.pdf, (Erişim Tarihi: 02/12/2012)

Vatandaşlık Bürosu¹⁰, #ÜlkemdeSuriyeliİstemiyorum¹¹ gibi birçok yalan haber üreten sahte sosyal medya hesaplarında bu durumu görmek mümkündür.

Suriyeli sığınmacıları çoğu zaman hırsızlık, gasp, tecavüz, çocuk istismarı gibi yüz kızartıcı adı suçlamalarla hedef göstererek propaganda malzemesi haline getirmeye çalışan çok sayıda negatif sosyal temsil kurgulu sosyal medya hesabına rastlanmaktadır.¹² Bu konuda açıklamalarda bulunan İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü medyayı meşgul eden, doğru kabul edilen çok sayıda yanlış bilginin bulunduğu konusuna değinerek kamuoyunu aydınlatmak amacıyla zaman zaman açıklamalarda bulunmuştur.

Sosyal temsiller kişilerin yapılandırılmış görüşlerini içermekte ve bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını etkilemektedir; bu sebeple temsiller geçici koruma statüsündeki Suriyeli göçmenler ve Türkiye halkı arasındaki ilişkileri şekillendirebilmektedir. 2016 yılında Özdemir ve Özkan'ın Türkiye'de Sosyal Medya Kullanıcılarının Suriyeli Mültecilere İlişkin Sosyal Temsilleri ile ilgili sosyal medya sözlüklerinde yaptığı çalışmaya göre; Suriyeli mültecilere ilişkin sosyal temsillerinin çoğunlukla olumsuz olduğunu ve Suriyeli mültecilerin Türkiye'de geleceğe, huzura, ekonomiye ve sosyal yapıya karşı bir tehdit olarak algılandığını göstermektedir. Suriyeli tanımı içinde; Düzeni bozan, Ne olduğu belirsiz, Sözde savaş mağduru, Dilenci, Terörist, Başiboş, Yağmacı, Garip, Tuhaf, Korkak vatan haini, Hatay'da gözü olan, Zorba, Haraç kesen¹³ gibi olumsuz nitelendirmeler kullanılmıştır.

II. Uluslararası Göç ve Güvenlik Konferansı'nda bir bildiriye Youtube'daki videolarda olumsuz tutum sergileyen 616 kişinin 512'si Suriyelilere karşı (savaştan kaçma, cihattan kaçma, ideal Müslüman olamama nedenleri ve "Arap önyargısı" nedeniyle) öfke duyarken, 91'i

¹⁰ <https://www.facebook.com/suriyedevleti> (Erişim tarihi 2/12/2019)

¹¹ Selin Girit, "Türkiye'deki Suriyeliler: Gidenler ve kalanlar ne düşünüyor, onları istemeyenler ne diyor?", *BBC News Türkçe*, 3 Ocak 2019,

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46744287>, (Erişim tarihi 2/12/2019)

¹² "Medyanın Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilere Yönelik Algısı", *Basın İlan Kurumu*, 14 Şubat 2019, <https://www.bik.gov.tr/medyanin-gecici-koruma-kapsamindaki-suriyelilere-yonelik-algisi/>, (Erişim Tarihi:02/12/2019)

¹³ ÖZDEMİR F. , ÖNER-ÖZKAN B., Türkiye'de Sosyal Medya Kullanıcılarının Suriyeli Mültecilere İlişkin Sosyal Temsilleri, *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, Cilt 4, Sayı 8, 2016

(nüfus artışı, işsizlik, toprak kaybı, yurttaşlıkta eşit/daha fazla haklar talebi ve var olan devlet desteğinin bölüşülmesi arzusu gibi gerekçelerle) birlikte yaşamaktan korku duyduklarını doğrudan veya dolaylı olarak ifade etmekte; analize konu videolardan 13'ünde ise (Suriyelilerin hijyene değer vermedikleri, cinselliğe düşkün oldukları düşüncesiyle) iğrenme duygusunun öne çıktığı tespit edilmiştir. Aynı araştırmaya göre olumlu tutum sergileyenlerin 168'i Suriyelilerle ilgili olarak (çocuk ve kadınların mağduriyeti, kayıp ve travmalar, Müslüman kimliğine yönelik küresel saldırı algısı, hicret metaforundan Ensar/Muhacir tanımlamasına bağlı) üzüntü duymakta; 14'ü ise (istiklal marşı söyleme, yeni doğan Suriyeli çocuklara Türk isimlerinin verilmesi, Türk kültürüne entegrasyon koşullarıyla) bir arada yaşamaktan mutluluk duymaktadır. Olumsuz tutum sergileyenlerin kullandıkları imgelerin şunlar olduğu tespit edilmiştir: 'Dilenci', 'savaştan kaçan/vatan haini', 'tembel', 'pis', 'tacizci', 'dolandırıcı', 'polise direnen', 'Osmanlı'yı arkadan vuran', 'terörist' şeklindedir. Aynı araştırmaya göre, analize konu videolarda kullanılan olumlu imgeler ise; 'insan', 'yetim', 'Müslüman kardeş', 'misafirler', 'yüreklere acı salan', 'zulümden kaçan', 'dönmek isteyenler' şeklindeki bilgiler yer almıştır. Dolayısıyla, Konferansta yer verilen bu araştırma esas alınarak genel anlamda değerlendirildiğinde Türkiye'de sosyal medyada 'Suriyeli' imajı ve stereotipinin olumsuz yüklemelerle inşa edildiği ortaya çıkmaktadır¹⁴.

Yukarıda araştırma örneğinde de görülebildiği gibi en çok kullanılan sosyal medya araçlarından olan Youtube'un verilerinden olumlu ya da olumsuz çıktılarının alınabilmesi mümkündür. Burada özellikle kontrolsüz bilgi paylaşımı, teyide muhtaç bilgilerin dolaşımı, dezenformasyon ve manipülasyon olgularına açık platformlar odak noktada tutulmalıdır. Örneğin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Facebook'ta ya da Twitter'da yaptığı paylaşımlarda "Aslında" ve "DoğruBilinenYanlıklar" gibi hashtaglerle buralarda yapılan olumsuz algıyı kırmaya yönelik karşı algı yönetimini görmek mümkündür. "Aslında, Suriyeliyim diyen dilencilerin çoğu Suriyeli değildir." paylaşımı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün resmi Facebook sayfasında 22 Kasım 2019 tarihinde paylaşılmıştır. Buradan da anlaşılacağı gibi Suriyelilerin birçoğunun "Dilenci" sıfatı ile anılmasından duyulan ön

¹⁴TAŞTAN VE ÖZKAYA, *Politika ve Uygulama Boyutlarıyla Göç ve Uyum*, Rapor No: 18, Polis Akademisi Yayınları: 58, Birinci Baskı, Ekim 2018

yargının kırılma isteği vardır. Tabii ki bu türlü paylaşımlar, Suriyeli göçmenlerin kimlik yapısının halk gözünde yanlış oluşturulduğuna işaret ederek, olası dezenformasyonu engelleyici niteliktedir.

Burada Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün bazı paylaşımlarından örnekler vermek uygun olacaktır. Örneğin; 23 Ekim 2019 tarihinde resmi Facebook sayfasında *“Aslında, Suriyelilere TOKİ'den ev verilmemektedir.”*, yine 16 Ekim 2019 tarihinde *“Aslında, ülkemizde bulunan Suriyelilere devlet tarafından maaş bağlanmamaktadır.”*, 8 Ekim 2019 tarihinde *“Aslında, Türk vatandaşlarının yanı sıra Suriyeliler de aşılama hizmetinden faydalanmaktadır.”*, 30 Eylül 2019 tarihinde *“Aslında, Suriyeliler yol izin belgesi almadan başka bir ile seyahat edemezler.”* gibi bilgilendirme çalışmaları yer almaktadır.

Görüldüğü gibi *“Aslında”* sözcüğü ile başlayan demeçlerin kullanılması dikkat çekmektedir. *Aslında* sözcüğü Türk Dil kurumunun resmî web sitesinde *“Asıl olarak, esasen, esasta, haddizatında”* olarak tanımlanmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün bu kelimeyi bütün paylaşımlarında kullanması manidardır.

Bu bağlamda sosyal medya üzerinde de göç ve göçmenlerle ilgili olarak birçok platformun bulunduğunu ve bu platformların toplu içindeki göçmen kimlik algısına etkisinin izleri görülebilir. Buna rağmen çeşitli kurum ve kuruluşların yanlış bilinen doğruları düzelmeye yönelik karşı çalışmalarının olduğu da görülebilmektedir. Göçmen kimliğinin özellikle içinde yaşadığı toplumun algısı ile oluştuğu söylenebilir. Özellikle son zamanlarda bazı platformlarda da göçmenlere kötü davranıldığına ya da isteksiz sınır dışı edildiğine yönelik haberlerde yer almaktadır. Bu tür haberler göçmenlerde de *“istenilmeyen kişiler”* algısı oluşturmaktadır.

Sosyal medyanın göç alanında etkili bir araç olarak kullanıldığı da aşikârdır. Engbersen ve Dekker'in¹⁵ 2012 yılında göçmenlerin sosyal medya kullanımlarına dair yapmış oldukları araştırmada bazı bulgulara ulaştığı anlaşılmaktadır. Buna göre ilk olarak araştırmaya katılanların göç edenlerle, göç etmeyen aile fertleri arasında ki bağlantıyı sıkı tuttuğu anlaşılmaktadır. İletişim bu şekilde daha ucuz ve medyaya ulaşmaları daha düzenli hale gelmiş, göç eden kişi ailesinden

¹⁵ DEKKER, R., ENGBERSEN, G. , How social media transform migrant networks and facilitate migration (Working Paper No. 64). Oxford, UK: International Migration Institute, University of Oxford, November 2012

ve arkadaşlarından kolay şekilde ayrılarak hayatlarını nasıl kazandıklarını bu şekilde tarif etmişlerdir. Diğer bir bulguda ise sosyal medyanın zayıf olan ağları güçlendirdiği ya da daha iyi bilgi sağlama açısından yeni alternatifler taşıdığı anlaşılmıştır. Bu bilgiler, iş gücü piyasası, hukuki sorumluluk ve yükümlülükler ya da göç edilecek hedef yer ile ilgili bilgileri içerebilmektedir. Sosyal medya, göçmenlerin kaynakları toplayabilecekleri, birbirine bağlı ağlar kurmalarını sağlayabilmektedir. Son olarak da sosyal medya bazı durumlarla ilgili anahtar rolü olabilecek bazı bilgileri sağlayabilmektedir.

Naghiyeva, Lala'nın "Azerbaycan'dan Türkiye'ye Göçün Sosyal Medya Üzerinden Organizasyonu" çalışmasında, sosyal medyanın hem göç organizasyonunda sığınmacıların psikolojik ve sosyal olarak Türkiye'ye uyum sağlamalarında, hem de göç sürecinin kolaylaşması açısından büyük kolaylıklar sağladığını belirtmiştir. Araştırmaya konu olan katılımcıların sosyal medyanın göç sonrası aşamada yaşamlarını kolaylaştırdığını söylemişler ve sosyal medyanın aynı zamanda göçün sağlanmasında en önemli aktör olduğunu vurgulamışlardır. Aynı araştırmaya göre, katılımcılar sosyal medyanın arkadaş edinme, iş yaşamına katkısıyla yaşamlarında belirli bir rahatlık sağladığını ifade etmektedir.¹⁶

Sosyal medyanın göçmenler arasındaki bağı kuvvetlendirmesi ve güncel gelişmeler ile ilgili olarak hızlı bilgi akışının sağlanmasına katkıda bulunması, sosyal medya ağlarına olan ilgiyi arttırmaktadır. Bu bağlamda zaten bilmedikleri bir toplumun içerisinde kültürleşmenin etkisi ile yeniden kimlik yapılanmasında olan göçmenlerin uyum süreçlerinin de bazı zor aşamalardan geçeceği değerlendirilebilir. Burada sosyal kabullenme aşamasında olan bir ana toplumun yanında kendisini kabullendirmeye çalışan ve güvenlik sebeplerinden dolayı travma aşamasında olan göçmen toplumundan bahsetmek uygun olabilir. İki topluluğun zamanla birbirine karşı tutumları ve uyumları başarılı olabileceği gibi kutuplaşmalara da sebep olabilir.

Kutuplaşmaların olması ya da kendi arasında dayanışmaların olması göçmenlerin arasında çeşitli inisiyatiflerin olmasına da sebep olabilir. Yanardağ ve Vatikiotis'in Dayanışma Eylemlerinde Sosyal

¹⁶NAGHIYEVA, Lala (2019), "Azerbaycan'dan Türkiye'ye Göçün Sosyal Medya Üzerinden Organizasyonu: Ankara Örneği", Kadim Akademi SBD, C. 3, S. 1, s. 65-

Medya'nın kullanımı isimli bölümündeki değerlendirmelerine kulak verilebilir:

“Öyle görünüyor ki, dayanışma inisiyatiflerinin hayata geçirildiği özgül sosyal ve politik bağlamlarda sosyal medyanın kullanımı ile dinamikler ve konular çeşitli akademik araştırma ve tartışmalara konu olmaya devam edecek. Bu arada da sosyal medya, kendiliğinden örgütlenmiş pratiklerin, ana akım medyanın göç konuları ve mülteci krizleri karşısında yürüttüğü propagandaya karşı güvenilebilir bilgi ve veri sağlayan önemli bir araç olma niteliğini sürdürecektir. Ancak sosyal medyanın farklı sosyal aktörleri hareket geçirme potansiyeli -ideolojik olsun ya da olmasın- onları harekete geçiren çağrılara ve harekete geçenlerin mücadele amaçları ile üstesinden gelmeyi hedefledikleri sorunlara yaklaşımlarına bağlı. Bu çerçevede, bireyselleşmiş ve kişiselleşmiş ağ ile uygulamaların, mesajların ve etkinliklerin iletişimi ile koordinasyonunun sağlanmasında, dayanışmanın organize edilmesinde daha etkili, verimli olması hiç de şaşırtıcı değil. Burada kendi kendine örgütlenen kolektif inisiyatifleri bekleyen zorluk ise, grup dinamiklerini yönetmek ve katkıda bulunan farklı kesimlerin rollerini belirleyerek, ortak bir payda da buluşmasını sağlamak olacak gibi görünüyor.”

Buradan hareketle milyonlarca kullanıcı hesabı olan sosyal medya organlarının, ötekileştirme dışlama ya da toplumsal damgalamaya yönlendirici hareketlerinin, göçmenler üzerinde kolektif çalışma, toplumsal kabul ya da varlığı kabul ettirme gibi topluluk kimlikleri kazandırabileceği değerlendirilebilir. Ayrıca sosyal sorumluluk projeleri kapsamında ya da hayırseverlik hareketi bünyesinde yapılan sosyal yardımların, göçmenlerin ortak sosyal medya platformlarında bilgi amaçlı olarak yayılması da bu tür sosyal medya araçlarının göçmenler tarafından sık takip edilmesine neden olabilmektedir. Başka bir deyişle sosyal medya haberleşmenin yanı sıra bir kesime ya da bir azınlığa mâl edilen sosyal hakların ya da yükümlülüklerin takip edilmesinde en önemli araçtır.

Sonuç

Sosyal medyanın göç ve kimlik sorunlarındaki yeri ve önemi isimli çalışmanın inceleme konusunu geçici koruma statüsünde yer alan Suriyeli göçmenler oluşturmaktadır. 2011 yılında başlayan göç

dalgalarından günümüze kadar uzanan süre zarfında Suriyeli sığınmacılar konusu Türkiye'nin en önemli konularından biri haline gelmiştir. 3,5 milyon fazla sığınmacı Türkiye'nin neredeyse tüm illerine dağılmış durumdadır. Bu çalışma da Suriyeli göçmen algısı, Suriyelilerin sosyal medyada nasıl temsil edilmeye çalışıldığı ve Türk makamlarının bu tür durumlarla ilgili ne tür çalışmalar yaptığı incelenmiştir.

Günümüzde aktif olarak kullanılan sosyal medyanın, hızlı, ucuz ve çoğunluklar tarafından takip edilmesi göçmenlerin de ilgi odağını oluşturmuştur. Bu bağlamda sonradan elde edilen kimlikler kapsamında ve toplu hareket etme psikolojisi içinde sosyal medyanın önemi göçmen kimliği üzerinde büyük önem kazanmıştır. Sosyal medya hareketlerinin, göç yönetiminde ve özellikle göçmenlerin Türk halkına uyumu ve Türk halkının göçmenlere uyumu çerçevesinde ele alınarak, izlenmesi gerekmektedir. Uyum konusunda her ne kadar çalışma yapılırsa yapılsın, toplumsal algıyı besleyici uyum çalışmalarının sosyal medya platformları üzerinden makro boyutta gerçekleştirilmesi ve bu yönde politikalar oluşturulması önemlidir. Kaldı ki özellikle gettoların oluşması toplu hareketlerin olduğu ya da oluşacağı anlamına gelmektedir. Bu bağlamda sosyal medya akışı üzerinde ki değişimlerin, hareketlerin ve kimlik oluşumlarının göç yönetimi, göç istihbaratı ve göç psikolojisi açısından ele alınması ve akademik çalışmaların bu yönde yaygınlaştırılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça:

ÇAVDAR, Ayşe., “Hayaletler Topluluğu: Suriyelilerde yansıyan Türkiyeliler”, *Saha*, Ocak 2016, s.32, https://www.hyd.org.tr/attachments/article/184/HYD_saha2.pdf, (Erişim Tarihi: 02/12/2012)

DEKKER, R., & ENGBERSEN, G. , *How social media transform migrant networks and facilitate migration. Global Networks*, 14, 401–418, 2012

<https://www.facebook.com/suriyedeleti> (Erişim tarihi 2/12/2019)

Mc GREGOR Elaine and SIEGEL Melissa, *Social Media and Migration Research*, Maastricht Economic and Social Research Institute on Innovation and Technology, Unu-Merit, December 2013

“Medyanın Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilere Yönelik

Algısı”, *Basın İlan Kurumu*, 14 Şubat 2019, <https://www.bik.gov.tr/medyanin-gecici-koruma-kapsamindaki-suriyelilere-yonelik-algisi/>, (Erişim Tarihi:02/12/2019)

https://www.medyatava.com/haber/istanbulda-suriye-tv-kanali-kuruldu_168411 erişim tarihi 3/12/2019

Mülteciler Derneği <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> 21 Kasım 2019 yılı ve erişim tarihi 2/12/2019

NAGHİYEVA, Lala, *Azerbaycan`dan Türkiye'ye Göçün Sosyal Medya Üzerinden Organizasyonu: Ankara Örneği*, Kadim Akademi SBD, C. 3, S. 1, s. 65-78, 2019

ÖZDEMİR F., ÖNER-ÖZKAN B. ; *Türkiye'de Sosyal Medya Kullanıcılarının Suriyeli Mültecilere İlişkin Sosyal Temsilleri*, Nesne Psikoloji Dergisi (NPD), Cilt 4, Sayı 8, 2016.

“Suriyeli Mülteciler hangi aplikasyonu kullanıyor?”, *Euronews*, 10/02/2015, <https://tr.euronews.com/2015/02/10/suriyeli-multeciler-hangi-aplikasyonu-kullaniyor>, (Erişim Tarihi:02/12/2019)

TAŞTAN Coşkun, İRDEM İbrahim, ÖZKAYA Ömer, *Politika ve Uygulama Boyutlarıyla Göç ve Uyum*, Rapor No: 18, Polis Akademisi Yayınları: 58, Birinci Baskı, Ekim 2018

“Türkiye'deki Suriyeliler: Gidenler ve kalanlar ne düşünüyor, onları istemeyenler ne diyor?”, Selin Girit, *BBC News Türkçe*, 3 Ocak 2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46744287>, (Erişim tarihi 2/12/2019)

TÜRK, Mehmet Sezai, *Suriyeli Mülteciler Sorunu ve Twitter'da Dezenformasyon*, Akademik Bakış ICT Media,s.70-73, Ankara, Ekim 2019

Tarihsel Süreçte Avrupa'ya Yönelik Türk Göç hareketlerinin Analizi: Tarihsel Bellek ve İletişim Sorunları

*Mustafa Sıtkı Bilgin**

İ. Giriş

Eski çağlardan günümüze tarih boyunca meydana gelen büyük göç hareketleri aynı zamanda mühim tarihi kırılma ve değişimlerin de habercisi olmuştur. Kavimler Göçü ve ardından Avrasya kıtasının siyasal ve sosyolojik olarak yeniden şekillenmesi, Haçlı ve Moğol istilaları sonucunda bilhassa Asya'da ortaya çıkan göçler ve sosyal değişimler bunlara örnek olarak verilebilir. 19'uncu asra gelindiğinde ise, 1820-1924 yılları arasında yaklaşık 35 milyon insanın dünyanın değişik yerlerinden Amerika Birleşik Devletlerine göç ettiği belirtilmektedir.¹

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu kez göç bağlamında böyle bir büyük sosyolojik değişim Avrupa'da meydana gelmiştir. Ancak, Avrupa'ya yönelen göçler nitelik bakımından diğer göçlerden farklılık göstermekteydi. Zira II. Dünya Savaşı sırasında nüfusu kırılan ve harap olan Avrupa'nın ekonomisini toparlaması ve endüstrileşebilmesi için büyük bir iş gücüne ihtiyacı vardı. İşgücü talep eden merkezi Avrupa devletlerine cevap Güney Avrupa, Türkiye ve Kuzey Afrika ülkelerinin vatandaşlarından gelmişti. 1973 yılında Batı Avrupa'ya değişik ülkelerden göç edenlerin toplamı 6,5 milyon civarında olmuştur. Bu dönemde Almanya, Fransa, Avusturya, Belçika, İsviçre, Hollanda, Danimarka, İngiltere gibi ülkeler benzer göç akışları yaşayarak İtalya, İspanya, Yunanistan, Yugoslavya, Türkiye, Fas, Tunus, Cezayir vb ülkelerden iş göçü almıştır. Bu çalışmada, Avrupa'ya yönelen Türk Göç Hareketlerinin karşılaştığı zorluk ve sorunlar tarihsel bakımdan ele alınacaktır.

* Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi SBF Öğretim Üyesi.
bilgin.ms@gmail.com

¹http://www.augustaschools.org/schools/farrington_elementary_school/classroom_teacher_pages/immigration_web_quest.php, Erişim tarihi: 12.12.2019.

II. 1945 Yılı Sonrası Avrupa'ya Yönelen Göç Hareketleri

Demografik, ekonomik, politik ve sosyal yönlerinden yaklaşıldığında Avrupa'ya yönelen göçler genel olarak iki dönem halinde incelenmektedir. Buna göre, İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan, ilk aşama olan 1970'lere kadar, ev sahibi ülkelerin ekonomik kalkınmasına katkı sağladığı için Avrupa ülkelerine büyük çaplı bir emek göçüne izin verildi. 1945'ten 1970'lerin başlarına kadar olan ilk dönemde büyük ölçekli sermaye stratejisi; yatırımın yoğunlaşması ve gelişmiş ülkelerde üretimin genişlemesi üzerine inşa edilmiştir. Bu aşamanın sonunda 1973-4 arasında yaşanan petrol krizi döneme damgasını vurdu. Bu kriz ardından gelen durgunluk, dünya ekonomisinin yeniden yapılandırılmasına ivme kazandırdı. Yeni sanayi bölgelerinde sermaye yatırımları, dünya ticaretindeki değişen kalıplar ve yeni teknolojiler bu dönemin belirleyici özellikleri olmuştur. İkinci dönem ise 1970'lerin ortalarından başlayarak ve 1980'lerde ve 1990'larda ivme kazanan yeni bir uluslararası göç safhasına dönüşmüştür. Bu aşama, hem eski hem de yeni göç alan ülkeleri etkileyen karmaşık yeni göç modellerini içeriyordu (Castles and Miller, 1998, ss.68-71).

1945 yılından 1970'lere kadar olan ilk aşamada, göçmenler iki kategoride gruplandırılmıştı. Bunlardan birincisi "misafir işçiler" idi ki, Avrupa iş çevresinden Batı Avrupa'ya gelen göçü temsil etmekteydiler diğer grup ise "sömürge işçileri" olarak adlandırılan ve eski sömürge ülkelerinden gelen işçilerdi. Avrupa'nın daha az gelişmiş çevresinden, Güney Avrupa, Türkiye ve Kuzey Afrika menşe ülkelerinden özel misafir-işçi anlaşmalarıyla işe alınan göçmenler 'misafir işçiler' olarak tanımlanmıştı. Batı Avrupa ülkeleri kendilerine yönelen göçü, savaş sonrası işgücü kıtlığı için bir ara çözüm olarak görüyordu ve çoğunlukla da bunun geçici olması bekliyordu. Hansen'in (2003, s.25) vurguladığı gibi, bu göçmenlerin, ucuz bir işgücü olarak ihtiyaç duyuldukları sürece ev sahibi ülkede kalmaları ve ihtiyaç kalmadığında ya da ekonomi krize girdiğinde bu göçmenlerin evlerine dönmeleri beklenmekteydi.

Eski sömürgelerden gelen göçler İngiltere, Fransa ve Hollanda için önemliydi. İkinci grup olan 'sömürge göçmenleri' dolayısıyla sömürge ülkelerinden geliyordu ve Hollanda, İngiltere ve Fransa gibi eski emperyalist güçlerin emek ihtiyacını karşılıyorlardı. Sömürgeci göçmenlere konuk işçilerden farklı olarak, en azından ilk

yıllarında, sosyo-ekonomik ve politik haklar, vatandaşlık hakkı ve daimi oturma hakkı gibi bazı haklar tanınmıştı. (Hansen, 2003).

1970'lerin ortalarında başlayan ikinci göç dalgası sürecinde Avrupa Devletlerinin göçmen algısı önemli ölçüde değişmeye başlamıştı. 1970'lerin başında sanayileşmiş ülkeler tarafından beden gücüyle çalışan işçilerin organize alımının sona erdirilmesi, dünya ekonomisinin yeniden yapılanmasına karşı gelişen bir tepkiydi. 1970'lerin ekonomik krizi ve refah devleti sistemi üzerindeki baskısı ile tüm Avrupa devletleri emek göçünü durdurmaya karar verdi. Avrupa Devletlerinin sona ereceğini düşündüğü savaş sonrası göç süreci, 1970'lerde aile birleşmesiyle devam etti. Ev sahibi ülkeler aile birleşmesi hakkını bazı önleyici çabalar göstermelerine rağmen engelleyemediler. Bu nedenle, 1970'lerin başında, yüksek işsizlik oranları ve devlet harcamalarının azaltılması ve beraberindeki sosyal değişimler gibi refah devleti ekonomilerindeki olumsuz gelişmelerle birlikte, Avrupa ülkeleri göçmenlik karşıtı, kısıtlayıcı ve kontrol odaklı politikalar benimsemeye başlamışlardı. Günümüzde ise bu kısıtlayıcı, göçmen karşıtı Avrupa politikaları artarak devam etmekte, Avrupalı devletler büyük ölçekli göç ve sığınma hareketlerini kendilerine yönelik en büyük tehditlerden biri olarak tanımlamaktadır.

Türk göçmen işçilerin çoğunluğunun gittiği Almanya örneği ele alınacak olursa, pek çok Güney Avrupalı, kısmen Almanya'daki fırsatların eksikliği ve kısmen de ülkelerindeki koşulların iyileşmesi nedeniyle Almanya'dan ayrılırken kalanlar ise, özellikle Türkiye ve Yugoslavya başta olmak üzere mesafe ve sosyo-kültürel olarak farklı olan ülkelere gittiler. Türkiye örneği, geçici göçün nasıl yerleşim ve toplum oluşumuna dönüştüğünü göstermektedir. Türkiye'nin uluslararası işçi göçü verme geleneği yoktu: ilk adım Alman istihdam politikalarının bir sonucu olarak atılmıştı. Türk hükümeti artan işsizliği azaltmayı ve işçi dövizleri aracılığıyla döviz elde etmeyi umarken, göçmenlerin kendileriye yoksulluktan, işsizlikten ve yarı feodal toprak sahiplerine bağımlılıktan kaçmaya çalışmışlardı. (Castles and Miller, 1998).

Ancak Alman makamları 1973'te işgücü alımını durdurduğunda, birçok Türk işçi kaldı ve aile birleşimi devam etti. Göçmenler evdeki ekonomik koşulların kötü olduğunu ve daha sonra Almanya'ya yeniden göç etme fırsatı olmayacağını fark ettiler. 1974 yılında, toplam 4.1 milyon yabancı nüfusun 1 milyondan fazlasını

Türk vatandaşı (aile üyeleri dahil) oluşturmaktaydı. Bu rakam 1982 yılında 1.6 milyona, 1995'te 2 milyona ulaştı (Castles and Miller, 1998) Bugün de yurtdışında yaşayan 5 milyon Türk vatandaşının 2 milyonu Almanya'da yer almaktadır (BBC, 2019).

III. 1960'larda Avrupa'ya Yönelen Türk Göçleri

Türkiye'den Avrupa'ya yönelen göç dalgasına bakıldığında bunun 1950'lerde başlayan iç göç hareketlerinin neticesinde meydana geldiği görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin başlattığı modernleşme hamleleri İkinci Dünya savaşı sonrası dönemde Demokrat Parti'nin takip ettiği Batı ekonomileriyle entegre olma stratejisi çerçevesinde dış ticaret ve yabancı sermaye girişini serbestleştirilmesi neticesinde yeni bir kalkınma aşamasına gelinmişti. Bilhassa tarım sektöründe Marshall Planı kredileri de kullanılarak Türk tarımı makineleşti ve 1947 yılında 1000 olan traktör sayısı 1955'te 40 binlere ulaşmıştı. Bu siyasetin sonuçlarında biri Türk kırsalının kasaba ve köylerinin karayolu şebekesiyle ilk kez dünyaya açılması olmuştur. Amerikan yardımları sayesinde karayolları 1642 km den 1960'da 7050 kilometreye çıkarılmıştı. 1950 yılından itibaren ihracat iki kat artmıştı. Ancak Marshall Planı daha çok tarımın gelişmesini hedeflediğinden takip edilen ekonomi politikası, sanayi ve üretime yansımamış Türkiye bu alanlarda Batı sanayisine bağımlı olmaya başlamıştır. 1954 yılından sonra ithal malları kullanımının artması, yoğun nüfus artışı küçük köylü ve kasabalı esnafı şehirlere göç etmeye sevk etmişti. 1935'te nüfusun %20'si kentlerde yaşarken bu oran 1960'ta %26,5'a yükselmişti. (İçduygu, 2014, s. 177-180).

Türkiye'de 1950'lerde yaşanan ekonomik bunalımın ardından 1960'lara gelindiğinde endüstri ve tarım sektöründe artan işsizlik, örtülü işsiz sayısı ile birlikte 2,5 milyona dayanmıştı. Bu dönemde giderek artan işsizliğin önlenmesi ve yeni bir kalkınma ivmesi yakalanabilmesi için iki yol düşünülmüştü. Birincisi yeni istihdam alanları oluşturmak ikincisi ise işgücüne ihtiyaç duyan ülkelerle ikili anlaşmalar imzalayıp işgücü ihraç etmek suretiyle hem işsizliğe çare bulmak hem de yurtdışından gelecek dövizle kaynak oluşturma fikri oluşmuştu.

Bilhassa da 1960 darbesinden sonra baş gösteren ekonomik sıkıntıları aşmak işsizlik ve döviz darlığı gibi engelleri aşmak için işgücü göçü bir çözüm yolu olarak ortaya çıkmıştı. 1961 Anayasasının

kabul edilmesinden sonra yürürlüğe giren birinci Beş Yıllık Kalkınma planıyla 'fazla işgücünün ihraç edilmesi', işçilerin sağlayacağı dövizler, yurda dönecek işçilerin kazandıkları dil becerileri teknik donanım ve tecrübeler Türkiye'nin kalkınmasında ve işsizliğin azaltılması hedeflerinde katkı sağlayacağı düşünülmüştür.(İçduygu, ss.182-184).

İlk başta göçler; bireysel girişimler ve tercüme ve iş bulma büroları vasıtasıyla ya da eleman sıkıntısı çeken bazı Alman firmaların yolladıkları temsilciler aracılığıyla yürütülmüştür. 1963 yılında bu yollarla 30 bine yakın işçi Almanya'ya gitmiştir. Ancak sonraki yıllarda değişik Avrupa ülkeleriyle imzalanan ikili anlaşmalarla göçmen işçilerin seçilmesi, işe alma süreçleri, ödenecek ücretler, gibi genel şartlar belirlenmiş ve belli bir düzene sokulmuştur. İkili anlaşmalar ayrıca, göçmenlerin sağlık ve beceri düzeylerinin belgelenmesi, ulaştırma düzenlemelerinin yapılması, işçi ve işveren arasında sözleşmelerin iptali durumunda ne yapılacağına dair prosedürleri içeren konuları içermekteydi. Daha sonra, konut ihtiyacı ve ortaya çıkan çeşitli hukuksal durumlarla ilgili çeşitli yardım örgütleri kurulmuştur. Almanya'daki bu tür örgütler 1963'te 20 civarındayken 1974'te 112 civarındaydı. (Unat, 1986, s.332).

İşçiler anonim ya da isme davet yoluyla yurtdışında işe alınmaktaydılar. Yurtdışına göçün zirve yaptığı 1960'ların sonu ve 70'lerin başında anonim işe alma süreci daha çok İş Bulma Kurumları vasıtasıyla gerçekleşmiştir. 1965-74 yılları arasında 236 bin kişi ismen 465 bin kişi ise anonim olarak yurtdışında işe alınmıştı. Bunlardan başka turist pasaportuyla yurtdışına gidip kaçak yollardan da gerçekleşen gayri resmi bir göç süreci de devam etmiştir. Kaçak işçiler daha sonra çıkarılan aflarla resmi statüye kavuşturulmuştur. Türk işçilerinin başta Almanya olmak üzere Fransa, Avusturya, Hollanda, Belçika, İsviçre, Avustralya, Danimarka, İngiltere gibi ülkelere gittikleri görülmektedir.1961-76 yılları arasında bu ülkelere giden göç toplamı 650 bini Almanya olmak üzere toplam 825 bin kişi civarındaydı. İlk yıllarda Almanya işgücü piyasasında düşük oranda bulunan Türk işçiler 1972 yılından itibaren en büyük yabancı işgücü durumuna gelmişlerdir. (İçduygu,ss.186-188-Kütük, 2015, ss.613-615).

İşgücü yüksek olan ülkelere bakıldığında bunların İtalya, İspanya, Portekiz, Yunanistan ve Yugoslavya gibi ülkeler oldukları

görülmektedir. Türk işçilerinin en büyük işgücünü oluşturmasının sebeplerine bakıldığında; işçi temininin kolaylığı, haklar ve ücretler konularında esnek olmaları, ilk başlarda yerleşme eğilimlerinin düşük olması gibi sebepler yer almaktadır. Genel olarak incelendiğinde 1950'li yılların sonunda giden işçiler niteliksiz ve pek çoğu köy ve kasabalardan giden işçilerdi. Ancak, 1960'lı yıllardan sonra giden işçilerin nitelikli oldukları gözlenmiştir. 1964 yılından itibaren gidenler arasında nitelikli olan işçilerin oranı % 40 civarında olmuştur. 2010'lu yıllara gelindiğinde ise, Avrupa'da bulunan Türkiye kökenli yaklaşık 3 milyon göçmen işçinin 1 milyon 300 bini buldukları ülkelerin vatandaşlığını almışlardı. (Unat, 2002, s.96; Kütük, ss.613-615).

Türk Göçmenlerin Avrupa' da karşı karşıya kaldığı uyum ve entegrasyon problemlerine bakıldığında bu durumun tek taraflı olmadığı ama ağırlıklı ev sahibi ülke tarafından takip edilen olumsuz politikalarla kaynaklandığı çeşitli araştırmalarla ortaya konmaktadır. Zira farklı ulusal, kültürel veya etnik kökene sahip göçmenler, ev sahibi ülkelerin sosyal bütünlüğüne ve ulusal kimliğe karşı tehdit olarak algılandığı için, göçün yönetimi ve kontrolü ve göçmenlerin topluma uyumu ev sahibi ülkeler tarafından rasyonel bir şekilde yürütülememektedir. Soğuk Savaş sonrası dönemde bu ülkelerin göçle ilgili güvenlik endişeleri daha katı politikaların uygulanmasını ve dolayısıyla bütünlüşme modellerinin daha milliyetçi ve asimilasyoncu yöntem ve söylemlere uygun olarak uygulanmasına neden olmuştur. (Regout, 2011).

Yabancıların uyumunun sağlanamaması dolayısıyla, yabancı düşmanlığının artmasına, aşırı sağcı partilerin yükselmesine ve göçmenler için kimlik çatışmasının potansiyel bir nedeni olarak ortaya çıkmasına sebep oldu. Ayrıca, büyük çaplı göç hareketleri ev sahibi toplumlar tarafından, ulusal kimliğe ve toplumsal bütünlüğe karşı oluşturdukları zorluk algısı nedeniyle pek iyi karşılanmadı. Başka bir neden de göçmenlerin etnik ve sosyo-kültürel homojenliği bozması dolayısıyla ev sahibi toplumlar tarafından iyi görülmemesiydi. (Buzan ve diğerleri, 1993).

Aynı göç dalgalarına ev sahipliği yapmalarına rağmen, Avrupalı ülkeler farklı entegrasyon modelleri benimsemiştir. Örneğin, Almanya daha dışlayıcı etnik milliyetçilik anlayışı ile hareket ederken, Fransa göçmenlik ve uyum politikalarını asimilasyonist olarak

şekillendiren sivil milliyetçiliği benimsemiştir. Cumhuriyetçi gelenek altındaki Fransa, Almanya'nın *jus sanguinis* ilkesine (kan bağı ilkesi) karşı daha açık ve geniş vatandaşlık ilkesini benimsemiştir. (Brubaker, 1992). Almanya ayrıca göçmenleri, topluma meşru bir üyelik iddiası olmayan sadece konuk işçiler olarak kabul etmekteydi.(Joppke, 2007).

Almanya örneğinden devam etmek gerekirse, kamusal söylemlerde Alman toplumu; göç geçmişi olanların aidiyet iddiasında bulanamayacağı homojen bir toplum olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda, Alman kamuoyu, Avrupa'nın en derin Müslüman karşıtı görüşlerini içermekte; Müslümanlar çağdışı, fanatik, hoşgörüsüz ve Alman ulusal güvenliği ve kimliğine tehdit olarak tasvir edilmektedir. Bu önyargılı tutumlar bazen cami saldırıları ya da Müslümanların veya Müslüman kuruluşların nefret ve tehdit mailleri alması gibi şiddet ve cebir içeren davranışlara neden olmaktadır. (Foroutan, 2013).

Batı ülkeleri göçü, küresel terörizm ve ulus ötesi suçla ilişkilendirdiği için, göç-güvenlik bağı 9/11 terör saldırılarının ardından yeni bir bağlam kazanmıştır. Batı ülkelerindeki terör saldırılarından sonra ve özellikle ABD'nin “terörle savaş” ilanı ile birlikte sığınmacılar için özellikle entegrasyon sorunları gündeme getirilmekte 'radikalleşme' ile ilişkilendirilen Müslüman göçmenler kamu düzeni, ulusal güvenlik ve kültürel kimlik için bir tehdit olarak tasvir edilmektedir. (Toğral, 2012, s.66, Foroutan, 2013, s.5). Alman İnsan Hakları Enstitüsü tarafından yapılan araştırmaya göre, Alman katılımcıların dörtte üçü İslam ve Müslümanlığın Batı dünyasına uygun bulmadıklarını ve bun kavramların “Alman” olmanın tam zıttı olduğunu ifade etmişlerdir. (Foroutan, 2013)

Avrupalı politika yapıcılar, sadece İslami köktenciliğin değil, ama aynı zamanda uzlaşmayı istemeyen Müslüman karşıtı ırkçı akımların da izlenmesi ve kontrol edilmesi gerektiğini yeni fark etmeye başladılar. Foroutan'a göre bu durum Müslümanlara sadece güvenlik riski olarak bakan siyasette ve güvenlik kurumlarında paradigmatik bir değişimdi. (2013, s.7). Örneğin, Alman Şansölyesi Angela Merkel değişen bir Almanya'da çeşitlilikle nasıl başa çıkılacağı ile ilgili yeni kavramları keşfetmek için bir entegrasyon zirvesi başlattı ve bunu Almanya'daki Müslümanların yaşamıyla ilgili çok çeşitli konuları kapsayan birçok çalışma izledi.

Sonuç olarak Türk göçmenlerin sorunlarına genel olarak bakıldığında birinci ve ikinci nesil Türk Göçmenler arasında, en başta dil, uyum, eğitim gibi sorunlar ortaya çıkmıştı. İkinci neslin bir bölümü de dâhil olmak üzere yeni nesil ise dil, uyum ve eğitim sorunlarını aşmıştır. Bugün Avrupa'da yetişmiş, eğitilmiş binlerce genç, avukat, doktor, mühendis, akademisyen, sosyal hizmet çalışanı Türk bulunmaktadır. Bunlar arasında pek çok işadama ve siyasetçiler de mevcuttur.

Almanya örneği ele alındığında, yeni nesil Türk göçmenleri daha çok siyasette, STK'larda, çeşitli Alman kurum ve platformlarında yer almakta ve görünür olmaktadır. Ancak, Türk gençlerin görünürlüğü arttıkça, mevcut çalışmada da ortaya konduğu gibi ırkçılık ve ayrımcılık gibi politikalara maruz kaldıkları görülmektedir. Ek olarak, Türkiye'nin AB ile müzakerelerinde önüne pek çok engelin çıkarılması tarihsel nedenlerden dolayı yüzyıllardır Avrupa'da var olan olumsuz Türkiye imajını artırmakta ırkçılık ve ayrımcılığı körüklemektedir. Bunların önlenmesi için lobi faaliyetleri, örgütlü STK faaliyetlerinin artırılması Türk-Alman resmi ve gayri resmi diyalog ve işbirliklerinin artırılması ve yeni mücadele stratejilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

IV. Kaynakça

ABADAN-UNAT N-KEMİKSİZ N. (1986) Türk Dış Göçü 1960-84. Yorumlu Bibliyografya. Ankara: SBF

ABADAN-UNAT N. (2002) Bitmeyen Göç. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

BBC. (Şubat, 2019) Hangi ülkede kaç Türk vatandaşı yaşıyor?
Received from: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47134873>

BRUBAKER, R. .1992 Citizenship and Nationhood in France and Germany, Cambridge, MA: Harvard University Press.

BUZAN, B et. al. 1993. Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe. New York: St. Martin's Press.

CASTLES, S. & MILLER, M. (1998). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. London: Macmillan

FOROUTAN, N. 2013. Identity and (Muslim) Integration in Germany. Migration Policy Institute.

HANSEN, R. (2003). Migration to Europe since 1945: Its History and its Lessons. *The Political Quarterly*, 74(1), 25-38.

JOPPKE, C. 2007. Transformation of Immigrant Integration in Western Europe: Civic

İÇDUYGU, A. 2014. Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023: Ulus devlet Oluşumundan Ulus Ötesi Dönüşümlere, Mire Koç Proje Raporları: İstanbul.

Integration and Antidiscrimination Policies in the Netherlands, France, and Germany. *World Politics*, Volume 59, Number 2, pp. 243-273.

KÜTÜK, B. Ş. (2015) Türkiye'de Batı Avrupa'ya İş Göçünün Sosyolojik Çalışmalara Yansıması. *Sosyoloji Konferansları*, 52,(2015/2), ss.609-654.

TOĞRAL, B. (2012). Securitization of Migration in Europe: Critical Reflections on Turkish Migration Practices. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, 11(2), 65-77.

REGOUT, S. (2011). The integration of immigrant communities in France, the United Kingdom and the Netherlands: National models in a European context. Migration Studies Unit Working Papers.